Vetus translatio

OMNIS ars et omnis doctrina silr at et actus et electio bonū quoddā appetere videntur. Ideo bene enūtiauerūt bonū q̄d ōnia appetūt ¶ Differentia vero quedā videtur finiū. hi quidē ēi opationes. hi vero preter has opera quedā ¶ Quorū at sūt fines quidē p̄ter opationes in his existūt meliora opatio/nibus opa. Multis at opati/onibus entibus et artibus et doctrinis multi fiūt et fines. medicialis q̄dē ēi sanitas. naui factiue vō nauigatio. militaris vero victoria. yconomice vō diuicie ¶ Quecūq; at sūt ta=liū sub vna quadā virtute quē admodū sub equestri frenifac/tiua. et quecūq; alie equestriū instrumētorū sūt. hec autē et ōnis bellica opatio sub militari Secūdū eundē itaq; modū alie sub alteris ¶ In ōnibus itaq; architectonicarū fines ōnibus sūt desiderabiliores his que sūt sub ipsis. horū enim gratia illa psequūtur ¶ Differt at nichil opationes ēē fines actuū. aut

Noua

OMNIS ars ōnis q; doctrina similit at et actus et elec=tio bonū quoddam appetere videtur. Quapp̄t bene ostenderunt sūmū bonū quod ōnia appetūt ¶ Videtur at inter fines differentia quedā. alij nāq; sūt opatōes/alij p̄ter eas opa aliq̄ ¶ Quorū vero fines sūt aliqui p̄ter actiones in hispotiora sūt opa q̄ opatio nes. Sed cū multi sūt actus et artes et scientie! fit etiā ut multi sint fines. nam medicine quidē sanitas. nauicularie vero nauigiū. rei militaris at vic=toria. yconomice vero diuicie ¶ Quot at sūt huiusmōi sub vna aliq̄ virtute quēadm̄ ars frenorū faciendorū et alie ōes que ad structurā equorū pti=nēt sub equestri consistūt. ipsa vō equestris et omnis bellica actio sub re militari. eodēq; mō alie sub alijs ¶ In cūctis at fines earū q̄ magis principes sūt ōnibus sūt āteponēdi. nam illorū gratia istos ꝓsequimur ¶ Nichil at refert vtr̄ opa=tiones ipse fines sint actuū vel

BIBLIOTHÈQUE de Mr COUSIN
3282

Vetus

p̄ter has aliud q̄dā g̃ adm̃odū in ḡctis doctrinis ¶ Si vtiz est aliquis finis operabiliū quē ꝓpt̄ ipsum volumus alia vero ꝓpter illū et nō omnia ꝓpter alterū desideramus. ꝓcedit ei in infinitū. sicq; esset vacuum et inane desiderū. manifestum quomiā hic vtiq; erit bonus et optimus ¶ Igitur et ad vitā cognitio eius magnum habet incremētum et quē admodum sagittatores signum habentes magis vtiq; adipiscimur quod oportet ¶ Si āt sic tēptādū est figurabiliē attīpere illud q̄d q̄d est et cuius disciplinaq; aut virtutū ¶ Videbit̄ āt vtiq; principalissime et maxime architectonice esse. talis vtiq; et ciuilis apparet. Quas ei ee debitū est disciplinarū in ciuitatibus et q̃les vnūquēq; addiscere et vsqueq̄ hec preordinat. Videmus āt pretiosissimas virtutū sub hac exñtes. vt puta militarē yconomicā rethoricā. ¶ Vtēte vō hac reliq̄s practicis disciplinaq;. amplius āt legē ꝓponēte q̄d oportet opari et a q̄bus abstinere huius finis cō/plectitur vtiq; eos qui aliarū

Noua

p̄ter ipas aliud q̄dā g̃ adm̃o[m] in his q̄ appellāt̄ suē ¶ Si igi agibiliū finis quispiam est quē ꝓpt̄ se ipm̄ velimus. alia vero ꝓpt̄ illū nec omnia ꝓpter aliud optamus. nam sic in infinitū esset progressus. vna q; et stulta resultaret cupiditas! manifestū est id ee sūmū bonum et optimū ¶ Atq; huius mirū cognitio ad vitam nostrā multū cōferret ac velut sagittarij signū habētes facilius q̄d oportet assequemur ¶ Quod si ita! admēdū est inplū quasi per figurā cōprehendere quid sit et cuius sciēciarū vel facultatū ¶ Videtur ꝓfecto eius ee que maxime dominet atq; phōe at talis vero ciuilis appa ret hec ei et quas disciplinas in ciuitatibus ee et q̃les quēq; addiscere et q̄sq; oportet! ipa disponit. videmus et honoratissimas facultates huic subee vt rem militarē yconomicā rethoricā ¶ Cūq; reliquis sciētijs q̄rū est in agendo opus / vtat! ac ꝓterea leges ferat. et quid agere quisq; a q̄ ve abstinere debeat ipa cōstituat! eius ꝓfcō finis aliarum finis continebit

Nua ꝓpt̃ hic vtiq; erit huãnũ bonũ Si ẽi et idem est vni et ciuitati maius q; et perfectius q̃d ciuitatis videt̃ et suscipere et saluare, Amabile quidem ẽi et vni soli. melius vero et diuinius genti et ciuitatibus Methodus quidem igit̃ hoc appetit ciuilis quedam existens

¶ Dicetur at̃ vtiq; sufficiẽt̃ si scd̃m subiectã materiã manifestet̃ Certũ ẽi nõ similiter in omnibus sermonibus q̃rẽdũ q̃admodũ neq; in conditis. bona at̃ et iusta de quibus ciuilis intendit tantam habent differẽtiam et errorẽ vt videãtur lege sola ẽẽ natura vero nõ Talem at̃ quẽdã errorem habẽt et bona. q; multis cõtingunt detrimẽta ex ipsis. Iam ẽi quidã perierũt ꝓpt̃ diuicias alij vero ꝓpt̃ fortitudinẽ. Amabile igit̃ de talibus et ex talibus dicentes grosse et figuraliter veritatẽ ostendere et de his que vt frequẽtius et ex talibus dicẽtes talia et cõcludere

¶ Eodem vtiq; modo et recipere debitũ est vnũ q̃dq; dictorũ. disciplinati ẽi est in tãtũ certitudinem inquirere secũdũ

Itaq; illud erit vtiq; sũmũ humanũ bonũ. Et si ẽi idem est vni et ciuitati maius tamen et ꝑfectius ciuitatis videtur et in capiendo et in cõseruãdo. amabile quidẽ et vni soli. pulchriꝰ tñ ac diuinius gẽti ciuitatibus q;. Intẽtio igit̃ circa ista versat̃ ciuilis quedã consideratio existens ¶ In qua dici ad sufficientiã putandũ erit si sm̃ sb̃am materiã declaretur. nam certitudo quidẽ nõ eodẽ est mõ in õnibus ꝑquirenda quẽadm̃ nec ĩ artificũ opibus. honesta vero et iusta de quibus ciuilis cõsiderat tãtã varietatẽ et discrepantiam habent ut lege dũtaxat nõ at̃ natura cõstare videant̃ Talem quãdã et ipa bona habent varietatẽ. ꝓpteria q; sepe ab illis accidunt detrimenta Iam ẽi quidã ob diuicias periere. alij ob fortitudinẽ; satis fuerit ergo de his et ex his loquentes grosso modo ac veluti ꝑ figurã veritatẽ ostẽdere et scd̃m ea que plurim̃ fieri solẽt: de huiõi rebus tñsigere ¶ Eodẽq; mõ singula que de his dicẽt̃ recipiẽda sũt. Nã eius qui erudit̃ est eatenus in

vnumquodq; genus inquātū natura rei recipit. proximum ēi videtur et mathematicū p̄suadētē acceptare et rethoricū demonstrationes expetere ¶ Vnusquisq; āt iudicat bene que cognoscit et horū iudex est bonus. scdm̄ ergo vnūq̄dq; bene iudicat in vnoquoq; eruditus. simpliciter āt qui circa ōnia eruditus est. Idcirco politice nō est ꝓprius auditor iuuēis Inexptus ēi est eorū qui scdm̄ vitam sūt actuū. rationes āt ex his et de his ¶ Amplius āt passionum secutor existens inaniter audiet et inutiliter. quia finis est nō cognitio sed actus ¶ Differt autē nichil iuuenis secūdum etatē aut secūdum morem iuuenilis. Nō ēi a tempore defectio sed ꝓpter secundum passiones viuere et persequi singula. Talibus ēi inutilis cognitio fit quemadmodum incōtinētibus ¶ Secūdum autē rationem desideria faciētibus et operantibus multum vtiq; vtile erit de his scire ¶ Et quid vtiq; de auditore et q̄lit̄ demōstrādū/et q̄d ꝓponimus! ꝓhemialit̄ dicta sūt tāta

vnoquoq; genere certitudinē exigere! quatenus eius rei natura recipit Simile quippe videtur a mathematico p̄suasionē recipere. et ab oratore demonstrationē req̄rere ¶ Quisq; bn̄ iudicat que cognoscit! eorūq; bonus est iudex. singula igi is qui in singulis simplr̄ āt is q̄ in cūctis eruditus est ex q̄ fit vt iuuenis quidem nequaq̄ ydoneus auditor sit ciuilis discipline. rudis ēi earū rerū q̄ in vita versantur sermo autē ex illis et de illis est ¶ Deq̄x vero adhuc affectibus existēs manit̄ et inutiliter audiet cū finis nō sit cognitio sed actio ¶ Nichil autē differt etate quis iuuenis sit an in moribus Non enī in tempore defectus sed in viuendo et persequendo singula secūdum animi perturbationem. nam talibus quidē inutilis erit ista cognitio! quē admodum his qui incōtinentes sūt ¶ Qui vero cupiditates suas rationi subiciunt his ista scire multum admodum ꝓderit ¶ Ac de auditore q̄dē et quē admodū recipiēdū sit. et quid ꝓponamus. h̄ p̄fatos ēē sufficiat

Vetus

Dicamus autē resumentes qm̄ ōnis cognitio et electio bonū aliq̊d desiderat. quid est hoc q̊d ciuilem dicimus desiderare. et quid est omniū operatorū sūmū bonū

¶ Nomine ergo q̊dē fere a plurimis confessū est felicitatē ēi et multi et excellētes dicūt. bene viuere at̄ et bene operari idē existimat̄ ei quod est felicē ēē ¶ De felicitate at̄ que est alterātur et nō sil'r multi sapientibus tradiderūt. Hi quidē apertoꝝ quid et manifestorū ut puta voluptatē aut diuicias aut honorem. alij at̄ aliud. multotiens at̄ et idemipse alterū Egrotans quidē ēi sanitatem. mendicans at̄ diuicias. cōscij at̄ sibijpsis ignorātie eos qui magnū aliq̊d et sup ipsos dicūt/admirant̄ ¶ Quidam at̄ existimauerūt p̄ter hec multa bona aliud quidē esse scdm̄ seipm̄ quod et ōnibus alijs cā est essendi bonū ¶ Omnes quidem igit̄ pscrutari opiōnes inanius fortassis est. sufficiēs at̄ eas maxime que supficietenus aut apparēt vel existimāt̄ habere aliquā rōnez ¶ Non

Noua

Quoniam vero ut predixi mus ōnis cognitio atq̄ electio bo^m q̊ddā affectat: videamus quid est id quod ciuilem dicimus affectare. et quid omniū agibiliū sup̄mū est bonū ¶ Nomine quidē omnes fere consentiunt. felicitatem ēi vulgus simul eruditi q̄ appellant. Sed et bene viuere et bene agere pro eodē accipiunt/ ac felicē ēē ¶ Quid vero ipā felicitas sit de eo sane inter se discrepant. nec idem vulgus sapientesq̄ tradiderūt. Nam alij quidem ex his que clara et manifesta sūt vt voluptatem aut diuicias aut honorem alij item aliud. nō nūq̄ etiā vnus et idem diuersa/ egrotaus ēi sanitatem. pauper diuicias. Ignorantie sue conscij eos qui magnū aliq̊d et supra se dicūt admirāt̄ ¶ Quidem vero et p̄ter h̄ bona aliud q̊ddā ipsum p se ēē putant. quod causa sit ōnibus his cur bona existant ¶ Cūctas igitur opiniones scrutari supuacaneū forsā ēēt sufficit at̄ si illas q̄ apparētes sūt aut rationem aliquā habere videantur ¶ Nec vero nos

Vetus

lateat at̄ nos qm̄ differūt que a principijs rationes et que ad principia. bene ēi et plato dubitauit hoc / et quesiuit vtrū a principijs vel ad principija ē via quēadmodū in stadijs ab athlotecis ad terminū vel ecōuerso ¶ Incipiendū quidem igi a cognitis. hec at̄ dupliciter sūt hec quidem ēi nobis hec at̄ simpliciter. forte igitur nobis incipiēdū est a nobis cognitis ¶ Propter quod oportet cōsuetudinibus duci bn̄ de bonis et iustis et totaliter ciuilibus auditurū sufficienter ¶ Principium ēi quia. et si hoc appareat sufficient nichil opus erit eo quod ꝓpt quid. talis at̄ hēt vel suscipit vtiq; principia faciliter ¶ Cui ēi neutrū existit horū audiat que esyodi. Iste quidem optimus qui ipse ōnia intellexit. bonus at̄ rursus et ille qui benedicēti obediet Qui at̄ neq; ipsemet intelligit nec alium audiens in animo ponet hic rursus in vtilis vir ¶ Nos at̄ dicamus vnde discessimus bonū ēi et felicitatē nō irrationabiliter vidēter ex his que huius vite sūt existimare

Noua

lateat differre eos sermones qui a principijs sūt! et eos qui ad principia. Recte ēi plato dubitauit quesiuitq; vtrum a principijs via sit an ad principia quēadmodum in stadio ab his qui p̄mia ponūt ad finem vel contra ¶ Incipiendū q̄dē a notis est. sed hec bifariam. Alia enim nobis nota sūt. alia simpliciter. nos fortasse ab his que nobis nota sūt incipe debemus ¶ Itaq; bene institutū moribus ēē oportet eum qui de honestate et iusticia et ōni ciuili ratione sufficienter sit auditurus ¶ Nam principium est quia. et si hoc sufficienter constat nichil opus erit ꝓpter quid. Sed qui ita institutus est! aut iam habet principia â certe facilit̄ capiet ¶ Cui vō neutrū istorū assit is audiat esyodū. Optimꝰ ille q̄dē qui ꝑ sese ōnia noscēs! p̄ceptor suus ipe sibi meliora ꝑegit. Ille bonus rursū monitus q̄ rcā seq̄t̄ q̄ nec ipe videt neq; credit rcā monēti! hic nl̄la ī ꝑte vtilis est ¶ Sz redeamꝰ vn̄ digressi sumꝰ bom̄ et felicitatē nō absz rōe ex mō viuendi existiāre uident̄

multi q̄dē et grauissimi volup=
tatē. ideo et vitam diligunt
voluptuosam ¶ Tres ēi sūt
maxime excellētes et que nūc
dicta est et que ciuilis est et
tercia que cōtemplatiua est
¶ Multi quidem igit̄ ōmino
bestiales vidētur ēē pecudum
vitam eligentes. Adipiscūtur
āt rationē quia multi eorū qui
in ptāte sūt similia patiūt̄ sar=
danapalo ¶ Qui āt excellē=
tes et operatiui honorē. ciuilis
ēi vite fere hic finis ¶ Vi=
detur āt magis supficietenus
ēē eo quod querit̄. videt̄ ēi in
honorātibus magis ēē q̄ in ho
norato. bonū āt ꝓprium quidē
et quod difficile aufertur di=
uinamus ¶ Amplius āt vi=
dent̄ honorē querere ut credāt
seipsos bonos ēē. querūt ergo
prudentibus honorari et aput
eos a quibus cognoscūtur et
in virtute. manifestum āt qm̄
secūdum hos virtus melior est
¶ Forsitan āt et magis vtiz
finē ciuilis vite hanc existimet.
videtur autē imꝑfectior et h̄.
videtur ēi et cōtingere et dor
mire habētē vir utē et nō ope/
rari per vitam. Et cum his

Nam vulgus quidē atq; one/
rosissimi voluptatem Qua ꝓpt̄
et ipsi vitam adamant volup=
tuosam ¶ Tres ēi sūt maxi=
me precipue. illa quā nūc dixi=
mus item ciuilis tercia cōtēpla
tiua ¶ Vulgus igit̄ omnino
seruile videtur vitam pecorū
deligēdo. Sustētatur āt ob id
q̄ plerīq; in potestatibus cōsti/
tuti instar sardanapali vitā a/
gūt ¶ Elegantes āt viri et
rebus agendis apti. honorē, hic
ēi fere ciuilis vite finis est
¶ Sed videtur leuior q̄ is
quē querimus finem. magis q̄
in honorantibus q̄ in eo qui
honorat̄ consistere. Nos autē
ꝓpriū quiddam et quod leuit̄
auferri nequeat summū bonū
vaticinamur ¶ Insuper ho=
norē sequi videnter ut se bo=
nos ēē cōfirment. Itaq; a sapi/
entibus maxime querunt ! et
apud illos qui eos cognoscūt
et virtutis causa laudari. pa/
tet igit̄ quantū ad hos attinet
virtutem ēē potiorē ¶ Atq;
eā fortasse quispiā ciuilis vite
finē magis putabit. Sed videt̄
hec imꝑfectior. nam et dormire
virtutē habētē et nō operari

mala pati et infortunatum ee plurimū. Ita at viuētem nullꝰ vtiq; felicitabit nisi positionem custodiat ¶ Et de his q̄dem igitur satis. sufficienter ei in enkidijs dictum est de ipsis

¶ Tercia autē est contemplatiua de qua perscrutationē in sequentibus faciemus

¶ Pecuniosus at violentus quis est. et diuicie nō sūt q̄d queritur bonū. Vtiles enim sunt et alterius gratia. Ideo magis que priora dicta sūt/ fines aliquis existimat

¶ Propter se ei diligūtur. Videntur autē neq; illa q̄uis multi sermones ad hoc compositi sint. hec at relinquantur

¶ Nꝑ at vniuersale melius forte perscrutari et querere q̄liter dicitur. Etsi obuia tali questione facta/ propter amicos viros introducere ydeas

¶ Videbitur autē vtiq; melius esse forsitan et oportere et pro salute veritatis et familiaria destruere. aliter q; et philosophos existentes. Ambobus enim existentibus amicis/ sanctum prehonorare veritatē

¶ Ferentes at opinionē hāc in vita! recipere videtur. Et insuper maxiā mala aduersitates subire. Eū vero qui ita viuat nemo beatum dicet. nisi positionem custodiens. Et de his quidem satis. Nam et in coronis de his habunde dictū

¶ Tercia est contemplatiua vita de qua in sequētibus cōsiderationem faciemus ¶ Pecunijs vero intendēs violentus quidam est. Ipseq; ꝓfecto diuicie nequaq̄ sūt id quod q̄rimus bonū Vtiles ei et alterius grā. Itaq; magis illa que supradiximus fines quis existimet qm̄ propter se expetūtur Sed apparet nec illa ee q̄uis multa verba in his consumpta sint ¶ His igitur omissis de vniuersali forsan videre prestabit. et quē admodum dicatur inquirere. q̄q̄ hec questio perardua sit! ob amicos qui ydeas introduxerūt ¶ Sed pro defensione veritatis etiam ꝓpria impugnare oportere. presertim philosophos magis forsan existimandum est. Nam cum ambo sint amici pium est veritatem in honore preferere

¶ Huius opinionis latores

non sanebant ydeas in quibus
prius et posterius dicebat. ppt
quod neq; numerorū ydeā cō=
stituebat. bonū at dicit et in
eo quod quid est et in quali et
in adaliquid ¶ Quod at est
scdm seipsū et substātia prius
natura eo quod adaliqd. Pro=
pagini ei hec assimlātur et ar=
bori entis quare neq; vtiq; cō=
munis erit queda in his ydea
¶ Amplius at q; bonū eq=
biter dicitur enti, etenim in eo
quod quid est dicitur vt puta
deus et intellectus et in quali
virtutes et in quāto mēsuratū
et in adaliquid vtile. et in tē=
pore tempus. et in loco dieta et
altera talia. manifestum q; non
vtiq; erit cōmune quid vniuer
saliter et vnū. nō ei vtiq; dice=
retur in omnibus p̄dicamentis
sed in vno solo ¶ Amplius at
quia eorū que scdm vnā ydeā
vna est et scientia Et bonorū
omniū esset vtiq; queda scientia
vna. Nūc autē sūt multe Et
eorū q; sub vno sūt p̄dicamento
ut puta tpis in bello q̄dē ei mi=
litaris/in egritudine ei medicinā
his in laboribus at exercitatiua
¶ Querit at vtiq; aliquis qd

nō ponebat ydeas in quibus p̄o
et posterius dicebatur. Itaq;
nec numeroꝝ ydeam cōstitue=
bat. bonū at dicit et in eo qd
quid est! et in eo quod quale!
et in eo quod adaliquid ¶ Nō
vero ipse atq; substātia prius
est natura q̄ id quod adaliqd ē
Nam id tamq̄ adiacēs quidda
et arcēs substātie videt ee. q̄re
in his quidem nequaq̄ cōmunis
queam foret ydea ¶ Prete=
rea cum bonū tot modis dicat
quot modis dicit ens Nā et
in eo quod quid est vt deus et
mens et in q̄li virtutes et in
quanto mēsuratū. et adaliquid
vtile. et in tēpore occasio. et in
loco dieta et alia huiōi mani=
festū est nō ee cōmune vle et
vnū. nō ei in omnibus sed in
vno dūtaxat p̄dicamēto dice=
retur ¶ Preterea cū eorū que
sm vnā sūt ydeam vna sit suā!
certe et bonorum omniū vna
scientia foret. Nūc at sūt plu=
res etiam eorum que sub vno
predicamento sūt. ceu temporis
quidem in bello res militaris.
in morbo medicina. in laborib9
gymnastica
¶ Ambigat vō quispiā quid

et volunt dicere per se vnum-
quodq; si et in per se homine.
et in homine vna et eadem est
ratio que hominis . scdm ei q
homo nichil differet. si at sit
neq; scdm q bonum ¶ Deo
neq; qtem perpetuu ee. magis
bonu erit. sz neq; magis quod
diuturnius est eo quod vnius
dici ¶ Probabilius at vidt
pictagorici dicere de ipso ponē
tes in bonorum coordinatione
vnu quos vtiq; et speusippus
sequi videtur. Deo de his alio
sit sermo ¶ His aut que
dicta sut dubitatio quedā sub
apparet ppter non de oi bono
sermones dici et fieri. Dici at
scdm vnā speciem que secūdū
seipsa persecuta sut et dilecta
factiua at horū vel coseruatiua
aliquaiter vel contrariorū pro
hibitiua. propter quod et dicī
et scdm modū aliū. manifestū
igitur qm dupliciť dicť vtiq;
bonum et hec qte scdm seipsa.
vtraq; autē ppter hoc ¶ Di-
uidentes igitur ab vtilibus q
scdm seipsa intueamur si dicāť
scdm vnam ydeam ¶ Scdm
seipsa at qlia ponet quis vtiq;
vel qūq; et sobitaria psequūť

dicere velint ipsūquodq;. si qtē
ī vno homine et in homine vna
atq; eadē ratio hominis est. qua
ei homo nichil different. quod
si ita! nec qua bonum

¶ Siquidem nec magis
album id quod diuturnum q̄
id quod vnius dici

¶ Probabilius autē videnť
dicere pictagorici qui in ordine
bonorū vnum reponūt. quos
etiam speusippus sequi videtur
verum de his dicitur alio loco

¶ Ex illis vero que supra
diximus dubitatio quedam sub
orta apparet ! qm de vniuerso
bono sermo habebatur et que
nos ppť seipsa appetimus atq;
optamus scdm vnā speciem di-
cūtur . que vero hec effitiūt ā
custodiūt aut contraria pro-
hibent ppť illa dicūtur. et alio
modo Constat igitur bifariā
dici bona alia propter seipsa
alia propter illa

¶ Que ergo propter se bo
na sut ab vtilibus separantes
consideremus si secūdum vnam
dicantur ydeam

¶ Deo que ponenda sunt
propter se bona an quot sola
licet quis persequitur

Vetus

vt puta scire et videre et voluptates quedam et honores. hec enim etsi propter aliud quidem persequimur tamen secundum se bonorum ponet vtique aliquis. vel neque aliquid aliud preter ydeam ¶ Quare inanis erit ydea ¶ Si autem et hec sunt eorum que secundum seipsa boni rationem in omnibus ipsis eamdem apparere oportebit. quemadmodum in niue et cerusa eam que albedinis. honoris autem et prudentie et voluptatis alie et differentes sunt rationes ita secundum quod bona non igitur est bonum commune quid secundum vnam ydeam ¶ Sed qualiter vtique dicuntur non enim assimilantur a casu equiuocis. sed certe ei quod est ab vno esse vel ad vnum omnia contendere vel magis secundum analogiam Sicut enim in corpore visus sic in anima intellectus. et aliud vtique in alio ¶ Sed forte hoc quidem relinquendum est nunc. certificare enim de ipsis alterius vtique erit philosophie magis proprium. Similiter autem et de ydea. Si enim et est vnum quidem predicatum communiter bonum vel separabiliter quidem ipsum secundum seipsum! manifestum quod non vtique erit operatum neque possessum homini.

Noua

veluti sapere videre et voluptates quedam et honores. nam hec etsi propter aliud persequamur tamen et propter seipsa in bonis quis reponat. an nichil aliud quicquam preter quam ydeam ¶ Itaque superflua species erit ¶ Sin autem et hec sunt propter se bona eandem in cunctis rationem boni extare oportebit quemadmodum albedinis in niue et cerusa. honoris autem et prudentie et voluptatis alie atque diuerse sunt rationes qua bona sunt. non est ergo bonum commune aliquid secundum vnam ydeam ¶ quemadmodum ergo dicuntur neque enim similia videntur hijs que fortitudo equiuoca sunt sed videlicet ex eo quia ab vno sunt aut quia ad vnum cuncta conterminant. vel potius secundum analogiam vt enim in corpore visus in anima mens et aliud certe in alio ¶ Sed hec fortasse nunc relinquenda sunt. nam ea trite discutere alterius esset philosophie magis. similiter autem et de ydea. si enim vnum quoddam est. quod communiter de omnibus dicatur bonum. aut separabile aliquid per se. clarum est id non esse tale quod ab homine agi vel possideri queat. nunc autem tale aliquid queritur

Vetus

Nūc autē tale aliquid queri
¶ Forte at̄ alicui videbitur
vtiq; melius ēē cognoscere ip
sum ad possessa et operata bo=
norū. veluc ēi habētes hoc ex=
emplum magis sciemus et que
nobis sūt bona et si sciamus
adipiscemur ipsa ¶ Probabi
litatē igit̄ quādā habet sermo
videtur at̄ scientijs dissonare.
ōnes ēi quoddā bonū appeten=
tes et quo indigent vel inqui=
rentes derelinquūt cognitionē
ipsius q̄uis auxiliū tale dicimꝰ
ōnes artifices ignorare et neq;
inq̄rere nō est bene rationabile
¶ Inutile at̄ et quid iuuabit̄
textor vel faber ad suam artē
sciens ipsū bonū. vel qualiter
magis medicꝰ vel magis miles
erit qui ydeam ipsam cōtēpla=
tus est . videtur quidē ēi neq;
sanitatē ita intendere medicus
sed eā que hominis magis at̄
eam forte que huius secūdum
vnūquodq; ēi medicabitur. et
de his quidem igitur in tātum
dictum sit

RVrsus autē redeamus ad
quesitū bonum quid vtiq;
sit . videt̄ q̄dem ēi aliud in alia
operatione et arte. aliud ēi in

Noua

¶ At forte videri potest ali=
cui melius ēē idipsū ꝯgnoscere
gratia illorū bonorum que agi
possideri q; possūt namq; si hoc
tāq̄ exemplar habuerimus ma=
gis intelligemus que nobis sūt
bona intelligentes vero adipis
cemur ¶ Hec verba suasio=
nem cōtinēt quādā. sed scientijs
dissonare videntur . nā ille q̄dē
omnes bonū affectātes et q̄d
deest perquirētes cognitionem
huius p̄termittūt Atqui tantū
ac tale auxiliū a cūctis artifi=
cibus ignorari neq; ꝑquiri ab=
surdū esset ¶ Nec vero ap
paret quid conferat textori â
fabro ad artem suam si sciuerit
quid ipsum. sit bonū. aut quid
medicꝰ vel dux peritior fuerit
si ydeam ipsā contemplatus sit
Neq; ēi isto modo sanitatē cō
siderare videtur medicus sed
hominis sanitatem ymmo forte
huius nā singulis medetur. ac
de his quidem satis

RVrsus vero ad id quod
querimus bonū quid tādē
sit redeamus . videtur enim
aliud in alia mensa atq; arte
existere. siq̄dē aliud in mediciā

medicinali et militari et reliq̄s
similiter Quid igitur vnicuiq̄
bonū est aut gratia cuius reli=
qua operata sūt. hoc autē in
medicinali quidem sanitas in
militari vero victoria in edifi=
catiua at̄ domus In alio vero
aliud In omni autē operatione
ratione et electione finis. huiꝰ
ēi gratia reliqua operāt̄ ōnes.
Quare si quis operatorū ōniū
est finis id vtiq̄ erit operatū
bonum Si vero plura hec trās
cendens vtiq̄ sermo ad hoc ip
sū pueniet ¶ Hoc at̄ magis
adhuc explanare deptādū Qm̄
autē plures vident̄ fines. horū
at̄ eligimus quosdā ꝓpt̄ alterꝝ
ut puta diuitias fistulas et
omnino organa. Manifestum
igitur qm̄ nō sūt ōnes pfecti
optimus at̄ pfectus quis videt̄
Qua ꝓpter siquidem est vnum
aliquod solum pfectū hoc vtiq̄
erit quod querit̄. si vero plura
pfectissim̄ horū. Perfectius at̄
dicimus quod scdm̄ seipsum est
psequibile eo quod ꝓpt̄ alterū
et quod nūq̄ ꝓpter aliud eligi
bile his que scdm̄ seipsa et ꝓpt̄
h̄ eligibilius et simplicit̄ vtiq̄
pfectū quod secūdum seipsum

aliud in re militari. aliud item
in aliis. quid ergo in singulis
erit bonū. nō id gratia cuius
fiūt cetera. Est at̄ h̄ in medi=
cina sanitas in re militari victo
ria in architectura edificiū itē
in alio aliō In ōni denīq̄ actu
et instituto id quod finis est.
nam huius gratia cetera fiunt
quare si vnus aliquis ōniū agi
bilium finis est id certe esset
summū in agēdo bonū. sinautē
plures. plura trāscendēs certe
in idem recidit sermo ¶ Sed
conandū est magis etiam hoc
declarare. Cum ergo constet
plures fines ēē et q̄sdā ex his
aliorū grā expeti. ceu diuitias
fistulas omnia q̄ instrumenta
patet nō cūctos ēē perfectos
At quod optimum sit pfectū
ēē cōstat. quare si vnū aliquid
et solum pfcm̄ est id certe ēēt
quod queritur. sin plura. id q̄d
eorū pfectissimū est. perfectiꝰ
autē dicimus id quod ꝓpter se
expetibile est q̄ id quod ꝓpter
aliud. et id quod numq̄ ꝓpter
aliud q̄ ea que et ꝓpter se et
ꝓpt̄ alia expetūt̄ et simplr q̄dē
id pfectū q̄d semp ꝓpt̄ se ex=
petēdū est. nec vnq̄ ꝓpt̄ aliud

eligibile semper et nūq̄ ꝓpter aliud. tale itaq̄ felicitas maxime ēe videtur. hāc ēi eligimus semp ꝓpt̄ seipsam et nūq̄ ꝓpt̄ aliud. Honorē vero et voluptatē et intellectū et omnē virtutem eligimus quidē et ꝓpter ipsam. Nullo ēi aduenīēte eligeremus vnumquodq̄ ipsum. eligimus autē et felicitatis gratia. per hec suspicantes felices fore. felicitatem ēi nullus eligit horum gratia. nec ommino ꝓpt̄ aliud

¶ Videtur āt et ex p se suffi cientia idem accidere. perfectū ēi bonū p se suffiens ēe videt̄ per se suffiens āt dīmus nō ipsi soli viuēti vitam solitariam sed et parētibus et filys et vx ori et vniuersaliter amicis. et ciuibus quia natura ciuile hō. horū āt assumendus terminus quis. extendenti ēi ad parentes et ꝓpinquos et amicos amicoq̄ in infinitum procedit. Sed hꝫ quidem rursus perscrutādum Per se sufficiens autē ponimꝰ quod solitariū suffiēntem et eligibilem faciat vitam et nullo indigentem Tale autem felicitatem existimamus esse

Talis āt felicitas maxīe videt̄ esse. nam eam quidem semper ꝓpter seipsam nec vnq̄ ꝓpter aliud expetimus. honorem ve ro et voluptatem et mentē at q̄ omnem virtutem tū ꝓpter seipsa expetimus tū ꝓpter fe licitatem. per illa nāq̄ beatos fore nos credimus ipsam vero felicitatem neq̄ ꝓpter illa neq̄ ommino ꝓpter aliud quispiam expetit

¶ Videtur autem et ex suf ficientia idem ꝓbari. perfectū ēi bonū per se sufficiens videtur esse. sufficiens āt dīmus nō sibi soli vitam solitariam vi uenti sed parētibus et natis et vxori et amicis et ciuibus etiā quoniam natura hō ciuilis est sumendus est tamen in his q̄= tam terminus. ne si ad natos natorum et amicos amicorum extendatur in infinitum fiat progressus

¶ Sed de hoc alias cōsiderā dum erit sufficiens autem per se ponimus quod vel solum vi tam suffiecientem et optabilem ac nullius indiguam prestat. huiusmodi autem putamus ēe felicitatem

Vetus

¶ Amplius aut eligibile omniu maxime no conumeratam. conumerata aut manifestum q eligibilior cu bonoru minimo. suphabudatia ei bonoru fit qd appositum est. bonoꝝ aut maiꝰ eligibilius semp. Perfectum vtiq quid videtur et p se sufficiens felicitas operatoꝝ existens finis ¶ Sed forte felicitate quidem et optimu dicere cofessu quid videt Desideratur aut manifestius quid est adhuc dici ¶ Forte vtiq fiet hoc si sumatur opus hominis queadmodu dicunt tibicini et statuifici et omni artifici/et omino quoꝝ est opus aliqd et actus in ope videtur bonum ee et bene Ita videtur vtiq et homini si qde est aliqd opus ipsi ¶ Vtru igit textoris qdem et coriarij sut opa qda et actus hominis vero nullu est sz ociosu naturaliter est ¶ Vel queadmodu oculi et manꝰ et pedis et oio vnicuiusq pticularu videtur aliqd opus ita et hominis pter hec omnia ponet aliquis vtiq opus aliquod ¶ Quid igitur hꝰ vtiq erit inquā viuere quide ei comune videtur et plantis

Noua

¶ Insup omniu maxime expetibilem no conumeratam. na si conumeretur claru est cum minimo bonoru magis esse expetendam cu bonoru accumulatio sit quicquid adiugit. in bonis aut semper maius sit expetendu. Perfectu ergo qddam et suffitiens p se videt ee felicitas agibiliu finis existens ¶ Enimuero felicitatem esse sumu bonu manifestu est. sed quod ipsa felicitas sit planius dilucidari queritur ¶ Forsan vero id fiet si opus hominis dephedatur vt enim tibicini et statuario cuctis q artificibus at omnino omibus his quoru est aliquod opus atq actio in opere ipo bonum et bene videt ee. sic etiam hoi siquidem eius aliquod opus est ¶ Vtꝝ igi fabri et sutoris aliqua opa sut et actus hominis vero nullum est opus. sed ad nichil agendu natus est ¶ An queadmodu et oculi et manus et pedis ac singuloru membroru aliquod est opus sic et hominis preter hec omia aliqd opus poni debet ¶ Quid igi hꝰ tande erit. na viuere qde coe videt etiā plātis

queritur ergo ꝓprium Depa=
rādū ergo nutritiuā et augmē
tatiuā vitā sequēs at̄ sensitiua
q̄dā vtiq; erit. videt̄ at̄ et h̄ cō/
munis et eq̊ et boui et ōni aiā
li. Relinq̄t̄ vtiq; opatiua que
dam rationem habentis. huius
at̄ hoc quidē ut bene ꝑsuasibile
ratione hoc vero vt habens et
intelligens dupliciť at̄ et hac
dicta eā que scdm̄ rationē ponē
dum. principalius ēi hoc videt̄
dici ¶ Si autē est opus aiē
hominis opatio scdm̄ rōnem vel
nō sine ratione Idem at̄ dicimꝰ
opus ēē genere huius et huius
studiosi quēadmodū citharistе
et studiosi citharistе et simplr̄
hec vtiq; in ōibus apposita scdm̄
virtutem habūdantia ad opus
citharisare q̄dem ēi citharistе.
studiosi at̄ bene. Si autē sic!
hominis ponimus opus vitam
quādam. hanc autē anime opa
tionem et actum cū ratione stu
diosi autē viri bene huius et op
time. Vnūquodq; autē bene
secūdum ꝓpriam virtutem per
ficitur. Si autē hoc humanum
bonum anime operatio fit secū
dū virtutē. si at̄ plures virtu=
tes scdm̄ ꝑfectissimā et optimā

at nos ꝓpriū querimus seques
tranda est igitur vegetatiua
vita. sequēs ēēt sensitiua que=
dā hanc etiam boui et equo et
omni animāti cōmunē ēē cōstat
Restat ergo opatiua quedam
rationē habētis, atq; huius ꝑtim
ut rationi obediens partim ut
habens atq; intelligēs / cū vero
et hec dupliciť dicatur ponēda
est illa que scdm̄ ratiōem diciť
Nā principalius hec dici videt̄
¶ Nꝰ si est opus hōis animi
operatio scdm̄ rationem vel nō
sine ratione. Idem autē dicimus
opus ēē genere huius atq; huiꝰ
studiosi. ut citharedi et studiosi
citharedi et simpliciť hoc in ōni
bus excellentia virtutis ad opꝰ
adiūcta. Citharedi ēi est citha
rā pulsare. studiosi bene pul
sare. Quod si ita est hominis at̄
opus ponimus vitā quādā hāc
vero ēē actionē animi et ope=
rationes cū ratione. studiosi at̄
viri bene hec et probe Singu
la at̄ bene secūdū virtutē ꝓpriā
perficiuntur. si ita est fit ut
summū sit hominis bonū animi
operatio secūdum virtutem et
si plures sint virtutes scdm̄ op
timā ac ꝑfectissimā

Vetus

Amplius at̄ in vita pfcā. vna ei yrūdo ver nō facit nec vna dies. Ita vtiq; nec beatū et felicem vna dies neq; paucum tēpus ¶ Circūscribatur q̄dē igitur bonum ita. oportet ei forte figuraliter dicere primū deinde posterius rescribere ¶ Videbitur at̄ h̄ vtiq; hominis ēē pducere et pticulatim disponere que bene habētia ad circūscriptionem ¶ Et tp̄us taliū inuētor et cooperator bonꝰ ēē. vnde et artiū sūt facta addita menta. Omnis ei est apponere quod deficit ¶ Meminisse at̄ et predcōrū oportet et certitudinem nō in ōnibus sil̄r exq̄rere sz in singulis scd̄m subiectam materiam. et in tātū inquantum ꝓprium est doctrine ¶ Etenim textor et geometra differenter q̄dem inquirūt rectam. hic quidem ei inq̄tum vtilis est ad opus. hic at̄ quid est vel quale quid. speculator ei est veri. Scd̄m eūdum itaq; modū et in alijs est faciēdū. ut nō que extra opera operibus plura fiant ¶ Non expetēdū neq; causam in ōnibus sil̄r Sz sufficiens in quibusdā hoc qm̄

Noua

¶ Ac p̄terea in vita pfcā nā vna quidē yrūdo nō facit ver nec vna dies. eodēmodo beatū et felicē nec vna dies. nec exiguū facit tēpus ¶ Et sūmū quidem bonū ita circūscripsisse sufficiat. nā fortasse p̄mo figurandū est postea vero pingēdū ¶ Videt̄ at̄ cuiusq; esse illa que bene circūscripta sūt ꝓducere. ac mēbratim pficere ¶ Tempus q; hoꝝ repertor atq; adiutor probus esse. vnde et artium facta sūt additamenta cuiusq; ei est id quod desit adiūgere Meminisse at̄ oportet eoꝝ q̄ supra diximus neq; exactam discussionē in ōnibus eodē modo sed scd̄m sb̄tam materiā in singulis flagitare et inq̄tum discipline ꝓpriū sit ¶ Nā faber quidem et geometra different̄ rectū inquirūt. alter q̄tum ad opus vtile est. alter quid sit et quale cōtēplator ei veritatis. eodem modo in alijs faciendum ne extra opera plura sint q̄ opera ¶ Neq; vero causam eodemmodo in omnibus inquirendum sed satis est in quibusdam bene ostensū ēē quia sic est. veluti circa principia quia. vero

ita est demōstrari bene. ut puta
circa principia hoc at̄ q̄ prim
et principiū. Principiorū at̄ h̄
quidē inductione cōtēplata sūt
hec at̄ sensu. hec at̄ cōsuetudine
quadam. et alia at̄ aliter
¶ Pertransire at̄ tēptandum
singula scdm̄ q̄ innata sūt. et
studendū qualiter terminentur
bene. magnū ēi habēt auxilium
ad sequentia. videtur ēi plus q̄
dimidium totius esse principiū
et multa manifesta fieri p ipsū
eorū q̄ querūtur ¶ Scrutan=
dum ergo de ipso non solum ex
conclusione et ex quibus sermo
sed ex dictis. de ipso vero qui=
dem omnia consonant existen=
tia. falso autem cito dissonat
verū ¶ Diuisis itaq̄ bonis
tripliciter et his quidem exte=
rius dictis. his autem circa ani
mam et corpus. Circa animā
principalissime dicimus et ma=
xime bona. actus vero et ope=
rationes animalis circa animā
ponimus. quare bene vtiq̄ dice=
tur secundum hanc opinionem
antiquam existentem et confes=
sam a philosophis
¶ Recte at̄ et quoniā actus
quidā dicūt̄ et opationes finis

primū et principiū est. Prin
cipiorū at̄ quedam inductione
prospiciuntur quedam sensu
quedā consuetudine quadā. alia
itē aliter ¶ Conandū est ut
singula principiorū scdm̄ na=
turam suam tractentur et stu
dendum ut recte diffiniantur.
quia magnum ad sequētia ha/
bent momentū. videtur ēi plus
q̄ dimidium totius esse princi=
piū. multa q̄ ex his que q̄rū/
tur per illud fieri cōspicua
¶ Scrutandum est igitur
de ipsa felicitate. nō solum ex
conclusione et rationibus sed
ex his quoq̄ que de illa refe/
runtur. nam vero quidem om
nia consonant. falso autē cito
dissonat verū ¶
Cum igi̅ tripliciter diuidant̄
bona et alia externa dicantur
alia animi et corporis. bona
animi principalissima dicimus
et maxime bona. actus vero
et operationes animales animi
esse ponimus Itaq̄ recte qui
dem dicetur scdm̄ hanc opini=
onē ātiquam et a philosophāti
bus approbatam ¶ Recte
etiam q̄ operationes quedam
et actus fines esse ꝑhibentur

Vetus

Ita ēi et eorū que circa aiām
sūt bonorum sit et nō eoꝝ que
exterius ¶ Consonat at rōni
et bene viuere et bene opari fe
licem. fere ēi bona vita quedam
dicta est et bona opatio. ¶
Videtur at et quesita circa fe=
licitatem omnia existere dicto
¶ His quidem ēi virtus. his
vero prudētia. alijs at sapiētia
quedam ēe videtur. his at hec
vel illorū aliquod cū voluptate
vel nō sine voluptate Alij at et
eā que exterius est habundātiā
cōphendūt ¶ Horum at hoc
quidē. multi et veteres dicūt
hoc autē pauci et gloriosi viri.
Neutros at eorū rationabile
peccare in vniuersis scdm vnū
aliquid vel plura dirigere
¶ Dicentibus quidē igr omnē vir
tutem vel quādā cōcors est rō
nostra. huiōi ēi est scdm ipsam
opatio ¶ Differt at forte nō
parū in possessione vel vsu opti
mū existere. et in habitu vel opa
tione. habitū quidem ēi cōtingit
nullū bonū pficere existentem
ut puta dormienti aut et aliter
qualiter ocioso. operationem at
nō possibile est. opabitur ēi ex
nccitate et bene opabitur

Noua

sic ēi ex bonis animi nō exter=
nis esset ¶ Consonat q̄ huic
quod dicit bene viuere et bene
agere felicem. fere namq; bona
quedā vita et bona actio dicta
est ¶ Cūcta etiā q̄ circa feli=
citatem queruntur huic adesse
constat ¶ Nam alijs virtus
alijs prudētia alijs sapiētia que
dam ēe videtur. alijs hec aut
horū aliquid cū voluptate aut
nō sine voluptate Alij vero ex=
ternā quoq; affluētiam circum
plectuntur
¶ hec partim multi et anti=
qui partim pauci et preclari di
cunt viri quorum neutros in
totum aberrare putandū est.
sed in aliquo et pleraq; recte
assequi ¶ Illis ergo qui virtu
tem ōnē aut aliquā dicūt cōso
nat sermo. nam huius quidem
est scdm ipsam opatio ¶ Forte
vero nō modicū refert vtrū
in possessione vel in vsu optimū
accipiat et in habitu vel in actu
fieri ēi potest ut habitꝰ existēs
nichil peragat boni veluti in
dormiente seu aliter ocioso. sed
in actu nequaq̄ h̄ fieri potest.
agat enim necesse erit et qui=
dem bene agat

¶ Quemadmodū in olimpia-
dibus non optimi et fortissimi
coronātur. sed agonisantes ho-
rū ei quidam vincunt ita et eo-
rū qui in vita bonorū et opti-
morū operātes recte illustres
fiūt ¶ Est āt et vita ipsorū
scōm seipsam delectabilis
¶ Delectan quidē ei anima
liū est. vnicuiq; āt delectabile
ad quod dicit amicus taliū ut
puta equus equū qui ē amāti
spectaculū āt amanti spectacu-
lum eodē āt mō et iusta amāti
iustū et ōmino q̄ scōm virtutē
amāti virtutē ¶ Multis quidē
ergo delectabilia aduersantur
adinuicē quia nō naturalia fiūt
amātibus āt bonū fiūt delecta-
bilia que natura delectabilia.
Tales āt scōm virtutem opa-
tiones. quare et in his fiūt de-
lectabiles et scōm ipsas
¶ Nichil āt indiget voluptā
te vita eorū quasi adiuncto ali
quo. sed habet voluptatē in se
ipsa ¶ Cū dictis ei nullus est
bonq qui nō gaudet bonis ope
rationibus. neq; ei iustū vtiq; di
ceret aliquis nō gaudētem iusta
opatione neq; liberalem non
gaudētē liberalibus opationibus

¶ Et quēadmodū in olim-
pia non optimi et fortissimi sed
qui certant coronātur. nā eoq;
aliqui vincūt. sic et in vita bo-
norum et honestorum qui rec-
te agūt cōpotes fiūt ¶
horū insuper vita ipsa p se vo-
luptatem cōtinet ¶ Nā vo-
luptatem sustipe est animaliū
cuiq; āt voluptati est id cuius
amator dicitur. ut equus a-
matori equorum et spectacu-
lum amatori spectaculorū eo-
dēq;modo iusta amatori iustoq;
et ōmino ea que scōm virtutē
taliū amatori ¶ Multitu-
dini ergo iocūda repugnāt ob
id oq; natura talia nō fiūt. pro
bitatis vero amatoribus iocū-
da. fiūt natura iocūda. huiōi
āt fiūt actus scōm virtutem qui
talibus viris etiam per seipsos
iocūdi fiūt
¶ Neq; eoq; vita indiget vo-
luptate quasi adiuncta sed in se
ipsa habet voluptatem
¶ Non est preterea bonus
q̄ bonis operibus non delecta
tur. nā neq; iustum dicet ali
quis qui iustis ! neq; libera-
lem qui liberalibus nō gaudeat
et in alijs eodem modo

Vetus

Similiter at̄ et in alijs Si at̄ sic scd̄m seipās vtiq; erūt scd̄m virtutē opationes delectabiles ¶ Quinymmo et pulcre et bone et maxime hoꝝ vnūquodq; si bene Iudicat de his studiosus Iudicat at̄ vt diximus. optimū ergo et pulcherrimum et delectabilissimū felicitas ¶ Et non diuisa sūt hec scd̄m deliacā supscriptionē optim̄ iustissimū/ desideratissimū at̄ sanū ēē. delectabilissimū vero quo quis optat frui. ōnia ēi hec existūt optimis opationibus. has at̄ vel vnā haꝝ optimam dicimus ēē felicitatē ¶ Videtur tamen et eorū que exterius sūt bonoꝝ indigēs quēadmodum diximus ¶ Impossibile ēi vel nō facile bona opari impotētem tribuere existentem. Multa quidem ēi opata sūt quēadmodū diximus ꝑ organa ꝑ amicos ꝑ diuicias et ciuilem potentiā Quibusdā at̄ denudati coinquinant beatitudinē utputa nobilitate bona ꝓle pulcritudinē Nō ōio ēi felix qui specie turpissimus vel ignobilis vel solitarius et sine prole Amplius at̄ forte felix minus si huic pessimi filij sūt vel amici

Noua

hoc si ita est actiones scd̄m virtutē per seipsas iocunde sūt ¶ Sed et ꝓfcō bone et honeste. et vnaqueq; earū maxime si studiosus vir bene iudicat de ipsis. Iudicat at̄ ut diximus. optimum ergo et pulcerrimū et iocūdissimū felicitas est ¶ Nec separātur ista scd̄m epigrāma deliacū. pulcerrimū id quod iustissimū optimū sospitatem habere/ iocūdissimū reamata potiri hec ēi optimis opationibus ōnia insūt. eas vero aut vnam earū que optima sit dicimus ēē felicitatem ¶ Indiget tamē vt videtur et bonis externis ¶ Impossibile namq; est aut certe non facile preclara ab eo agi cui desūt facultates. Multa ēi per amicos per diuitias ꝑ ciuilem potentiā q̄si per instrā quedā fiūt. quedam etiā si desint beatitudinē maculant veluti nobilitas soboles forma Non satis ēi ad felicitatem habilis est homo penitus deformis neq; ignobilis neq; is qui solus et sine prole sit et forte multo minus si cui mali sūt filij aut amici. aut si cū boni forēt

vel boni existentes mortui sunt
Quemadmodum igitur diximus videtur
indigere et tali prosperitate ¶
Vnde in idem ordinat quidam bonam
fortunam felicitati quidam vero virtutem
Vnde et quaeritur vtrum est discibile
vel assuescibile vel aliter qualiter
exercitabile vel secundum diuinam
quandam particulam vel propter fortu
nam aduenit ¶ Si quidem igitur et
aliquod aliud deorum est donum hominibus
rationabile et felicitatem dei datum
esse et maxime humanorum quanto
optimum Sed hoc quidem forte alte
rius erit vtique perscrutationis
magis proprium ¶ Videtur autem et si
non a deo missum est sed propter vir=
tutem et quandam disciplinam vel ex/
ercitationem aduenit diuinissimorum
esse. virtutis enim premium et finis op
timum videtur et diuinum quid et beatum
¶ Erit autem vtique et multum
commune possibile enim existere om
nibus non orbatis ad virtutem per
quandam dissiplinam et studium
¶ Si autem est ita melius quam
propter fortunam beari rationbile
habere sic Siquidem que secundum
naturam ut possibile optime ha
bere sic nata sunt Similiter autem
et que secundum artem et om
nem causam et maxime secundum optimam

interierunt ut diximus ergo ad
tenda videtur huiusmodi prosperitas
¶ Quamobrem in eodem collocat
quidam bonam fortunam et felicitatem quid
dam vero virtutem. ¶ Vnde quaeritur
vtrum per disciplinam aut per assue/
tudinem vel alio quoniam modo per exer/
citium acquiri possit. vel diuina aliqua
sorte fortunaque proueniat ¶ Si
ergo aliquid quicquam est deorum mu/
nus hominibus datum par est felicita
tem quoque donum esse deorum ac tanto
maxime humanarum rerum quanto
id prestabilius est. sed hoc forsan
alterius considerationis magis
proprium esset
¶ Videtur autem et si non a dis mis/
sa sed per virtutem et disciplinam quan
dam aut exercitationem proueniat! tamen
diuinissimorum esse. nam virtutis pre/
mium finisque optimum quoddam et di/
uinum beatumque videtur ¶ Esset
etiam valde commune. cum posset cunctis
existere non orbatis ad virtutem
per disciplinam quandam ac diligentiam
¶ Nam si melius est hoc modo quam per
fortunam esse felicem! rationabile est
sic se habere/ si quidem ea que secundum
naturam sunt ut optime se habere/
possunt ita sunt Similiter et ea que
secundum artem et secundum omnem
causam et maxime secundum optimam

Vetus

Maximū aūt et optimum concedere fortune valde pnitiosū vtiq; erit ¶ Nanifestū aūt est et ex rōne quod queritur dictum est ēi anime opatio scdm̄ virtutem qualis quedam Reliquoꝝ aūt bonorū hec quidem existere nccarium. hec aūt cooperatiā et vtilia nata sūt organice ¶ Confessa aūt hec vtiq; erunt et his que a principio! politice aūt finē optimum posuimus. hec aūt plurimū studiū facit huiōi quales quosdā et bonos ciues facere et operatores bonorū

¶ Decenter igit̄ neq; bouem neq; equū neq; aliud aiāntium aliquod felix ēē dicimus, nullū ēi ipsorū possibile est cōmunicare tali opatione ¶ Propter hāc causam neq; puer felix est nōdum ēi opator taliū per etatem. dicti aūt ꝓpter spem beatificātur indigent ēi quē admodū diximus et virtute perfecta et vita pfecta

MVlte aūt trāsmutaciones fiūt et oiōde fortune scdm̄ vitā et contingit maxime habundantē magnis calamitatibꝰ incidere in senectute q̄admodū in heroycis de p̄amo narratur

Noua

¶ Maximā vero atq; optimā rem fortune tribuere magna ꝓfecto esset absurditas

¶ Conspicuū est quod nunc querebatur etiam ex sermone. dictum est ēi animi opationem quādā scdm̄ virtutē. ceterorū aūt bonorū alia subesse necessariū est. alia ad coopationem et vsum nata sūt ¶ Instar instrumētorū h̄ dictis q̄q; ab initio cōsonāt. nā finē ciuilis optimū ponebamꝰ. ea vero plurimā facit diligentiā ut ciues q̄dā mō disponat atq; ipsos bonos et honestorū actores efficiat

¶ Recte igit̄ nec bouē nec equū nec quicq̄ aliud animantiū felix dicimus. nā nullū eoꝝ huius opationis pticeps ēē potest ¶ Ea quoq; de causa nec puer felix est. nā ꝓpter etatē nondū hec agere potest. et qui dicūtur felices ꝓpter spem dicūtur. opus ēi est ut diximus pfecta virtute et vita pfecta

QNam frequētes inmutationes varieq; fortune accidunt in vita. fieri q; potest ut is qui maxime floret magnas in senectute īcidat calamitates ceu in heroycis de p̄amo fabula

Vetus

talibus at̄ vsū fortunis et fini=
entē miserabilit̄ nullus vtiq; feli
citabit ¶ vtrū igit̄ aliū hoim̄
beatificādū vsqueq̄ vtiq; viuit.
sz scdm̄ solonē at̄ debitū est fi=
nē respicere ¶ Si at̄ vtiq; et
ponēdū ita ergo et ē felix tūc
cum vtiq; moriet̄ vel hoc oiō in=
cōueniēs Aliter q; et dicētibus
nobis opatioēz quādā felicitatē
¶ Si at̄ nō dicimus mor=
tuū felicē neq; solon hoc vult sed
qm̄ tūc vtiq; quis firmit̄ beati=
ficabit hominē vbi iam ex̄ mala
existentem et infortunia habet
q̄tē et hoc questionē quādā. Vi=
det̄ ei ēē mortuo et malum ali=
quod et bonū siquidē viuēti nō
sentiēti at̄ puta honores et īho
norationes et filiorū et oiō p=
nepotū psperitates et infortu=
nia ¶ Questionē at̄ et hoc tri
buūt et ei q̄ beate vixerit vsq;
ad senectutē et mortuus est se
cūdū rationē cōtingit multas
tn̄smutationes fieri circa filios
et hos quidem ipsoꝝ ēē bonos
et potiri vita. que est secūdum
dignitatem hos at̄ econuerso
Manifestū at̄ quoniā discessi=
onibus ad patres omnifariam
habere ipsos contingit

Noua

qui vero tali fortuā fretus mi
serabiliter finierit eum nullus
cēset beatū ¶ An igitur nec
alius quisq̄ hoim̄ beatus dici
potest q̄ diu viuit. sed iuxta so
lonē spectare finem oportet
¶ Nꝰ si ita ponendū an tūc
beatus est cū morit̄ vel hoc ab
surdū ōnino p̄sertim nobis qui
dicimus opationem quandā ēē
felicitatē ¶ Nꝰ si mortuū nō
dicimus felicē nec solon hoc vult
sed tūc secure beatū dici posse
cū iā extra mala calamitatesq;
existat. habet id etiā dubitatio
nē quādā cū videat̄ mortuo q̄
homini malum quiddā ēē et bo
nū. quēadmodū viuēti nec sen=
tienti ut honores infamie filoꝝ
q; et posterorū prosperitates
aduersitatesq; ¶ Hec etiam
dubitationē afferunt ! q̄a fieri
p̄t ut qui ad senectam vsq; be
ate vixerit decesseritq; ! eidem
tn̄ multa et varia circa filios
cōtingat̄ aliosq; ēē pbos et cū
dignitate vitā agere alios vō
cōtra. patet igit̄ q; si transeat̄
hec ad parētes varie sese habe
re illos cōtingere potest

Vetus

Inconueniens ãt fiet vtiq; si simul transmutet et mortuus et fiet aliqñ quitẽ felix rursus ãt miser Inconueniens ãt et nichil neq; in quotã tẽpore supuenire q̃ fiũt filiorũ patribus ¶ Sed reuertẽdũ ad prius quesitũ forsitã ei vtiq; inspũetur et quod nũc quesitum est ex illo. Di ei vtiq; finẽ vitere oportet et tũc beatificare vnũquẽq; nõ vt existẽtem beatum sed quomã prius erat qualiter nõ inconueniens si quanto est felix nõ vere dicet de eo existere ꝑter nõ velle viuẽtes felitãre ꝑter trãsmutationes et ꝑter ꝑmanẽs quitẽ felitãtẽ existimare et nequaq̃ facile trãsmutabile fortunas ãt multotiẽs retinculari circa eosdẽ Manifestũ q; si sequamur fortunas eundem felitẽ et rursus miserũ et dicemus multotiens cameleõta quẽdam felitẽ nũtãtes et debiliter firmatũ ¶ vel fortunas quitẽ sequi nequaq̃ rectum non ei in his bene vel male. sed indiget his humana vita quẽadmodũ diximus Domine ãt fiũt que scõm virtutem operationes felitãtis cõtrarie ãt cõtrarij

Noua

esset vero absurdũ si defũctus quoq; mutaretur et modo felix et modo miser esset. absurdum etsi res posterorũ michil pemitus ad parentes ne ad aliquod tẽpus quitẽ ptinerẽt ¶ Sed redeũdum est ad id quod ꝓmo quesiuimus nam forte ex illo hoc posterius apparebit. si ergo finẽ spectare oportet et tũc beatum dicere quẽq̃ nõ q; tũc beatus sit sed q; prius erat beatus quomodo id non absurdum siquidẽ dum est felix. nõ verificetur in ipso id quod est. quomã beatos dicere viuẽtes non volumus ꝑter mutationes. et quomã stabile aliquid ac nequaq̃ leuiter mutabile felitãta tẽ putamus. fortuna vero sepe cõuertitur. patet ei q; si fortunam sequimur sepe felicem ac postea miserũ eũdem dicemus ceu cameleõta quẽda debiliter firmum proferẽtes felicem ¶ Vel fortunam sequi nequaq̃ rectum cũ bene â male in illa non sit. sed illius indiget vita humana ut diximus. Operationes vero scõm virtutem domine fiũt felitatis. contrarie vero contrarij

Vetus

¶ Testatur autem sermoni et quod nunc
quesitum est circa nichil enim sic existit
humanorum operum constantia ut circa
operationes que sunt secundum virtutem per-
manentiores enim et disciplinis hec
videntur esse. earundem autem honorabilissime
permanentiores propter maxime continue
vivere in ipsis beatos hoc enim assi
milatur cause eius quod est non fieri circa
ipsa obliuionem ¶ Existet autem
vtique quod quesitum est felici et erit per
vitam talis / semper enim vel maxime omnium
operabitur et speculabitur quod secundum vir
tutem ¶ Et fortunas feret optime
et vtique omnino prudenter quod ut vere
bonus et tetragonus sine vitu
perio ¶ Multis autem factis secundum
fortunam et dicentibus magnitudinem
et puritate pura quidem prosperitatum
Similiter autem et oppositorum manum quod
non faciunt inclinationem vite. Mag
na autem et multa facta quidem bene
beatiorem faciunt vitam et enim hoc conde-
corare nata sunt. et vsus eorum bo
nus et studiosus fit Econuerso autem
accidentia turbulant et conturbant beatum.
tristicias enim inferunt et impediunt
multis operationibus verumptamen et in
his refulget bonum Cum enim vtique
ferat quis facilius multa et magna
infortunia non propter doloris insensibili
tatem vitis existens et magnanimus

Noua

¶ Testatur autem huic id quod modo
quesiuimus. nulla quippe in re humana
certitudo tanta est quanta in opera
tionibus secundum virtutem hee namque
stabiliores quam scientie videntur esse. sed
quod illarum honestissime sunt hee plu
rimam habent firmitatem. quoniam in illis
maxime et continuatissime beati
viuunt. hoc enim videtur causa quominus
circa illas fiat obliuio ¶ Ex
istet igitur beato id quod queritur talis
que erit per totam vitam semper enim vel
maxime omnium aget et contempla
bitur secundum virtutem ¶ Fortunamque
feret optime ac per omnia omnino decenter
hic enim vere bonus et quadrangulus
sine vituperatione ¶ Cumque mul
ta et varia fortuna afferat pura
quidem seu illa prospera seu aduersa
non multum sane habent momenti. gratia
dia vero et multa si prospera sint
beatiorem vitam efficiunt. nam et conde
corare apta sunt. et eorum vsus bo
nus studiosus que existit Sin autem
aduersa beatum conterunt quidem
atque inquinant. nam et tristiciam
afferunt et operationes multas impe
diunt. sed tamen et in ipsis elucet bo
num Cum multe ac magne aduer
sitates leuiter perferuntur. non propter
insensibilitatem sed propter gene
rositatem ac magnanimitatem

Vetus

¶ Si aũt fuũt operationes do
mine vite quemadmodũ dixim⁹
nullus itaq⁹ beato⁹ fiet miser.
neq⁹ ei aliq̃ opabit odibilia et
mala. ut ei vere bonũ et sapẽ
tem ones existimamus fortuãs
tecẽter ferre et existentibus sp
optima opari quemadmodũ ex
datis et ducẽ bonũ psente ex=
erãtu vi maxime bellicose. et
cornorũ iusorẽ ex datis corns
optimũ caliamẽtũ facere Eotẽ
modo et alios artifices omnes
Si aũt ita miser quitẽ nequaq̃
fiet vtiq⁹ felix. neq⁹ vtiq⁹ beatus
priamias fortunis iudet,
neq⁹ vtiq⁹ faile trãsmutabilis.
Neq⁹ ex felitate mouebitur
faile neq⁹ a cõtingentibus in=
fortunijs sed a magnis et mul
tis et ex talibus non vtiq⁹ fiet
rursus felix in paruo tempore
sed si quitẽ in multo et pfecto
magnoy et bonoy in ipo facto
habundans ¶ Quid igit̃ p=
hibet dicere felicẽ scom virtutẽ
pfectam opantẽ et externorib⁹
bonis suffitienter dotatũ nõ cõ
tingenti tẽpore sed pfecta vita.
vel apponẽdum et victurum sit
et finiturum scom rationẽ quia
futurum immanifestum nobis

Noua

¶ Q si opationes domine fuũ
vte ut dixim⁹! nemo beatus
fiem miser pt. nuq̃ ei odiosa
atq⁹ impba fatiet. viru ei vere
bonũ et sapientẽ arbitramur
onem fortunam decẽter pferre
ac semp pro facultate rerũ op
time agere. veluti et bonũ du=
cem presentibus castris bella=
tissime vi. et sutorem ex datis
sibi pellibus calceũ optimũ fa=
cere et eotemmõ alios ones ar
tifices ¶ Q si ita est felix q̃=
dem nuq̃ miser esset. nec tamẽ
beatus si in priam calamita=
tes iudent nec certe vario ac
leuiter mutabilis. Nã neq⁹ ex
felitate faubiter dmouebitur
neq⁹ a quibusuis aduersitatib⁹
sed ab igẽtibus et multis. ex
talibus aũt neq̃q̃ rursus fieret
felix in breui tẽpore. sed in lõ=
go q̃dã ac pfecto. multorũ ac
pclaroy in eo potio ¶ Quid
ergo phibet dicere illũ esse fe
licẽ qui scom virtutẽ pfectã o=
peretur et bonis externis suf=
fitiẽter habũtet! nõ in quouis
tẽpore sed in vita perfecta An
vero adiũgendũ est et ita vic
turus morturusq⁹ scom rõnẽ
tum futurum quitem nobis

Vetus

felicitatē aīt finē et pfectū pon̄a/
mus oiō Di aīt ita beatos dice/
mus viētū q̄bus existūt et ex/
istēt q̄ dicta sūt. beatos aīt ut
hoies Et quidem igit̄ de his in
tātū dictū sit

De Nepotū aīt fortunas et
amicorū oīm neq̄ q̄ q̄dem
cōferre valde īamotabile videret̄
et oppiombo cōtrariū ¶ Mul/
tis aīt et ōmmodas habentibus
drās accidentibus et his q̄dem
iūgis redūdātibus his aīt minus
scom̄ vnūq̄q q̄dē diuidere lon/
gū et infimitū videret̄ vlr aīt dic
tū et typo forsā vtiq; et suffinēt̄
habebit Di vtiq; quēadmodū et
arca ipsū fortunarū hec q̄dem
hñt aliq̄d pōdus et auxilīū ad vi
ta hec aīt leuiores vident̄ Ita et
q̄ arca amicos silr oēs ¶ Inf
fert aīt et passionū vnāq̄q ar/
ca viuētes vel mortuos cōtinge
re multomagis q̄ iiusta et ma
la existere in tragedijs vel fie/
ri sillogisandū vtiq; et ita diffe/
rētiā ¶ Magis aīt fortassis in
quirēdū arca eos qui defecerūt
si bono aliq̄ cōmunicāt vel oppo/
sitis Videtur ei ex his si et re/
dundat ad ipsos q̄dq; siue bo
nū siue cōtrariū fragile quoddā

Nova

mortū sit felicitatē vō finē et p
fectū oiō posuerimus. Io si ita ē
beatos dicemus viētiū q̄bus ex
istūt. existēteq; poncta. beatos
aīt hoies ac de his q̄dē hactenꝰ

De Posterorū aīt amicorū q;
fortune q; michil ad nos p/
tineat dicere mimis, pfecto durū
oppiōibusq; cōtrariū videt̄ ¶
Enimuero cum multa ac varia
illis cōtingāt magisq; et minus
ad nos pueniāt sigillatim ea
distinguere, phixū q̄dē i infinitū
esset sūmatī vō si dicāt̄ fortasse
sat erit Vt ei in seipso cōtinge/
tes aduersitates queda graues
sūt momētūq; habēt ad vitā. q̄da
vō leues magis vident̄ sic et
in amicis silr ones. ¶ Deo
vtrū arca viuos an arca mor
tuos ista contingāt id multo
plus refert q; i tragedijs scelera
ut iā parata narrari vel q̄si tūc
patrētur ¶ Considerandū est
ergo et isto modo quid interfit
ymmo fortasse querēdum vtq
hi qui decesserunt boni alicuius
aut mali
pertinēs sūt . videtur ei et si
quicq; ex his ad illos pertine/
at siue bonū siue cōtrariū leue
quoddam

Vetus

et parū vel simplr vel ipsis ēē
Si at̄ nō tātū et tale ut faciat
felices eos qui nō sūt! neq; his
qui sūt auferat beatitudinē ¶
Conferre quidē igr̄ aliq̄d videt̄
his q̄ defecerūt bone opatiōes
amicoꝝ Dilr at̄ et infortunia
talia at̄ et tā magn̄ ut neq; feli
ces nō felices nec nō felices feli
ces faciat̄ nec aliud taliū aliq̄d

DEterminatis at̄ his scru
temur de felicitate vtrum
laudabiliū est vel magis hono=
rabiliū Manifestū ēi quoniam
potentiarum non est ¶ Vide
tur at̄ omne laudabile in quale
quid esse et ad aliquid qualiter
habere laudari ¶ Iustū ēi et
virilem vlr bonum et virtutem
laudamus ꝓpter opa et actus
et fortē et cursorem et aliorū
vnūquemq; in qualem quādā
natum esse et habere aliqualit̄
ad bonum aliquod et studiosū
¶ Manifestum est hoc et ex
his que circa deos sūt laudibꝰ
derisibiles ēi videtur ad nos re/
lati . hoc at̄ contingit quia sūt
laudes ꝑ relationē vt diximus
¶ Si at̄ est laus taliū maim̄
qm̄ optimorū non est laus sed
maius aliquid et melius

Noua

ac paruum vel simpliciter vel
ipsis esse . Deniq; neq; tātum
neq; tale ut beatos efficere qui
nō sūt aut illis qui sūt auferre
beatitudinē queat ¶ Pertinere
igr̄ in aliquo videntur ad defūc
tos prosperitates aduersitates
q; āicorū vel eatenus dūtaxat
ut nec felices facere nō felices
nec huiōi aliquid possint

HIs ergo sic terminatis vi
deamus vtrū laudabiliū
an potiꝰ honorabiliū felicitas sit
Nam potentiarū nō ēē constat
¶ Videtur at̄ ōne laudabile
q; quale aliquid sit . et quodā
mō ad aliquid se habeat laudari
¶ Nam iustū et fortē ōnem
q; probitatem ac virtutem ob
facta actiones q; laudamus ro
bustū at̄ et velocem ac aliorū
quēq; q; natura talis est ac ita
se habet ad bonū quiddā et stu
diosum
¶ Patet autem id et ex deo
rum laudibus/ que ridicule vi
dētur si ad nos transferātur. hꝰ
at̄ ex eo accidit q; per relationē
ut diximus laudes fiūt
¶ Nꝑsi laus taliū est constat
optimorum non esse laudē. sed
maius quiddam ac prestātius

¶ Nūc ad m̄ videt. deos ēi bea tificam9 et felicitamus et viros dmissiōs beatificam9. silr aūt et bōs nullus ēi felicitatē laudat qđ m̄ iustū sed ut diuinius ali qđ et meli9 beatificat ¶ videt et eutoxius bene attribuisse de pmitys voluptati In nō laudari ēi bonos existentem nūtiare ex istimat qm̄ melius est laudabi libus Talem aūt ēe deum et p se bonū. Ad hs ēi et alia referri laus quitē ēi virtutis. Opato= res ēi bonorum ab hac virtute laudāt ¶ laus aūt opis silr et corporalū et aiālū Sed hs qđē forte magis ꝑpriū certificare his qui circa laudes insudauerūt. Nobis aūt māim ex his q dicta sūt qm̄ est felicitas hono rabiliū et pfectos ¶ videt aūt ita habere et ꝑpt ēe principiū hō ēi grā reliq̄ oia oēs opant principiū aūt et causā bonos ho norabile qđ et diuinū ponimus

Si aūt felicitas opatio est qđā scdm̄ virtutē pfecta! de virtute scrutādū est forte ēi vtiq; ita melius et de felicitate cōtēplabimur ¶ videt aūt et scdm̄ veritatē diuitis circa hāc maxiē insudare

¶ quēad m̄ apparet nā et deos felices beatosq; ēe diuq;. et viro rū eos q̄ maxiē diuim sūt bea tos appellam9 Ecōēq; mō de bo mis nemo ēi sic felicitatē laudat ut iustū. sz ut diuinū qđā ac pstātiq; beatā dicit ¶ videt aūt et eutoxio ꝑbe voluptati pnū patū defēde/ q cū nō laudet vo luptas et sit bo m̄ pstabilius ēe qđā significaī putabat q̄ ea q laudabilia sūt. talē vō ēe deū et sū m̄ bonū ad hs ēi et alia r̄fern laus ergo virtutis ē ab ea nāz honesta agim9 ¶ cōmēdatōes vō operū ea corpaliū q̄ aiāliū/ uerū ista trite discutere illoru forte ille magis ꝑpriū eet q in his cōmēdatōibus elaborarīt. nobis aūt māim̄ est ex his q dicta sūt hōrabiliū et pfectos ēe felicitatē ¶ videtur aūt etiā ob id sic se hre. q̄ principiū est eius ēi grā cetera oia oēs faciamus. principiū vō cāmq; bonos hōrabile qđā diuinūq; ponimus

Quum ergo sit felicitas ani mi opatio q̄da bm̄ virtutē pfectā de virtute ipa videdū est nā sic forte melio felicitatē intuebi mur ¶ videt aūt et is q vē di/ uitis sit circa hāc phi m̄ laborare

Vetus

vult et ciues bonos facere et legū obauditores . Exemplū āt horū habemus cretēsiū lacedemoniorq legislatores.et si qui alijs tales facti fuē. Di vero politice est perscrutatio hec.manifestum qm̄ fiet questio scd̄m eam que a principio electionem ¶ De virtute āt pscrutādum humana videlicet Etē bonum humanū querebamus et felicitatem humanā.virtutē āt nūmq humanā nō eam que corporis sz eam que aiē .sed et felicitatem aiē opationē dicimus. Di āt hz ita habēt māifestū qm̄ oportet politicū scire aliqualit̄ que circa aiām quēadmodū et eū q̄ oculos curat et ōne corpus et magis quāto honorabilior et melior politica medicinali Sed et medicorū excellētes multa nescire circa corpis cognitionē cōtēplandū itaq; et ciuili de aiā ¶ Cōtēplādū āt horū gratia et inquātū sufficiēt̄ habet ad questa In plus ēi certificare operosius forte est ꝓpositis ¶ Dicūt̄ āt de hac et in exterioribus sermōnibus sufficiēt̄ q̄dā et vtēdū ipis puta hz q̄dē ēi irrōnale ipsius ēe hz vō rōnē hns

vult ēi ciues bonos efficere legibusq; obtēperātes Exēplum huiq habemus cretēsiū et lacedemoniorū legumlatores et si q̄ alij tales fuerint . q; si ciuilis est ista scrutari māifestū est ut abīitio ꝓposuimus de illa ēe q̄rē dū ¶ Sed de virtute humana videlicet q̄rere oportet . nam bonū q̄dā humanū et felicitatē humanā q̄rebamus.virtutem āt nūmq humanā nō corporis sed animi et felicitatē āi opationem hec si ita sūt clarū est oportere ciuilē hoēm scire aliq̄tenus ea q̄ circa animū. quē adm q̄ oculos ac ōne corpus curaturus est ac tāto magis quāto ciuilis honorabilior est atq; pstātior q̄ medicina Q; si pstātes medicā circa cognitionē corporis.multū laborāt itē circa animū est a ciuili homine faciēdū ¶ Vtēdū est āt horū gratia.et eatenus vtēdū ut ad q̄sita sufficiat.nā vltrius quidem scrutari operosius forsan esset q̄ p rerū ꝓpositarū qualitate ¶ Dicūtur āt et de illa et in exterioribus sermonibus sufficienter quedā quibus vtendū est. velut vnā ēe eius ptem sine ratione alīā rationē habētem

Noua

Vetus

¶ hec at̄ vtr̄ det̄minata sūt̄ quēadmodū corporis ꝑticule et ōe diuisibile vel rōne duo sūt̄ indiuisibilia apta nata quēadmodū in pariferia curuū et cōcauū nichil differt ad p̄sens Irrationalis at̄ hec quidē assimilat̄ cōmuni et plātatiuo Dico at̄ causā eius quod est nutriri et augeri Talem ēi anime virtutē in ōnibus que nutriūt̄ ponet aliq̄s vtiq̄ et in ēbrionibus eādē vtiq̄ hanc et in imꝑfectis. rationabilius ēi q̄ aliquā aliā ¶

Hec q̄dem igit̄ cōis virtus q̄dā et nō hūana apparet ¶ Videt̄ ēi in sōpnis operari maxime ꝑticula hec et virtus bonus at̄ et malus nequaq̄ manifesti sūt̄ scdm̄ sōpnū. Vnde dicūt nichil differre secūdū dimidiū vite felices a miseris. Contingit at̄ h̄ decent̄. quies ēi est sōpnus aiē scdm̄ q̄ dicit̄ studiosa et praua Verūptn̄ si q̄ paulatim ꝑtrā seūt quidem motuū. et ita meliora fiūt fantasmata studiosorū q̄ quorūlibet

Sed de his igit̄ sufficiēter et nutritiuū igit̄ relinquendū qm̄ humane virtutis expers innatum est

Noua

¶ Vtrū vero diuidātur ista scdm̄ corporis ꝑtes et ōne diuisibile. vel rōne quidem duo sūt̄ sed diuisionem minime recipere apta ceu in circūferētia cōcauū et cōuexū nichil refert ad p̄ns Sed rationalis quidē ꝑtim cōi et vegetabili similis est loquor autē de eo quod causa est nutriēdi et augmētādi. nā talem animi potentiā in cūctis q̄ nutriūtur quis reponet et in fetibus hāc ipsam quoq̄ imꝑfectā rationabilis q̄ aliā aliquā

¶ Huiōi igitur cōmunis quedam virtus et non humana apparet ¶

Videtur ēi in sōpnis maxime operari hec pars atq̄ potentia ac bonus et malus ꝑ sōpnū minime discernūt̄. vnde aiūt felices a miseris in dimidio vite nichil differre Coutingit at̄ h̄ rationabiliter nā ociositas animi sōpnus est que non dicitur bona vel mala nisi inquātū aliq̄ parūper eueniūt motus / et q̄ meliora fiūt visa modestorum hominū q̄ quorūcūq̄

Sed de his quidem satis et nutritiuam omittendum quia humane virtutis expers est

Vetus

¶ Videt vtiq; et alia quedā natura anime irrationalis esse participās quidem ratione aliq̄ liter ¶ Incontinētis ei et cōtinentis rationem habens laudamus Recte ei et ad optima deprecatur ratio. Videtur āt in ipsis aliud quidem p̄ter rationem innatū ee quod aduersatur et obuiat rationi firmiter ei. quēadmodū dissolute corporis p̄cule i dexterā p̄elegētiū mouere in sinistrā praue ferūtur et in anima sic ad cōtraria ei motus incontinētiū Sed i corporibus quidem videmus q̄ p̄uerse motū est. in anima vero nō videmus fortassis āt michil minus et in anima existimādū ee aliquid p̄ter rationē contrariās huic et obuiās. qualiter āt alterū michil differt

¶ Ratione āt et hec videtur participare quēadmodū diximo. obedit igitur rationi q̄ continentis Amplius āt fortasse subiectiq̄ est quod sobrii et fortis. omia ei consonāt rationi

¶ videtur vtiq; et irrationabile Dupliciter plantatiuū q̄dē ei nequaq̄ cōmunicat ratiōe Concupiscibile vero et vniuersaliter

Noua

¶ videt et alia quedā natura animi irrationabilis ee p̄ticeps tamē aliquatenus rōnis ¶ Continētis ei et incontinentis rōnem et animi id quod rōnem habet laudamus. recte ei et ad optima ꝓuocat Apparet āt et aliud quiddā p̄ter rōnem illis inee quod repugnat resistit q̄ rōni. ut ei resolute corporis partes. si ad dexterā mouere velis i sinistrā ferūtur. sic et in animo in contrariū ferūtur incontinentium appetitus. Ded in corporibus quidem cernimus id quod puerse mouet in animo vō nō cernimus Ded michilominus putandū est in anima quoq; ee aliquid p̄ter rōnem quod huic aduersatur et obuiat. quatenus autem nō vidēmus repugnat

¶ Rationis et hec videtur p̄ticeps ut dximus. Itaq; paret rationi continentis. forte etiam magis obediens est intemperato et forti. omnia ei consonāt rationi

¶ Videtur ergo et irrationabile duplex. aliud vegetabile nō p̄ticeps rationis aliud concupiscibile et oiō appetibile

Vetus

scdm q ex audibile est ei et ob
audibile Ita vtiq et patris et
amicoꝝ dicimus habere rationē
et nō quemadmodū mathema
ticoꝝ ¶ Quoniā aūt suadetur
aliqualiter a ratione irrationa=
bile nūtiat et suasio et omnis
increpatio ¶ Si aūt oportet
hoc dicere habere rationem du
plex erit et habēs rōnem h° q̄dē
principaliter et in seipo h° aūt
quēadmodū a patre audibile
aliquid ¶ Determinatur aūt
virtus scdm drām hāc dicimus
ēi haꝝ has quidē intellectuales
has aūt morales sapiētiā quidē
et intellectū et prudentiam in
tellectuales. liberalitatē aūt et
sobrietatē morales Dicentes
ēi de moribus non dicimus qm̄
sapiens et intelligens/sed qm̄
mitis vel sobrius laudamus aūt
et sapientem scdm̄ habitum.
habituū laudabiles virtutes
dicimus

¶ Explicit p̄mus ethicorū
sm̄ antiquā trāslationē

Noua

intantū p̄ticeps Inquantū illi
obediens atq obtēperans est.
Sic itaq patris et amicorū di
cimus rationē habere non aūt ut
mathemathicorū ¶ Nꝑ aūt p=
suadeatur quodāmodo a ratione
id quod irrationabile est admo
nitiones īcrepationes cohortati=
onesq. significant ¶ Sinaūt
dicere oportet hanc quoq ptem
habere rationē. duplex erit ra=
tionem habēs aliud principalit̄
et in seipo aliud tāq̄ patri obe
diens q̄ddā ¶ Distinguit̄ et
virtus scdm hanc differentiam.
Dicimus ēi illarū quasdam ēē
intellectiuas quasdā vere mora
les Sapientiam quidem et so=
lertiam et prudētiam intellec=
tiuas. liberalitatē aūt et modesti
am morales vocamus. loquen=
tes ēi de moribus nūq̄ dicimus
quia sapiens aut solers sz quia
mitis et modestus. laudamus et
sapientē scdm habitū. habituum
vero eos qui laudabiles sūt
virtutes appellamus

¶ Finit ethicorū primus
sm̄ Leonardi aretini
interpretationem

Vetus

Dupliciā at̄ virtute exn̄te hac q̄dē intellectuali hac autē morali Ea q̄dē que intellectualis / plurim̄ ex doctrina hēt et gn̄ationē et augmentū Ideo experimento indiget et tēpore Moralis vero ex more fit vnde et nomen habuit parū declinans a more ¶ Ex quo et manifestū qm̄ neq; vna moraliū virtutū natura nobis insit Nullū ēi natura existētiū aliter assuescit puta lapis natura deorsū latus nō vtiq; assuescet sursum ferri Neq; si decies millies assuescat quis eū sursū iaciens neq; ignis deorsum. neq; aliud aliquod eorum que aliter innata sūt aliter vtiq; assuescet Neq; igitur natura neq; p̄ter naturam insūt uirtutes sed innatis quidem nobis suscipere eas p̄fectis at̄ p̄ assuetudinem ¶ Adhuc q̄cūq; quidē natura nobis aduenīūt potencias horū prius ferimus. posteriores at̄ opationes horū reddimus. quod in sensibus manifestū. Non ēi ex multociēs uidere / aut ex multociens audire

Noua

Cum veō duplex sit virtus alia intellectiā alia moralis Intellectiā q̄dem plurim̄ ex doctrina gn̄atiōz hēt atq; augmentū. quapp̄t expientia indiget et tēpore. Moralis at̄ ex assuetudine fit. vnde et nomē habet parūper a more declinās ¶ Ex q̄ manifestū est nullā moraliū virtutū natura nobis inēē Nichil ēi eoꝝ que natura sūt aliter assuescit. veluti lapis cuius natura est ut deorsū feratur nūq̄ assuesceret sursū ferri non si millies illum quis assuefaciendi gratia in altum p̄iciat. neq; ignis deorsum. neq; aliud quicq̄ ex his que aliter nata sūt aliter assuesceret Neq; natura ergo neq; p̄ter naturam insūt nobis virtutes. sed sumus quidem nos ad illas recipiendas natura apti p̄ficimur at̄ p̄ consuetudinem ¶ preterea quot natura nobis īsūt eorū potencias prius ferimus. posterius vero actus reddimus. quod in sensibus manifestum est Nō ēi ex eo q̄ sepe andiuiuimus aut sepe vidimus sensū

Vetus

accipimus. sed ecōuso habētes
vsisumus / nō vtētes habuimus
Virtutes ātē accipimus opan=
tes p̄us quēadm̄ et in aliis ar=
tibus. q̄ ēi oportet discētes fa=
cere. hec faciētes discimus. pu=
ta edificantes fiūt edificatores
et cytharisantes cythariste Dic
ātē et iusta q̄dem opantes iusti
efficimur / temperata ātē tempe=
rati. fortia vero fortes ¶ Tes=
tat̄ ātē et q̄d fit in ciuitatibus le
gislatores ēi ciues assuefaciētes
faciūt bonos. et voluntas q̄dē
cuiuslibet legislatoris h̄ est Qui
cūq; vero hec non bene faciūt
peccāt. et differt horū ciuilitas
a ciuilitate ut bona a mala ¶
Adhuc ex eisdem et p̄ eadem et
fit ōis virtus et corrūpit̄. silr
ātē et ars Ex cytharisare ēi et
boni et mali fiūt cythariste. p̄
portionaliter ātē et edificatores
et reliq̄ ōes Ex bn̄ q̄dem edifi=
care boni erunt edificatores. ex
male ātē mali Di ēi nō sic hrēt
nihil vtiq; opus ēēt docēte s3 oēs
vtiq; fierēt boni vl̄ mali Dic vti
q; et in virtutib̄ habet Operan
tes ēi que in cōmutationibus
que fiūt ad hōies efficimur hij
quidem iusti hij autem iniusti

Noua

accipimus sed contra habentes
vsisumus. non vtentes habui
mus At virtutes acquirimus
operando prius. quemadmodū
et in aliis artibus. que enim
oportet postq̄ didicerimus fa
cere ea faciēdo addicimus. ceu
fabricādo fabri et cytharā pul
sando cytharedi sic iusta agēdo
iusti et modesta modesti et for
tia fortes efficiūt̄ ¶ testat̄ id
quod fit in ciuitatibus nam la=
tores legum assuefaciendo ci=
ues bonos efficiūt. et p̄positum
quidem omnis legislatoris hoc
est Quicūq; vero ex illis h̄ nō
bene agūt aberrant. id q; in=
ter bonam rē publicam malam
q; interest ¶ Insuper omnis
virtus atq; ars ex eisdem ac p̄
eadem fit corrumpitur q;. ex
pulsatione enim cythare et boni
et mali fiūt cytharedi eodemq;
modo comedi et fabri et alij ō
nes. bene fabricando boni erūt
fabri. male autem mali. quod
nisi sic esset doctore non indige=
rent. sed omnes boni aut ma=
li essent. sic et in virtutibus res
se habet. Agendo enim que in
cōmercijs hominum versantur
vel iusti vel iniusti euadimus

Vetus

Opantes at̄ que in p̄ticulis et assueti timere vel cōfidere hij q̄dem fortes hij at̄ timidi Sil'r at̄ et q̄ circa cōcupiscentias habēt et iras. hij q̄dem ēi tēperati et mites fiūt. hij at̄ in tēperati et iracūdi. hij q̄dē ex sic in eis cōuersari. hij at̄ ex sic et oiō et vno vtiq; sermone ex sil'ibus opatiōibus habitus fiūt ¶ ꝓpter q̄d oportet opationes q̄les reddere scdm̄ harū ēi drās sequūt̄ habitus Non paꝝ igit̄ differt sic vel sic ex iuuene cōfestim assuesci sed multū magis at̄ ōne

Quoniā igit̄ p̄sens negotiū nō cōtēplatiōis grā est quēadmodū alia. non ēi ut sciamus q̄d ē virtus scrutamur sed ut boni efficiamur q̄ nullū vtiq; ēēt ꝓficuū eius. nc̄cariū est scrutari ea q̄ circa opatiōes q̄liter opādū est eas. hee ēi sūt domine et huiōi q̄les fieri habitus quēadmodū diximus ¶ Sedm̄ q̄dem ergo rc̄am rationē opari cōe et supponat̄ dicet̄ at̄ et posterius de h̄ et q̄d est ratio recta et q̄lit̄ habet ad alias virtutes ¶ Illud at̄ p̄cōfessū sit qm̄ ōnis q̄ de opabilibus est sermo typo et nō scdm̄ certitudinē de

Noua

agendo q̄ in periculis et consueti metuere â fidere fortes vel timidi sumus Sil'i mō ī his q̄ circa concupiscētiā. et in his q̄ circa irā. alij tēperati et faciles. alij ītēperati et iracūdi. ꝓ ut h̄ vel illo mō in illis fit ac ut vno cōp̄hendā verbo. ex sil'ibus actib; habitus fiūt ¶ Itaq; vidēdū est q̄les actus edamus. nā q̄les illi sūt tales habitus subsequūt̄. nō paꝝ igit̄ sed plurimū ymmo totū refert h̄ vel illo modo statim ab adolescētia consuescere.

Cum igit̄ p̄sens opus nō contēplatiōis gratia fiat q̄admodū cetera nō ēi ut sciamus quid sit virtus (nā sic nulla eius foret vtilitas) sed ut boni simus ꝑscrutamur. nc̄cariū est de actibus videre q̄liter agere illos oportet. nā in illis cōsistit q̄les sint habitus ut ostēdi ¶ Oportē igit̄ scdm̄ rc̄am rōem agere cōe est et p̄suppositū nobis existat. que at̄ recta sit ratio et quomdo ad alias se habeat virtutes postea dicetur ¶ Illud p̄us a nobis cōfessum existat q̄ ōis de reb; agēdis sermo q̄i ꝑ figurā q̄dā et nō ꝑ exactā discussionē tractari debet.

bet dici quēadmodū et in prin=
cipio diximus. qm̄ sermones se
cūdū materiā sūt expetēdi Que
āt in opationibus et q̄ cōferētia
nichil stās habet q̄ad^m neq; sa
na tali āt exñte vl̄i sermone ad
huc magis q̄ de singulis est ser
mo nō habet certitudinē. neq; ēi
sub arte neq; sub rōne aliq̄ ca=
dit Oportet āt ipsos semp ope
rantes ea que ad tp̄s intendere
quēad^m et in medicinali habet
et ī gubernatiā Sed q̄uis exñ
te tali p̄sente sermone tēptan=
dū auxiliari ¶ Primū igitur
speculandū qm̄ talia innata sūt
ab indigentia et suphabundātia
corrumpi Oportet ēi de inma
nifestis māifestis signis et tes
timoniis vti. quēadmodum in
fortitudine et sanitate videmus
suphabūdātia ēi gignasia et defi
ciētia corrūpūt fortitudinē Si
militer āt et potus et cibi Am
plius et minus effecti corrūpūt
sanitatē q̄ āt cōmēsurata sūt fa
ciūt et augēt et saluāt Ita er=
go et intēperātia et fortitudine
habet et aliis virtutibus Qui
ēi ōnia timet et fugit et nichil
sustinet timidꝰ efficit̄ et q̄ nihil
oiō timet sz ad ōia vadit audax

q̄ ut ab ītio diximꝰ scdm̄ ma
teriā sermones sūt exigendi.
at in rebus agendis vtilibusq;
nichil firmū neq; stabile est.
ut etiam nec in sanis. cūq; hoc
habeat vniuersū genus multo=
magis de singulis rebus nulla
certitudo tradi potest. cum ne
q; sub artem neq; sub professio
nem aliquam cadant. sed opus
est ut hij qui agunt semper ad
tempus considerent. ceu in me
dicina et nauigatiōe Sed q̄q̄
ita sit tamen conandū est auxi
lium ferre ¶ Primū igitur
illud considerandū. q̄ istorū ea
natura est ut defectu excessuq;
corrūpantur. ceu in viribus ac
sanitate videmus Oportet ēi
pro obscuris clara exempla in=
ducere / excessus ēi et defectus
laborū vires corrūpūt Eodē=
modo cibi et potus nimis mag
ni et nimis parui sanitatē cor=
rūpunt. moderati faciūt / au=
gent / conseruāt Sic igitur
in fortitudine ac temperātia et
aliis virtutibus ¶ Qui cūcta
fugit ac formidat et nulli resis
tit timidus est. qui vero omni
no nichil formidat sed aduersus
omnia vadit temerarius est.

Vetus

Dicit autem et qui omni voluptate potitur et neque ab vna recedit intemperatus est. quia autem omnes fugit quemadmodum agrestes insensibilis Corrumpitur enim temperantia et fortitudo a superhabundantia et defectu. a medietate autem saluatur ¶ Sed non solum generationes et augmentationes et corruptiones ex eisdem et ab eisdem fiunt sed et operationes in eisdem erunt Et enim in aliis manifestioribus ita habet puta in fortitudine. fit enim ex multum cibum sumere et multos labores sustinnere et maxime potest hoc facere fortis Ita autem et in virtutibus Ex recedere enim a voluptatibus efficimur temperati. et effecti maxime possumus recedere ab ipsis Dicit autem et in fortitudine assueti enim contempnere terribilia et sustinere ipsa efficimur fortes et effecti fortes maxime poterimus sustinere terribilia. ¶ Dignum autem oportet facere habituum superuenientem voluptatem vel tristitiam operibus. Qui quidem enim recedit a corporalibus voluptatibus et hoc ipso gaudet temperatus quia autem tristatur intemperatus. et quia sustinet pericula et gaudet vel non tristatur fortis. quia autem tristatur timidus Circa voluptates enim et tristitias

Noua

Item quia omni voluptate potitur nec vlla se abstinet intemperans est. quia vero omnes fugit instar agrestium insensibilis quidem est Corrumpitur enim temperantia et fortitudo ab excessu ac defectu, a medio autem seruatur ¶ Nec solum generationes et augmenta et corruptiones ex eisdem et ab eisdem fiunt. verum etiam operationes eorum in eisdem erunt Nam et in aliis que euidentiora sunt idem accidit. veluti in viribus. fiunt enim vires ex capacitate multi cibi ac ex tolerantia multorum laborum et hoc maxime facere potest robustus Sic et in virtutibus abstinendo a voluptatibus temperati efficimur facti autem maxime possumus abstinere

Significatio autem habituum ex voluptate aut molestia que facta sequitur deprehendi conuenit quia astinet a corporeis voluptatibus si ob hoc ipsum gaudet temperans est sin moleste fert intemperans. Item qui perticula subit et gaudet aut certe non dolet! fortis est qui vero dolet timidus. Circa voluptates enim et dolores

est moralis virtus ¶ Propter
voluptatem quidem enim mala opa
mur propter tristitiam autem a bonis
recedimus. propter quod oportet duci
qualiter confestim ex iuuenibus ut
plato ait. quare et gaudere et tris
tari in quibus oportet. recta enim dis
ciplina hec est ¶ Adhuc autem si
virtutes sunt circa actus et passi
ones omni autem passioni et omni actui
sequitur delectatio et tristitia et propter
hoc vtique erit virtus circa delectatio
nes et tristitias ¶ demonstrant
autem et pene facte per hoc medicine enim
quedam sunt medicine autem per contraria inate
sunt fieri ¶ Adhuc sicut prius
diximus omnis anime habitus a
quibus inatus est fieri deterior
et melior Adhuc et circa hec na
turam habet. propter voluptates et
tristitias praui fiunt in persequen
do has et fugiendo. vel quas non
oportet/vel quando non oportet vel
ut non oportet vel qualitercumque
aliter a ratione determinatur.
Ideo que determinant virtutes impassi
bilitates quasdam et quietes Non bene
autem quoniam simpliciter dicunt. sed ut non oportet
et quando non oportet et quecumque alia appo
nunt Supponitur ergo virtus esse talis
circa voluptates et tristitias op
tionum operatiua malitia autem contrariorum

virtus moralis consistit ¶ Nam
propter voluptatem improba facimus
et propter molestiam benefacere
omittimus. Itaque ab ipsa ado
lescentia institutos esse conuenit. ut
plato inquit. ut pro quibus opor
teat gaudeamus ac doleamus hec
enim recta est disciplina ¶ Prete
rea si virtutes sunt circa actus
et affectus omnem vero affectum et
actum sequitur voluptas aut dolor
virtus circa voluptates et do
lores erit ¶ Ostendunt hoc pe
ne que propterea infliguntur sunt
enim medicine quedam. Medicina
rum autem ea natura est ut per contra
ria fiant ¶ preterea ut supra
diximus omnis habitus animi ad
illa et circa illa naturam habet
que talia sunt ut illum deteriorem
aut meliorem efficiant Sed per vo
luptates et dolores praui fiunt
sequendo et fugiendo vel quas non
oportet vel quando non oportet. vel quo
tiens aliter a ratione talia prescribantur
quapropter virtutes diffiniunt tamen
quillitates quasdam et quietes non tamen
bene quod simpliciter dicunt sed non ut oportet
et ut non oportet et quando et quodcumque alia
adiungunt Subest igitur virtutem
esse circa voluptates et dolores
optionum operatricem. uitium autem contra

¶ fiet ãt vtiq; nobis ex hijs mãifestũ adhuc de eisdem. tribꝰ ẽi existẽtibus que circa electoẽs et tribus que in fugis bono cõferẽte delectabili et tribus contrarijs malo noxiuo tristi circa hec q̃dem oĩa bonus directiuus est malus ãt peccãs. maxĩe ãt circa delectationẽ. cõis ẽi hec ami malibꝰ et õmbus q̃ sub electione assequũt. Et ẽi bonũ et cõferens delectabile vocãt ¶ Adhuc ãt ex puero õibus nobis cõnutrit ꝓpter q̃d difficile conterere hanc passionem cõtemperatã vite ¶ Regulamus ãt et opationes hijs q̃dem magis hijs ãt minus delectatioẽ et tristitia Propter hꝰ ergo nccarũ est circa hoc ee omne negociũ nõ ẽi pax in opationes bene vel male gaudere et tristari ¶ Adhuc ãt difficilius voluptati pugnare q̃ ire q̃ admodũ ait eraclitus. circa difficilius ãt sp et ars fit et virtus Et ẽi bene melius in hoc. Quare et ꝓpter hꝰ circa delectationes et tristitias õne negociũ et virtutis et politice. qui quidem ẽi bene his vtit bonus erit qui ãt male malus ¶ Nm q̃ ee ergo ẽ virtus circa delecta-

¶ Probat etiã illud q̃ cũ tria ad capiendũ repudiandũ q; cõ filiũ pcneãt honestũ vtile/ voluptariũ et ta his cõtraria turpe/ inutile/ molestũ. bonus q̃dẽ hec õia recte cõseq̃t malus võ aberrat Sed pũpue circa voluptatẽ. hec ẽi cõis est aiãntibus et cũcta q̃ in electionẽ cadũt subseq̃tur Nã et honestũ et vtile iocũdũ videt ¶ Cũctis etiã nobis a puericia sic educata est. q̃pter arduũ est hanc rẽ insitã penitus vite nostre reicere ¶ Regimus ãt actus nostros alij magis alij minus per voluptatẽ et dolorẽ Ob hꝰ igit nãe est totũ negociũ circa illas uersari Nõ parũ est ẽi ad res agendas pbe aut inprobe letari aut dolere ¶ Insup difficilius est voluptati repugnare q̃ ire ut eraclitus inquit. Circa difficiliora vero semp ars virtus q; existit Nam bene in hoc melius est. Itaq; ob id q; circa voluptates et dolores totũ negocium esset virtus et ciuilis. Nam qui bene his vtit bonus erit. qui male malus ¶ Esse igitur virtutẽ circa voluptates et dolores et ex quibus fit ab

tiones et tristicias et qm̄ ex q̄bus fit ab his et auget̄ et corrūpit̄ nō sil'r factis et qm̄ ex quibus fit circa hec opat̄ dictū sic

Q Veret at̄ vtiq; aliq̄s q̄lit̄ dicimus qm̄ oportet qui tē iusta opantes iustos fieri. tēperata at̄ tēperatos Si ēi operāt̄ iusta et tpata iam sūt iusti et tēperati. quēadm̄ si gramatica et musica gramatici et musici

¶ Vel neq; in artibus ita habet. cōtingit ēi gramaticū quid facere et a casu et alio supposito Tūc ergo gramaticus si gramaticū quid faciat et gramatice. hoc at̄ est scd̄m eam q̄ in ipso gramaticā ¶ Adhuc at̄ neq; sil'e est in artibus et virtutibus Que ēi ab artibus fiūt bn̄ habent ī eis Sufficit ergo h̄ qualit̄ habentia fieri q̄ at̄ scd̄m virtutes fiūt neq; si hec qualit̄ habeat̄ iuste vl' tēpate opata sūt Sed et si operans qualiter habens operet̄ Primū q̄dem si sciens. deinde si eligēs et eligens ꝓpter hoc. terciū at̄ et si firmē et īmobiliter habeat et operetur. hec autem ad alias quidē artes habere non connumerantur preter ipsum sciere.

augeri atq; alit̄ factis corrūpi et circa illa operari ex q̄bus fit satis dictum est.

S Ed q̄ret fortasse q̄spiam quēadm̄ dicimus q̄ iusta agendo iustos et modesta modestos fieri oportet. Nam si iusta et modesta agunt. iam sūt iusti et modesti. ceu si gramatica et musica gramatici et musici. ¶ vel non in artibus ita se habet. Nam fieri potest ut gramaticū quid agatur fortuito et alio supposito. tunc igitur gramaticus erit cum gramaticum aliquid et gramatice faciet. hoc est secundum eam gramaticam que in ipso est ¶ Preterea nequaquam sil'e est in artibus et virtutibus Nam que ab arte procedūt laudem in se habēt. quare sufficit illa sic existere Sed que a virtute proficiscūtur non satis est si ipsa iuste quodammodo se habent et modeste agantur. sed si agens ita egerit. primo si sciens. secundo si eligens et eligens propter ipsa. tercio si certo et immobili iudicio agat. Ad ceteras vero artes habendas nihil horum requiritur pret̄quam sciā

Vetus

at virtutes at̄ scire quidē parū aut nichil ꝓdest alia at̄ nō parū sed oīa possūt que ex multotiēs operari iusta et temperata adue niūt ¶ Res quidē igit̄ iuste et tēperate dicūt̄ qn̄ sūt tales q̄les vtiq; iustus et tēperatus opabit̄ Iustus at̄ et tēperatus est nō q̄ hec opat̄ sed et qui sic opat̄ ut iusti et tēperati operā tur ¶ Bene igit̄ dicit̄ qm̄ ex iusta opari iustus fit et ex tēpe rata tēperatus. et ex nō opari at̄ hec nullus vtiq; neq; curabit fieri bonus ¶ sed multi hec q̄ dem nō operāt̄ ad rationem at̄ fugiētes existimāt̄ phōphari et sic fore studiosi. et sil̄e aliq̄d fa ciētes laborātib; q̄ medicos au= diūt studiose faciūt at̄ nichil hoꝝ q̄ p̄cepta sūt q̄ad^m neq; illi bn̄ habebūt corpus ita curati. neq; isti aiāz ita philosophātes

Post hec at̄ quid est vir= tus scrutādū. quia igit̄ q̄ in āima fiūt tria sūt/ passiōes/ potētie/et habitus hoꝝ vtiq; ali quod erit virtus ¶ Dico at̄ passiōes q̄dem cōcupiscētiā iram timorē audaciā inuidiā gaudiū amiciciā odiū desideriū zelum mi sericordiā. vl̄ir quibus sequit̄

Noua

at in virtutibus scire ipsū parū est â nihil. vti vero atq; exer= cere plurimū ymmo totū valet utpote q̄ ex frequēti actiōe ius= toꝝ modestorū q; ꝓueniat ¶ res ēi tūc iusta et modesta di= cit̄ qn̄ talis est qualem iustus et modestus ageret. Iustus at̄ et modestus est. nō qui hec agit sed q̄ sic agit ut iusti et modes ti agūt ¶ Bene ergo dicit̄ q; q̄s iusta agendo iustus fit. et modesta modestus. nō agendo at̄ nullus ut bonus sit ne cura re q̄dē videt̄ ¶ Sed plerique nō ita faciūt verū ad verba dispu tationē q; cōuersi putant se philo sophari atq; ita bonos viros fie ri egrotos imitati qui ūba me dicorū audiūt quidē diligent̄. fa ciūt at̄ nihil ex his q̄ sibi p̄cepta sūt ut ergo illorū corporibus nō bene erit qui ita curātur sic nec illoꝝ āimis q̄ ita phōphāt̄

Post hec at̄ q̄d sit virtus cōsiderādū est Cū igit̄ tri a sūt q̄ in animo fiūt/affectus potētiā/habitus/horū certe vir tus aliquid erit ¶ Affectus q̄dem voco cupiditatē irā metū audaciā inuidiā leticiā amorē o diū desideriū emulationē miseri

delcātio vel tristicia ¶ Potētias
āt scdm̄ q̄s passibiles horū dici
mur puta scdm̄ quas potentes
irasci vel tristari vel misereri ¶
Habitus āt scdm̄ q̄s ad passi=
ones habemus bn̄ vel male pu=
ta ad irasci si quidē vehementer
vel remisse male habemus. si āt
medie bn̄. sil'r āt et ad alia ¶
Passiones q̄dē igit̄ nō sūt neq̄
virtutes neq̄ malicie qm̄ neq̄
dicimur scdm̄ passiōes studiosi
vel praui scdm̄ virtutem āt vel
maliciā dicimur ¶ Et qm̄ se=
cūdū passiōes q̄dem nō lauda=
mur neq̄ vituperamur. nō ēi
laudat̄ qui timet neq̄ q̄ irasci=
tur neq̄ vituperat̄ q̄ simpliciter
irascit̄ sed qui q̄liter scdm̄ vir=
tutes āt vel malicias laudamur
vel vituperamur ¶ Adhuc
irascimur q̄dem et timemus nō
sponte virtutes āt elcōnes q̄dā
vel nō sine elcōne. ¶ Adhuc
āt b'm passiones moueri q̄dē dici
mur scdm̄ virtutes āt vel malici
as nō moueri sed disponi q̄liter
¶ Propt̄ hec āt neq̄ potētie
sūt. neq̄ ēi boni dicimur prop=
ter posse pati simpl'r neq̄ mali
neq̄ laudamur neq̄ vitupamur
¶ Et adhuc potētes sumus

cordiam et vl'r illa q̄ voluptas
aut molestia sequit̄ ¶ potēci
as āt voco scdm̄ quas illa susci
pere apti sumus. veluti scdm̄ q̄s
possumus irasci aut dolere aut
misereri ¶ habitus āt p quos
bn̄ vel male ad affectus nos ha
bemus. veluti ad irascēdū si ve=
hemēter aut remisse male. si me
diocrit̄ bn̄. eodēmō et circa alia
¶ Affectus ergo nō sūt neq̄
virtutes neq̄ vicia. quia scdm̄ af
fectus nō dicimur boni vl' mali.
scdm̄ āt virtutes et vicia dici=
mur ¶ Et quia scdm̄ affec=
tus nō laudamur neq̄ vitupera
mur Nō ēi laudat̄ q̄ timet neq̄
qui irascit̄. neq̄ vituperat̄ q̄ sim
plicit̄ irascit̄ sed q̄ certo mō. et
scdm̄ virtutes et vicia lauda=
mur et vituperamur ¶ p̄terea
irascimur et tiēmus sine electiōe
virtutes āt electiōes q̄dam sūt
vl' nō sine electiōe ¶ Insup se
cūdū affcūs moueri dicimur sz
scdm̄ virtutes et vicia nō moue
ri. sz certomō dispositos ēē ¶
ꝓpt̄ hec etiā neq̄ potētie sūt nā
nez boni neq̄ mali ex eo dicimur
q̄ facere possumus simpliciter
neq̄ laudamur neq̄ vitupamur
¶ Et p̄terea potentes sumus

Vetus

natura. boni aut vel mali nō effi
cimur natura. diximus aut de hoc
prius ¶ Si igitur nez passiōes
sunt virtutes neq; potētie relinq̄
tur habitus eas ēē. Quid q̄dē
igitur genere est virtus dictū est

Oportet aut nō solū sic di
cere qm̄ habitus. sed et q̄
lis q̄dem ¶ Dicēdū igitur qm̄
virtus ōis cuiꝰ vtiq; fuerit vir
tus et id bn̄ hn̄s ꝓficit et opus
eius bn̄ reddit puta oculi vir=
tus et oculum studiosū facit et
opus eius Oculi ēi virtute bn̄
videmus Sil'r et eq̄ virtꝰ equū
studiosū facit et bom̄ ad currēdū
et ferēdū ascensorē et expectādū
bellatores Si itaq; hoc in ōibꝰ ita
habet et hōis virtꝰ erit vtiq; ha
bitus ex q̄ bonus hō fit et a q̄ be
ne opus suū reddit ¶ Qualiter
aut hoc erit iam q̄dē diximus ¶
Adhuc aut et hoc erit māifestū si
speculati fuerimus q̄lis q̄dem est
natura ipsius In ōibꝰ itaq; con
tinuo et diuisibili est accipere hoc
q̄dem plus hoc aut minus. hoc ve=
ro eq̄le. et hoc vel scd̄m ipsam
rem vel quo ad nos. equale aut
medium quidem superhabundan
cie et defectus ¶ Dico vtiq; rei
quidem medium quod equaliter

Noua

natura. at boni vel mali natura
nō sumus. diximus aut de hoc p̄
us. ¶ Si ergo neq; affectus
sunt neq; potētie. restat ut habi
tus virtutes sint Quid igitur vir
tus sit generaliter dictum est.

Sed oportet nō solum isto
modo q̄ habitus est sed q̄
lis habitus sit dicere ¶ est er
go dicēdū q̄ ōis virtus et illud
ip̄m cuiꝰ virtus est bn̄ se habēs
ꝓficit et opus eius bn̄ reddit.
ut ecce virtus oculi et oculum
studiosum facit et opus eius.
virtute ēi oculi bn̄ videmus Eo
dēq; modo virtus equi equū ip
sū studiosū facit et bonū ad cur
rēdū portandū q̄ equitē et ex=
pectādū hostē Si ergo hoc eodē
mō se habz et virtus certe hōis
habitus erit ex quo bonus vir
sit et ex quo suū opus bene red
dit ¶ Quomō aut id erit iam
dictum est ¶ Preterea et hoc
mō patebit. si inspiciamus qua=
lis sit eius natura. nēpe in ōni
cōtinuo ac diuisibili et plus et
minus et equale capi potest. et
hoc aut respectu rei aut nos=
tri Equale vero medium quid
est inter defectū et excessū ¶
Dico aut mediū rei q̄d equaliter

distat ab vtroq; extremoꝝ q̊d
est vnū et idē ōibus Ad nos aūt
q̊d neq; habūdat neq; deficit hoc
aūt neq; vnū neq; idem omnibus
¶ Puta si decē multa/duo aūt
pauca sex media accipiūt scdm
rem eq̄lit ēi excedūt et excedū
tur h̊ aūt mediū ē scdm arisme-
tricā ꝓportionē ¶ Quod aūt
ad nos nō ita sumēdum. nō ēi
alicui si decem minas cōmedere
multū duas aūt paucum magist
sex minas p̄cipiet Est ēi forte
et h̊ multū sumēti vel paucum
Miloni q̊dē ēi paucū. dnātori
aūt gignasiorū mltū Similit et
in cursu et in palestra ita vtiq;
omnis sciens suphabūdantiam
et defectū fugit. medium autē
querit. et hoc desiderat. Mediū
aūt nō rei sed quo ad nos ¶
Si vtiq; omnis sciētia sic opus
pficit bñ ad mediū respiciēs et
in hoc ducens opa Vnde cōsue
uerūt dicere bñ habētibꝰ opera
tionibus quoniam neq; auferre
est neq; apponere. ut superhabū
dantia q̊dē et defcū corrūpente
bñ medietate aūt saluāte. boni aūt
artifices ut diximꝰ ad h̊ respiciē
tes opāt. virtus aūt ōi arte cer
tior et melior ē q̄adm̄ et natura

distat ab vtroq; extremo q̊d ē.
vnū et idē in ōibꝰ. respectu aūt
nostri q̊d neq; excedit neq; defi
cit h̊ aūt neq; vnū neq; idē ī ōni
bus est ¶ Veluti si decē mlta
duo pauca sex media capiāt in
re equalit ēi excedūt et excedū
tur h̊ medium est scdm numeri
ꝓportionē ¶ Sed q̄tū ad nos
nō ita capiēdū nō ēi si cui decē
minas comedere mltū ē duas aūt
parū! magister ludi sex eidem
tradet. est ēi fortasse et hoc ni
mū aut parū illi qui acceptu-
rus est. Nā miloni parū. inci-
pienti vero se exercere nimū.
simile est in cursu et palestra.
hoc itaq; modo omnis sciens ex
cessū vitat atq; defectū. mediū
aūt querit et eligit. mediū vero
nō rei sed respectu nostri ¶
Si vtiq; ōnis sciencia sic opus
bene perficit ad mediū ꝓspici-
ens et ad hoc opa ipsa dedu-
cens/ vnde dici cōsueuit in rec
te factis q̊d neq; addi neq; de/
mi quicq̄ potest utpote excessu
atq; defectu corrūpentibus me
dio aūt seruāte boni aūt artifices
ut diximus ad hec respicientes
faciūt. virtus aūt ōi arte certior
ac melior est q̄admodū natura

Vetus

medij vtiq; erit cõiectatrix
¶ Dico at̃ mõrlem h̃ ẽi est et
circa passiones et opationes In
his at̃ est suphabũdantia et de=
fectus et mediũ puta et timere
et audere et cõcupiscere et auer
ti et irasci et misereri et vl'r de
lectari et tristari est et magis
et minus et vtraq; non bñ Nñ
at̃ oportet et in quibꝫ et ad q̊s
et cuiꝰ gratia et ut oportet et
mediũ et optimũ q̊d est in vir=
tute Sil'r at̃ et circa opatioẽs
est suphabũdãtia et defectus et
mediũ. Virtus at̃ circa passio
nes et opationes est In quibus
q̊dẽ suphabũdãtia vitiosa est et
defectus vitupat̃. mediũ at̃ lau
dat̃ et dirigit̃. hec at̃ ambo vir=
tutis. medietas quedã ergo est
virtus cõiectatrix existẽs me=
dij ¶ Adhuc peccare multis
modis q̊dẽ dicit̃. malum ẽi infi=
niti ut pictagorici existiãuerũt
bonũ at̃ finiti Dirigere at̃ vno
mõ Ideoq; hoc quidem facile hoc
at̃ difficile. facile quidem nõ cõ
tingere signũ difficile at̃ cõtin
gere. et ꝓpter hoc malicie qui=
dem suphabũdantia et defectus
virtutis at̃ medietas. boni q̊dẽ
ẽi simpliciter. multifarie at̃ mali

Noua

medij quidem erit coniectatrix
¶ loquor at̃ de morali nã ea
vertit̃ circa affectus et actus
et ĩ his est excessus defectus et
mediũ ut puta metuere audere
cupere irasci misereri et vl'r le=
tari et dolere magis et minus.
ac vtraq; nõ bene sed qñ et in q̊
bus et erga quos. et cuius cau
sa. et ut oportet mediũ et op=
timũ est. quod ꝓfecto est in vir
tute Eodẽmõ in actibꝫ est exces
sus et defectus et mem̃ virtus
at̃ circa actus et affectus ver=
sat̃ In quibus excessus quidẽ de
linquit defectus vero rep̃hendi
tur. mediũ at̃ probatur ac rcẽ
ꝑficitur Sed hec vtraq; virtu
tis sũt mediocritas ergo q̃dam
vritus est medij cõiectatrix
¶ adhuc delinq̃re mltifariã ẽ.
nã malũ q̊dẽ ĩfiniti est. ut picta
gorici putat̃. bonum aũt finiti.
recti autẽ ꝑficere vnice dicitur
quapropter alterum facile al=
terum difficile est. facile qui=
dem aberrare difficile autem eo
ad quod intendas potiri Et ob
hoc igitur vicij est excessus et
defectus virtutis autem medi
um. nam boni quidem simplicit̃
multifariam autem mali

Vetus

¶ Est igitur virtus habitus electiuus in medietate existens q̊ ad nos determinata rōne et ut vtiq; sapiens determinabit ¶ Medietas at̄ duarū maliciarū huius quidē scd̄m habūdantiam huius at̄ scd̄m defcm̄ ¶ Et adhuc huic has quidē deficere has at̄ suphabūdare ab eo q̊d oportet et in passionibus et in opationibus virtutē at̄ mediū et inuenire et eligere ¶ Propter quod scd̄m sbām quidē et rationē quid est ēe dicētē medietas est virtus scd̄m optimū at̄ et bene extremitas ¶ nō at̄ suscipit ōis opatio neq; ōis anime passio medietatē ¶ Quedā ēi cōfestim nominata conuoluta sūt cū malicia puta gaudiū de malo et inuerecūdia et inuidia et in opationibus adulteriū furtum homicidiū. hec ēi omnia et que talia dicuntur scd̄m se ipsa mala ēē. sed nō suphabūdātie ipsorum neq; defectus Non igitur est enim vmq̄ circa hoc dirigere sed semper peccare Neq; nō est bene vel nō bene circa talia in eo q̊d ut oportet et quomodo et qn̄ puta adulterari. sed simpliciter facere q̊dcūq; hoꝝ pc̄catū ē

Noua

¶ Est ergo virtus habitus electiuus in mediocritate consistens quo ad nos rōne terminata et ut sapiens terminaret ¶ Mediocritas at̄ duorū viciorum alterius scd̄m excessū alterius scd̄m defectū ¶ Et etiam quia alia excedūt alia deficiūt ingis q̄ oportz ī affectibus et actibus. virtus at̄ mediū inuenit atq; eligit ¶ Qua ꝓpt̄ s̄m substanciā et rationē quid illa sit dictantē mediocritas est virtus secundum vero commendationem probatis summitas. ¶ Non tamen omnis actus nec omnis affectus mediocritatem accipit

¶ Nā sūt quedā que statim ut nōiata sūt prauitatē cōnexā hn̄t ut maliuolencia inpudencia inuidētia. et in actib; stuprum furtū hōicidiū. nā cūcta hec et huiōi ita dicūtur quasi mala ipsa sint non quasi excessus aut defectus ipsorum. nonq̄ ergo in illis recte facere datur. Sed semper delinquitur nec in illis est q̄ oportet et quando oportet et ut oportet Sed simpliciter in quolibet istorum delinquitur

Vetus

¶ Dicte igitur attribuenti et circa iniusta facere et timere et incontinentem esse / esse medietatem et superhabundantiam et defectum erit enim sic superhabundantie et defectus medietas. et superhabundantie superhabundantia et defectus defectionis ¶ Quemadmodum autem temperantie et fortitudinis non est superhabundantia et defectus propter medium esse aliqualiter extremum Ita neque illorum medietas neque superhabundantia et defectus Sed ut utique operatum est vitiosum est. vel ergo neque superhabundantie neque defectus medietas est neque medietatis superhabundantia / et defectus

Oportet autem hoc non solum vel dici sed et in his que sunt secundum singula aptare In his enim qui circa operationes sunt sermonibus universales quidem inanimores fiunt. particulares vero veriores. Circa singularia enim operationes Oportunum enim in his concordare sumendum ergo hoc ex descriptione. Circa timores quidem igitur et audacias fortitudo medietas. superhabundantium autem qui in timiditate quidem innominatus. multa autem sunt innominata. que autem in audere superhabundat audax

Noua

¶ Eodemmodo dicendum est de iniuria et ignauia et luxuria Nam si aliter diceremus esset excessus et defectus mediocritas et excessus excessus et defectus defectus ¶ Sed quemadmodum temperantie et fortitudinis non est excessus neque defectus. quoniam ipse medie sunt et supreme. sic nec illarum quas supra diximus. mediocritas est. neque excessus et defectus sed utcumque illa facias delinquis. excessus enim et defectus nulla omnino / est mediocritas neque mediocritatis ipsius excessus est aut defectus

Sed oportet sermonem nostrum non ad vniuersum modo genus verum ad singula coaptare In verbis enim que de actibus habentur vniuersalia quidem communiora. particularia autem veriora existunt. Nam et actus ipsi circa singula versantur quos certe his consonare oportet comprehendenda igitur hec et describenda sunt. ¶ Circa timores igitur et audacias fortitudo mediocritas est. excedentium vero qui non timendo excedit sine nomine est. multa vero sunt sine nominibus qui vero audendo excedit ferox

qui vero in timere quidē supha-
būdat in audere aūt deficit timi-
dus ¶ Circa delectationes aūt
et tristicias nō ōnes minus aūt
et circa tristicias medietas qui
dē tēperancia suphabūdancia aūt
intēperācia Deficientes aūt cir-
ca delectationes nō multū fiūt
ꝓpter q̊d et isti nomen non sūt
sortiti sint aūt īsensibiles ¶ cir
ca dationem aūt pecuniaꝝ et ac-
ceptionem. medietas quidē libe-
ralitas suphabundācia aūt et de-
fectus ꝓdigalitas et illiberali-
tas. contrarie aūt et hee supha-
būdaūt et deficiūt Prodigus q̊-
dē ēi suphabūdat in tribucione
in acceptione aūt deficit. Illiberal
q̊dē ēi in acceptione suphabūdat
in tribucione vero deficit. Nūc
quidem igitur typo et in capitu
lo dicimus contenti hoc ipso pos
terius autem certius de his de-
terminābit ¶ Circa pecūias aūt
et alie disposiciōnes sūt. medie-
tas q̊dē magnificēcia. magnifi-
cus ēi drēt a liberali hic quidē ēi
circa magna hic aūt circa ꝑua.
suphabūdācia aūt epeyrocalia et
banausia. defcūs vō paruificēcia
drūt aūt h̄ ab his q̄ circa liberali
tatē. q̊mō aūt drūt postea dicet

sed qui in timēdo excedit et in
audendo deficit timidus est ¶
Circa voluptates vero et dolo
res nō ōnes quidem. sed minus
circa dolores media est tempe-
rācia excessus aūt intemperancia
deficientes vero in voluptatibus
vix reperiūt Itaq; ne nomē qui
dē sortiti sūt sed insensati vocēt
Circa dādas capiēdasq; pecuni
as media est liberalitas. exces-
sus vero et defectus. hinc ꝓdi-
galitas. illinc auaricia. que int
se contrarie excedūt ac deficiūt
Nam ꝓdigus quidē in erogā-
do excedit in capiendo deficit.
Auarus aūt in capiendo excedit
in erogando deficit Sed nūc
sūmatim et ꝑ figuram dicimus
postmodū diligēcius de ipis trac
tabimus ¶ Sūt et alie circa
pecunias disposiciones. mediocri
tas vero est magnificēcia. mag
nificus ēi differt a liberali. hic
circa magna ille circa ꝑua ver
satur. excessus est inexplebili-
tas et vulgaris ventositas.
defectus vero modicitas. dif-
ferunt autem hec ab his que
circa liberalitatem sūt. Sed
quomodo differant postea dice
tur

Vetus

¶ Circa honorē aūt et inhonorationē medietas quidē magnanimitas. suphabūdātia aūt caymotes quedā dcā. defectio aūt pusillanimitas ¶ Sicut aūt dicīꝰ hr̄e ad magnificēciā liberalitatē circa parua differētē Ita habꝫ q̄dā et ad magnanimitatē circa honorē exn̄tē magnū hec aūt circa puū exn̄tē Est ēi ut oportet appetere honorē et magis q̄ oportet et minus. Dicit aūt q̄ suphabūdat q̄dē desiderijs philotimus. qui aūt deficit amphilotimus. medius aūt īnoiātus. Innoiāte aūt et dispositioēs. verūptamen philothimi philothoma. vnde contēdūt extremi de media regiōe Et nos aūt ē qn̄ mediū philothimū vocamus. est aūt qn̄ amphilothimū et est qn̄ laudamus philothimū. ē aūt qn̄ amphilothimū. ꝓpt quā aūt causam hꝰ facimus in his q̄ deinceps dicet Et nūc aūt de reliquis dicamus scdm̄ enarratum modū.

¶ Est aūt et circa irā suphabūdātia et defcūs et medietas fere aūt innoiātis exn̄tibꝰ ipis mediū māsuetū dicētes et medietatem māsuetudinē vocaꝰ. extremorū aūt q̄ q̄dē suphabūdat iracūdꝰ sit

Noua

Circa honorem et inhonoratio nem media est magnanimitas. excessus autem inflatio dicitur. defectus vero pusillanimitas

¶ Vt autem diximus ad magnificēciam se habere liberalitatem. et circa parua differre sic se habet alia quidem ad magnimitatem circa honores magnos existentem illa circa paruos Est ēi honores cupere ut oportet et magis q̄ oportet et minus Vocatur aūt q̄ cupiditate honoris excedit ambitiosus. qui aūt deficit remissus. medius aūt innominatus est. nam et dispositiones ipse innominate sūt preter quam ambitiosi ambitio. vnde certant extremi de media regione et nos medium quandoq; ambitiosum dicimus. qn̄q; remissum. et mō vnū modo alterum laudamus id cur accidit insequentibus dicetur. Nūc de alijs eodemmodo dicamus

¶ Est et circa iram excessus et defectus et mediocritas sed sūt fere innominata. medium tamen mansuetum et mediocritatem ipsam mansuetudinem vocamus. q̄ vero excedit iracūdus

mabūa aī iracūdia. q aī defīt
īiraſabil' qdē defectio aī imiraſa
bilitas ¶ Dūt aī et alie tres
medietates hñtes qdē gra ſili
tudīé admīcē. drñtes vō abī
icē oēs qdē ea ſūt circa ūboz et
et opationū cōioné. dīt aī qm
hȳ qdem ē circa vez qd ē ī ipis
hec aī circa delcābile. huiq aī hȳ
qdē ī huſu hȳ aī ī oīb q bm vitā
dicē. igī de his ut magis cog
noſcamus qm m oīb medietas
eſt laudāda. extrema aī nec rcā
nec laudabilia ſed vituperabilia
ſūt Dūt qdē ergo et boz plu=
ra mnōiāta ¶ Eptādū aī quēad
modū et m alīs ipſis noiā fin
gere manifeſtatiōis grā et bomi
qd ſeqtur ¶ Circa verū qdē
igī medius qdem verus qs et
medietas veritas dicī. fictio
aī q qdē ad maius iactāda et
qui hz ea iactator que aī ad mi
nus yronia et yron ¶ Circa
delectabile aī qd qdem m ludo
medius quidē eutrapelos et diſ
poſitio eutrapelia ſuphabūdāda
aī bomolochia et qui habz ea bo
molochos qui aī defīt agroy
cos qs et habitus agroykeya
¶ Circa reliquū aī delcābile
qd in vita q qdē ut oz delcābilis

et exceſſus ipe iracūdia qui aī
defīt ſegnis et defectus ipe ſeg
nities appellaī ¶ Dūt et alie
tres mediocritates ſilitudinem
quāda inter ſe hñtes differūt
tñ admīcem. oēs ei ſūt circa
verborū et actuū cōmunionem
ſed in hȳ differūt q vna eaz eſt
circa verū alia circa delcābile et
hȳ prim in loco prim in cūctis q
ad vitam ponet Igī de his qq
dicendū eſt ut appareat media
critatē ī ōnib ee laudandā. ex
trema vō neq recta neq lauda
bilia ſed reprehēſione digna Dūt
etiā iſtaz plereq inōinate. co=
nādū tamē eſt ut m alīs noiā
fingere declarationis et intelli=
gēde gratia ¶ Circa verū igī
medius quidem gravis et me=
diocritas ipſa gravitas appella
tur Dimilatio aī ſi excedat! ua
nitas. et q illa vtī vanq ſi defi
ciat yronia et q illa vtī yroni
cus dicī ¶ Circa delcābile aī
m loco medius eſt comis et diſ
positio ipſa comitas exceſſus ve
ro ſcurrilitas et qui ea vtīt
ſcurra. defectus aī ruſticitas
et q vtī ruſticus ¶ In reliq
autem delectabili quod in vita
uerſatur q ut oportet iocundus

Vetus

est amicus et medietas amicicia qui aut superhabundat si quidem nullius gratia placidus si aut utilitatis alicuius sui blanditor qui aut deficit et in omnibus indelectabilis litigiosus quis et discolus ¶ Sunt aut et in passionibus et in hijs que circa passiones medietates Verecundia quidem enim virtus non est laudatur aut et verecundus et in his enim hic quidem dicitur medius qui aut superhabundat ut cathaplex qui omnis uerecundatur. qui aut deficit vel neque verecundatur inuerecundus medius aut verecundus ¶ Nemesis aut medietas inuidie et epychacocharcia Sunt aut circa tristiciam et delectationem in his que accidunt proximis factas. nemesiticus aut quidem enim tristatur de indigne bene operantibus Inuidus aut superexcedens hunc in omnibus tristatur epychacocharcos aut tantum deficit a tristando ut et gaudeat Sed de hijs quidem igitur et alias tempus erit de iusticia aut quia non simpliciter dicitur post hec diuidentes de vtraque dicemus qualiter medietates sunt similiter aut et de rationalibus virtutibus

Uribus aut dispositionibus existentibus ducibus quidem malicijs hac

Noua

est amicus. et mediocritas amicicia que excedit si nullius gratia lasciuus et si sui lucri causa hoc facit adulator qui aut deficit et in cunctis molestus est contentiosus et inhumanus vocatur ¶ In affectibus quoque et circa ipsos mediocritates sunt. nam verecundia quidem virtus non est laudatur tamen verecundus quoniam is medius dicitur. qui vero excedit et in cunctis veretur pauidus qui aut deficit impudens vocatur ¶ In dignacione aut media est inter inuidiam et peruersum gaudium. versatur aut circa voluptatem et dolorem prouenientem ex his que proximis contingunt Indignans enim moleste fert cum indigno alicui prosperitas est. Inuidus hunc excedens in cunctis turbatur ac moleste fert. peruerse aut gaudens non modo non dolet. sed letatur. uerum de his alio loco dicendi tempus erit. De iusticia vero quoniam non simpliciter illa dicitur paulopost distinguentes de vtraque dicemus quo modo mediocritates sunt et eodem modo de rationalibus virtutibus

Sed cum tres sint dispositiones due quidem viciorum in excessu

quidem scdm suphabūdātiā. hac
āt scdm defectū. vna āt virtu=
te medietate ōnis ōibꝫ oppōitur
aliq̄liter. extreme quidem ēi et
medie et ad inuicē cōtrarie sūt
media āt extremis ¶ Quē ad
modū ēi eq̄le ad minus quidem
maius. ad maius āt minus. Ita
medij habitus ad defectus quidē
suphabūdāt ad suphabūdātiā āt
deficiūt et in passiōbꝫ et in opa=
tionibꝫ. fortis ēi ad timidū q̄dem
audax videt̄ ad audacē āt timidꝰ
Sil'r āt et tpatꝰ ad insensibilē
q̄dē ītpatus. ad ītpatū āt īsen
sibil'. liberal' āt ad illiberalē q̄dē p
digus ad pdigū āt illiberal' ¶
ppt q̄d et piciūt mediū extremi
alt' ad alterꝝ et fortē vocāt/timi
dus quidē audacem audax āt ti
midū et in alijs pportionaliter
¶ Sic āt oppositis adinuicem
his maior cōtrarietas ē extremis
adinuicē q̄ ad me^m. longius ēi
hec distāt abīuicem q̄ a medio.
q̄ad^m magnū a puo et puū a
magno q̄ ābo ab eq̄li ¶ Ad
huc ad me^m q̄dē q̄busdā extre=
mis silitudo q̄dā videt̄ ut auda
cie ad fortitudinē et pdigalita
ti ad liberalitatem. extremis āt
adinuicem plurima dissimilitudo

et defectu. vna virtutis q̄ me=
diocritas est ōnes adinuicē q̄dā
mō opponūt̄ extreme q̄dē et illi
q̄ media est et sibiip̄is inter se
ꝯrie sūt. media āt extremis
¶ Vt ēi eq̄le ad minus maiꝰ!
ad maius minus est. sic medij ha
bitus defcūs excedūt. excessibus
āt deficiūt. et in affectibus et ī
actibus. fortis ēi si ad timidum
cōparet̄ ferox videbit̄. si ad fero
cem timidus Item tēperatus si
ad insensatum comparetur intē
perās. si ad intēperantem insen
satus. liberalis q̄q̄ si ad auarū
comparet̄ prodigus. si ad pro=
digū auarus videbit̄ ¶ Itaq̄
extremi reiciūt mediū alter ad
alterū. timidus fortē vocat fe
rocē ferox vō timidū vocat. eo
dēq̄ mō in alijs ¶ Que cū ita
sint maior contrarietas est int̄
extrema adinuicē q̄ ad mediū
nam longius distāt inter se q̄
a medio. ut magnus a paruo et
paruus a magno q̄ vterq̄ ab
equali ¶ Est insuper extre=
mis quibusdam ad mediū simi=
litudo. ut ferocie ad fortitudi=
nem et prodigalitati ad libera=
litatem Ipsis vero extremis in
ter se plurima dissimilitudo est

Vetus

q̄ at̄ plurimū distat̄ ab īuicē cō
traria deriant̄ q̄re et magis cō
traria q̄ plurimū distat̄ ¶ Ad
mediū at̄ oppōit̄ in hijs q̄dē ma
gis defectio in hijs at̄ suphabū
dātia . puta fortitudim q̄dem nō
audatia suphabūdātia exn̄s sed
timiditas defcūs exn̄s . tpantie
at̄ nō īsensibilitas indigentia ex
istēs sed intēperantia suphabū
dātia exn̄s ¶ Propt̄ at̄ duas
cās h̄ cōtingit . vna q̄dem q̄ ex
ipsa re In ēēndo ēi ꝓpximius et
silig alterꝝ extremoꝝ medio nō
h̄ sed ꝯriū oppōimus medio ma
gis puta q̄ silius ēē videt̄ forti
tudim audatia et ꝓximꝰ et dis
similius timiditas hāc m̄gis op
ponimꝰ Distātia ēi plus a me=
dio ꝯria magis vident̄ ēē . vna
q̄dem igit̄ cā hec ex ipsa re alia
at̄ ex nobis ipsis Ad que ēi ipi
magis nati sumus aliq̄lit̄ hec m̄
gis ꝯria medio vident̄ . puta ip
si magis nati sumus ad delectio
nes Ideo facilius mobiles sumꝰ
ad intēperātiā q̄ ad temperātiā
hec igitur magis contraria di=
cimus ad que magis augmen=
tum fit et propter hoc intem=
perantia superhabundantia exis
tens magis ꝯria est tēperantie

Noua

que vero plurim̄ int̄ se distant
cōtraria diffiniūt̄ Itaq̄ magis
cōtraria que magis distāt . ¶
Sed medio in q̄busdam exces=
sus ī q̄busdā defcūs magis oppo
nit̄ . ut ecce fortitudini q̄dē non
ferocia q̄ est excessus sed timidi=
tas q̄ est defcūs oppōit̄ . tēperā
tie at̄ nō insensibilitas q̄ est de=
fcūs sed intemperantia q̄ est ex
cessus ¶ Accidit at̄ hoc dua=
bꝰ de causis . p̄mo ex ipsa re qn̄
alterꝝ extremū ꝓpius et similius
est medio nō ipsū sed aliud ma=
gis opponit̄ veluti qm̄ fortitu=
dini similior ēē videtur feratia et
ꝓpinq̄or . dissimilior vero timidi
tas hāc magis oppositā dicimus
Que ēi magis absūt a medio
ea magis contraria vident̄ ēē .
hec igit̄ vna est causa ex ipa re
Alia ex nobisipsis ad que ēi ma
gis natura inclinati sumus ea
magis contraria medio viden/
tur . veluti cum ipsi proniores
natura sumus ad voluptates .
atq̄ ex eo procliuiores ad lux/
uriam q̄ ad continentiam eam
magis contrariam dicimus ad
quam inclinatio magis fit . et
ob id intemperantia que est ex
cessus magis ꝯria est tēperātie

Qm̄ q̄dē igit̄ ē uirtus mora
lis medietas et q̄lit̄ et qm̄
ē medietas duaꝝ maliciaꝝ huiꝰ
q̄dē scd̄m suꝑhabūdāciā huiꝰ at̄
scd̄m defcm̄. et qm̄ tal̄ ē q̄ cō=
iectatrix medij ē q̄d est ī passi
onibꝰ et oꝑatiōibꝰ sufficiēt̄ dcm̄
est ¶ Ideo et difficile ē studio
sū ēē In vnoq̄q ēi mediū acci=
pere difficile puta circuli medi
ū nō cuiuslibet sed sciētis Dic
at̄ et irasci cuiuslibet q̄dē et faci
le et dare argētū et consumere
cui at̄ et quātū et qn̄ et cuius
grā et q̄lit̄ nō adhuc cuiuslibet
neq̄ facile q̄d est bn̄ et rarū et
laudabile et bonū ¶ ꝓpter q̄d
oportet coniectātē mediū p̄mū
q̄dem recedere a magis cōtrario
quēadm̄ et calipso mouebat hꝰ
extra fumū q̄dē et vndā custo=
di nauē. extremorū ēi hꝰ q̄dē est
pccm̄ magis. hꝰ at̄ minꝰ q̄ igit̄
mediū attingere sūme difficile
sm̄ secūdā aiūt̄ nauigatōnē mi
nima sumēdū maloꝝ. hꝰ at̄ erit
maxiē hꝰ mō q̄ dicꝰ ¶ Intēdē
at̄ oꝫ et ad q̄ et ipi facile mobi
les sumꝰ Alij ēi ad alia aptiūti
sumꝰ hꝰ at̄ erit notū ex delcācōe
et t̄sticia fcā circa nos In ꝯriū
at̄ attrahē nosipsos oꝫ mltū ēi

Quod igitur virtus moral̄
mediocritas sit et quomō
et q̄ duoꝝ viciorū mediocritas
alterius sm̄ excessū alterꝰ sm̄
defcm̄ et q̄ talis est ꝓpt̄ cōiectu
rā medij ī affectibus atq̄ actibꝰ
satis dcm̄ est ¶ Quāobrē opꝰ
est studiosum existere. nam in
capiendo medio tota vis cōsis=
tit. atq̄ ut circuli mediū cōp̄
hendere nō cuiusq̄ est sꝫ tm̄ sciē
tis Dic irasci et pecuniā dare
facile ē et cuiꝰq̄ sꝫ cui et quātū
et q̄mō et q̄obrē id q̄dē nō am
pliꝰ cuiꝰq̄ est. neq̄ facile Itaq̄
rcē facē raꝝ et laudabile et p̄=
claꝝ est ¶ Quocirca oꝫ cū q̄s
mem̄ asseq̄ vult an̄ ōia longius
abire a magis ꝯrio. ut calipso
mouebat dicēs. extra fumū et
fluctū nauē adige Nā extremo
rū alteꝝ m̄gis alteꝝ minus pec
cat Cū itaq̄ mediū asseq̄ sūme
difficile sit. q̄d scd̄o loco est m̄i=
ma maloꝝ capiēda sūt. hꝰ at̄ sit
maxiē ꝑ hūc mom̄ quē diximus
¶ Cōsiderād ē ēi ad q̄ nos ꝓmiores
sumꝰ nā alij ad alia natura ferū
t̄. id intelligēt̄ ex voluptate et
molestia q̄ nobis ꝓuēit īꝯriū at̄
nosmetipsos retrahere ac reniti
debemus. ēi longe a delinquendo

Vetus

abducētes/a pcto in mediū ve=
niemus q̊d tortuosa lignoꝝ diri
gētes faciūt ¶ In ōni at̄ max
ime obseruādū delcābile et delcā
tiōez Nō ei nō accipiētes iudi=
camus eā Quod igit̄ plebis se
nes patiebāt̄ ad helenā. h̄ oz pa
ti et nos ad delcātiōez. et in ōi=
bus illoꝝ dicere vocē Sic igit̄
abiciētes ipsam minus peccabi
mus. h̄ igit̄ faciētes ut in capi=
tulo dicamus maxiē poterimus
mediū adipisci ¶ Difficile at̄
forsitan h̄ et maxiē in singulari
bus nō ei facile deciāre q̄lit̄ et
q̄bus et ī q̄libus et q̄tū tp̄s det̄
minādū Et ei nos qñq; q̄dē defici
ētes laudamus et māsuetos di
cimus qñq; at̄ grauātes viriles
vocamus ¶ Sed qui q̄dē pa=
rū a bene transgredit̄ nō vitupe
rat̄ neq; ad maius neq; ad minꝰ
sed q̄ plus. Iste ei nō latet. hic
at̄ vsqueq̊ et inq̄tū vitupabil̄
nō facile sermone deciāre Neq;
ei aliud aliq̊d sensibiliū talia at̄
in singularibus et ī sensu iudi=
ciū h̄ q̄dē igit̄ tm̄ oñdit qm̄ me
dius hāitus in ōibus laudabilis
decliāre at̄ oz qñz q̄dē ad supha
būdātiā qñz at̄ ad defcm̄ sic ei fa
cile mem̄ et q̊d bñ adipiscemur

Noua

secedētes mem̄ īueniemus īstar
eoꝝ q̄ flexa ligna rectificat̄ ¶
In ōibus maxiē cauēdū ē a vo=
luptate nō ei īt̄rupti de illa iudi
camus. q̊d igit̄ seniores populi
passi sūt erga helenā h̄ pati nos
cōuenit erga voluptatē. et illoꝝ
p ōia dicē vocē Nā sic illā trās=
mittētes miꝰ errabimus. h̄ igit̄
faciētes ut sūmitim dicā maxiē
valebimꝰ mem̄ adipisci ¶ Ar
duū certe hoc et p̄cipue in sin=
gulis nec facile deciāre q̊mō et
aduersus q̊s et p q̄bus et q̊us=
q; irascēdū est. nā et nos qñq;
eos qui nō irascūtur laudamus
quādoq; eos qui irascunt̄ et il=
los mites hos fortes vocamus
¶ Sed qui parū excedit in al
terutrā partē nō vitupat̄. qui
vero multū is latere nō potest
sed quātū et quousq; vituperā=
dus sit nō facile est diffinire ū
bo nec aliud quicq̄ sensibiliū ho
rū at̄ in singulis iudiciū est et
in sensu Illud dūtaxat claꝝ est
q̄ medius habitus in cūctis lau
datur et q̄ declinare oportet qñ
q; ad excessū. quandoq; ad de=
fectum. sic enim facillime me/
dium adipiscemur ꝫ

¶ EXPLICIT . S . L . E

Vetus

Irtute itaq; et circa passiones et opatões exñte et m voluntarijs quidem laudibus et vituperijs factis In voluntarijs aũt venia qñq; aũt et misericordia voluntariũ et inuoluntariũ nõcariũ forsitan determinare de virtute intẽtibus ¶ Vtile aũt et legislatoribus et ad hõnores et penas ¶ Videtur aũt inuoluntaria ẽe que violenta vel ꝑter ignorantiã facta ¶ violentũ aũt est cuiꝰ principiũ extra tale exñs in quo nil cõfert operãs vel patiẽs . puta si spiritus tulerit alicubi vel hoiẽs dominj exñtes ¶ Quecũq; aũt ꝑ timorẽ maiorũ malorũ operata fuũt . vel ꝑ bonũ aliq̃d puta si tirãnus põpiat turpe aliq̃d operandũs exñs parẽtũ et filioꝝ et opante quidẽ saluãt nõ opante aũt morãt Dubitationẽ habet vtrũ voluntaria fuũt vel inuoluntaria Tale aũt aliquid accidit circa eas que m tẽpestatibꝰ electiones Dimpliũt quidẽ nullus erit voluntarius In salute aũt sui et aliorũ õmũ intellectũ habẽtes ¶ Mixte quidẽ igit fuũt tales operationes Assimlãtur aũt magis

Noua

igitur cũ virtus circa affectus et actus versẽt! ac ī his que voluntaria fuũt! laudes et vituperationes . in his võ que ĩuolũtaria venia . et interdũ misericordia locũ habeãt nõcariũ est forsan de virtute tractãtibꝰ voluntariũ et inuoluntariũ diffinire ¶ Vtile etiã legũlatoribus ad ꝓmia penasq; cõstituendas ¶ Videnť aũt inuolũtaria ẽe illa que ꝑ vim vel ignoriã tiam ꝑpetranť ¶ Violentũ est cuiꝰ principiũ ab extra tale existit in quo agens vel patiens nichil confert . veluti si ventus tulerit aliquo vel homines ꝓpotẽtes ¶ Que vero ꝑ metũ maioris mali vel ꝑ bonũ aliq̃d fuũt ut puta si tirãnus turpe aliq̃d iubeat hñs in potestate parẽtes et liberos et si pareať seruẽtur . si nõ pareatur interficiať Dubitať vtrũ ea voluntaria an inuoluntaria sint dicenda . tale aliq̃d accidit in iactibus qui ꝑ tempestatem fiũt . nemo ei sane mẽtis sponte iactat sed ꝑ salute sua et ceterorum ¶ Mixti igitur fuũt huiõi actus sed magis similes voluntarijs . nam in

voluntarijs. voluntarie ei sunt
tunc cum operate sunt. finis autem opera-
tionis secundum tempus est Et volun
tarium autem et inuolutarium quando operatur
Dicendum operatur autem volens et ei
principium mouendi organicas partes
in talibus operationibus in ipso est
quorum autem in ipso principium in ipso et
operari et non. volutaria itaque talia
simpliciter autem forsitan inuolutaria.
Nullus ei vtique eligeret secundum
seipsum talium aliquid ¶ In operatio
nibus autem talibus quandoque et laudantur
quando turpe aliquid vel triste sustinent
pro magnis et bonis cum autem econuerso
uituperantur turpissima ei sufferre
pro nullo bono vel modico! praui

In aliquibus autem laus quidem non
fit venia autem quando propter hoc operatur
aliquis quod non oportet que humanam na
turam excedunt et nullus vtique sus
tineret ¶ Quedam autem fortassis
non est cogi sed magis moriendum
patientem durissimam Et ei euripedis
alcmeona derisoria videtur cogen
tia matrem occidere ¶ Est autem
difficile quandoque. Iudicare quale pro
quali eligendum et quid pro quo
sustinendum ¶ Adhuc autem difficilius
immorari cognitis ut ei in
multum est que quidem expectantur
tristia. quod autem cogunt turpia vnde

electione sunt tunc cum fiunt. finis
autem agendi secundum tempus existit. et
uoluntarium igitur et inuoluntarium
tunc cum agere dicendum est. agit autem
volens et ei principium mouendi
organicas partes in talibus actio
nibus in ipso est. quorum autem in ipso
principium est! in eo quoque vtrum agat
vel non agat. quare voluntaria sunt
hec talia licet forsan per se inuolun
taria nemo ei aliquid tale sponte
faceret ¶ In huiusmodi autem actibus
quandoque laudatur qui turpe aliquid et
dolorosum subit pro magnis ali-
quibus et honestis. quandoque uituperatur
nam turpissima quidem ferre pro nullo
honesto vel mediocri! improbi est
In quibusdam autem laus non cadit! sed
venia cum quis ea fecerit quod non oportet
ob quedam intolerabilia quod humanam
naturam transcendunt ¶ Sunt etiam
quedam ad quod nemo cogi debeat! sed
mortem potius ac extrema omnia ferre
nam almeonem euripidis quod compule
runt ad necem matris ridicula vi
dentur ¶ Difficile interdum est iudicare
quale pro quali suscipiendum sit et quid pro
quo sustinendum ¶ Difficilius etiam
postquam cognoueris in sententia per
manere. plurimum ei accidit ut ea
que exspectantur! dolorosa illa vero
ad que compellimur turpia sint.

Vetus

laudes et uituperia fiunt circa co
actos vel non ¶ Qualia vtique
dicendum uiolenta vel simpliciter quidem
quando causa in his que exterius est
et qui operatur nichil confert. que
autem secundum seipsa quidem inuolunta=
ria sunt. nunc autem et pro his volun
taria. magis autem assimilantur
voluntariis. operationes enim in sin
gularibus hec autem voluntaria. qualia
autem pro qualibus eligendum non facile
tradere multe enim differentie sunt in
singularibus ¶ Si quis autem bona
et delectabilia dicat uiolenta esse
cogunt enim exterius existentia omnia
utique sic erunt uiolenta. horum enim
gratia omnes omnia operantur ¶ Et qui
quidem ui et nolentes cum tristitia
qui autem propter bonum cum delectatione
¶ Ridiculum autem causari que
exterius sed non ipsum bene vena=
bilem existentem a talibus ¶ Et
bonorum quidem seipsum turpium autem
delectabilia ¶ Videtur vtique
uiolentum esse cuius principium extrin
secus nichil conferente vim passo

Quod autem propter ignorantiam non
voluntarium quidem omne est
Inuoluntarium autem quod triste et in
penitudine qui enim propter ignoran
tiam operatur quodcumque nichil
tristatus in operatione volens

Noua

quare laudes et uituperationes
circa eos sunt qui compelluntur a non
compelluntur ¶ Violenta itaque sim
pliciter dicenda sunt quando externa est
causa nec agens quicquam confert. que
vero per seipsa inuoluntaria sunt sed
nunc et pro aliis suscipienda et causa
in agente est ipsa quidem per se inuo
luntaria sunt. sed nunc et pro aliis
voluntaria magis vero voluntariis
similia. agimus enim secundum singula
et hec voluntaria sunt. qualia vero
pro qualibus suscipienda sint! non fa
cile tradi potest. multe enim differentie in
singulis sunt ¶ Nam si quis iocunda
et honesta dixerit uiolenta esse quoniam
illa ab extra compelluntur. omnia huic uio
lenta forent. nam horum causa omnia omnes
faciunt ¶ Et qui uiolenter et inuiti
moleste. qui vero propter delectationem
cum voluptate ¶ Ridiculum itaque
est accusare externa! ac non seipsum
potius qui ab his facile capiatur ¶
Et honestorum quidem seipsum! turpium
vero voluptatem Videtur itaque uio
lentum id esse cuius principium externum est
nihil conferente illo cui uis affertur

Quod vero per ignorantiam fit
non voluntarium omnino est. sed illud
suoluntarium cum postea dolorem peni
tudinemque suscipimus. nam qui per
ignorantiam quid facit nec postea

quidē nō opatus est ꝙ non sciuit
neq; rursum nolēs nō tristatus
de eo q̊d ꝓpt̄ ignorātiā. q̄ quidē
in penitudine nolēs videt̄. qui at̄
nō penitet ꝙ alter sit nō volēs
ꝙ em̄ differt melius est habere
nomē ꝓpriū ¶ Alterꝫ at̄ videt̄
et ꝓpter ignorātiā operari ab eo
q̊d est ignorātē facere. ebrius ēi
vel qui irascit̄ nō videt̄ ꝓpter ig
norātiā opari. sed ꝓpt̄ aliq̄d eorꝫ
q̄ dicta sūt nō sciēs at̄ sed igno
rans. ignorat q̄dē igit̄ ōis malꝰ
que oportet opari et a q̄bus fu
giēdū et ꝓpt̄ tale peccatū īiusti
et vl̄r mali fiūt ¶ Inuolūtariū
at̄ vult dici nō si q̄s ignorat q̊d
cōfert. nō ēi q̄ in electiōe igno-
rantia cā inuolūtarij sed malicie
Neq; que vl̄is vitupatur enim
ꝓpter hanc sed que in singula-
ribus in quibus et circa q̄ opa-
tio In his enim misericordia et
venia. horū ēi aliq̊d ignorans
inuoluntarie operatur ¶
Forsitan at̄ nō malū det̄minare
hec et que et quot sint et quis
vtiq; et quid et circa quid vel
in quo operatur. qn̄q; autē et
quo puta instrumēto et gratia
cuius puta salutis et qualiter
puta quiete vel vehementer

fecisse dolet. volens quidē non
fecit ꝙ nesciuit. nec rursus in-
uitus ꝙ nō dolet. ergo qui per
ignorātiā facit si peniteat! īuitꝰ
fecisse videtur. si nō peniteat cū
alius sit. esto nō voluntarius.
nā melius est ut nomen ꝓpriū
habeat ¶ Aliud at̄ videt̄ ꝑ ig
norantiā facere! aliud ignorātē
ēē. ebrius quidē aut iratus nō
videt̄ ꝑ ignorantiā facere sed ꝑ
aliq̊d ex p̄dictis nō sciēs sed ig
norans / ignōrt ēi ōis flagitiosꝰ
que facere! a q̄bus ue abstinere
oportet. et ꝓpter huiōi errorē
iniusti ac mali fiūt ¶ Inuo-
lūtariū dici debet nō qn̄ quis ig
norat vtilitatē Nō ēi ignorātia
q̄ in electione cōsistit cā est īuo
luntarij sed prauitatis. nec q̄ in
vniuerso vituperant̄ ēi ꝓpt̄ hāc
sed q̄ ī singulis in q̄bus et circa
q̄ actus sūt. nā in his cōmiseraō
et venia locū hn̄t. qui ēi aliq̊d
horū ignorat inuolūtarie facit.
¶ Forsitā ergo nō peius fuerit
q̄ et q̊t ista sint determinare / et
q̄s itaq; / et quid. et circa quid.
et in q̊ agit interdū etiā q̊ velut
instrumēto. et cuius gratia ut
salutis et quomō ut sensim vel
vehementer.

¶ Oiā quitē igit̄ nullus vtiq; ignorabit nō insanus Manifestū at̄ q̄ neq; operantē qualiter ēi seipsum. Quid at̄ operat̄ ignorabit vtiq; aliquis/puta dicētes aiūt excidere ipsos vel non sciere qm̄ ineffabilia erāt quēadmodū aystili mistica vel mōstrare volens dimittere ut qui telum extimabit vtiq; aliquis et filium oppugnatorē ēē quēadmodum meropē rotondari hastā lāceatā vel lapidē pumicē ēē et in salutē pcutiēs Occidere vtiq; et ostendere volēs. quēadmodū pugiles pcutiāt vtiq; ¶ Circa omnia vtiq; hec ignorātia existēte in quibus opatio qui horū aliquid ignorat nolens uidetur operari et maxiē in principalissimis ¶ Principalissiā at̄ ēē vnr̄ ī quib; opatio et cuius grā ¶ Scdm talē vtiq; ignorantiā inuoluntario dicto adhuc oportet opationē tristem esse et in penitudine

Existente at̄ inuoluntario quod ui et ꝓpter ignorantiā voluntariū vtiq; uidebit̄ cui9 principiū est in ipso sciente singularia in quibus est opatio ¶ Forsitan ēi non bene dicitur inuoluntaria ēē que ꝓpter iram

¶ Oiā igitur hec nemo nō insanus vtiq; ignorabit clar̄ ergo q̄ nec agentē. Nā qua ratione seipsum! sed quid agit quis! ignorare potest. veluti cū aiūt excidisse sibi vel nescire q̄ archana essent ut eschilus de misterijs ā mōstrare volētē dimisisse ut qui catapultam. credere potest q̄s ēē hostem qui filius sit. ut merope accidit. et hastā emissā rotari ā lapidem pumicē ēē. et cū salutis causa percusserit necare. ꝑ cū docere voluerit. ut magister ludi gladiatorij ¶ Cum igit̄ circa hec oiā ignorātia verset̄ in quibus fūt actus qui horū aliquid ignorabit inuitus videtur fecisse et maxime in principalissimis. ¶ principalissima aūt vnr̄ ēē illa in quibus actio est et cuius gratia ¶ Per talem itaq; ignorantiam inuoluntariū dicitur et preterea factū ipsum dolorē et penitudinem afferat oportet

Cum autem inuoluntariū uiolentū et per ignorantiā! voluntariū vtiq; uidebitur ēē cuius inseipso principium est sciente singula que agit ¶ Forsan ēi nō benedicitur ēē illa inuoluntaria que per iram aut

Vetus

vel cōcupiscētiā ¶ Primū q̄dē ei adhuc nullū aiālū aliorū vo luntarie opabit nec puer ¶ Deinde vtrū michil voluntarie opamur eoz que ꝓpter cōcupis cētiā vel iram vel bona quidē vo luntarie mala aūt nō voluntarie. sed rōnabilū vna cā exīte Incon uenies aūt forte inuoluntaria di cere que oportet appetere. opor tet aūt et iraſci in quibuſdam et cōcupiscere quedā puta ſamitatē vel diſciplinā ¶ Videtur aūt iuoluntaria quidē triſtia ee. que aūt ſcōm cōcupiſcētiā delectabilia ¶ Adhuc aūt quid differūt in eſſēdo voluntaria que ſcōm cogi tationē vel iram peccāt fugēda ei ambo ¶ Videt aūt nō mnus huāne ee irrationabiles paſſio= nes quaz et opationes hois ab ira et cōcupiſcētia incōueniens itaq; ponere inuoluntaria hec.

Determinatis aūt voluntario et inuoluntario de elec tione ſequit ptranſire Maxime ei videt ꝓprīū ee virtuti. et ma gis mores īdicare opatōib ¶ Electio vtiq; volūtariū ee videt nō idē aūt ſed m plus volūtariū ¶ volūtario q̄dē ei et puer et alia aialia cōicat electiōe aūt nō

Noua

cōcupiſcētiā fiūt ¶ Primo ei nullū aliud aī volūtarie ageret nec puer etiā ¶ Deinde utrū michil volūtarie agimus ex his q̄ p irā et cōcupiſcētiā vel honeſta quidem voluntarie turpia vero inuoluntarie. vel rōnabilū eſt cū vna ſit cā. abſurdū vō dicere il la inuolūtaria ee q̄ appetere oz. aūt iraſci oportet in quibuſdā et cōcupiſcere quedā ut ſamitatē et doctrinā ¶ Videt aūt inuolū= taria dolorē afferre. ſed que cō cupiſcimus delectāt Inſup quid refert inuolūtaria ſint ā per co= gitationē vel q̄ p irā delinquūt. vtraq; ſane fugienda ſiūt ¶ Ded vident nō mnus huām ee irrationales affectus. actus vō hom ab ira et cōcupiſcētia ſiūt q̄ inuolūtaria ponere abſurdū eſt.

Poſtq̄ vlōtariū et iuolū tariū diffinimus/conſe= quēs eſt ut de electiōe dicamus ea nāq; familiariſſima virtutis ee videtur et magis q̄ res ipe mores oſtendere ¶ Electionē voluntarium ee conſtat. non idem tn nam voluntariū latius patet ¶ Voluntarium enim et pueris et alijs animantibus cōmune eſt electio vero non

Vetus

¶ Et repētina q̄dē voluntaria
ēē dicim9 scd̄m electionē at̄ nō
Dicentes at̄ ipsam concupiscē
tiā vel iram vl̄ volūtatē vl̄ q̄dā
opinionem nō recte uidēt̄ dicere
nō ēi cōmune electio et irratio
nabilium concupiscētia at̄ et ira
Et incontinens cōcupiscens q̄dē
opatur. eligēs at̄ nō. continens
at̄ econuerso eligēs quidē cōcu=
piscēs at̄ nō Et electioni quidē
concupiscētia contrariat̄ concu=
piscētia at̄ concupiscētie nō ¶
Et concupiscētia at̄ et delecta
bilis et tristis electio at̄ neq̄
tristis neq̄ delectabilis ¶ Ira
at̄ adhuc minus neq̄q̄ ēi q̄ ꝓpt̄
iram scd̄m electionē ēē videtur
¶ Sed neq̄ voluntas q̄uis
ꝓpinqua ēē videat̄ ¶ Electio
quidē ēi nō est impossibiliū. et si
q̄s dicat eligi videbit̄ insipiens
voluntas at̄ ē īpossim̄ puta im
mortalitatis ¶ Et voluntas q̄dē
est et circa ea que neq̄q̄ p ipsū
opata sūt vtiq̄ puta ypocritam
aliquē vincere vel athletā. eligit
at̄ talia nullus sed quecūq̄ exis
timat fieri p ipsum ¶ Adhuc
at̄ voluntas quidem finis est ma
gis electio at̄ eorū que ad finē
puta sanitatē volumus. eligim9

Noua

¶ Et repētina quidē volūtaria
dicimus. electionē vero nō hrē
¶ Qui vō ipam dicūt ēē con=
cupiscētiā vel irā vel volūtatem
vel opinionem quādā rcē dicere
nō uident̄. nō ēi cōmune quiddā
elcio est. nec irrationaliū. sed cō
cupiscentia et ira coiā sūt. et in
continens concupiscens quidē sz
nō eligens agit. continens vero
econtra. eligēs quidē sed nō cō
cupiscens Electōi ꝯcupiscentia
aduersat̄. cōcupiscētia vero con
cupiscentie neq̄q̄ ¶ Preterea
cōcupiscētia voluptarij est atq̄
molesti. electio at̄ neq̄ molesti
neq̄ uoluptarij ¶ Ira etiā minus
nā q̄ p irā fiūt minime p electi
onē fieri uidēt̄ ¶ Sed nec volū
tas q̄uis ꝓpinquū quiddā appa
ret Nā electio nō est īpossibiliū
et si q̄s hāc electionē vocet desi
pere videbit̄ at volūtas īpossibi=
lium est. veluti immortalitatis
Est etiā voluntas circa illa que
ab eo ipso q̄ vult neq̄q̄ fiūt ve
luti histrionē aliquē vel pugilē
vincere. verꝫ hec talia eligit ne
mo sed ea dūtaxat q̄ ipse facere
posse existimat ¶ Insup volūtas
finis est magis. electio at̄ eorꝫ
que sūt ad finē. ut puta sanos ēē

Vetus

autē per que sani erimus. et feli
ces quidem ēē volumus et dici=
mus. eligimus autem dicere nō
cōgruit ¶ Vniuersaliter at̄
uidet̄ electio circa ea que nobis
ēē ¶ Neq; iam opinio vtiq;
erit Opinio ēi quidem uidetur
circa omnia esse et nichilimnus
circa eterna et impossibilia et ea
que in nobis ¶ Et falso et
vero diuidit̄ nō bono et malo.
electio at̄ his magis. vniūsalit̄
quidem igitur opinionē nō idem
forsitan neq; dicit aliquis ¶
Sed neq; cuidā in eligendo em̄
bona vel mala quales quidē su=
mus in opinando autem non. et
eligimus quidē accipere vel fu=
gere vl̄ aliquid taliū. opinamur
at̄ q̄d est vel cui cōfert vel q̄lit̄.
accipere at̄ vel fugere nō multū
opinamur Et elciō q̄dē laudat̄
in essendo cuius oportet magis
vel recte. opinio at̄ in essendo
ut vere ¶ Et eligimus qui
dem que maxime scimus bona ex
istentia. opinamur autem que
non multum scimus ¶ Et
uidentur nō ijdem et eligere op
tima et opinari sed quidam et
opinari quidē melius ꝓpter ma
litiā at̄ eligere non que oportet

Noua

volumus. eligimus at̄ illa ꝑ q̄
sani simus. et felices ēē volum9!
eligimus at̄ dicere nō cōgruit.
¶ Omnino at̄ uidetur electio
circa illa versari que in nr̄a sūt
potestate ¶ Sed nec opinio
quidē erit. nā opinio circa ōnia
uidet̄ ēē. nec minus circa eterna
et impossibilia. q̄ circa illa que
in nobis sūt ¶ Nec bono nec
malo sed vero et falso distin=
guitur at electio ꝑ illa magis
sed in totū idem ēē electionem
q̄d opinionē nemo fortasse dicet
¶ At certe nec in ꝑte aliqua
idem est. nam ꝓpter electionē
bonoꝝ aut malorū tales aliqui
sumus! ꝓpt̄ opinionē at̄ non. et
eligimus capere â fugere â aliq̄d
huiōi. opinamur at̄ q̄d res ipa
sit et in quo cōducat et q̄ rōne
vtilis sit/capere vero â fugere
nō nimis opinamur Et electio
laudat̄ magis q̄ q̄d opus erit
elegerit q̄ q̄ rectū elegerit opi
nio at̄ ꝓpt̄ veritatē laudat̄ Et
eligimus q̄ maxiē scimus bona
ēē. opinamur at̄ que nō multū
scimus ¶ Nec sane ijdē eligere
videt̄ optimū et opinari. Sed
pināt̄ q̄dā melius attamē ꝓpt̄
prauitatem deteriora eligūt

Vetus

¶ Si aut presit opinio electi-
oni vel subsequatur nichil differt
non enim hoc intendimus. sed si idem est
opinioni cuidam ¶ Quid igitur vel
quale quid est quoniam dictorum nichil.
voluntarium quidem uidetur.
uoluntarium autem non omne eligibile
sed certe preconsiliatum Electio enim
cum ratione et intellectu Subsig
nare autem uidetur et non ut ens pre
aliis eligibile ¶ Consiliatur autem
utrum de omnibus et omne consiliabile
est aut de quibusdam non est con-
silium ¶ Dicendum autem forsitan con
siliabile non propter quod vtique consiliabitur
aliquis insipiens vel insanus sed
pro quibus intellectum habens ¶
De eternis autem nullus consiliatur
puta de mundo vel dyametro vel
costa quoniam incommensurabiles ¶
Sed neque de his que in motu semper
autem secundum eadem factis siue ex necci
tate siue natura vel propter aliquam aliam
causam puta solis versionibus et or
tibus ¶ Neque de his que alias
aliter puta siccitatibus et imbri-
bus ¶ Neque de his que a for
tuna puta thesauri inuentione
¶ Sed neque de humanis omnibus
puta qualiter vtique syte optime
conuersentur nullus lacedemo-
niorum consiliatur

Noua

¶ Vtrum vero antecedat electio
nem opinio an magis sequatur
nichil refert neque enim id querimus
sed an idem electio sit quod opinio
quedam ¶ Quid igitur aut quale est
electio. cum predictorum nichil sit.
voluntarium quidem esse constat sed
non omne voluntarium electionem habet
at id tantum cuius consultatio ante
cessit nam electio cum ratione et co
gitatione est. quod et nomen ipsum sig
nificare uidetur. quasi e quibusdam propo
sitis vnum aliquod legatur. i. capiatur
¶ Sed vtrum omnia in consultationem
cadunt an quedam sunt in quibus con
sultatio locum non habet ¶ Forsan
dicendum est id in consultationem ve
nire non de quo insipiens aut fatuus sed
de quo sane mentis aliquis consultaret
¶ De eternis autem nemo consultat
veluti de mundo vel dyametro vel
de latere quia incommensurabilia sunt
Sed neque de his que in motu.
et semper eodem modo existunt siue necessitate
siue natura siue propter aliam causam.
veluti de ortu aut conuersione siderum
¶ Neque de his que alias aliter
accidunt veluti de siccitatibus et
imbribus neque de his que sunt a for
tuna. veluti de thesauri inuentione
Sed neque de humanis omnibus. nam
quemadmodum sicharum respublica optime

¶ nō ēi fiet eorū vtiq; p nos
aliq̄d ¶ Consiliamur at̄ de his
que in nobis et opabilibus ¶
hec at̄ et sūt reliqua . cause ēi
videtur ēe natura et nc̄citas et
fortuā Adhuc at̄ et intellectus
et ōne quod p hōiem. hōim at̄
singuli cōsiliātur de his que per
ipsos operabilibus ¶ Et quidē
circa certas et p se sufficientes
disciplinarū nō est cōsiliū. puta
de litteris nō ēi dubitamus q̄lit̄
scribēdū sed quecūq; fiūt p nos
¶ Non silr at̄ de his semper
cōsiliamur puta de his q̄ scdm
medicinalē et negociatiuā et cir
ca gubernatiuā magis q̄ circa
gignasticā quāto minus certifi
cata est et adhuc de reliquis silr
¶ Magis at̄ et circa artes q̄
disciplinas magis ēi circa ipas
dubitamus ¶ Consiliari at̄
oportet et de his que ut sepius
Incertis ēi qaliter eueniūt
¶ Et in quibus indet̄minatū
Consiliatores at̄ assumimus in
magn̄ discredētes nobisipis ve
lud nō sufficientibus dinoscere.
¶ Cōsiliamur at̄ nō de finib9
sed de his que ad fines neq; ēi
medicus cōsiliat̄ si sanabit neq;
rethor si psuadebit neq; politic9

gubernet̄ nemo lacedemonius
cōsultat ¶ Hec ēi p nos agi
nō possūt ¶ At illa veniūt ī cō
sultationē q̄ agi possūt et a no:
bis quidē agi ¶ Sūt at̄ et
alia huiōi . cā videt̄ ēe natura et
nc̄citas et fortuā et mēs et ōe
q̄d p hoiēm. hoiēs vero de his
consultāt que sibi agibilia sūt.
¶ Circa manifestas et suffici
ētes disciplīās nō est cōsultatio.
ut puta de literis nemo ābigit
quēadmodū scribi debēt sed q̄t
a nobis fiūt ¶ Nec sp eodē
mō ea sūt huiōi ut in deliberati
onē cadāt. veluti illa q̄ ad medi
cinā et ad rē pecuniariā ptinēt.
et circa gubernatiuā magis q̄
circa gymnasticā q̄to illa imn9
est manifesta ¶ Magis vero
circa artes q̄ circa disciplinas
cōsultatio cadit nā in his magis
dubitamus ¶ Consultatio at̄
versat̄ ī his q̄ frequētius acci:
dūt et incerta quēadm̄ euadāt
¶ Et īdet̄minata sūt ¶ Su
mim9 et alios ad consilium cū de
rebus maioribus deliberare volu
mus non satis nobisipsis ad dis
cernēdū confisi ¶ Nec sane
de finibus cōsultamus sed de his
que sūt ad finē medicus at̄ nōq̄

Vetus

si pacē faciet neq; reliq̄rū aliq̄s de fine ¶ Sed ponētes finē aliquē qualiter et ꝑ que erit intēdūt Et si ꝑ plura quidē videat̄ fieri ꝑ quod facillime et optime intēdūt. Si āt ꝑ vnū ꝓcurat̄ q̄liter per h̄ erit et illud ꝑ quid quousq; vtiq; veniāt ad p̄mam cām que in inuētione vltima est ¶ Qui ēi cōsiliat̄ videt̄ q̄rere et resoluere dicto modo quēadmodū dyagrāma. Videtur āt questio quidē non ōnis consiliū ēē puta mathematice. consilium autem ōne questio et quod vltimū est in resolutione primū ēē in generatione ¶ Et siquidē impossibile inueniant discedunt puta si pecuniis indiget has āt nō possibile est tribui. ¶ Si autem possibile videat̄ incipiūt opari possibilia āt que per nos fiūt que ēi per amicos per nos aliqualiter fiūt principiū ēi in nobis ¶ Querūt̄ autem q̄nq; quidem instrumenta quandoq; āt necessitas eorū. silr āt et in reliquis. q̄nq; quid ꝑ q̄d q̄nq; āt qualiter vel ꝓpter quid. ¶ Videtur āt quēadmodū dictū est hō ēē p̄ncipiū opationū cōsiliū aūt de operabilibus ab ipso

Noua

cōsultat an sanū faciat. nec oratoꝛ ā ꝑsuadeat neq; gubernatoꝛ rei publice ā bn̄ īstituat ciuitatē nec alioꝝ quisq̄ de fine deliberat ¶ Sed posito fine q̄admodū ad illū ꝑueniat̄ cōsiderāt. et si ꝑ mlta fieri posse cōstat ꝑ q̄d illorū facillime et optiē fiat ꝑq̄rūt si vō ꝑ vnū quēadmodū ꝑ illud fiat. et id rursus ꝑ quod. donec ꝑueniāt ad primā cām quod in īuētione vltimū est ¶ Qui ēi cōsultat videt̄ querere et resoluere p̄dicto mō q̄si dyagrāma Sed videt̄ nō ōis ꝑq̄sitio ēē cōsultatio ceu cū mathematici aliq̄d ꝑq̄rūt. verū ōnis cōsultatio ꝑq̄sitio est et quod vltimū in resolutione id primū in generatione ¶ Et si in aliq̄d incidunt q̄d impossibile videatur illud omittūt veluti si pecuniis opus sit quas hrē non possint. sin āt videat̄ possibile facere tūc aggrediūtur. possibilia intelligenda sūt q̄ nos possumus nā que ꝑ amicos fiūt quodāmō ꝑ nos fiūt q̄ p̄ncipiū in nobis est ¶ Querūt̄ vō q̄nq; instrumēta q̄nq; opus illoꝝ eodēmō in reliq̄s q̄nq; ꝑ q̄d q̄nq; q̄mō ā q̄ mediante ¶ Videt̄ hō ut diximus p̄ncipiū ēē agendi. consiliū

¶ Opationes at̄ alioꝝ grā. nō igit̄ vtiq; erit consiliabilis finis sed que ad fines ¶ Neq; vtiq; singularia puta si panis h̄ vel digestum est ut oportet vel factū est ut oportet. sensus ēi h̄ est Si at̄ cōsiliabit̄ sp̄ ī infinitū veniet ¶ Cōsiliabile at̄ et eligibile idē. verūtn̄ deti̅ātū est iā eligibile ¶ Nō ēi cōsilio p̄iudicatū est eligibile est. quiescit ēi vnusq̄sq; querēs qualit̄ opabit̄ qn̄ in seipsum reducet principiū et ipsum in antecedēs hoc ēi est q̄d eligit̄ ¶ Manifestū at̄ h̄ et ex ātiquis vrbanitatib9 quas homerus imitat9 ē. reges ēi qui eligebant ānūtiabat̄ plebi ¶ Existente at̄ eligibili cōsiliabili desiderabili eorū que in nobis et electio vtiq; erit cōsiliabile. desideriū eoꝝ q̄ in nobis ex cōsiliari ēi Iudicantes desideramus scd̄m consiliū Electio quidem igitur typo nunc nō ut consuetum est dicere secūdum subscriptionem sed vniuersaliter dicta sit et circa qualia est et quoniam eorum que ad fines

Volūtas at̄ qm̄ quidē finis ē dictū est ¶ Videt̄ at̄ his q̄dē boni p̄ se ēē his at̄ apparētis boni vō de his ēē q̄ cōsultāti agibilia sūt ¶ Actus vero aliorū grā nō cadūt igitur in cōsiliū fines sed ea q̄ sūt ad finē ¶ Neq; certe singulares res veluti si panis est hoc et si digestū est ut oportet. Nam ad sensū id attinet Nꝑ si semper cōsulit̄ in infinitum erit ꝓgressus ¶ Consultabile et eligibile idē sūt. nisi q̄ eligibile rē iam pridē deti̅ātā significat ¶ Quod ēi in deliberādo ceteris p̄tulimus id eligibile dicit̄ Desinit at̄ tūc demū vnusq̄sq; querere quēadmodū aget cū in seipsū reducit principium et ipsius in an̄s hoc ēi est q̄d eligit̄ ¶ Patet h̄ ex vetustis institutis q̄ homerus secutus est reges ēi q̄ eligerāt denūtiabant in populū ¶ Cū ergo sit eligibile cōsultabile affectabile eorū que in nobis sūt. electio vtiq; erit cōsulta affectatio eoꝝ que in nobis sūt. ex cōsultatiōe ēi iudicātes affectamus s̄m cōsiliū. de electiōe igit̄ hactenus dictū sit et circa q̄ existat et q̄ circa illa versat̄ que sūt ad finē

Et q̄ voluntas eius est q̄ est finis ¶ Sed videtur aliis q̄dē boni ēē aliis opiāti boni

Vetus

¶ cōtingit aūt volūtabile ꝑ se bonū dicētibꝫ nō ēē voluntabile q̊d vult qui nō recte vult. Si ēi erit voluntabile et bonū erit aūt si sic cōtingit malū ¶ Rursus aūt apparēs bonū volūtabile nō ēē dicētibus natura voluntabile sed vnicuiq; quod videtur alij aūt aliud videt̄ et si sic cōtingit cōtraria ¶ Si vtiq; aūt hec nō placēt ergo dicēdū simpliciter quidē et scd̄m veritatē voluntabile ēē bonū ꝑ se vnicuiq; aūt q̊d videt̄ ¶ Studioso quidē ergo q̊d scd̄m veritatē est prauo aūt quod cōtingit q̄admodū et in corporibus bn̄ dispositis sana sūt quidē scd̄m veritatem talia exn̄tia infirmis aūt altera silr aūt et amara et dulcia et calida et grauia et aliorū singula ¶ Studiosus ēi singula iudicat recte et in singulis ei verū apparet secūdū vnūquēq; ēi habitū ꝓpria sūt et bona et delectabilia et differt plurimū forsitan studiosus hic verū in singulis videre quē admodū regula et mēsura ipoꝝ exn̄s ¶ Multis aūt deceptio fieri ꝓpter delectationē videt̄ nō ēi exn̄s bonū videtur desiderant ergo delectabile ut bonū tristi-

Noua

¶ Atq; ex eo fit ut qui bonū ēē dicūt negēt ea nos velle que nō recte cupimus. nichil ēi volumus nisi bonū ēēt aūt malū si ita cōtingeret ¶ Sed q̊ opinatū bonū dicūt non nā sed ut cuiq; videt̄ bonū appellaūt videt̄ aūt aliud alijs et sic cōtraria extiterūt ¶ Nꝫ si ista non placent dicēdum est simpliciter et scd̄m veritatem id ēē volēdū quod bonū sit verum singuli q̊d bonū apparet sequūt̄ ¶ Ex q̊ fit ut studioso quidē viro verū sit bonū prauo aūt ut cōtingit. q̊d in corporibꝫ q̊ accidit nam sanus quidē salubria sūt ea que reuera sūt salubria egrotis aūt alia eodēq; modo amara et dulcia et calida et grauia et cetera huiusmodi ¶ Studiosus ēi vir recte singula Iudicat et in vnoquoq; verum discernit. cuiusq; enim habitus ꝓpria quedam sūt bona et iocūda ac forte in dinoscēda veritate studiosus vir plurimū antecellit quasi regula et mensura illorū existens ¶ Multitudinem vero ut videtur voluptas decipit. que licet bonū non sit tamē apparet. sequntur ergo voluptatē tāq̄ bonum dolorem vero

Vetus

Etiã autem ut malũ fugiũt
Xistẽte vtiq; voluntabili
quidẽ finis. cõsiliabilibus at̃ et eli
gibilibus eorũ que ad finẽ que
circa hec opationes erunt scdm
electioẽ vtiq; et voluntarie vir
tutũ at̃ opationes circa hec In
nobis at̃ et virtus ¶ Similit̃
at̃ et malicia in quibus ẽi opari
in nobis et nõ opari. et in qui=
bus non et etiã. quare si operari
bonũ existẽs in nobis est et nõ
opari in nobis erit malũ exñs.
et si nõ opari bonũ exñs in no=
bis et opari malũ exñs ĩ nobis
¶ Si at̃ in nobis bona opari!
et mala. Similit̃ at̃ et nõ ope
rari hoc at̃ erat bonos et malos
ẽe in nobis erit decẽtes et pra
uos ẽe ¶ Dicere at̃ q̃ nullus
volens sit malus neq; nolens
beatus assimilat̃ hoc quidẽ mẽdaci
hoc at̃ veraci. beatus q̃dẽ nullus
nolens malicia at̃ voluntarium
¶ Vel in nũc dictis dubitã=
dum et hominẽ nõ dicẽdũ p̃nci=
pium ẽe neq; genitorẽ opationũ
q̃admodũ et natorũ ¶ Si at̃
hec vident̃ et nõ habemus in alia
principia reducere pret̃ ea que
in nobis q̃rũ et principia in no
bis et hec in nobis et volũtaria

Noua

Ctanq̃ malum fugiunt
Vm itaq; finis sit id q̃d
volumus. cõsultaõ võ atq; elcõ
eoꝝ sit que sũt ad finẽ sequit̃ ut
actus scdm electionẽ sint et vo
luntarij opatões at̃ virtutũ cir
ca ista versent̃ Sũt võ in nr̃a
ptãte virtutes ¶ Et vicia nã
in q̃bus vtꝝ agam9 vel nõ aga
mus in nobis est et ĩ nostra sũt
potestate. q̃re si agere honestũ
existẽs in nobis est! certe et nõ
agere turpe in nobis existẽs est
Et si nõ agere honestũ existens
in nobis est certe et agere turpe
existẽs in nobis est ¶ Mꝝ si est
in nobis honesta et turpia age
re similiter et non agere! hoc at̃
erat bonos et malos ẽe! ĩ nobis
erit ꝓbos et improbos ẽe ¶
Dicere at̃ q̃ nemo volens pra=
uus sit neq; inuitus felix alterũ
falso alterũ võ sile videt̃ Poero
felix nemo inuitus est. prauitas
at̃ volũtaria res est ¶ Vel re
cedendũ est ab his q̃ p̃misimus.
et dicẽdũ hoiez nõ ẽe principiũ
neq; generationẽ rerũ q̃admodũ
filioꝝ ¶ Mꝝ si illa cõstat̃ nec in
aliud p̃ncipiũ q̃ ĩ nosipsos refer
re possumus q̃ꝝ p̃ncipiũ ĩ nobis
ẽ illa in nobis erũt et volũtaria

Vetus

¶ His ãt uiñ̃tur testificari et ꝑpria q̃ a singulis et ab ipsis legislatoribus Puniũt ẽi et cruciãt operantes mala quotquot nõ vi aut ꝑpter ignorãtiã cuius nõ ipsi causa. bona ãt operantes honorãt/ velut hos quidẽ prouocantes hos ãt ꝓhibentes q̃uis ad ea que neq; in nobis fiũt neq; voluntaria nullus prouocat operari ut michil ãte opus existens suadere puta non calefieri vel tolere vel esurire vel aliud quod cuiq; talium mihi ẽi imnus patiemur hec ¶ Et ẽi in ipso ignorare puniũt si causa vitẽatur ẽe ignorãtie puta ebrijs duplices increpationes ꝑnãpiũ ẽi in ipso dñs ẽi est eius q̃d nõ inebriari hec ãt ignorãtie causa et ignorantes aliquid eorum q̃ in legibus que oportet sãre et nõ difficilia fiũt puniũt Similiẽ ãt et in alijs q̃cũq; ꝑpter negligentiã ignorare videnẽ ut in ipsis existẽte nõ ignorare eius ẽi quod est obligẽtes ẽe dm ¶ Sed forsitã talis aliquis est ut nõ obligẽs sit ¶ Sed eius q̃ est tales fieri ipsi causa viuẽtes remisse et eq̃ quod est iniustos vel incõtinẽtes ẽe hi quidẽ mala facientes hij ãt

Noua

¶ Io attestari vitẽtur singulorũ optimo et legũlatores qui aduersus delinquẽtes penas constituũt si mõ nõ vi coacti. neq; per ignorantiã cuius ipsi causa nõ fuerint! deliquerũt. Illis võ qui bene agũt ꝑmia cõstituerũt q̃si alios inuitantes alios deterrẽtes Atqui ad ea que neq; in nobis fiũt neq; voluntaria nullq; hortatur. quippe frustra hortaretur quis ut nõ caleret vel nõ frigeret vel nõ esuriret vel aliq̃d tale. q̃uis ẽi hortatus michidom nus illa pateretur ¶ Verũ ꝑ ignorãtiã cõmissa puniũt. si ipe cõmittẽs cã ignorantie vitẽatur fuisse! ceu aduersus ebrios duplicia pena constituta! principiũ ẽi in ipsis est. cũ in eorũ potestate fuerit ne ebrij fierẽt. quod causa est eorũ ignorantie puniuntur et ignorantes ad ex his que legibus continẽtur q̃ vtiq; sãre oportet. nec difficilia fiũt. eodẽmodo in alijs que per negligentiã ignorantur quasi in ipsis sit ne ignorãt poterant ẽi diligẽtiã adhibere ¶ Sed forsan talis est quis ut obligẽs ẽe nequeat ¶ At võ hi sibiipsis dissolute viuendo causa fiũt ut iniusti et

in potationibus et in talibꝰ degẽ
tes ¶ Que ei circa singula
optiones tales faciũt. hoc autẽ
manifestũ ex meditantibus ad
q̃cũq; agoniã vel opationẽ ꝑfici
unt ei opantes Ignorare quidẽ
igitur q̃niã ex opari circa singula
habitus fiũt! pene insensibilis
¶ Ad huc autem irrationabile
iniusta facientẽ nõ velle iniustũ
ẽe aut stuprãtem incõtinentẽ si
at nõ ignorans aliq̃s opatur ex
quibus erit iniustus volẽs inius
tus vtiq; erit ¶ Non tamẽ si
uelit iniustus existẽs requiescet
et erit iustus. Nõ ei qui egro
tat sanus et si sic cõtingit volẽs
egrotat incontinẽter viuens et
inobediens medicis Tũc quidẽ
igitur inerat ei non egrotare
emisso at nõ adhuc. quẽadmodũ
neq; dimittẽti lapidem adhuc ip
sum possibile resumere Sed tñ
in ipso mittere et ꝓicẽ principiũ
ei in ipso Sic at et in iniusto
et incõtinẽti ex pn̄o quidẽ ei ine
rat tales nõ fieri ꝓpt q̃d volẽtes
sũt factis at nõ adhuc iest nõ ẽe
¶ Nõ solũ at aiẽ malicie volũ
tarie sũt sed q̃busdã et q̃ corpris
q̃s et icrepamus ꝓpt naturã q̃dẽ
ei turpes nullus increpat sed

improbi fiat i maleficiis et fla
giciis degentes ¶ Nam qua
les sũt actus cuiusq; talis tandẽ
et ipse euadit. quod in õnibus
studiis exercitationibus q; con
spicitur ignorare igitur quod
ex actibus habitus fiunt nimiũ
hebetis est ¶ Absurdum etiã
dicere iniuriantem nolle ẽe inius
tum. neq; flagicia patrantem
flagiciosum. q; si quis nõ igno
rans agit ea ex quibus erit in
iustus voluntarie erit iniustus
¶ Nec tñ si velit iniustus! cessa
bit iniusticia ac iustus fiet. nõ
ei egrotans sanus fit et si ita
contingat ut sponte egrotaret. ꝑ
incõtinẽtiã atq; lasciuiã p̃ceptis
medicorũ aduersatus. tũc ergo
licebat illi nõ egrotare sed nũc
nõ ãplius licz. q̃ad m̄ nec emissũ
lapidẽ q̃s retinere p̃t. fuit tñ in
illo capere ipsum atq; emittere
principiũ ei in ipso Sic iniusto
et flagicioso licebat ab initio talis
nõ ẽe Ex q̃ fit ut volẽs delinq̃t
sz pꝰ q̃ talis factus ẽ nõ licz pꝰ
ea sibi tal nõ ẽe ¶ nec solũ ãi
vicia voluntaria sũt sed interdũ
etiã corpis q̃ certe carpimus et
increpamus. nã qui natura defor
mes sũt eos nemo rehp̃endit sed

Vetus

eos qui ꝓpter desidiam et neg
ligentiam Dilr at et circa imbe
cillitatē et turpitudinē et orbita
tem Nullus ei vtiq; impropera
bit ceto natura vl ex īfirmitate
vel ex plaga sed magis misere=
bit Eū at qui ex vini potatione
vel alia incōtinentia ōnis vtiq;
increpabit Earū at que circa
corpus maliciarū q̄ in nobis! in
crepātur. que at in nobis! non
Di at sic et in alijs que increpāt
vtiq; malicie in nobis quidē
vtiq; erūt ¶ Di at q̄s dicat
qm̄ oēs desiderant apparēs bonū
fantasie at non dm̄ sed q̄liscūq;
vnusquisq; est talis et finis vi=
det ei ¶ Di quidē igit vnus
quisq; sibi est habitus qualiter
cā et fantasie erit qualit cā ipse
¶ Di at nullus sibi causa est
eius q̄d est male facere sed ꝓpt
ignorantiā finis hec opat p hoc
existimās sibi optimū fore. finis
at desideriū nō spontaneū sed in=
nasci oportet quēadmodū visum
hn̄tē quo Iudicat bene et quod
scdm veritatē bonū desiderabit
et est bene natus cui h̄ bn̄ inna=
tus est Quod ei maxime et op
timū et q̄d ab alio non possibile
accipere neq; discere sed quale

Noua

eos q̄ p negligētiā atq; incuriā
tales sūt Idē facimus circa imbe
cillitatē et turpitudinē et ceci=
tatem. nemo increpat cecū na=
tura aut egritudiē aut vulnere
sed magis miseret. q̄ si ꝓpt ebri
etatē aut aliā huiōi cām cecus
fiat ōnes increpāt. vicia igitur
corporis que in nostra sūt potes
tate culpantur. que nō sūt! nō
culpant. id si ita est in alijs q̄
vicia que culpant in nostra sūt
potestate ¶ Q̄ si q̄s dixerit
ōnes affectare id quod apparet
bonū sed ipsius apparentie dn̄os
nō ēē. sed qualis quisq; est talē
illi finē videri ¶ Di quis sui
habitus quodāmodo causa ipse
sibi est et apparentie certe erit
idē ipse q̄dāmodo sibi causa ¶
Dm̄ at nullus sibi ipsi causa est
male agendi sed ꝓpt ignorātiā
finis h̄ agit pntans sibi optim
ēē ita facere. affectatio at finis
nō in nrā est ptāte sed ita natu
ra genitos ēē oportet ut tamq̄
intuitū ad discernendū optima
et ad expetendū verum bonū ha
beamus. atq; ille generosus est
cui hoc a natura existit. rem ei
optimam atq; pulcherrimā quā
nec ab alio accipere neq; discere

innatū est tale habebit et quidē
bene et optiē h̄ īnatū ēē ꝑfecta
et vera erit vtiq; bona natiuitas
¶ Si vtiq; h̄ sūt vera q̄d ma
gis virtus q̄ malicia erit volū=
tariū ābobus ēi silr et bono et
malo finis natura vel q̄liter cūq;
videtur et iacet. Reliqua āt ad
hec referentes operant̄ qualiter
cūq; Siue vtiq; finis nō natura
vnicuiq; videtur qualiter cūq; !
sed q̄ et apud ipsū est siue finis
naturalis In reliqua autē ope
rando voluntate studiosū virtus
voluntariū est nichilominus et
malicia voluntarium vtiq; erit
Silr ēi et malo existit q̄d ꝓpt̄
ipsū in opationibus et ī fine Si
igit̄ et quēadm̄ dicit̄ volūtarie
sūt virtutes et ēi habituū cōcau
se q̄liter ipsi sumus et in q̄les
quosdā quidē existendo finē talē
ponimus voluntarie et malicie
vtiq; erūt similit̄ ēi ¶ Cōiter
quidē igitur de virtutibus dictū
est nobis et genus typo qm̄ me
dietates sūt et q̄m ā habitus et
a quibus fiūt qm̄ harū opatiue
et scdm seipsas et qm̄ in nobis
et voluntarie sit ut vtiq; recta
ratio p̄cipiet nō similit̄ āt opati
ones voluntarie sūt et habitus

potest q̄lis a natura ē instituta.
talē habebit atq; ita natū ēē ea
demū vera et ꝑfecta est genero
sitas ¶ Hec igit̄ si vera sūt
quid magis virtus q̄ viciū erit
voluntariū vtriq; ēi eodēmodo
et bono et malo finis natura
erit . vel utcūq; tandē videt̄ ita
iacet. reliq̄ vō ad hec referētes
utcūq; agūt Siue igit̄ finis nō
natura cuiq; q̄liscūq; apparet .
sed preter h̄ aliq̄s est! siue finis
quidē ipse naturalis est. Sed q̄
in alijs agēdis studiosus volū
tarie agit virtus voluntaria est
nichilominus et vicia erūt volū
taria. nā ut illa bono sit ista ma
lo ꝑ seipsū existūt. si nō in fine
ac in rebus agēdis Si itaq; ut
dicit̄ virtutes volūtarie sūt. q̄
habituū nr̄oꝝ nosipsi quodāmō
cā sumus et q̄les sum9 ipsi talē
ponimus finē et vicia certe volū
taria erūt nā silis in vtrisq; rō
est ¶ De virtutibus ergo no=
bis cōiter dictū sit et genere q̄
mediocritates quedā et q̄ habi
tus ex quibus fiūt eadē q̄ ope
rantur . et q̄ voluntarij sūt et
in nobis atq; ita ut recta dic=
tat ratio . Sed habitus quidem
nō ita ut actus voluntarij sūt.

Vetus

Opationū quidem ēi a p̄ncipio vsq; ad finē domini sumus scientes autē que scd̄m singula. habituum at̄ p̄ncipij eorū q̄ scd̄m singula at̄ adiectio nō cognita quē admodū in egrotationibus Sed qm̄ in nobis erat sic vel non sic vti ꝓpter hoc voluntarij ¶ Resumētes vtiq; de vnaq̄q; dicem⁹ q̄ sūt et circa q̄lia et q̄lit̄ Sil at̄ erit manifestū et quot et primum de fortitudine

Quoniam q̄dē igitur medietas ē circa timores et audacias iam et p̄us dictū est ¶ Timemus at̄ scilicet terribilia h̄ at̄ sūt ut simplicit̄ dicere mala ꝓpter q̄d et timorem det̄minant exspectationē mali Timem⁹ igit̄ omnes mala puta malam opinionē inopiam egritudinem inimiciciā mortem ¶ Sed neq; circa omnia videt̄ fortis ēē Quedā ēi et oportet timere et bonū quod at̄ nō malum puta malā opinionem. qui q̄dē ēi timet decens et verecūdus qui at̄ nō timet inuerecūdus Dicit̄ at̄ a quibusdam fortis s̄m methaforā habz ēi aliquid sile forti. impauidus ēi quis et fortis ¶ Inopiā at̄ forsitan non oz timere neq; egritudinem

Noua

quia actuū nostroꝝ ab ipso initio vsq; ad finem dm̄ sumus ac singula nouimus. habitū vō ab initio cognoscimus at singula q̄ postea addimus ceu in aduersa valitudine ignoramus sed ideo voluntarij dicunt̄ habitus q̄ in nobis erat hoc vel illo modo vti ¶ Resumentes igit̄ dicamus de singulis uirtutibus et qualis queq; sit et circa quid et quō ex q̄ etiā illud apparebit quot virtutes sūt ac primo de fortitudine dicere ordinamur

Mediocritatē ēē fortitudinem in metuēdo et audēdo dcm̄ est prius ¶ Metuimus autē illa que terribilia sūt ea ut simpliciter dicamus sūt mala itaq; metū diffiniūt expectatōez mali metuim⁹ g° ōnia mala ceu infamiā egestatē morbos inimicias mortē ¶ Sed nō videt̄ circa h̄ ōnia fortitudo versari Nā sūt quedā q̄ metuere honestū sit et nō metuere turpe veluti īfamiā q̄ timet humanus et verecūdus q̄ nō timet impudēs est. dicit̄ tn̄ a q̄busdā fortis per silitudinē q̄ sile aliquid hrē videatur. nā et ipē fortis īpauidus est ¶ nec pauptas forsan metuēda est nez

Vetus

neq; vniuersaliter quecūq; nō a malicia neq; ꝓpter seipm Sed neq; qui circa hec impauidus fortis dicimus autē et hunc scōm similitudinem Quidam enim in bellicis periculis timidi existētes liberales sūt et ad pecuniarum emissionem bene autē habēt ¶ Neq; vtiq; si quis iniurię circa pueros vel vxorem timet vel inuidiam aut aliquid talium timidus est neq; si audet flagellandus! fortis ¶ Circa qualia igitur terribilium fortis vel circa maxima Nullus enim magis sustinet pericula. terribilissimū autē mors terminus ei et nichil adhuc mortuis videtur neq; bonū neq; malum ee ¶ Videbitur aūt vtiq; neq; circa mortem que in omni fortis ee puta in mari vel in egritudinibus. In q̄bus igitur vel in optimis tales autē qui in bello ¶ In maximo ei et optimo periculo ¶ Cōcordes autē et his sūt honores in ciuitatibus et apud monarchias ¶ Principaliter autē dicetur vtiq; fortis qui circa bonam mortem impauidus et quecumq; mortem inferunt repentina existentia talia aūt maxime que scōm bellum

Noua

morbus nec illa ut summatim dicam q̄ neq; ab improbitate neq; a nobis prouenīūt . nec tamen qui ista non metuit fortis est. sed vocamus et hūc fortem per similitudinem . Quidam em̄ in bellicis periculis meticulosi liberales sūt et ad erogandas pecunias satis habent audacie ¶ nec etiā qui pro filiorum atq; vxoris pudicicia metuit ā inuidiam aut aliquid tale timidus est. nec certe fortis si virgis cedendus non terretur ¶ In quibus igit̄ terroribus fortis dicit̄ an in maximis nullus ei periculorum tolerantior. terribilissimū vero omniū mors hec ei finis nec quicq̄ preterea bonū vel malū mortalibus videt̄ ee ¶ Sed nec circa omne genus mortis fortitudo videt̄ ceu in mari aut in morbis In quibus igitur! an in pulcherrimis talia vero sūt in bello ¶ In pulcherrimo sane ac maximo periculo ¶ Testantur honores a ciuitatibus et regibus cōstituti ¶ Proprie igitur fortis dicit̄ q̄ ad honestā mortē et ad ea oia q̄ repēte illā afferāt mterritus ē. ea vō maxie in bello cōtingūt

Vetus

¶ Sed adhuc et in mari et in egritudinib9 ītimidus qui fortis nō sit at̄ ut marinarij. hij quidē ēi desperant salutē et mortē talē aspnātur. hij at̄ bn̄ sperātes sūt ꝓpter experientiā Similit̄ at̄ et viriliter agūt in quibus fortitudo est vel bonū mori In talibus at̄ corruptionibus neutꝝ existit ¶ Terribile at̄ nō ōnibus q̄dē idem. dicimus at̄ quid et super hominē hoc quidē igit̄ omni terribile intellectū habēti Quod at̄ scd̄m hominē differt magnitudine et in eo q̄d magis et minus silr at̄ et ausibilia ¶ Fortis at̄ in stupescibilis ut hō Timmebit igit̄ quidē et talia ut oportet at̄ et ut rō sustinebit boni grā h̄ ēi finis virtutis Est at̄ magis et minus hoc timere et adhuc non terribilia ut talia timere fit at̄ peccatorū h̄ q̄dē qm̄ quod nō oportet hoc at̄ qm̄ nō ut oportet h̄ vō qm̄ nō qn̄ vel aliqd̄ talium silr at̄ et circa ausibilia ¶ Qui q̄dē igit̄ q̄ oportet et cui9 grā sustinet et timet et ut oportet et qn̄. similiter at̄ et audet fortis scd̄m dignitatem ēi et ut vtiq; ratio patit̄ et operatur fortis ¶ Finis at̄ ōnis

Noua

¶ Quinetiā et in mari et in morbis fortis vir interritus ē nec ita ut naute nā illi q̄dē desperati salute tale genus mortis moleste ferūt hij vō ꝓpt̄ experientiā cō fidunt ¶ Et simil̄ audent in quibus est opus fortitudine. â pulchrū mori quorū neutrū in huiōi mortis gn̄e existit ¶ nec sane terribilia ōibus eodēmō sūt dicimus aliquid terribile supra hominem quod cuiq; mentē hn̄ti terribile est. que vō sm̄ hōinē terribilia sūt magnitudine drn̄t silr at̄ et ausus ¶ Fortis vir īpauidus est ut hō. quare timebit hec ut oportet et ut dictat rō tolerabit decoris cā hoc em̄ virtutis finis est. metuūtur at̄ hec magis et minus. delinquit̄ vero qn̄ aut ita fit ut nō oportet aut nō ita ut oportet â nō quando oportet aut aliquid huiusmodi. eodēmō et in audendo ¶ Qui igitur que oportet et cuius gracia et quando et ut cōuenit sustinet ac metuit et audet is fortis est ut enim dignum et ut ratio precipit patitur et agit vir fortis

¶ Finis at̄ cuiusq; actionis est secundū habitum forti vero for

opationis est qui scdm habitum
et forti at fortitudo bonū . talis
at et finis determinat ei vnūqdq
fine boni vtiq gratia fortis susti
net et opat q scdm fortitudinem
Suphabūdātiū at qui quidē in
impauiditate innominat9 dictū
ē at nobis ī pōribus qm multa
sūt innoiāta. erit at vtiq aliquis
insanus vel sine sensu doloris si
nichil timeat neq tremotū neq
inundatioēs qadm ayūt celtas
qui at in audēdo suphabūdat cir
ca terribilia audax Videt at et
supbus ee audax et fictor forti=
tudinis ut igit ille circa terribi
lia habet sic iste vult videri In
quibus igit pt imitat ppt quod
sūt et multi ipsorū audaces timi
di in his em audētes terribilia
nō sustinēt Qui at in timendo
suphabūdat timidus et ei que nō
oportet et ut nō oportet et oiā
talia sequūtur ipsum deficit at
et in audēdo sed in tristicijs sup
habūdās magis manifestus est.
¶ Desperans vtiq quis timi
dus omnia ei timet fortis at cō=
trarius in audendo ei bone spei
est ¶ Circa hec quidē igit est
et timid9 et audax et fortis dif
ferēter at hnt ad hec hij quidem

titudo decoꝝ videt. tal igit et fi
nis . singula at ad finē tminat.
decoris autē cā fortis vir subit
atq agit fortitudinis opa. exce
dētiū vō q nō metuendo excedit
absq noiē est. dixi9 et pus mlta
ee innoiāta foret at hic qdē stu
pidus et insanus si neq terremo
tus neq fluct9 pertimeat. ut de
celtis dicit. Qui vō ī audēdo ex
cedit ferox est videtur at ferox
iactator qdem et fortitudinis si
milator / nā qualis fortis circa
tribilia est talis iste videri vult
Itaq imitatur illū ī qbus potest
ex q fit ut plerīq illorū admix
tam habeat cū timore audaciam
appetētes ei picula nō sustinent
Qui at metuendo excedit timi=
dus est. nā et que nō oportz et
ut nō oz et omnia huiōi hūc se=
quūtur deficit et in audendo sed
in molestijs supexcedens magis
in eo conspicitur
¶ Desperans quidem meticu
losus est cuncta ei formidat for
tis contra propter fiduciam bo
nam spem habet
¶ Circa eadem igitur ver=
santur timidus ferox et fortis
sed aliter atq aliter ad illa se
habent . hij quidem

Vetus

ēi supabūdāt et deficiūt hic āt
medio mō habet et ut oportet
¶ Et audaces quidem ꝓuolan
tes et volātes ante pericula In
ipsis āt discedūt fortes āt ī ope
ribus acuti ꝓpus āt q̄si sūt ¶
Nūc ad⁹ igit̄ dictū ē fortitudo
medietas est circa ausibilia et
terribilia in quibus dictū est et
q̄m bonum deīderat et sustinet
vel q̄m turpe nō Mori āt fugē
tem inopiā vel cupidinē vel ali=
quid triste nō fortis sed magis
timidi Molliēs ēi fugere labo=
riosa et nō q̄m bonū sustinet sz
fugiens malū Est quidē igitur
fortitudo tale quid

Dicuntur āt et alie scōm
quinq; modos. primū quidē poli
tica maxime āt assimilatur videnť
ēi sustinere pericula q̄ues ꝓpter
eas que ex legibus increpatōes
et opprobria et ꝓpter honores
et ꝓpter hoc fortissimi videntur
ēe apud quos timidi inhonorati
fortes honorati

¶ Tales autem et homerus
fecit puta diomedē et hectora
politamas primū mihi redargu
tiones reponet et diomedes hec
tor em aliq̄n dicet in troyanis
cōmonans thitides autem a me

Nova

excedunt atq; deficiūt hic vero
mediocritatē tenet et ut opor=
tet ¶ Et feroces quidē ꝑcli=
ues sūt et volantes ante picula
sed cū picula assūt nō sustinēt.
fortes vero cū ad rem venerint
feruidi sūt aī rē vero quieti

¶ Vt igitur dixmus fortitu
do mediocritas est in metuendo
et audēdo de quibus dictū est et
qz decoꝛ ē suscipit et tolerat ul
qz turpe nō. mortē vō appetere
ob fugiendā pauptatē ā amorē
ā aliud quicq̄ graue non fortis
est sed magis timidi est ēi milti=
nes quedam laboriosa fugere et
nō qz decorū sit mortē subit sed
quia malū deuitat fortitudo igit̄
tale aliquid est

Dicūtur et alie quinq; mo=
dis ꝑmo q̄uibus que plurimā cū
illa cōuenientiā habet videnť ēi
q̄ues picula subire metu penarū
et ꝓpter infamiā et honorē atq;
ea de causa fortissimi vidētur ēe
apud quos timidi infames sūt
fortes vero in precio habentur
¶ Tales homerus fecit aliqs
ut diomedē et hectorem. poli=
mas me ꝑmus redarguet et dio
medes. hector enim q̄nq; diceret
apud troianos cōmonās. tidides

Vetus

¶ Assimilat̄ ei hec maxime ei
q̄ p̄us dicta est qm̄ ꝓpt̄ virtutē
fit ꝓpt̄ verecūdiā ei et boni desi
deriū honoris ei grā et fuge op
ꝓbrij t̄pis existētis ¶ Ponet
at̄ vtiq; aliq̄s et a p̄ncipibus co
actos in idē deteriores at̄ quāto
nō ꝓpt̄ verecūdiā sed ꝓpt̄ timorē
id operāt̄ et fugientes nō turpe
sed triste cogūt ei domini quem
adm̄ hector. quē at̄ ego sine bello
timētē intelligā nō sibi sufficiens
erit fugere canes ¶ Et
qui p̄cipiūt et si recedāt ꝑcutien
tes idem operant̄/et qui āte mu
ros foueas et talia preordinant
omnes em̄ cogūt oportet autē
non ꝓpter necessitatem fortem
ēe! sed quoniam bonū ¶ Vide
tur at̄ et experientia q̄ circa sin=
gula fortitudo ēe vnde socrates
existimāit scientiā ēe fortitudinē
tales autem alij quidem in alijs
In bellicis autem milites viden=
tur autem multa ēe inania belli
que maxime conspexerunt isti .
videntur vtiq; fortes quoniā nō
sciunt alij q̄lia sūt. deinde facere
sed non pati maxime possunt ex
experientia et custodire et per=
cutere potentes vti armis et ta
lia habentes qualia

Noua

a me ¶ Similis at̄ hec maxiē
est illi de q̄ supra diximus ꝑ vir
tutē fieri. ex pudore ei et cupidi
tate decoris ꝓuenit qm̄ honoris
grā et ob fugiēdā vituperationē
q̄ turpis est ¶ In eodē gradu
quis reponat et eos qui a ma=
gistratibus cōpellūt̄ sed eo dete
riores sūt q̄ nō pudore sed metu
adducti id agūt. nec dedecus fu
giūt sed penā. cōpellūt̄ ei ab his
qui potestatē habēt ut apud ho
merū hector īquit si quē ego ꝓ=
cul a pugna formidātē aspexero
non ei sat erit fugere canes
¶ Prefecti quoq; eos qui rece
dūt a pugna verberibus redire
cogūt et qui ꝓ vallo â fossa col
locāt omnes ei cogūt sed oz nō
necessitate sz q̄ decorū sit! ēe for
tem ¶ Videt̄ etiā rerum ꝑicia
fortitudo ēe q̄dam quāobrem so
crates censebat fortitudinem ēe
scientiam . tales sūt in bello mi=
lites et alij quidem in alijs bellū
vō multos terrores vanos hr̄e
videt̄ hij q̄ militibus noti sūt ita
q̄ fortes ipi credūt̄ qm̄ alij q̄lia
illa sūt ignorāt deīde et hostē de
fendē et seip̄os tueri ꝓpt̄ periciā
maxiē p̄nt. et armis vtūt̄ ad vul
nerād hostē et se tuend aptissimis

Vetus

vtiq; erūt et ad facere et ad nō
pati fortissima. q̄ad^m igit^r iner
mib9 armati pugnāt et athlete
ydeotis et ēi in talibus agonibus
nō fortissimi pugnacissimi sūt s3
maxiē potētes et corpa optima
hn̄tes ¶ Milites āt timidi sūt
qn̄ supextēdit^r piculū et deficiūt
multitudinibus et preparationi
bus primi ēi fugiūt. ciuilia āt
pmanentia moriūt^r q̄d et in her=
meon cōtigit. his q̄dem turpe ēi
fugere et mors tali salute eligi=
bilior. hi āt et ex p̄ncipio pericli
tabant^r ut meliores exn̄tes. cog
noscētes āt fugiūt mortē m̄gis
turpi timētes. fortis āt nō talis
¶ Et furorē āt sup fortitudinē
inferūt. fortes ēi ēē videtur et
qui ꝓpter furorē q̄ad^m fere in
vulnerātes ferūt^r qm̄ et fortes
furoris spēm hn̄t. īpetuosissimus
em̄ furor ad pericula. vnde et
homerus virtutē immitte furori
et virtutem et furorē erige et
austeram āt per singulas nares
virtutem et ebuliuit sanguis.
ōnia ēi talia videntur significare
furoris erectionem et impetum
Fortes quidē igit^r ꝓpt^r bonū ope
rantur furor āt cooperatur eis
¶ Fere āt ꝓpt^r tiristiciā ꝓpter

Noua

ex q̄ fit ut ipsi armati ceu adū=
sus mermes decertent et velut
athlete adūsus rudes et inexcer
citatos. nā et in certaminib9 nō
fortissimi sed āplas vires et ro
busta habentes corpa pugnascis
simi habēt^r ¶ Sed milites q̄dē
timidi sūt qn̄ maius periculū im
minet. velut si pauciores aduer
sus multos aut imparati aduer
sus paratos instructosq; cōgre
diantur. p̄mi ēi fugā arripiūt
vrbane vō copie manent atq;
nitereūt quod apud homerū ac
cidit. nam his turpe fugere et
mors huiōi saluti preferenda. illi
vero q̄si superiores ab initio se
piculis obiectarūt mox q; intel
lectare fugā arripuerūt mortē
m̄gis q̄ dedecus formidātes sed
fortis neq̄q̄ talis est ¶ Irā q̄ ī
fortitudinē referūt. vidēt^r ēi for
tes q̄ p irā ceu fere bestie in p=
cussores ferūt^r qm̄ et fortes ira
cūdi sūt. Impetuosissiā quidē res
ē ad pericula capescēda āi cōcitaō
vn̄ et homerus robur aiō inie
cit et alibi vini et āi^m cōcitauit
subiitq; p nares impet9 et effer
buit sanguis h̄ oiā significare vi
dent^r animi cōcitationē et impetū
¶ Fortes igit^r ꝓpt^r decus faciūt

vulnerari ei vel ꝓpter timere q̄
si in silua vel in palude essēt nō ad
uenirēt nō vtiq; sūt fortes a do=
lore et furore impulse ad ꝑiculū
nichil ꝑiculorū ꝑuidētes quia sic
et asini fortes essēt esuriētes ꝑ
cussi ei nō desistūt a pascua Sz
et adulteri ꝓpt̄ cōcupiscentiā et
audaciā multa opāt̄. nō vtiq; sūt
fortia ꝑ dolorē vel furorē impul
sa ad periculum Naturalissima
autem videtur que propter fu=
rorem ēē et preaccipiēs electio
nem et cuius gratia fortitudo
¶ Et hoiēs vtiq; irati quidem
dolēt puniētes at̄ delectāt̄ Qui
at̄ ꝓpt̄ h̄ pugnātes q̄dē nō for=
tes at̄ nō em̄ ꝓpt̄ bonū neq; ut
ratio sz ꝓpt̄ passionē silē at̄ habēt
aliquid ¶ Neq; vtiq; bone spei
differētes existētes fortes ꝓpt̄
multotiēs ei et multos vicisse cō
fidūt in periculis ¶ Cōsimiles
autem quoniam audaces ambo
sed fortes quidem propter pre=
dicta audaces. hij autem prop=
ter estimare meliores ēē et nic
hil contrapati tale autem faciunt
et inebriati bene sperantes em̄
fiunt Quando autem ipsis non
accidunt talia fugiunt fortis
at̄ erat t̄ribilia homini existentia

Ira vō eos adiuuat ¶ Bestie
vō ꝓpt̄ dolorē si vulnerate sint
ā timeāt nā cū ī silua vel ī palude
sūt neq̄q̄ inuadūt. Nō est igit̄
fortitudo si dolore ā ira cōcitati ī
periculū deferūt̄ nichil ꝑuidētes
eoꝝ q̄ īcurrūt. nā sic asini q̄z for
tes ēēnt. cū ne uerberib9 q̄dē a
pabulo remoueri possunt. mechi
etiā ꝓpt̄ libidinē multa audēt. nō
g° sūt illi fortes dicēdi q̄ ꝑ do
lorē ad irā ꝑicula adeūt/ ꝓxime
at̄ ad eā q̄ maxiē scdm nāz ē ac
cedere videt̄ fortitudo q̄ ꝑ irā fit
si mō electioēz rōnē q̄ an̄ suscepe
rit ¶ Et hoīes sane irascēdo
q̄dē dolēt vlciscēdo vō letāt̄. sed
q̄ ꝑ h̄ agūt pugnātes q̄dē sūt at
nō fortes Nō ei decore neq; rōe
sed ꝑt̄batiōe āi id agūt hn̄t tn̄
aliq̄d sile fortib9 Nec etiā q̄ ꝓpt̄
fiduciā sui audēt fortes vtiq; sūt
cōsuetudine ei vincēdi fiduciā in
periculis suscepere In eo tn̄ for
tibus sil̄es q̄ utriq; ꝑicula cōtēp
nūt veꝝ fortes ob eas rōes q̄s
sup̄ dixi9 isti vō q̄ superiores se
fore sperāt. nec eis resisti posse
Sz ebrij q̄z tale aliq̄d faciūt fi
dētes ei fiūt cū ebrij sūt. cū vō
nō sūt ebrij ꝑicula fugiūt. viri
at̄ fortis ē q̄ t̄ribilia hōib9 videt̄

Vetus

et non apparentia sustinere q̊niā bonū et turpe nō ¶ ꝓpt̄ quod fortioris videt̄ ēē in repētinis timoribus et īpauidū et inturbatum ēē q̄ in p̄manifestis ab habitu ēī magis vel qm̄ minus ex p̄paratione p̄manifesta quidē ēī et si ex ratione et cogitatione aliq̊s p̄eligat repētina at̄ scd̄m habitū ¶ Fortes at̄ videt̄ et ignorātes et sūt nō longe ab his qui bone spei deteriores autē quanto nullā dignitatem habent Illi at̄ ꝓpter quod et ꝑmanent ꝑ aliq̊d tp̄s hij at̄ decepti si cognouerūt qm̄ aliud est q̄ suspicāt̄ fugiūt quod argei patiebant̄ incidentes latonibus ut sichonijs et fortes vtiq; dicti sūt q̄les quidā et existimati fortes ¶ Circa audacias quidem et timores fortitudo existens nō similit̄ circa ambo est sed magis circa t̄ribilia In his em̄ imꝑturbatus et circa hec ut oportet hn̄s fortis magis q̄ circa audacias ¶ In sustinendo vtiq; tristia ut dictū est fortes dicūt̄ ꝓpt̄ q̊d et triste fortitudo et iuste laudat̄ difficilius ēī tristia ut dictū est sustinere q̄ a delectabilibus abstinere ¶ Sed adhuc videbit̄ vtiq; ēē qui scd̄m

Noua

et sūt ea subire q̄ decorū sit ita facere et turpe nō facere ¶ Quāobrē fortior ēē videtur qui subitis improuisis q̄ ꝑiculis nō turbat̄ q̄ qui māifestis ac ꝓuisis habitu ēī magis hec agit vel certe minus ex p̄paratione. nam p̄uisa quidē rōne et cogitatione subire q̊s p̄t repētina vō ut habitus est ita ꝑferūt̄ ¶ Fortes videt̄ et q̄ ignorāt nec mlt̄ū absūt ab his qui ꝓpt̄ fiduciā audēt sed eo deteriores sūt q̄ nō existimatione ut illi sed ignorantia audēt Itaq; illi sustinēt aliquod tēpus hi vō simulatq; intelligūt aliud ēē q̄ ipsi putabāt aufugiūt q̄ argiuis cōtingit cū ī lace demonios inciderūt q̊s ticiones ēē putabāt. dictū est qui fortes sint et qui fortes videant̄ ¶ Quāuis at̄ circa t̄ribilia et audēda fortutido sit nō tn̄ parit̄ in vtroq; versat̄ sed magis circa illa q̄ nos terrēt. q̄ ēī circa illa interitus ē ! atq; ita ut oz in ill̄ sic se habet magis ē fortis q̄ q̄ circa audēda ¶ Toleratioē ēī grauiū et asperarū rerū fortes dicūt̄ Itaq; graue quiddā et asperꝝ fortitudo est. ac merito laudat̄. difficilius ēī ē dolores ꝑpeti

Vetus

fortitudinē finis delectabilis ab
his ei q̄ arca finē euanescere q̃le
ī gygnasticis agonib9 fit pugi
lib9 ei finis q̄ē ei delcābil' cuius
grā corona et honores pauī at
doloros̄ si carnales. et triste om
nis labor ppt̄ mlta at̄ ꝯ ee puū
existēs cuius grā nichil delcābile
videt̄ habere Dic vtiq; tale ē et
q̃d arca fortitudinē mors quit̄
et vulnera tristia forti et nolēti
erūt sustinet at̄ hec qm̄ bonum
vel quoniam turpe non ¶ Et
quanto vtiq; magis virtutē ha-
beat omnē et felicior sit magis ī
morte tristior erit tali ei maxi-
me viuere dignū et iste maxi-
mis bonis priuatur sciens
¶ Triste at̄ hoc ¶ Dz nichil
minus fortis forsitan autē et ma
gis quoniam in bello bonū pro
illis eligit ¶ non vtiq; autē in
ommibus virtutibus delectabilit̄
operari existit p̄terq̃ inquātum
finem attingit ¶ Milites at̄
nichil forsitan phibet non tales
esse optimos sed eos qui minus
quidem fortes Aliud autem nul
lum bonum habentes pati quit̄
em isti ad pericula et vitam ad
parua lucra permutant ¶ De
fortitudine quidem igit̄ in tantū

Noua

q̃ a voluptatibus abstinere
¶ Attamē finis in fortitudine
dulcis ee videt̄ sed a reb9 arcū-
stātib9 obscurari q̃d ī gymnicis
certaminibus euenit. nā pugilī-
bus finis dulcis ipe est cui9 grā
corone hores q̃ existūt. plagis
vō pauī si modo illi e carne fuit
dolorosa sane atq; molesta et
oiō laboriosa res est. cumq; hec
multa sint et illuc cuius gratia
fiūt paruū nichil dulce continere
videtur Tale igit̄ quidā accidit
arca fortitudinē. mors ac vulne
ra forti viro dolorosa sūt eaq;
nollet pferre tñ qm̄ decorū ē illa
pferre vel turpe nō pferre
¶ Et quāto magis ōi virtute
pollet quātoq; felicior est. tanto
magis illi molesta est mors. nā
huiōi vir maxime dignus ē vita
et maximis bonis priuat̄ sciens
¶ Dolorosa certe res ¶ Ac
nichilominus fortis et eo fortasse
magis q̃ decus et gloriā bellī an
teponit illis ¶ nec sane in ōibus
virtutib9 cū delcatiōe opari licz
misi q̃tenꝰ finē attingūt Milites
nichil vetat etiā si tales nō sint
tñ optiōs ee pati siq̃e ad pcula
uitā p vili mortē abiicūt De igit̄
fortitudinē hactenꝰ dixisse sufficiat

Vetus

dictū sit quid at̄ est nō difficile typo accipere ex his q̄ dicta sūt

Post hec at̄ de tēperātia dicamus. videt̄ ēi irrationabiliū ptiū hee ēe virtutes ¶ Nm̄ quidem igit̄ medietas circa delectationes tēpātia dictū ē nobis/minus ēi et nō silr est circa tristitias in his at̄ et intēpātia videtur ¶ Circa q̄les igit̄ delectationū nūc det̄minemus ¶ Det̄mināt̄ at̄ aiāles et corpales puta amor honoris amor discipline vterq; ēi horū gaudet cuius amatiu9 est nichil patiēte corpe sed magis mēte ¶ Qui at̄ circa tales delcātiones neq; tēpati neq; intēpati dicūt̄ ¶ Silr at̄ neq; qui circa alias quecūq; nō corpales sūt amatores ēi fabulaꝝ et narratores et de cōtingētib9 cōterētes dies garrulos ītēperatos at̄ nō dicimus ¶ Neq; cōtristatos ī pecuniis vel amicis Circa corpales erit vtiq; tēperantia ¶ Non omnes at̄ neq; has Qui ēi gaudēt his que per visum puta coloribus et figuris et scriptura neq; temperati neq; intemperati dicūt̄ q̄uis videatur vtiq; ēe et ut oportet gaudere et his et scdm superhabūdātiā et

Noua

q̄d vō illa sit neq̄q̄ difficile fuerit ex his q̄ dicta sūt recolligere

Post hanc de temperātia dicamus videt̄ ēi hee virtutes irrationabilium esse partiū ¶ Nꝑ igit̄ tēperātia circa voluptates mediocritas est supradiximus. minus ēi et neq̄q̄ silr circa dolores In his at̄ et intēperātia ēe videt̄ ¶ Sed circa q̄s voluptates sit nūc determinemus ¶ Distinguēde sūt voluptates animi et corporis ceu auiditas honoris et auiditas discipline. vterq; ēi istorū eo gaudet cuius auidus est nichil patiēte corpore sed magis intellectu ¶ Sed in huiōi voluptatibus neq; tēperātes neq; intēperātes dicūt̄ ¶ Eodēq; mō in ceteris voluptatib9 q̄ corporee nō sūt q̄ ēi fabulis et narratiōib9 delectāt̄ et circa singula dies consumūt ūbosos quidē sed nō intēperantes appellamus ¶ Nec eos etiā q̄ grā pecuniārū â amicoꝝ dolorē suscipiūt â circa corporis voluptates tēperantia existit ¶ nec eas tn̄ oēs. nā q̄ visu delectāt̄ veluti colore forma pictura neq; temperantes neq; intēperātes dicūt̄ q̄q̄ fieri p̄t ut hi et

defectū ¶ Dimittit aūt et his q̄
circa auditū suphabūdāt ēi gau
dētes melodijs et ypocrisi null9
intēpatos dicit ¶ Neq; eos
qui ut oz tēpatos neq; eos qui
circa odorē p̄ter s̄m accēns gau
dentes ēi malorū vel rosarū vel
tymiamatū odoribus nō dicim9
intēpatos sed magis eos q̄ vng
uētorū et pulmentorū gaudent
ēi his ītpati qm̄ p h̄c rememora
tio fit eis cōcupiscibiliū Videbit
aūt vtiq; aliq̄s et alios qn̄ esuri
ūt gaudētes ciboꝝ odoribus tali
bus aūt gaudere intempati. huic
ēi cōcupiscibile hoc ¶ Nō est
aūt neq; in alijs animalibus scd̄m
hos sensus delectatio p̄ter scd̄m
accidens. neq; em̄ odoribus lepo
rum canes gaudent sed cibatioē
Sensum aūt odor fecit neq; leo
voce bouis sed cōmestioē Quo
niam aūt prope est per vocem sen
sit et gaudere vtiq; hac videtur
Sil'r aūt neq; videns neq; īueni
ens ceruū vel agrestē capram
sed quoniam cibum habebit
¶ Circa igitur tales vtiq; de
lectationes temperantia et intē=
perātia ē q̄bus reliq̄ aiālia cōmu
nicāt vnde seruiles et bestiales
vidēt hee aūt sūt tact9 et gustus

quantū debent et plus et minus
delectēt ¶ Eodē mō et in au=
ditu. qui ēi vehemētius gaudent
cantu aut pronuntiatione eos
nemo intemperantes vocat
¶ Nec eos qui ut oportet
temperātes neq; circa odoratum
nisi per accidēs. nam qui pomorū
aut rosarū â vaporū odoratibus
gaudent eos non intemperātes
dicimus sed illos magis qui vn
gentorum aut epularum quoni
am per illos memoria subit eaꝝ
rerum quas ipsi concupiscunt
videre licet quosdam cum esuri=
ūt odore epularum gaudentes
his autem gaudere intemperātis
ē Nā illorum sūt huiusmōi cupi
ditates ¶ nec fit alijs animan
tibus p hosce sensus voluptas vl
la nisi p accēns. nō ēi odore lepoꝝ
canes gaudēt s3 esu odor tamen
ut sentiant facit. neq; leo voce
bouis sed laniatu q̄ tn̄ propin=
quus est per vocem sentit atq;
eo gaudere videtur
¶ Circa igitur huiusmodi vo=
luptates temperantia et intem=
perantia cōsistit que et alijs ani
malibus cōmunes sūt ex quo fit
ut seruiles bestiales q̄ videant
Sūt aūt et hee tactus et gust9

Vetus

¶ Videntur vtiq; et gustu in
parū vel nichil vti gustus ēi ē
iudiciū saporis quod faciūt qui
vina ꝓbant et pulmenta cōdiūt
nō multū gaudēt his vel nō intē
perati sed vsu qui fit omnis per
tactum et in cibis et potibus et
venereis dictis ¶ Propt̄ q̄d
et orauit quidā phylozenus eri
xyus pultiuorax existens gutt̄
ipsius longius gru is fieri ut de
lectatus tactu ¶ Cōmunissi=
mus āt tactus sensuū scd̄m quē
intēperātia Et videbit̄ utiq; ius
te exprobrabilis qm̄ nō scd̄m ꝙ
homines sumus existit sed scd̄m
ꝙ animalia Talibus itaq; gau=
dere et maxime diligere bestiale
Et ēi liberalissiē earū q̄ ꝑ tactū
delcātionū ablate sūt puta que
in gygnasijs ꝑ circuitionem et
calefactionē facte Non ēi circa
omne corpus intemperati tactus
sed circa quasdā ꝑtes ¶ Cōcu
piscētiarū āt hee quidē coēs vnr̄
ēē hee āt proprie et apposite ¶
Puta que sibi quidem naturalis
omnis ēi cōcupiscit qn̄ indigens
fuerit siccum vel humidū cibum
qn̄q; āt ābos et lectū inquit ho
merus iuuenis et crescens ¶
Talē āt vel talē nō adhuc ōnis

Noua

¶ Sed gustu quidē parū aut
nichil vti vident̄ est ēi eius iu=
diciū in labijs q̄d faciūt qui vi=
na ꝓbāt â epulas p̄parant nec
multū his gaudēt vel saltem nō
intēperantes quidē sed vescēdo
gaudēt q̄d totū fit ꝑ tactū in ci
bis et potibus et venereis ¶
Itaq; p̄catus est quidā gulosus
longius sibi gutt̄ q̄ ciconie fieri
ꝙ scilicet tactu gaudebat ¶
Sensuū igit̄ cōmunissimus est
is ꝑ q̄ intēperantia fit atq; ob
id merito vituperat̄ ꝙ non qua
hōiēs sumus sed q̄ aiālia existit
talibꝫ ergo gaudere atq; deditū
ēē bestiale est Enimuero libera
lissiē ōniū voluptatū q̄ ꝑ tactū
proueniūt excipiant̄ veluti q̄ in
gynmasijs ꝑ laborē ac sudorē fi
unt neq; ēi in toto corpe est in
tēpantis tactꝰ sed ī ꝑtibus qui
busdā ¶ Cupiditatū alie cōes
ēē vidēt̄ alie ꝓprie atq; apposite
¶ Veluti cibi q̄ naturalis est
oēs ēi cupiūt qn̄ īdigētia adest
siccū aut humidū nutrimentum
quandoq; vero vtrūq; et lec=
tum homerus inquit iuuenis et
florens ¶ Huiusmodi āt vel
illiusmodi non amplius omnes.
nec eadē quo circa videt̄ nostrū

neq; eosdem ꝓpter quod vident̄
nostra ēē Sed adhuc habet ali
quid et naturale Alia em̄ alijs
sūt delcābilia et q̄dam quibusdā
delectabiliora contingentibus
¶ In naturalib⁹ quidē igit̄ con
cupiscētijs pauci peccāt et īvnū
in plus Cōmedere quidē ēi q̄ cō
tingūt vel bibere vsq; q̊ vtiq; su
ꝑimpleant̄ suꝑhabūdātie ē scdm
naturā multitudine Repletio
eius indigētie naturalis cōcupis
centia ꝓpt̄ q̊d dicūtur isti castri
mergi ut p̄ter indigētiā eā replē
tes tales āt fiūt qui multū bes=
tiales ¶ Circa ꝓprias āt de=
lcātiones mlti et multiplicit̄ pec=
cant Eorū ēi qui amatores tali
um dicūt̄ vel in gaudendo q̄bus
non oportet vel ut magis vel
ut mlti vel ut nō oportet Secū
dum āt omnia intēperati super=
habūdāt et ēi gaudent quibusdā
quibus non oz Odibilia ēi et si
q̄busdā oz gaudere taliū magis
q̄ oportz et ut multi gaudent
Circa delcātiones q̄dē igit̄ sup=
habūdantia qm̄ intꝑantia et vi=
tuꝑabile manifestū ¶ Circa
tristicias āt nō quēadmodū in
fortitudine ī sustinendo dicitur
temperatus neq; intꝑatus in nō

ēē habet tamen aliquid natura
le. alios ēi alia delectāt et q̄dā
quibusdā magis placent ¶ In
naturalibus ergo cupiditatibus
pauci delinquunt et in vno ad
plus cōmedere ēi quecūq; et bi=
bere quoad suꝑfluo impleatur
excessus est naturalis cupidita=
tis secūdū multitudinē repletio
enim indigentie naturalis cupi
ditas est quapropter dicuntur
isti dediti ventri quasi vltra de
bitū implentes illum Sūt āt
hi nimiū seruiles
¶ Circa ꝓprias āt voluptates
mlti multifariā delinquūt. taliū
enim amatores dicūt̄ aut quia
gaudent quibus non debent aut
magis q̄ debent aut ut plerīq;
vel non ut debent In cūctis āt
intemperantes excedūt. nam et
gaudent quibus nō debent odio
dignis et si in quibusdam gau=
dere oportet magis gaudent q̄
liceat et q̄ plerīq; gaudeant
Excessus igitur circa volupta=
tes q̄ intemperantia et vitupe=
rabilis est! constat
¶ circa dolores autem non
ita ut in fortitudine propt̄ to=
lerantiam dicitur temperans et
intemperans quia non toleret

Vetus

Sed intēperatus quidem in tristando magis q̄ oportz qm̄ delectabilia nō adipiscit̄ et tristiciam at̄ facit delcātio ei tpatus at̄ in nō tristari absentia et in abstinere a delectabili ¶ Intēperatus quidē igit̄ cōcupiscit delectabilia oiā vel que maxime et ducitur a cōcupiscētia ut p̄ alijs hoc elegisset propt̄ quod et tristat̄ et nō adipiscēs et cōcupiscēs cū tristicia ei cōcupiscētia Incōuenienti at̄ assimilat̄ ꝓpt̄ delcātionem tristari ¶ Deficiētes at̄ circa delectationes et minꝰ q̄ oportz gaudētes nō multū fiūt Nō ei huāna ē talis insensibilitas Et ei reliqua aiālia discernūt cibos et his quidē gaudent his at̄ non si autē huic nihil est delcābile neq; differt alterum ab altero longe vtiq; erit ab hominū natura ēē Nō sortitus at̄ est tal̄ noiē ꝓpt̄ nō multum fieri ¶ Tēperatus autē medie circa hec habet. neq; ei delcāt̄ quibꝰ intēperatꝰ maxime sed magis tristatur. neq; vl̄r q̄bus nō oportet neq; vehemēt̄ tali nullo mō neq; absētibꝰ tristat̄ neq; cōcupiscit vel mensurate neq; magis q̄ oportet nullo neq; qn̄ nō oportz neq; vl̄r taliū

Noua

Sed intēperans dicit̄ quia nisi voluptate potiat̄ magis dolet q̄ oportet dolorē vō sibi affert voluptas. tēperans at̄ q̄ absentia voluptatū nō dolet et q̄ p̄sentibus abstinet ¶ Intēperās igit̄ cōcupiscit voluptuaria oiā vel q̄ maxime et impellitur cupiditate ad hec alijs p̄ferenda q̄propter et non adipiscēs et cōcupiscens dolet. cum dolore em̄ cupiditas est Videt̄ at̄ absurdū ꝓpter voluptatē dolere ¶ Deficientes at̄ in voluptatibus ā minus gaudētes q̄ oportet vix reperiūtur. nō ei est huāna huiōi insensibilitas Et ei cetera aiālia distingūt cibos et his gaudent alijs vero nō gaudent. q̄ si est aliquis quē nichil delectet nec quicq̄ alijs p̄ponet longe hic ab hoiē abest nec nomē sortitus est quia nō facile repitur ¶ Temperans at̄ mediocrit̄ circa ista se hz. neq; em̄ gaudet his quibus maxime intemperantes sed magis moleste fert neq; omnino quibus non oportet nec nimium tali aliquo delectat̄ nec si absit dolet neq; cupit nisi mediocrit̄ et ut oportet ¶ Idem faciet in ceteris voluptatibus que istis non

nullo ¶ Quecūq; at̄ ad sani-
tatē sūt vel ad bonā habitudinē
delcābilia exn̄a hec appetet men
surate et ut oportet et talia de
lectabilia nō impedimēta his ex
istētia vel p̄ter bonū vel sup̄ sub
stātiā Dic ei hn̄s magis diligit
tales delectationes q̄ dignū sit
tēperatus at̄ nō talis sed ut rcā
ratio ¶ Voluntario at̄ magis
assimilat̄ intēperātia q̄ timor hec
quidē ei ꝓpter delectationē hic
at̄ ꝓpter tristiciā quorū h̄ qui-
dem ꝓpter delectationem hoc at̄
ꝓpter tristiciā. quorū h̄ quidem
desiderabile hoc at̄ fugibile
¶ Et tristicia quidē stupefacit
et corrūpit naturā habentis de-
lectatio at̄ nichil tale facit. Ma
gis at̄ voluntariū ¶ Propter
quod et exprobrabilius et ei as-
sueti facile ad hec Multa enim
in vita talia et assuetudines sine
periculo in terribilibus autem
econuerso
¶ Videbitur autem vtiq; nō
similiter voluntarium timor esse
his que secundū singula hec qui
dem ei sine tristicia hec at̄ ꝓpt̄
tristiciam stupefaciūt ut arma
ꝓiciat̄ et alia deformiter faciat̄
ꝓpt̄ q̄d et videntur violenta ēē

aduersant̄ nec sūt cōtra honesta
tem aut supra facultates Nam
qui ita se habet plus q̄ dignum
sit voluptatem amplectitur sed
temperans nequaquam talis est
sed qualem recta dictat ratio
¶ In temperantia magis volū
taria videtur q̄ timiditas nam h̄
propter voluptatem fit. illa per
dolorem quorum alterum sequi
mur ab altero abhorremus
¶ Et dolor quidem distrahit
atq; corrumpit naturam haben
tis voluptas autem nichil tale
facit ¶ Sed que magis volun
taria. eo maiori vituperatione
digna Nam assuescere aduer-
sus illa facile est mlta vero in vi
ta sunt talia et assuefactio sine
periculo fit in terroribus autem
contra
¶ Videtur autem timiditas
esse voluntaria. nec perinde ut
ea que sunt in singulis hec em̄
sine dolore est. illa vero per do-
lorem ita distrahūt ut et arma
abicere et in alijs contra decus
facere compellunt ex quo fit ut
violenta esse videantur

Vetus

¶ Intemperata autem econū
so Que quidem secundum sin=
gula voluntaria concupiscenti ēi
et appetenti totū at̄ min9. null9
ēi cōcupiscit intemperatus ēē ¶
Nomē at̄ intēperātie et ad pue
rilia peccata ferimus hn̄t ēi quā
dam similitudinē vtrum autē ab
vtro vocat̄. nichil ad ea que nūc
differt manifestū at̄ qm̄ poste=
rius a p̄ori ¶ Non male autē
videtur translatū ēē puniri em̄
oportet turpia appetentē et mlt
tam augmentationem habentem.
tale at̄ maxime cōcupiscentia et
puer scōm concupiscentiam em̄
viuūt et pueri et maxime ī his
delcābilis est appetitus Si igit̄
nō erit bene p̄suasibilis et ad do
minās et ad multū veniet Insa
tiabilis ēi delectabilis appetitus
et vndiq; insipiēti et concupiscē
tie operatio auget conatum et si
magne et vehementes sint et co
gitationē p̄cutiat̄ ¶ Propter
q̄d oportz mēsuratas ēē et pau
cas et rōni nichil cōtrariari Ta
le at̄ bn̄ p̄suasibile dici9 et puni
tū. q̄ad^m ēi puerū oz scōm p̄cep
tū pedagogi viuere sic et oz cōcu
piscibile consonare rōni Intenō
ēi ambobus bonū et concupiscat

Noua

¶ Intemperātia vō ecōtra nā
singularia illi voluntaria sūt cu
pienti et affectāti vniuersa at̄ mi
nus nemo ēi cupit ītemperatum
ēē ¶ nomē intemperantie ad
puerilia delicta referim9 habet ēi
cū illis similitudinē quādā utrū
vero ab vtro dicat̄ nulla q̄tum
ad p̄sens differētia est. constat
vero posterius a p̄ori dici ¶
nec absurde videt̄ translatū nā
castigandi sūt qui turpia concu
piscūt atq; luxuriant talis est
at̄ maxiē libido et puer. viuūt
ēi pueri scōm concupiscentiam.
plurima q; est in illis voluptatū
cupido si igit̄ nō obtemperat ac
dominari sibi patiat̄ longius abi
bit qm̄ voluptatū appetit9 insa
tiabilis est stulto vndiq; affluūt
et executio libidinis innatā cu=
piditatem exauget quinetiam si
magne ac vehementes sint men
tem e suo statu dimouēt
¶ Quāobrem mediocres illas
quidē raras q; oportet ēē tales
deniq; ut rationi nō aduersent̄
tale quid tempatū castigatūq;
vocamus. ut ēi puerū oportet
scōm p̄cepta pedagogi viuere ita
cupiditas debet obedire rationi
quare oz ut tempatus a ratiōe

temperatus q̄ oportz et ut oportet et qn̄ ita at̄ ordinat et ratio hec igitur nobis dicta sūt de tēperantia

¶ Finis Ethicorū tercij s̄m veterē tr̄nslationē

Dicamus autem deinceps de liberalitate ¶ Videt̄ at̄ ēē circa pecunias medietas. laudat̄ ēi liberalis non in bellicis neq; in quibus tēperatus rursus neq; in iudicijs sed circa dationē pecuniarū et sup̄tionem. magis autē ī datione ¶ Pecunias at̄ dicim9 omnia quorumcūq; dignitas nūmismate mensurat̄ ¶ est at̄ et ꝓdigalitas et illiberalitas circa pecunias suphabūdātia et defectus ¶ Et illiberalitatē copulamus quidē sp̄ magis q̄ oportz quidē circa pecunias studētibus ¶ Prodigalitatē at̄ inferimus qn̄q; cōplectētes intēperatis hominibus Incōtinētes ēi et p̄ intēperātiā cōsup̄tores ꝓdigos vocamus propt̄ quod et prauissimi vident̄ ēē Multas ēi simul malicias hn̄t Nō at̄ ꝓprie appellātur

nō discrepet. honestū est ēi ad q̄d vterq; tanq̄ ad signū prospicit tp̄atus que debet et ut debet et quō debet concupiscit sic dictat ratio. ac de tp̄antia dc̄a sufficiat̄

¶ Finit Ethicorū tercius scd̄m leonardi aretini interp̄tationem

De liberalitate deinceps dicamus ¶ Ea videtur ēē mediocritas circa pecunias laudat̄ ēi liberalis nō in rebus bellicis. neq; in his in quibus temperās: nec rursus in iudicijs sed in dādis capiendis q; pecunijs ¶ Pecunias vō appellamus omnia q̄rū estimatio mensurat̄ minimo ¶ Sūt q̄ ꝓdigalitas et auaricia circa pecūias excess9 et defectus ¶ Sed auariciā illis tribuimus sp̄ qui magis q̄ oportz pecunijs studēt ¶ Prodigalitatē vero nōnūq̄ inuolumus. nā eos qui incōtinētes sūt et p̄ luxuriā patrimonia profligūt prodigos vocitamus. q̄ ꝓpt̄ flagitiosissimi vident̄ ēē qm̄ mlta vitia sil hn̄t nō tn̄ ꝓprie sic nūcupātur. nā ꝓdigalitatis nomē vnius alicuius vicij ēē cōuenit q; patri-

Vetus

uult ẽi ꝓdigus ẽe qui vnũ alĩ quod malũ habet: corrũpere sub stãtiã. prodigus ẽi qui ꝑ̃ seip sũ pdit⁹. videtur ãt pdito q̃dã ipsius ẽe et sbẽ corrupto ut vi uere per has exĩte Dic vtiq; ꝓ digalitatẽ acãpimus ¶ Quo= rum ãt est aliqua vtilitas his ẽi bene vti et male diuine ãt sũt vtilium vnoq̃q; ãt optime vtit̃ qui habet arca singula virtutẽ et diuicys ãt vtẽ optime qui habet arca pecunias virtutem iste ãt est liberalis ¶ Vsus ãt videtur ẽe pecuniaꝝ cõsũptio et datio acceptio autẽ et custodia possessio magis ¶ ꝑ̃ quod ma gis est liberalis dare quibus oz q̃ accipe vnde oz et nõ accipere vñ nõ oportet ¶ Virtutis ẽi magis benefacere q̃ bene pati / et bene opari magis q̃ ꝑ̃a nõ opari. nõ ĩmanifestũ quidẽ seq̃t bñfacere et bona opari suptionẽ ãt bñ pati vel nõ turpe opari ¶ Et gracia danti et nõ acci pienti sed et laus magis ¶ Et facilius ãt non accipere q̃ dare ꝑprũ em̃ minus emittit magis q̃ nõ accipit alienũ ¶ Sed liberales dicuntur qui dant. qui võ nõ accipit nõ ĩ liberalitatẽ

Nova

monũ consumat. est ẽi ꝓdigus qui seipsũ pdit. videt̃ ẽi seipsũ perdere qui patrimoniũ dissipat ex quo vitã ducẽ debet in hunc itaq; mod⁹ ꝓdigalitatẽ accipim⁹ ¶ Rebus ãt q̃bus utimur et bñ et male vti possum⁹ vtimur võ diuicys singulis ãt rebus bñ vtitur is qui arca eas res vir tutem hz quare et diuicys optẽ vtetur qui arca pecunias vir= tutem habet. hic ãt est liberalis ¶ Vsus vero pecuniarũ in dando erogandoq; consistere vi detur. nam capere atq; cõseruа= re magis possessio est ¶ Ex q̃ fit ut vir liberalis magis sit dare quibus oz q̃ capere vnde oz et nõ capere vñ nõ oportet ¶ virtutis ẽi est bñ potius fa cere q̃ fusãpe et honesta potius agere q̃ a ꝑ̃ib⁹ abstinere. patz ãt q dãto sequit̃ ut bñfaciamus et honeste agamus. capiendo ãt ut bñ fusãpiamus â nõ turpiter agam⁹ ¶ Et grã quidẽ dãtis est repudiãtis võ nõ sed magis laus ¶ Facilius q̃z est nõ acci pere q̃ dare sua ẽi q̃s difficilius magis tradit q̃ aliena nõ acci pit ¶ liberales dicũt̃ q dãt at hi qui nõ capiũt de liberalitate

Vetus

laudantur sed non minus in iusti-
tiā. qui at accipiunt neq laudātur
multū ¶ Amātur at maxiē libe-
rales eorū qui in virtute. vti-
les ei hō at in datione ¶ Que
at scdm virtutē operationes bo
ne et boni grā. et liberalis igitur
dabit boni gratia et recte quib9
ei oportet et q̄cūq et qn̄ et alia
quecūq sequūtur recte dationi
¶ Et hoc delectabilit vel sine
tristicia qd ei scdm virtutē de-
lectabile vel nō triste vel mini-
me triste
¶ Qui autem dat quibus nō
oportet vel non boni gratia sed
propter quādā aliā causam non
liberalis sed alius quis dicetur
¶ neq q̄ triste magis ei vtiq
eliget pecūias bona opatione hic
at nō liberalis ¶ Neq accipi
et vnde nō oportet. neq ei est
nō honorātis pecunias talis ac-
ceptio. nō vtiq erit neq petiti-
uus nō ei est benefaciētis benefi
ciari faciliter
¶ Vnde autem oportet acci-
piet puta a proprijs possessio-
nibus non ut bonū sed ut neces
sarium ut habeat dare neq em̄
nō curabit propria volens per
hoc quibusdam sufficere

Noua

nequaq̄ laudātur sed magis de
iusticia qui vō capiūt nō multū
laudantur ¶ liberales maxime
fere ōniū virtuosorū amātur ꝓsūt
ei in dando ¶ Actus vō scdm
virtutem honesti sūt. et honesti
gratia fiūt. liberalis igitur dabit
honesti cā et recte nā et quibus
oportz et quot et quādo et alia
cūcta que rectā dationē sequūtur
¶ Et hoc libenter vel sine mo
lestia. quod em̄ per virtutē fit
iocūdū est vel sine molestia mini
me q dolorē affert ¶ Si quis
vō dederit quibus nō oportet â
non honesti gratia sed alia q̄piā
de causa hic nō liberalis sed ali9
quidam hic nūcupabitur
¶ Neq is qui dolet magis ei
pecunias hic vtiq diligit q̄ ho-
nestam actionem at id non est li
beralis ¶ neq capiet vnde non
oportet. nō ei est nō magnificē-
tis pecunias huiōi acceptio. nec
erit petitor non enim est benefici
ū cōferentis ut subinde cōmoda
ipse procuret
¶ At vnde oportet capiet pu
ta ex ꝓprijs rebus q̄s possidet. nō
q honestū sit sed q nc̄cariū ut
habeat q̄d donet. nec sua negligz
volens ꝑ illa quibusdā sufficere

Vetus

neq; quibuslibz dabit ut habeat
dare q̂bus oz et qn̄ et vbi bonū
¶ liberalis at̄ est vehement̄
et suphabūdare in datione ut de
relinq̄t sibiipsi minora. nō respi=
cere ei ad seipsum liberalis
¶ Scd̄m substātiā vtiq; libera
litas dicit̄. nō ei in multitudine
datorū q̊d liberale sed in dātis
habitu hic autem scd̄m sbām dat
Nichil at̄ ꝓhibet liberaliorē ēē
minora dātem si a minoribus det
¶ liberaliores at̄ ēē vident̄ nō
qui acquisierūt sed qui suscepe
rūt sbām Inexperti ei indigētie
et ōnes magis diligūt sua opa
ut parētes et poete ¶ Ditari
at̄ nō facile liberalē neq; accepti
uū exn̄tē neq; custoditiuū/emis
siuū at̄ et nō honorātem ꝓpter
ipsas diuitias sed grā dationis
¶ Propt̄ q̊d et accusant for
tunā qm̄ maxiē digni existētes
neq̄q̄ ditant̄. cōtingit at̄ nō ir=
rationabilit̄ hoc Nō ei possibile
pecunias hrē nō curantē ut habe
at quēadm̄ neq; in alijs ¶ nō
tn̄ dabit quibus nō oportet neq;
qn̄ nō oportet neq; q̄cūq; alia
talia Nō ei vtiq; adhuc opabit̄
scd̄m liberalitatē et in h̊ consu=
mens non vtiq; habebit in que

Noua

nec quibusuis dabit ut sic dare
possit q̂bus oz et qn̄ et vbi hones
tū sit ¶ est q̊ ei9 q̂ liberal̄ sit
vehemēt̄ in dādo excedere ita ut
sibiip̄i pauciora relinquāt̄. nā ad
se q̂dē ip̄m nō respicere liberalis
ē ¶ uerꝝ iuxta facultates libe
ralitas dicit̄. nō ei ī multitudinē
datorꝝ sed ī dātis habitu liberali
tas cōsistit. Hic at̄ dat scd̄m fa
cultates. nec sane quicq̄ ꝓhibet
liberaliorē ēē qui pauciora dat si
mō tenuiores ei sint facultates
¶ Magis at̄ liberales ēē vidēt̄
qui nō q̄sierūt ipsi sz ab alijs ac
ceperūt nā et indigētiā nōq̄ exp
ti sūt et amāt magis sua q̄q; ope
ra ut genitores atq; poete
¶ Illud vō nō facile ut libera
lis q̂sq̄ ditet̄ cū neq; capiat neq;
cōseruz sz cōtra eroget. nec mlti
p se ipsas faciat pecunias sz ut
alijs dare possit ¶ Itaq; fortuna
accusat̄ q̄ q̂ maxiē digni sūt hi
minime diuicias habēt Eñiuero
id nō absq; rōne cōtingit fieri ei
nō potest ut diuicias habeat is
q̂ habere nō curat. q̄adm̄ nec in
alijs rebus Nō tn̄ dabit q̂bus
nō oz nec qn̄ non oz nec q̊dcūq;
alia huiōi nā sic liberalitatē ne=
q̄q̄ seruaret etsi ī illis cōsuēret

Vetus

oportet cōsumere. quēadmodum ei dictū est liberalis est qui scōm substātiā expēdit et in que oportet ¶ Qui āt superhabūdat prodigus ꝓpter quod tyrānos non dicimus ꝓdigos multitudine ei possessionis nō videt facile ee variombꝰ et expensis superhabūdare ¶ liberalitate vtiq; mediocritate existente circa pecuniarū dationē et acceptionē liberalis et dabit et expēdet in q̄ oportet. et q̄ oz sūr in puis et magnis et hoc delectabiliter ¶ Et accipiet vñ oportet et quecūq; oportet. virtute em circa ambo existente mediocritate vtraq; faciet ut oportet Sequitur em decenti dationi talis acceptio. nō talis āt contraria est Sequentes quidem igit fiunt simul in ipso contrarie āt manifestum q̄ non

Si āt preter optimum et bene habens contingat ipsum consumere tristabitur Moderate āt et ut oportet virtutis ei et delectabit et tristabit quibꝰ oportet et ut oz ¶ Sed et bene cōtingentiuꝰ est liberalis in pecuniis potest ei iniusta pati non honorans pecunias ¶ Et magis grauatus si q̄d quod oportet nō cōsumpserit

Nova

dare quibus oportet nequaq; valeret. ut ei ꝓmo maximo liberalis est q̄ scōm vires patrimonij erogat et in quibus oportet

¶ Qui vero excedit ꝓdigus e. itaq; tyrānos q̄d nō dicimꝰ ꝓdigos q̄r tam multa possidet ut dādo atq; erogādo illa excedere nō facile videāt ¶ Cū vō liberalitas mediocritas sit in dationibus capiēdisq; pecuniis liberalis q̄d dabit et erogabit in q̄bus oz et q̄t oportet sūr in puis et magnis et hoc cū voluptate quadam ¶ Capiet q̄q; vnde oportet et q̄t oportet nam cū virtus circa vtrūq; vtrūq; mediocritas sit vtrūq; facit ut debet sequit ei cōuenīte liberalitatē tal acceptiōq; nō tal ꝗria. q̄ igit cōsequit sunt sūr in eodē. ꝗrie nō. ut patet ¶ Q si contra q̄ decēs honestūq; sit erogare illū contingat molestē ferret atq; dolebit moderate tñ. nā virtutis est letari atq; dolere ī q̄bus oz et ut oz ¶ Et liberalis quidē lenis et tractabilis ē ī rebus pecuniarijs Nā cū pecūias nō mlt̄ facilat iniurias circa illas inferri sibi non difficulē patietur ¶ Molestius q̄q; ferret si q̄d cū oporteret nō erogauerit

Vetus

q̃ tristatus si non oportunũ ali
quod consup̃sit et simonidi non
placẽs ¶ Prodigus at̃ et in
his peccat. neq; ei̅ delectatur in
quibus oportet neq; ut oportet
neq; tristat̃ ut oportet erit at̃
procedentibus manifestius ¶
Dictũ est at̃ nobis qm̃ suphabũ
dãtie et defectus sũt ꝓdigalitas
et illiberalitas et in duobus in
datione et acceptioẽ. et expẽsas
ei̅ in datione ponimus Prodiga=
litas quidem igit̃ in dãdo et in
nõ accipiẽdo suphabũdat in acci
piẽdo at̃ deficit Illiberalis at̃ in
dãdo deficit In accipiẽdo at̃ sup
habũdat nisi in paruis ¶ Que
quidem igit̃ prodigalitatis non
multũ coaugent̃ Non ei̅ facile
est ex nulla ꝑte accipiẽtẽ ĩnibus
dare. velocit̃ ei̅ derelinq̃t sbã/dã
tes ydeotas qui et vidẽt̃ ꝓdigi
ẽẽ Quare talis videbit̃ vtiq; nõ
ꝑuo melior ẽẽ illiberali bñ sana=
bilis enim est et ab etate et ab
egestate ¶ Et ad mediũ p̃t
venire. habet ei̅ q̃ liberalis et ei̅
dat et nõ accipit. neutrũ at̃ ut
oportet neq; bñ Si vtiq; hoc as
suescat vel qualiter alit̃ trãsmu=
tet erit vtiq; liberalis dabit ei̅ q̃
bus oportet et nõ accipiet vnde

Noua

q̃ si erogauerit quod non opor
tet simonidi nõ placẽs ¶ At
prodigus in istis aberrat neq;
letat̃ ei̅ neq; dolet in quibus oz=
net sic ut oportet quod in ꝓces=
su magis patebit ¶ Diximus
excessum ac defectum prodigali
tatem ẽẽ et auariciam et hoc in
duobus dando scz atq; capiendo
Sumptum vero in datione poni
mus. prodigalitas ergo in dãdo
et in non capiendo excedit in ca=
piendo at̃ deficit. auaricia vero ĩ
dando deficit in capiendo excedit
verum in paruis ¶ Et pro=
digalitas quidem nõ multũ co=
augmẽtari potest nõ ei̅ facile nul
latenus accipientem cũctis lar=
giri. cito nãq; deficiũt patrimo=
nia priuatorum ex quo prodigi
videntur ẽẽ cum talis vtiq; vir
non parum melior q̃ auarus vi
deretur ac per etatem indigentiã
q; facile corrigi
¶ Et ad mediocritatem redi
gi potest. nam habet illa que sũt
liberalis. dat enim et non capit.
sed neutrum recte neq; ut opor
tet. q̃ si ad hoc cõsuescat vel alio
modo mutetur fiet vtiq; libera=
lis dabit enim quibus oportet
ac non capiet vnde non oportet

Vetus

nō oportet ꝓpter quod et videt nō ee prauus scōm more. non ei mali neq; inuitis supabundare dare et nō accipere ētis inspētis at Scōm at hūc modū prodigus videt melior mltū et liberalis ee et ꝓpter ea q̄ dicta sūt et qm hic q̄dē ꝓest mltis hic at nlli sz neq; sibiipsi Oz mlti prodigorū q̄ad̄m dictū ē et accipiūt vnde nō oz et sūt scōm ꝟ liberales Acceptiui at sūt ꝓpter velle cōsumere. facile at hoc facere . velocit ei derelinquit eos substātia cogūt igit aliūde acq rere Dil at et ꝓpter michil curare ītfert et vndiq; accipiūt dare ei cōcupiscūt q̄bꝫ at vel vnde michil eis differt Ꝓpter q̄d nez liberales eoꝝ dationes sūt neq; ei bñ nez huiōi ipsius grā neq; ut oportet sed q̄nq; quos oportet iungere hos inuites faciūt Et moderatis q̄dē scōm mores michil vtiq; darent Adulatoribus at vel scōm aliquam aliam voluptatem tribuunt multa Propter quod intemperati ipsorum multi sūt facile em consumentes et in intēperātias consumptiui sūt et ꝓpter nō ad bonū viuere ad voluptates declināt

Noua

q̄obrē videt ille quidē nō abhorrere a morū probitate nō ei abiecti neq; īgenerosi est exercere in dādo et nō capere demētis tñ Sed qui ꝑ hūc modum ꝓdigus est mlto melior ee videt q̄auarus tū ꝓpter ea q̄ supra dicta sūt tū etiā q hic quidem multis ꝓdest ille nemmi ne sibiipsi q̄dē Verū plerisq; ꝓdigorū ut dictū est accipiūt vnde nō oportet et scōm ꝟ auari sūt Accipiūt vō ꝓpt erogādi cupidita tē q̄d leuit fieri neq; potest de fidēibus confestim rebus itaq; nēcitas cogit ut aliūde expleant et simul q de honestate michil curāt sine vllo respectu vndiq; capiūt dare ei capiūt. q̄mō at vtūde mla apud eos dicā ē q̄obrē nec eoꝝ dationes liberales sūt nō ei honeste neq; huiusmōi grā nec ut oz sed interdū q̄s pauperes ee conuenit eos inuites facūt et honestis quidē hominibus michil dant. assētatoribus at aut aliā quāpiam voluptatē afferentibus multa Ex quo fit ut plurim eorum dissolui sint sūptus in flagicijs prone facientes et quia honestatem non sequunt in vita declinant ad voluptates

Vetus

¶ Prodigus q̃ē igit̃ in duabi
lis effectus in hec trāsit potius
ā̃t studio in medīū et ad id q̃d
oportet aduenīet vtiq; ¶ Illibe=
ralitas ā̃t insanabilis est videt̃ ei
senectus et oīs impotēcia illibe
rales facere et magis cōnatura=
le hoīmib9 ꝓpīgalitate. multi ei
amatores pecuniarū magis q̃ da
tores ¶ Extēdit ā̃t in multū
et multiforme ē m'bū ei mō vidē
tur illiberalitatis ēe In duobus
ei existēs et defectu dationis et
suphabūdātia acceptionis nō oī
bus īegra aduenit Sed q̃nq; di
uidit̃ et hi quidē acceptiōe sup=
habūdāt hi ā̃t datione deficiūt
Nui quidē ei in talib9 appellatio
nibus puta parū tenaces hyn=
nibiles oēs datione deficiūt alie
na ā̃t nō appetūt neq; volūt ac
cipere. hi q̃dē ꝓpter quādā mode
stiā et reuerētiā turpiū Videt̃
ei quidā vel timēt ꝓpt̃ hoc cus=
todire ut non aliq̃ cogāt̃ turpe
aliquid operari horū ā̃t et omni
venditor et oīs talis noiāt9 est
a suphabūdātia eius q̃d est nulli
vtiq; dare. hn rursꝰ ꝓpt̃ timorem
abstinēt ab alienis ut nō facile
ipm q̃ aliorū accipere q̃ ā̃t ipsius
alios. non placet igitur eis neq;

Noua

¶ Prodigus igitur sine emen=
dationis cura ad ista trāsgredit̃.
cura vō et diligētia adhibita ad
medīū atq; ad id q̃d oportet de=
uenire potest ¶ Auarida ā̃t in
sanabilis. nā et senectus et imbe
cillitas oīs auaros facere videt̃
et est magis a natura hoībus
insita q̃ ꝓpīgalitas. plurimi em̃
pecūiay cupidi sūt magis q̃ lar
gitores ¶ Et longe extendit̃
et multiplex est plures ei vidē=
tur ēe auaricie modi. nam cū in
duobus cōsistat defectu scz dan
di et accipiēdi excessu nō oībus
tota adheret sed q̃nq; scindit̃ et
alq̃ in capiēdo excedūt et alq̃ in
dādo deficiūt ¶ Nā qui huiōi
appellationibus nūcupāt̃ ceu pi
tenaces aridi oēs in dando defi=
ciūt aliena vō non appetūt neq;
capere volūt ptim ꝓpter quādā
modestiā et abstinentiā a rebus
ꝑpriis Videnť ei quidā vel sal=
tem aiūt ob id custodire sua ne
cōpellāt̃ aliq̃ turpe aliq̃d facere
horū sūt qui in singulis etiā vti
bus minutissimis q; insistūt oēs
ab excessu non dādi cuiq; noiāt
alq̃ vō ob metū abstinēt alienis
q̃si nō sit facile ipos alieñ capere
ac nō alios sua itaq; illis placet

dare neq; accipere ¶ Hij aut
rursus scdm acceptionē suphabū
dāt vndiq; accipiēdo et ōne puta
illiberales opatoēs opātes et de
meretritio pasci et ōnes tales et
usurarij et pua in mltos. ōes ei
isti ūde nō oz accipiūt et q̄tū nō
oz cōie aut in ipsis tpis lucratio
apparet. Omnes ei grā lucri et
huiꝰ parui obprobria sustinent
Eos em̄ qui magna nō vnde oz
accipiūt neq; q̄ oz ! nō dicimꝰ illi
berales puta tyrānos ciuitates
desolātes et sacra p̄dātes sz pni
ciosos magis et impios et inius=
tos ¶ Aleator q̄dem et mortu
orū spoliator et latro illiberaliū
sūt turpes lucratores ei lucri ei
grā vtriq; negociāt et opprobria
sustinēt et hi quidē picula mxiā
gratia lucri hij autē ab amicis lu
crant quibus oportet dare vtri
q; vtiq; vnde nō oportet lucrari
volentes turpes lucratores et
oēs utiq; tales sūptiones illibe=
rales ¶ Congrue vtiq; libera=
litati illiberalitas cōtrariū dicit.
maius ei est malū prodigalitate
et magis in hanc peccāt q̄ scdm
dictam prodigalitatē De libera
litate quidem igitur et oppositis
malicijs tanta dicta sunt .

neq; dare neq; accipere ¶ Alij
rursus in capiēdo excedūt oiā vn
diq; accipiētes velut q̄ illiberalia
exercēt et lenones et feneratores
res et ōnes huiōi et q̄ pauca p
mlto hi ei ōnes vnde nō oportz
capiūt et quātū nō oportet. cō=
munis q; est his lucrandi turpi=
tudo. ōnes ei lucri grā et huius
quidem exigui probra sustinent
nam qui grandia quidē vnde nō
oportet et que nō oportet capi=
unt. ceu tyranni vrbes hostilit
inuadētes diripiētes q; et tēpla
spoliātes eos illiberales nō dici=
mus sed improbos potius et impi
os et iniustos ¶ Aleatores
tamen et latrones et pirate illi=
berales sūt qm̄ sordido in lucro
versant. questus ei grā faciūt.
et probra vtriq; sustinēt. alij ex
trema picula pquestu adeuntes
alij ab amicis q̄bꝰ dare oz acq̄rē
tes. vtriq; igit vn̄ nō oprotz lu=
crari volētes sordidi sūt et ōnis
huiōi questus illiberalis
¶ Merito aut liberalitati auari
cia magis opponit. nā et maius
malū est q̄ pdigalitas et magis
in illa peccāt hōies q̄ in pdigali
tate . De liberalitate igit et vi=
cijs q̄ illi ꝯria sūt h dcā sufficiūt

Vetus

Dicitur aūt vlīq; cōsequēs
ēe et de magnificētia ptīs
ire. videt ei et ipsa arca pecunias quedā virtus ēe ¶ Non
q̄adm liberalitas extendit arca
ōnes que in pecunys opationes
sed arca sūptuosas solū In his
aūt superexcellit liberalitatē magnitudinē q̄adm non ipsū significat
In magnitudine ei decens sūptus est ¶ Magnitudo aūt ad
aliq̄d nō ei idem sūptus trearche et architecto decēs vlīq; ad
ipm et in quo et arca que ¶
Qui aūt in puis vel īmoderatis
scōm magnitatē expendit nō dicit
magnificus puta hī multotiens
tanti dare. sed q̄ in magnis iste
magnificus quidē ei liberalis/liberalis aūt michil magis magnificus ¶ talis aūt habit9 defect9
q̄dem puificentia vocat supbabū
datia aūt bānausia et aprobalia
et q̄līq; tales nō supbabū dātes
magnitudine arca que oz sed in
q̄bus nō oz et ut nō opteret preclare posterius aūt de ipis dicē9
¶ magnificus aūt sciēti assilat
decens ei pt speculari et expen
dere magna prudēt q̄adm ei in
principio dictmus habitus opationibus determinat et quoz est

Noua

Consequēs ēe videt de magnificētia differere. nā et hī
virtus quedā arca pecūias exis-
tit ¶ Sed nō ita ut liberalitas ad ōnes res pecūiarias pertinet sed ad sūptuosas solū in his
libelitatē magnitudinē excedit. nā
ut ipsum nomē ostendit in magnitudine decens sūptuositas est
¶ Magnitudo vō adaliquid.
nō ei eadē sūptuositas prefecto
triremis et hydorū theatrabū exhibitori. decēs aūt ad ipsum in q̄
et arca q̄ ¶ Qui aūt in paruis
aut mediocribus pro dignitate
sūptus facit hic magnificus nō
dicit sed ille qui in magnis. nā
magnificus quidē liberalis est liberalis aūt michilomagis magnificus ¶ huius aūt defectus modicitas dicit excessus vō vulgaris
uetositas et inexplebilitas et q̄e
sunt huiōi q̄ nō in quibus oz ex
cedūt. sed ī quibus nō oz et ut
nō oz splendorē cōq̄rūt de quibus
postea dicemus ¶ Magnificus
sciēti filis ēe videt nā et decē-
tiā intelligere potest et magnos
sumptus ita ut cōuenit facere. ut
ei ab initio dictmus habit9 opationibus terminatur et quorū
est ac magnificū sūptus magni

magnifici sup̄tus vtiq; magni et
decētes talia vtiq; opa sic ēi erit
magnus sup̄tus et decēs opatio
q̄re opus quidē sup̄tu dignū oz
ēē Dūptū at̄ opere vel suphabū
dare ¶ Cōsumet at̄ talia mag
nificus boni grā cōie ēi h̄ virtu=
tibus ¶ Et adhuc delectabi=
lit̄ et emissiue ratiocinij diligētia
paruifica ¶ Et qualit̄ opti=
mū et decētissimū intendet vtiq;
magis q̄ q̄to et q̄liter minimo
¶ Necessariū at̄ et liberalem
magnificū ēē et ēi liberalis expē
det que oportet et ut oportet ī
his ēi magnum magnifici velut
magnitudo circa hec liberalitate
existente ¶ Et ab eq̄li sup̄tu
opus faciet magis magnificum
nō em̄ eadem virtus possessionis
et operis possessionis ēi quidem
virtus quod plurimo dignū et
honoratissimum. puta autem au
rum. operis em̄ magnum et bo=
num. talis em̄ speculatio admira
bilis. Magnificum autem admi
rabile et est operis virtus mag
nificentia in magnitudine
¶ Est autem sumptuum qua
lia dicimus honorabilia puta cir
ca deos dona reposita et prepa=
rationes et sacrificia

et decentes sūt. talia igit̄ et opa
sic ēi sup̄tus magnus erit et cō
ueniēs operi ut opus ipsū sup̄tu
dignum ēē oporteat sumptū at̄
ope vel etiā excedere ¶ Sup̄=
tus vero huiōi faciet magnificꝰ
honesti causa. cōie ēi hoc vir=
tutibus ¶ Et preterea cū vo=
luptate ac ꝓfusione quadā nam
cōputādi ratiocinādi q; diligētia
magnificētie cōtraria ē ¶ Itaq;
magis cogitabit q̄ad^m pucherri
mū et speciosissi^m q̄ q̄ti cōstet et
q̄ad^m in eo q̄ minimū expēdat̄.
¶ nēcariū vō ē ut magnificus
liberalis sit. nā liberalis sūptus
facit q̄s oz ac ut oz in his at̄
magnitudo magnifici ē cū in his
q̄ liberalitas verset̄ ¶ Et a
pari sūptu opus magnificētius
faciet nō ēi eadem virtus posses=
sionis et operis. Nam possessio
q; plurimi digna ac preciosissi=
ma sit ceu aurum. opus autem
q; magnum et decorum. huius
enim aspectus admirabilis est
quod at̄ magnificum admirabile
et est virtus operis magnificen
tia in magnitudine
¶ Quosdam sumptus hono=
rificos dicimꝰ veluti in rebꝰ diis
sacratis vasis q; et sacrificijs

Vetus

Sil'r at et quecūq; circa ōne de
moniū et quecūq; ad cōie magni
ficata sūt puta si alicubi largiri
q̄le oportere p̄clare eq̄le vel tri
eris ēē principē vel et cōuiuare
ciuitatē ¶ In omnibus at quē
admodū dictū est et ad operātē
refertur q̄s est et quarū posses=
sionū Dign̄ ēi oportet his ēē et
nō solum opera sed et faciētē de=
cere ¶ Propt' quod inops qui
dem nō vtiq; erit magnificus nō
ēi sūt a quibus multa consumet
decēter Temptans at et insipi
ēs preter dignitatē ēi et opor=
tunū scdm virtutem at recte.
¶ Decet at et eos quibus ta
lia preexistūt p seipsos vel per
progenitores vel p q̄s ad ipsos
transeūt et nobiles et glorio=
sos et quecūq; talia Omnia ēi
hec magnitudinē habēt et dig=
nitatē ¶ Maxime quidem igit'
talis magnificus et in talibus
sūptibus magnificētia quē adm
ēi dictū est maxima ēi et hono
rabilissima ¶ Proprioꝝ at q̄
cūq; in semel fiūt puta nuptie
et si quid tale ¶ Et si circa ali
quid tota ciuitas studet vel q̄ in
dignitatibus et circa pegrinorū
autē susceptiones et missiones

Noua

sil'r et circa ōnē rē diuinā et cir
ca publicā magnificētiā. veluti si
quo in loco ludi publice exhibe=
ant' aut prefecture nauiū â epu
lum publicū ¶ Verū in ōm=
bus ut dictū est ad agētē habet'
respectus q̄s ipse sit et quibus
preditus facultatibus dign̄ qui
tē his sint oportet nec solū op9
verū etiā auctorē decere ¶
Ex q̄ fit ut paup quitē mag=
nific9 ēē nō possit. cū ei nō assit
q̄d cū decētia erogare queat et
si erogare pgat fatuus sit qm̄
pret' dignitatem atq; decētiā et
in virtute id insit ut recte q̄dq;
fiat ¶ Ista vō eos decēt qui
bus hec talia iā ātea existūt vel
p seipsos vel p maiores suos.
vel p eos q̄ ad ipsos ptinent et
nobiles et claros et q̄t huiōi
sūt nā ōnia hec āplitudinē hn̄t
ac dignitatē ¶ Magnificus
igit' precipue in huiōi rebus erit
ac in huiōi sumptibus magnifi=
centia ut dictū est nā hec max=
ima et honoratissima sūt ¶ In
priuatis at rebus q̄ semel fiūt
ut nuptie et si q̄d tale ¶ Et
si in aliq̄ tota ciuitas studeat
vel circa dignitatē vel circa hos
pitū susceptiōes eoꝝ q; cōitatū

et dationes et retributoēs Nō
ēi in seipsū sup̄tuos9 magnific9
sed ī cōmunia dona at̄ deo sacra
tis habēt aliq̄d simile ¶ Mag
nifici at̄ et habitationem p̄parare
decēter diuicijs ornatus quidā ēi
et hoc et circa hec magis sump
tus facere q̄cūq; diuturna operū
optima ēi hec ¶ Et in singulis
decens nō ēi idem congruit dijs
et hōibus neq; in tēplo et sepul
chro et ī sumptibus vnūquodq;
Magnū ēi ī gn̄e et magnificētis
simū q̄dē q̄d in magno magnū .
hic at̄ q̄ in hijs magnum et dif=
fert in ope magnū ab eo quod
in sumptu Opera quidem ēi vel
lechitus pulcherrima mgnificen
tiam habet puerilis doni. huius
autem precium paruum et illibe
rale propter hoc est magnifici
in quo vtiq; faciat genere mag=
nifice facere tale enim non facile
superabile et est habens secūdū
dignitatem sumptus. talis quidē
igitur magnificus
¶ Suphabūdans et bānausus
et p̄ter quod oportet cōsumēdo
suphabūdat quē adm̄ dictum est
In paruis em̄ sup̄tuū multa cō
sumit et resplendet p̄ter melo=
diā et est perabola quedā puta

et munera et remunerationes .
nō ēi in seipsum sumptuosus est
magnificus sed in publica dona
vero simile quiddam habēt his
que dijs sacrāt̄ ¶ Est ēi mag
nifici domū parare diuicijs con=
gruentē ornamētū ēi et h̄ quod
dā est et in his maxime sūptus
facere que sūt p̄mansura diu spe
ciosissima ēi hec ¶ Et singulis
inest decus quoddam nō ēi eadē
cōueniūt dijs . et hōibus neq; tē
plo et sepulcro/ et sūptuū vnus
quisq; magnus in suo genere ac
magnificētissimus qui in magno
magnus. hic at̄ q̄ in his mag=
nus et differt magnū illud q̄d
est in opere ab eo quod est in
sūptu. nā pila quidē aut capsu=
la pulcherrima magnificētiā ha
bet puerilis doni precium vero
pusillū ē ac illiberale Quaprop
ter magnifici est in quocūq; ge
nere faciat magnifice facere nam
sic nō faciliter superari potest et
sumptis habet dignitatē Magni
ficus quidem igit̄ talis est
¶ Excedens vero atq; vento
sus in sumptu nō oportune faci
endo excedit ut dictū est nā in
p̄uis sup̄tibus multa cōsumit et
splēdorē ꝯ decentiā captat vn si

Vetus

hystriones nuptialiter ũbans et tragedos tribuẽs in trãsitu pur purã inferẽs q̃ad̃m megares et õmia talia nõ bom faciet grã sed mundas ostentans et ꝑp̃t hoc ex istimãs admiran. et vbi q̃dẽ oz mlta cõsumere. pauca cõsumens vbi ãt pauca mlta ¶ Paruis cus ãt circa oiã defiãet et maxiã cõsumẽs in puo bonum pont et q̃docũq; faciat tardãs et intẽdẽs q̃ liter mmimũ consumat vtq; et hic tristat9 et oiã existimãs ma iora facere q̃ oz ¶ Dũt quidẽ igit habitus hn malicie nõ tñ op ꝓbria q̃dẽ inferũt ꝑp̃t neq; noã uos ꝓximo ẽe neq; valde turpes

Magnanimitas autem circa magna quidẽ et ex noiẽ vi det ẽe Circa q̃lia ãt ẽ p̃mũ arcã piam9. Differt ãt michil habitũ vel eũ qui scõm habitũ intẽdere ¶ Videt ãt magnanim9 ẽe qui magnis seipm dignificat dign9 existẽs ¶ Qui ei nõ ſm dignitatẽ id facit insipiẽs Eorũ ãt q̃ scõm virtutẽ null9 ĩsipiens neq; stultus. Magnanim9 quidẽ igit qui doctus ẽ ¶ Qui ei paruis dignus et his dignificat seipm ꝛpatus magnanimus ãt non In magnitudine ei magnanimitas

Noua

histrionibus nuptiali apparatu epulas paret et comedos exhi= beat chos gradiẽs purpuratus ut megarẽses et her oiã faciat nõ grã honesti. sed ad ostẽtati onẽ mundan. putãs ea de cã hoi nes in sui admiratiõez cõuertere et vbi opus est magnis suptib9 puos faciens vbi võ puis mag nos ¶ Modicus ãt in cibus deest et pluriã cõsumẽs ĩ pua re decẽtiã pont et q̃cq̃d agit tardus ẽ atq; morosus sp cõsideras q̃ad modũ in eo q̃ pax exp̃edat et hs ipm cũ q̃rentis agit et cũcta ma iora q̃ oz se facere existimat

Dũt ãt hn duo habit9 vicia q̃dẽ nõ tñ vituperationẽ afferũt cum neq; dampnosa alis sint neq; mi=

mum deformia

Magnanimitatẽ vero circa magna uersan vel ex ipo noiẽ cõ stat sz circa q̃lia existat pmo cõ phendam9. refert ãt michil vtrũ ipm habitũ an eũ q̃ scõm habitũ cõsiderem9 ¶ Videt magnani m9 ẽe q̃ se magnis dignat cũ sit q̃dẽ dign9 Nã q̃ nõ p dignitate hs agit ĩsipiẽs ẽ eorũ võ q̃ virtu te pont fuit nemo insipiẽs neq; fa tuus. magnanim9 igit is q̃ dix imus ¶ Qui võ puo dign9 est

Vetus

quēadmodū et pulcritudo in cor
pe magno pui at̄ formosi et cō=
mēsurati pulchri at̄ nō ¶ Qui
at̄ magnis seipsū dignū facit ex
istēs īdign9 chaymus Qui at̄
maioribꝰ q̄ dign9 nō ōnis chay
m9 ¶ Qui at̄ minoribꝰ q̄ dig
nus pusillanimus siue magnis
siue moderatis siue puis dignus
existēs Adhuc minoribus seipm̄
dignificet et maxiē vtiq; videbi
tur qui si videat̄ magnis dign9
quid ēi vtiq; faceret nisi talibus
esset dign9 ¶ Est at̄ magna=
nimus magnitudine q̄dē extremꝰ
eo at̄ q ut oportet medius. eo
em̄ quod scōm dignitatem seip=
sum dignificat. hij at̄ superhabū
dāt et deficiūt ¶ Si at̄ vtiq;
magnis seipm̄ dignificat dign9
existens et maxiē maximis circa
vnū erit vtiq; maxiē dignitas
at̄ dicitur ad ea q̄ exterius bona
Maximum autem hoc vtiq; po=
nemus q̄d dijs attribuimus et
quod maxime desiderant qui in
dignitate et quod in optimis pre
mium tale autem honor maxi=
mum enim vtiq; hoc eorum que
exterius bonorum Circa hono
res vtiq; et īhonorationes mag
nanimus est ut oportet

Noua

at̄ se paruifacit modestus quidē
est sed nequaq̄ magnanimus nā
ī mgnitudine magnanimitas cō
sistit q̄ad^m et pulcritudo ī mag
no corpe pui at̄ vrbani quidē et
apti sed nō pulcri ¶ Qui vero
se magni existimat cū in dign9
sit tumēs et inflatus opinioē sui
q̄ at̄ pluris q̄ mereat̄ nō ōis tu
mēs ¶ Qui vō minoris q̄ ipe
sit pusillanimus siue hic magna
siue mediocria siue pua mereat̄
Etiā minoris sese dignū arbi=
tret̄ et maxime vtiq; videbit̄ hic
magno dignus nam q̄d ageret si
nō dignus foret ¶ Est itaq;
magnanimus magnitudiē quidē
sūmus eo at̄ q̄d oꝫ medius. nam
vti dignū est ita se existimat.
Alij vō excedūt ac deficiūt ¶
Nꝑ si se magnis dignat̄ et dig
nus est ac maxime maximis cir
ca vnū vtiq; maxime erit. dig=
nitas at̄ dicit̄ ad externa bona.
maximū at̄ horū id ponendū est
q̄d dijs tribuimus et q̄d maxiē
affectat̄ qui in dignitate sūt. et
quod rerū p̄clarissimaꝝ preciū
est id est at̄ honor. maximū ēi
id externorū bonorū Circa hono
res ergo et inhonorationes mag
nanimus est ut oportet

Vetus

¶ Et sine ratione aut videtur magnanimi circa honorem esse honore aut maxime magni dimagnificat se ipsos secundum dignitatem ¶ Pusillanimus aut deficit et ad seipsum et ad magnanimi dignitatem Chaymus vero et ad seipsum quidem superhabundat non tamen ad magnanimum ¶ Magnanimus aut siquidem maximis dignus optimus utique erit maiori enim semper melior dignus et maxime optimus. ut vere ergo oportet magnanimum bonum esse ¶ Videbitur aut esse magnanimi quod in unaquaque virtute magnum ¶ Et nequaquam utique congruit magnanimo fugere commouentem neque iniusta facere Cuius enim gratia operabitur turpia cui nichil magnum ¶ Secundum singula aut intendenti omnino derisibilis utique videbitur magnanimus non bonus existens. non erit aut utique neque honore dignus prauus existens. virtutis enim primum honor et attribuitur bonis ¶ videbitur quidem igitur magnanimitas ut ornatus quidam esse virtutum maiores enim ipsas facit et non fit sine illis. propter hoc difficile secundum veritatem magnanimum esse non enim possibile sine bonitate ¶ Maxime quidem igitur circa honores

Noua

¶ Et sine ratione aut videntur magnanimi circa honorem versari honore enim se maxime dignantur magni viri verum iuxta dignitatem ¶ Pusillanimus vero deficit ad seipsum et ad magnanimi dignitatem Tumens aut et inflatus opinione sui ad seipsum excedit non tamen ad magnanimum ¶ Magnanimus siquidem maximis dignus erit utique optimus nam semper qui melior est maiora meretur et quod optimus maxima eum igitur qui vere magnanimus sit bonum esse oportet ¶ Et videtur quidem esse magnanimi quod est in unaquaque virtute magnum ¶ Nequaquam vero conuenit illi cedere lacescenti neque iniuriam inferre. cuius enim gratia turpe aliquid faceret cui nichil magnum est ¶ Et per singula considerantia magnanimus nisi bonus existat omnino ridiculus videbitur. quoniam honorem non meretur quod prauus est honor enim est virtutis primum et tribuitur bonis ¶ videtur ergo magnanimitas ceu ornatus quidam esse virtutum nam maiores illas facit et sine illis non est quod propter difficile est vere magnanimum esse non enim possibile absque accumulata probitate ¶ Maxime ergo circa honores et inhonorationes magnani

et inhonorationes magnanimꝰ ē
¶ Et in magnis et studiosis
moderate delcābit ut ꝓpria adipis
cens vel minora illis. virtuti ēi
ꝑfecte nō vtiq; fiet dignꝰ honor
sed tamen et adhuc recipiet ī nō
habēdo ipsos maiora ipsi tribue
re ¶ Eū āt qui incontingēti-
bus et in paruis omnino ꝑuipen
det nō em̄ his dignus
¶ Dil'r āt et in inhonoratione
nō ēi erit iuste circa ipsū Max
ime quidem igit est quēadmodū
dictū ē magnanimus circa hono
res ¶ Sed adhuc et circa di-
uicias et potentatum et omnem
bonam fortunam et infortunium
moderate habebit q̊mōcūq; fiant
et neq; bn̄fortunatus vtiq; gau
diosꝰ erit neq; īfortunatus tris-
tis neq; ēi circa honorē ita habet
ut maximū ens potētatꝰ ēi et di
uicie ꝓpt hōrē fiēt delcābilia habē
tes igit ipā hōrari ꝑ ipā volūt
Cui āt et honor ꝑuū est huic et
alia ꝓpt q̊d et despectores vidēt
ēē ¶ Vidēt āt et boē fortune
cōferre ad magnanimitatē. nobi
les ēi dignificāt honore et potē-
tes ꝑ ditātes. in supexcellētia ēi
bono āt supexcellēs omne hono-
rabilius. propter quod et talia

mus est ¶ Ac in magnis quidē
et a grauibus viris habitis mo-
derate letabit quasi debitis poti-
tus â etiā minoribus nā virtuti
oiō ꝑfecte satis dignꝰ honor ha
beri nō p̄t verūptn̄ recipiet qm̄
maiora exhiberi nō possūt ¶
Paruos āt et a quibusuis habi
tos ꝑuipendet nō ēi his dignus
¶ Eodēmodo et inhonorationē
nō ēi erit iuste circa illū max-
ime quidem igit ut dictū est vir
magnanimus circa honores est.
¶ Qui et circa diuicias et cir
ca potentiā et circa ōnem ꝓsperi-
tatē aduersitatēq; utcūq; acci-
dāt moderate se habebit nec pro
speris gaudebit nimiū nec aduer
sis nimiū ꝑturbabit nā neq; in
honore sic se habet q̊d maximum
est potentie ēi et diuicie ꝓpter
honorē expetūt itaq; illas qui ha
bent ꝑ illas honorari volunt. et
cui honor ꝑuū est huic et alia ex
quo fit ut superbi videantur.
¶ Fortuna etiam videtur ad
magnanimitatem conferre/ no-
biles enim atq; potentes et di-
uites honore digni habentur in
excellentia enim in bono autem
omne excellēs honorabilius qua
propter talia magis

Vetus

magnanimiores faciūt hōrāt̄ em̄ a quibusdā scd̄m veritatē at̄ bonus solus honorād9. cui at̄ ambo existūt magis dignus fit honore ¶ Qui at̄ sine virtute talia bona habēt neq; iuste magnis se ipsos dignificāt neq; recte magnanimi dicūt̄ Sine virtute ēi ꝑfecta non sūt hec despectores at̄ et iniuriatores et talia habentes mala efficiūt̄ Sine virtute em̄ non facile ferre moderate bonas fœtunas. Nō potētes at̄ ferre et existimātes alios sup excellere illos q̄tē cōtep̄nūt. ipsi autē q̄dcūq; vtiq; cōtinget operāt̄ Imitant̄ ēi magnāim̄ nō silēs exn̄tes hec at̄ operant̄ in quibus possūt Que q̄tē igit̄ scd̄m virtutē nō opantur cōtep̄nūt at̄ et alios. Magnanim9 at̄ iuste contep̄nit glorificat ēi vere. multi at̄ cōtīgēter ¶ Nō est ēi microkindinos neq; philokindinos ꝓpt̄ pauca honorare megalokindinos at̄ ¶ Et cū periclitet̄ nō parcens vite ut nō dignū existens omnino viuere

¶ Et potens benefacere beneficiatus at̄ uerecūdat̄ hoc quitē ēi supexcellentis h̄ at̄ supexcessi ¶ Et retributiuus plurium ita

Noua

magnanimos faciūt. honorant̄ ēi a quibusdā sed scd̄m veritatē solus bonus honorabilis est. at cui vtrūq; existit is magis honore dign9 est ¶ Qui vō sine virtute talia bona hn̄t nez iuste seipsos magnifaciūt neq; recte magnanimi dicūt̄/nā sine virtute ꝑfecta ista nō sūt Supbi at̄ et petulātes fiūt si talia possideant. nā absq; virtute scd̄as res moderate ferre nō facile est

Quod cū illi facere nequeat̄ ac putēt se ceteris an̄cellere alios quitē cōtep̄nūt/ipsi vō quoduis agūt imitant̄ ēi magnanim̄ cū siles illi nō sint hoc at̄ faciūt in q̄bus possūt Que igit̄ s̄m virtutem sūt ea nō agūt et alios infra se putat̄ ac magnanimus infra se iuste putat. nam iudicat scd̄m rei veritatē multitudo vō ut cōtingit ¶ magnanimus nec ꝑua nec freqn̄r pericula adit ob id scilicet q̄ pauca sūt q̄ ab illo estiment̄ at magn̄ adit ¶ Et qn̄ illis se p̄bet vite sue nō ꝑcit q̄si indignū sit ōiō viuere ¶ et bn̄facere alijs prōptus est bn̄suscipere at̄ putet aliud ēi superātis aliud eius qui superet̄ ¶ In retribuēdo autē excedit nam sic

Vetus

ēi erit debitor qui īcepit et erit bene passus ¶ Videntᷣ aūt et ī memoria habere eos quib9 vtiq; faciāt bene a quibus aūt vtiq; patiantur bene! nō. minor ēi qui patitur bene! eo qui facit vult autē supexcellere ¶ Et hoc quidem delectabilit' audit hoc aūt indelcābilit' ꝓpter quod et thetin nō dicere beneficia ioui. neq; latones ad athemenses sed que passi sūt bene ¶ Magnanimi aūt et nullo indigere vel vix ministrare aūt prompte ¶ Et ad eos quidem q̄ in dignitate et bonis fortunis magnum ēē ad medios aūt moderatim ¶ Hos quidem ēi super excellere difficile et venerabile. hos autem facile Et in his quidem venerari non inuirile in humilibus aūt onerosum

¶ Quemadmodū ad inbecilles fortē ēē et ad honorabilia nō ire vel vbi p̄cellunt alij ¶ Et ociosum ēē et tardū pigrū Sed vel vbi honor magnus vel opus et paucorū quitē opatiuū magnorū aūt et nominabilium

¶ Necessariū aūt manifestū oditorē ēē et manifestū amatorem. latere ēi timidi ¶ Et curare veritatem magis q̄ opinionem

debitorem sibi insup facit maioribus beneficijs in eū collatis

¶ Videntᷣ aūt cōmemorare in q̄s ipsi bn̄ficia cōtulerūt a quibus vō ipsi acceperūt nō videntᷣ cōmemorare. inferior ēi qui bn̄ficium accipit eo qui confert ipse vero superior ēē vult ¶ Et hec libēter audit. illa moleste itaq; thetis bn̄ficia ioui nō narrat. neq; lacedemonij athemēsibus licet acceperint ¶ Est etiā magnanimi neminem precari aut certe vix obsequi vero prompte

¶ Et erga hoiēs in dignitate aut diuicijs cōstitutos magnū se gerere. erga mediocres vero cōuenientē ¶ Nā illis quidem excellere arduū est ac gloriosū his vō facile et inter illos se amplum agere nō ingenerosū est inter humiles vero graue

¶ Quasi inter inbecilles exerceat vires nec ad p̄clara contēdat ā vbi ceteri excellūt ¶ Sz ociosus sit et piger at vbi honor magnus vel res agēda īcūbat et pauca quitē aggreditᷣ sed magn̄ certe et preclara ¶ Nōce est etiā ut palā oderit palā q; amet nā occultare timidi est ¶ Ac veritatē magis q̄ opiōez curabit.

Vetus

Et dicere et operari manifeste li
ber. ꝓpalator ēi quia cōteptiuus
est contēptiui at̄ ꝓpt̄ q̄d libere
ꝓpalatiuus et libere ꝓpalatiui ēi
ꝓpt̄ q̄d contep̄tiuus ¶ Et ve
ridicus verup̄tamē q̄cūq; nō ꝓp=
ter yroniā yronia at̄ ad multos
¶ Et ad aliū nō posse viuere sz
vel ad amicū Seruile ēi ꝓpt̄ q̄d
et ōnes blanditores obsequiosi
seruiles et humiles blāditores
¶ Neq; admiratiuus nichil ēi
magnū ipsi est ¶ Neq; memor
mali. nō ēi magnanimi recorda=
ri aliterq; et mala sed magis des
picere ¶ neq; humaniloquus.
neq; em̄ de seipso loquit̄ neq; de
alio. neq; ēi ut laudetur cura est
ipsi neq; ut alij vituperēt̄. neq;
rursus laudatiuus ē ꝓpt̄ q̄d neq;
maliloquus neq; de inimicis nisi
ꝓpter iniuriā ¶ Et de necessa=
rijs vel ꝑuis neq̄q̄ plāctiuus et
dep̄catiuus studētis ēi sic habere
circa hec ¶ Et potens possedis=
se magis bona et infructuosa
fructuosis et vtilibus. sufficiētis
ēi magis ¶ Sed et mot9 gra
uis lent9 magnanimi videtur ēē
et vox grauis et locutio stabi=
lis. nō ēi festinus q̄ circa pauca
studet. neq; cōtensiosus q̄ nichil

Noua

Et loquetur et aget palā cōtep̄
tor ēi est ideo audax/ audax vō
iō cōtempnēs ¶ Ac verax est
nisi forte per yroniā sed yronia
ad multitudinē ¶ et ad aliū nō
posse viuere nisi ad amicū serui
le nāq;. itaq; omnes adulatores
seruiles et omnes humiles adu
latores ¶ neq; admirator erit
quia nichil sibi videtur magnū
¶ Neq; odij tenax nō ēi mag
nanimi est refricare animo p̄ser
tim mala sed magis ꝑuipendere
¶ neq; de hominibus multum
loquetur nā nec hic de se dicet
neq; de alijs nō em̄ sibi cure est
ut ipse laudetur nec ut alij vi=
tuperentur nec rursus laudator
est quaꝓpter nec maledic9 nec
de inimicis nisi cū inuehitur
¶ Et de necessarijs aut de in
imicis minime querulus aut p̄/
cator nam ita se habere eius est
qui ista curet ¶ Magisq; vo=
let res preclaras et infructuo=
sas q̄ fructuosas et vtiles. nā
id magis per se sufficientis
¶ Motus vero eius tardus
ēē videtur vox grauis et locu=
tio firma non enim properat q̄
paucis intendit neq; vehemens
est qui nichil

Vetus

magnum existimat Acumen aut vocis et velocitas per hec talis quidem igitur magnanimus ¶ deficiens aut pusillanimus superhabundans aut caymus Non mali quidem igitur videntur esse neque isti non enim malefactores sunt peccantes sunt autem ¶ Pusillanimis quidem igitur dignus existens bonis seipsum priuat quibus dignus est ¶ Et videtur malum habere aliquod ex non dignificare seipsum bonis sed et ignorare seipsum Appeteret enim vtique quibus dignus erat bona existentia non tamen insipientes tales videntur esse sed magis pigri

¶ Talis autem opinio videtur et deteriores facere Singuli enim appetunt bona que secundum dignitatem discedunt autem et ab operationibus bonis et ad inuentionibus ut digni existentes Similiter autem et ab exterioribus bonis ¶ Chaymi autem insipientes et seipsos ignorantes et hoc manifeste ut ei digni existentes ad honorabilia conantur deinde redarguuntur et veste ornantur et figura et talibus volunt bonas fortunas manifestas esse ipsorum et dicunt de seipsis ut per hec honorandi.

Noua

magnum putat. volubilitas aut lingue ac properatio eorum de causa fit. talis quidem magnanimus est ¶ Qui vero deficit pusillanimus qui excedit tumens dicitur et inflatus opinione sui. nec sane hi mali videntur esse cum nemini malefaciant sed certe aberrant

¶ Nam pusillanimus quidem cum bona mereatur seipsum priuat his quibus dignus est ¶ Ac videtur malum quiddam habere. quia se dignum bonis non putat et seipsum ignorare nam cuperet certe illa quibus dignus est cum sint bona non tamen dementes isti videntur sed magis morosi

¶ Huiusmodi autem opinio deteriores facit singuli enim appetunt secundum dignitatem. abstinent vero a preclaris rebus exercitiisque quasi indigni sint eodemque modo et ab externis bonis

¶ Tumentes vero atque inflati dementes sunt et ignorantes sui at id quidem vehementer tamquam enim digni sint! honorabilia inuadunt mox redarguuntur vestitu que se ornant et gestu et huiusmodi fortunas que suas iactant et palam esse volunt ut per illas honorentur.

Vetus

¶ Opponit̃ at̃ magnanimitati pusillanimitas magis q̃ chaymotis et fit magis et deterius est Magnanimitas q̃dē igit̃ ē circa honorē magnū q̃ad^m dictū est

Videtur at̃ et circa hunc ēē virtus q̃dā q̃ad^m in p̃mis dictū est q̃ videbit̃ vtiq; sil̃r habere ad magnanimitatē q̃ad^m et liberalitas ad magnificētiā Ambe ēi iste a magno q̃dē distāt/circa moderata at̃ et parua disponūt nos ut oz Quēad^m at̃ in acceptione et datione pecuniarū est medietas et suphabūdātia et defectus ita et in hōris appetitu magis q̃ oportet et minus et vnde oportet et ut oz ¶ Philotimū ēi vituperamꝰ ut magis q̃ oz et vnde nō oportz honorē appetētē et nō amatorē hōris ut neq; in bonis eligētē honestari Est autē qñ amatorē honoris laudamus ut virilē et amatorē boni et nō amatorē honoris ut moderatū et tpatū quē ad^m et in p̃mis diximus ¶ Manifestū at̃ qm̄ multiplicit̃ amatore taliū dicto non in idipsū ferimus semp amatorē honoris Sed laudātes quidē in magis q̃ multi vituperantes at̃ in magis q̃ oz ¶ Innōmata at̃

Noua

¶ Opponit̃ vero magnanimitati pugillanimitas magis q̃ inflaᵒ. nam frequentior est ac deterior. magnanimitas igit̃ ut dictū est circa honores versat̃ magnos.

Videtur et alia quedā virtus circa honores existere ut ante diximus que ad magnanimitatē ꝓxime accedit quē admodū liberalitas ad magnificētiā Ambe ēi iste a magnitudine absūt et circa mediocria parua q; nos disponūt ut oportet ut at̃ in dandis capiendis q; pecuniis mediocritas ē ac excessus et defectus sic et in honoris cupiditate excessꝰ et defectꝰ et mediocritas q̃dam est ¶ Vituperamꝰ ēi ābiciosū quia plus q̃ oportet â vnde nō oportet honorē appetit vituperamus et remissum. q; ne honeste quidē honorari q̃rat Interdū vō et ambiciosū q̃si virilē ac glorie cupidū ac remissū q̃si humanū et modestū laudamus. ¶ Constat autē q; cum pluribus modis cupidum alicuiꝰ rei dicamus non ad idem semper ambiciosum referimus sed laudantes quod magis q̃ vulgus et vituperantes quod magis q̃ oportet ¶ Cumq; mediū sic

Vetus

exñte medietate ut deserta vidē
tur esse dubia extrema ¶ In
quibus at̄ suphabūdatia et defec
tus et mediū appetūt at̄ honorē
et magis q̄ oportet et minus et
iā et ut oportet ¶ laudat̄ igit̄
habitus hic medietas exñs circa
honorē innōiatus Videt̄ at̄ ad
amorē honoris quidē nō amor ho
noris Ad nō amorē honoris at̄
amor honoris Ad vtraq; autem
vtraq; qualit̄ Videt̄ at̄ et h̄ ēē
et circa alias virtutes ¶ Op-
poni hic extremi videntur ꝓpter
nō ēē nominatū medium.
Mansuetudo at̄ ē quidē me
dietas circa iras Innoiāto at̄ ex
istēte medio fere at̄ et extremis
ad mediū māsuetudinē ferimus
ad defectū declinātē innominatū
existētē Suphabūdātiā at̄ iracū
dia quedā dicet̄ vtiq; ¶ Passio
quidē em̄ est ira facientia autem
multa et differentia Qui quidē
igit̄ in quibus oportet et in qui
bus nō oportet irascitur Adhuc
autē et ut oportet et quādo et
quanto tempore laudatur Man
suetus autem vtiq; iste erit Si
quidem mansuetudo laudatur
vult enim mansuetus impertur
batus ēē et non duci a passione

Nova

innominatum extrema de medio
vacuo certare admuicē videtur
¶ In quibus vero est excessus
ac defectus in eisdem et mediū
affectatur honor magis q̄ opor
tet et minus ergo ut oportet
affectare est ¶ Laudat̄ igit̄
hic habitus qui mediocritas est
circa honores sine nomine videt̄
at̄ et ad ambitionem remissio et
ad remissionem ambitio et ad
vtrūq; vtraq; quodāmō opponi
hoc et in alijs virtutibus ēē vi-
detur
¶ Sed hic ex eo extrema op-
posita ēē videntur q̄ mediocritas
ipsa sine nomine est
Mansuetudo mediocritas ē
circa iram . cūq; medium
Itemq; fere extrema sint absq;
nomine medio quidē mansuetu-
dinem attribuim9 ad defectum
qui item sine nomine est declinā
tem excessus vō iracūdia dici p̄t
¶ Affectus ergo est ira facien
tia vero mlta ac varia sūt qui
igit̄ pro quibus oportet et con
tra q̄s oz irascit̄ et preterea ut
oz et qn̄ et quāto tpe laudat̄
māsuet9 hic vtiz eit siq̄dē māsue
tudo laudat̄. vult ēi māsuetus
q̄etus ēē nec a ꝑtbatiōe deferri

Vetus

sed scdm q̄ vtiz ratio ordinabit ita et in his et in tm̄ tp̄s irasci ¶ Peccare at̄ magis videt̄ ad defectū. nō ēi punitiuꝰ mā̄suetꝰ sed magis cōdonatiuꝰ ¶ Defectus at̄ siue inirascibilitas q̄dā est siue quodcūq; vituperatur ¶ Nō irasci ēi in quibꝰ oportet īsipientis videt̄ ēē et qui ut nō oz neq; qn̄ neq; quibus oz videtur at̄ non sentire neq; tristari ¶ Et nō iratus nō ēē vindicatiuus ¶ Iniuriātē at̄ sustinere et familiares despicere seruile ¶ Suphabūdātia at̄ scdm oiā quidē fit et ēi quibus nō oportet et in quibus nō oportet et magis q̄ oportz et velocius et pluri tpe nō tn̄ oiā eidē existūt nō ēi vtiq; posset ēē Malū ēi et seipsū destruit et si integrū sit importabile fit ¶ Qui quidē igit̄ iracūdi ! velocit̄ quidē irascūt̄ et q̄bꝰ nō oportet et in quibus nō oportet et magis q̄ oz Quiescūt at̄ velociter q̄d et optimū hn̄t Accidit at̄ ipsis hoc qm̄ nō retinēt irā sed reddūt scdm q̄ manifesti sūt ꝓpt̄ velocitatē deinde requiescūt Insuphabūdātia autem sūt acrocholi acuti et ad omne iracundi et in omni vnde et nomen

Noua

sed ita ut ratio precipit in his et ad tantū tēpus insensum ēē ¶ Magis q̄ in defectu peccare videt̄. nō ēi vindex est mā̄suetꝰ sz magis clemēs ¶ Defectus at̄ totalis ire siue ille segnicies sit siue quiduis tandem vituperatur ¶ Nam qui nō irascūt̄ in quibus oz stupidi videt̄ ēē et qui nō ut oz nec qn̄ nec aduersꝰ q̄s oz videt̄ ēi qui nō irascit̄ neq; sētire neq; dolere ¶ neq; resistere ¶ Atqui pferre cōtumelias et suos negligere seruile est ¶ Excessus at̄ p oiā fit nā et quibus nō oz et ꝓ quibus nō oportet et magis q̄ oportet ā vehemētius et maiori tpe nec tn̄ oiā eidē existūt nō ēi fieri potest. nā malū seipsū destruit et si ītegꝝ vndequaq; sit intollerabile est. ¶ Iracūdi ergo celerit̄ irascūt̄ et quibus nō oportet et ꝓ quibꝰ nō oportet et magis q̄ oportet sed cito desistūt quod in ipsis optimū est. euenit at̄ id quia nō cōprimūt irā sed eā reddunt ac se ostendūt ꝓpter acuitatem subinde q̄ cessāt excessiue at̄ acuti sūt quibus sūma inest bilis et ad omne atq; in omni iracundi vnde et nomen habent

Vetus

¶ Amari aut difficile solubiles et multo tpe irascuntur retinent ei iram Quies aut fit cum retribuunt puni tio ei quietat impetum ire delectationem pro tristicia faciens hoc aut non effec to graue habent. propter non manifes tum ei esse neque suadebit ipsis ali= quis In ipso aut digeri iram tpe indiget Sunt autem tales sibiipsis molestissimi et maxime amicis ¶ Difficiles aut dicimus in quibus non oz irascentes et magis quam oz et pluri tpe et non commutatos sine cruciatu vel punitione ¶ Mansuetudini aut magis su phabundantiam opponimus et ei ma= gis fit humanius ei magis/pu= nire et ad viuere difficiles deteri ores ¶ Quod aut in prioribus dictum est et ex dictis manifes= tum Non enim facile determinare qualiter et in qualibus et quibus et quanto tempore irascendum et vsquequo recte facit vel peccat Qui quidem ei parum transgreditur non vituperatur neque in maius neque in minus Nunquam enim deficientes laudamus et mansuetos dicimus et irascentes viriles ut potentes principare Quantum aut et qua liter transgrediens vituperabilis non facile ratione reddere

Noua

¶ Amari vero difficile placantur et longum irascuntur tpe quia iram comprimunt cessatio aut fit quando redditur nam vlcio cessare iram facit voluptatem pro ira pariens. sed do nec id non fit onus retinens. nam quoniam occulta est ira illi mitigande intendit nemo. ut vero in seipsa digeratur tpe indiget. sunt aut hi plurimum molesti et sibiipsis et a= micissimis ¶ Eos vero acerbos dicimus qui pro quibus non oz et magis quam oz et longius tempus infensi sunt. nec placantur sine sup plicio vel pena ¶ Mansuetudini magis excessum opponimus et fre= quentius fit. humanius ei est ma gis vlcisci et in vita acerbi pei= ores sunt ¶ Quod et supradixi9 et ex dictis patet Illud non faci le terminare quando et quibus et pro quibus et quanto tpe irascendum sit et quoad recte faciat quis vel aberret nam qui parum transgreditur non vituperatur siue in maius siue in minus Interdum enim defi= cientes laudamus et mansuetos vocamus et irascentes viriles quasi ad dominandum aptos sed quantum et qualiter excedens vituperandus sit non facile est verbis ostendere

In singularibus aūt et sensu iudiciū ¶ Sed q̊d quidem tale manifestū qm̄ q̊dē medius habitus laudabilis scd̄m quē quibus oz irascim̄ et in quibus oz et ut oportet et ōnia talia Duphabū dātie aūt et defectus vitupabiles et in puū quidē facte quiescibiliter . in plus aūt magis in multū vō valde Māifestū igit̄ qm̄ medio habitui adherendū Qui q̊dē igit̄ circa irā habitus dicti sūt

In colloquijs aūt et cōuiuere et sermonibus et rebus cōicare hij q̊dē placidi . vidēt̄ ēē ōnia ad delectationez laudantes et nichil ꝯtēdentes sed existimātes oportere sine t̄sticia quibuscūq; ēē ¶ Qui aūt ꝯrio his ad ōnia cōtrariātes et eius quod ē contristare neq; q̊dcūq; curātes discoli et litigiosi vocantur ¶ Qm̄ quidem igit̄ dicti habitus vitupabiles sūt non īmanifestū et qm̄ medius eorū laudabilis scd̄m quē recipiet que oportet et ut oportet Silr aūt et ut spnet ¶ Nomē aūt nō reddit̄ ipsi ali quod ¶ Assimilat̄ aūt maxime amicicie . tal̄ ēi ē q̊ scd̄m mediū habitū q̊lē volumus dicere moderatū amicū diligere assumentem

In singulis ēi atq; in sensu huiꝰ rei iudiciū est ¶ At illud māifestū ꝙ medius habitus laudabilis est ꝑ quē irascimur quibus oportet et pro quibus oportet et ut oportet et talia oiā. excessus aūt et defectus vituperāt̄ et si parūper fiāt leuit̄ si vlterius grauit̄ Constat igit̄ mediū habitū ēē āplectādū Ac de dispositiōibus circa irā h̄ dixisse satis ē

IN vita vero atq; cōmuni visu verborū et actuū qui dā assētatores sūt qui placendi studio laudāt oiā et nichil aduersantur putātes oportere minime se molestos cuiq̄ ēē ¶ Alij cōtra ab his in cūctis dissidentes nec offendere quicq̄ verētes in humani et contensioni vocantur ¶ Qꝫ igitur huiusmodi dispositiones vituperāde sūt manifestū est. ꝙ q; mediocritas horū laudanda recipiens que oportet et ut oportet contraria vero eodemmodo repellens

¶ huic vero nomen non est .

¶ Sed amicicie silis est maxime. talis est enim qui hanc mediocritatē seruat qualem dicere volumus humanū et amicū dilectionem assumentem

Differt aut̄ ab amicicia qm̄ sine passione est et sine eo q̄d est diligere quibus colloquit̄. Nō em̄ in amando vel in inimicādo recipit singula ut oportet sed in eo q̄ talis est. Sil'r at̄ et ad ignotos et notos et cōsuetos et incōsuetos id faciet ¶ Verūptn̄ et in singulis ut congruit Non ei sil'r conuenit consuetos et extraneos curare neq; rursus contristare ¶ Vl'r quidē igit̄ dcm̄ est qm̄ ut oz colloq̄t̄ ¶ referēs at̄ ad bonū et cōferens coniciet nō cōt̄stare ā cōdelectare. videt̄ q̄dem ei circa delcātiōes et tristicias ēē in colloquijs factas ¶ Horū at̄ q̄cūq; ipsi q̄dē est non bom̄ vel nociuū cōdelcāre aspnabit̄ et eliget ꝯt̄stare et si faciēti at̄ deformitatē ferat et hāc non puā vl' nocum̄tū ꝯrietas at̄ puā t̄sticiā nō recipiet sed aspnabit̄ ¶ Differēt̄ at̄ colloquit̄ his q̄ in dignitatib9 et q̄buscūq; et m̄gis et minus notis Sil'r at̄ et scdm alias drn̄tias singulis tribuens q̄d decet Et scdm seip̄m q̄dem desiderās cōdelcāre cōtristare at̄ rēnuēs cōsiderās euētura. q̄ si sint maiora. dico at̄ bono et ꝯferēte et delcātōis at̄ grā ei9 q̄

¶ Sed differt ab amicicia q̄ affectu caret nec ad eos reflectitur quibus cōuersat̄ nō ei amore vel odio sed q̄ ipē talis ē ea recipit q̄ oz idē ei erga notos et ignotos cōsuetos et īconsuetos sil'r faciet ¶ Pret̄ q̄ q̄ in singulis ut decet. nō ei conuenit sil'r familiariū et extraneorū curā habere nec eodē mō eis molestū ēē ¶ sūmatim igit̄ dcm̄ sit eū ita conuersatū ut oz ¶ Cōiectabit at̄ nō offendē vel placere referēs ad honestatē vel vtilitatē. videt̄ ei circa voluptates et molestias q̄ in conuersatiōibus existūt versari ¶ harū vō quibuscūq; vel nō hōestū est vel dāpnosū assentiri eas nō feret sed molestus ēē perget et si agenti difformitatē nō puā afferat vel dāpnū. aduersatio at̄ paruā molestiā non tolerabit sed molestus erit ¶ Cū sūmis vō et infimis ac magis et minus notis varie conūsabit̄. sil'r et scdm alias differētias debitū cuiq; tribuet

¶ Et placere per seipsū optabit molestū vero esse cauebit contingentia at̄ si maiora sint sequetur dico autē de honesto et vtili et voluptatis quidē gratia

est in posterū maxime parum cō
tristabit Melius q̄dē igit̄ talis
ē nō nōiatus āt ē ¶ Cōdelectā=
tis āt qui quidē eꝰ q̄d ē delcāta
bile ēē cōiectatiuus nō ꝓpt̄ ali=
quid aliud placidus Qui āt ut
vtilitas aliqua ipsi fiat in pecu=
niis et q̄cūq; ꝑ pecunias blādi=
tor ¶ Qui āt ōnes cōtristat
dictū est qm̄ litigiosus et discolꝰ
opponi āt vidēt̄ extrema sibiipsis
Cꝓpter innoiātū ēē mediū
Circa eadē āt fere ē et iactā
tie medietas Innoiāta āt et ipā
Non malū āt et tales ꝑtrāsire
Magis ēi vtiq; sciemus que circa
mores singulos ꝑtrāseūtes Et
medietates ēē virtutes credemꝰ
vtiq; in ōibus sic habens cōspici
entes ¶ In conuiuere vtiq; qui
quidē ad delectationē vel tristiciā
colloquūt̄ dicti sūt. de veridicis
āt et falsidicis dicamꝰ silr in ser
monibus et opationibus et fictio
ne ¶ Videt̄ vtiq; iactator simi
latiuus gloriosorū ēē et nō exis
tētiū et maiorum q̄ꝫ existūt Cy
ron āt ecōuerso negare que exis
tūt vel minora facere. mediꝰ āt
anthekastos quis existēs verax
et vita et sermone existētia cōfi
tens ēē circa ipm̄ et neq; maiora

etiā si magna ꝓuentura inde sit
parū offendit mediocris igitur
talis est noⁿ nō hn̄s ¶ Qui
āt placere studet si voluptatis
cā nec ob aliud quicq̄ id agat
lasciuus dicit̄ Si vō ut vtilita=
tem quādā inde adipiscat̄ in pecu
niis â in re pecuniaria adulator
¶ At qui omnibus se opponit
inhumanū et contēsiosū diximꝰ
ēē. vident̄ āt extrema inter se
opponi q̄ mediū absq; noiē est
Circa eadē ferme est ostēta
tionis mediocritas. ipa q̄ꝫ
innoiāta. nec ab re fuerit de ea
q̄ꝫ tr̄sigere nā et magis ea q̄ sūt
circa morē cognoscemus si de sin
gulis tr̄sigamus et sil mediocri
tates ēē virtutes magis crede=
mus in cūctis ita ēē cernentes
¶ In vita igit̄ qui ad volupta
tem â molestiā cōuersāt̄ diximꝰ
Nūc de veris et mendacibꝰ di=
cemus silr in verbis et rebꝰ et
fictione ¶ Videt̄ ēi ostētator
affingere speciosa cū nō assint si
bi vel maiora q̄ꝫ assint. yronicus
vero contra que sibi assūt ne=
gat vel minora facit. medius āt
alterut̄ q̄dem est vita et sermo
ne verax is et fatet̄ que sūt cir
ca se nec maiora â minora facit

Vetus

neq; minora ¶ Est autē horū singula et grā alicuius facere et nullius vnusquisq; at̄ q̄lis est talia dicit et operatur et sic viuit si nō alic9 grā opetur ¶ Per se at̄ mendaciū prauū et fugiendū verū at̄ et bo^m. et laudabile Dic at̄ et verax quidē medius exn̄s laudabilis qui at̄ mēdaces ambo quidē vitupabiles magis at̄ iactator de utrisq; at̄ dicem9 p̄us at̄ de veraci. nō ēi de veridico in cōfessionibus dicimus neq; q̄cūq; ad iusticiā vel iniusticiam cōtendūt alterius ēi erūt h̄ virtutis Sed in quibus nullo tali differēte et in sermone et ī vita verū dicit eo q̄ talis est scd̄m habitū ¶ Videbit̄ utiq; talis moderatus ēē amator ēi veri et in q̄bus nō differt verū dicens verū dicet et in quibus differt adhuc magis ut ēi turpe mendaciū verebitur quod et secūdū se verebatur talis at̄ laudabilis ¶ In min9 at̄ magis a vō declinans prudētius ēi videt̄ ꝓpter onerosas suꝑhabūdantias esse. maiora at̄ exn̄tibus fingēs nullius grā prauo quidē assimilatur Non ēi vtiq; gauderet mendaᵒ vanus at̄ videt̄ magis q̄ malus

Noua

Sed horū singula et alicuius grā fieri possūt et nullius quisq; vō qualis ipse est talia agit et dicit et ita viuit nisi alicui9 grā agat ¶ Mendaciū vero ipsum per se improbum est ac vituperatione dignū verum at̄ probum ac laudabile ita verax qui medius est laudabilis. mēdaces vō utriq; vituperandi. sed magis ostentator dicem9 at̄ de utroq; sed prim̄ de eo q̄ verax sit nec de illo nūc dicim9 q̄ in cōfessiōibus vera fatet̄ nec de his que ad ius et iniuriā ꝑtinēt. nā id alterius ēēt virtutis sed de eo q̄ in q̄b9 nichil tale refert sermōe et vita verax est eo q̄ ipse scd̄m habitū talis est ¶ Videt̄ at̄ huiōi vir ꝓbus ēē nā qui verꝝ diligit et in his ī q̄bus nil refert verax est. is multomagis in q̄bus refert verax erit ut ēi t̄pe mendaciū fugiet q̄ ꝑ seip̄m fugiebat talis at̄ laudabilis est ¶ Sed ad min9 q̄ reuera sit magis declinat cōgruēci9 ēi id videt̄ qm̄ supexcellētie īuidiose sūt. s̄z q̄ res fingit maiores q̄ sint si q̄dē nulli9 grā prauus q̄dāmō videt̄ nō ēi vtiq; gauderet mendatio. vanus tn̄ potius est q̄ malus

Vetus

Si at̄ gratia alicuius qui quidē glorie vel honoris nō valde vitu perabilis sicut iactator . qui at̄ argēti vel quecūq; in argētū de= formior ¶ Nō in potētia at̄ est iactator sed in electione Scd̄m habitū ēi et in eo q̄ talis ē iacta tor est q̄ad^m. et mēdax hic quidē mēdacio ipso gaudet hic at̄ glo= riā appetēs vel lucrum ¶ Qui uidē igit̄ glorie grā iactāt talia fingūt in quibus laus vel felici= tas. qui at̄ lucri quoꝝ voluptas est ꝓximus q̊ latere est nō exis= tētia puta medicū vel diuinatorē sapientē ꝓpt̄ hoc plures fingūt talia et iactāt sūt ēi ī ipis que dicta sūt ¶ Cirones at̄ et mi= nus dicentes graciosiores quidē scd̄m mores videntur nō ēi lucri grā vident̄ dicere sed fugientes molestū et tumidū ¶ Sed et maxiē at̄ et isti gloriosa negāt ut socrates fecit Qui at̄ ꝑua et manifesta fingūt baucopa= mirchy dicūt̄ et facile contēpti= biles sūt et qn̄q; iactātia videt̄ puta laconiorū vestis et ēi sup= habūdātia et valde defectus iac= tantiū Qui at̄ moderate vtūtur eyroneya et circa que nō valde ꝓmpta et manifesta eyronisant

Nouā

Qui vero alicuius grā si glorie aut hōris nō nimis vituꝑabilis est q̄ad^m. ostentator si lucri cā deformior est ¶ Non in potē tia sed in electione ostentaᵒ est nam scd̄m habitū et quia talis ostentator existit q̄ad^m. et men dax alter ēi mendacio gaudet al ter glorie cupiditate vel lucro . ¶ Qui igit̄ glorie cā ostenta= tionē faciūt talia fingūt ex qui= bus laudādi aut beati vidrātur. qui vero lucri cā faciūt hi ea fin gūt q̊rū vsus ad ꝓximos ꝑtine= at et q̄ clā possint ceu medicū ā aruspicē egregiū que ideo ple riq; fingūt atq; ostentāt q̄ hec in seipsis sūt ¶ yronicos vero sua attenuantes vrbamores ēē cōstat . nō enim lucri cā faciūt sed ut fugiāt tumiditatē ¶ Maxime vō hi gloriosa negāt ut socrates faciebat sz q̄ ꝑua et manifesta fingūt gloriosi dicūt̄ et facile sꝑnēdi sūt Interdū etiā ostentatio est ceu lacedemoniorū vestitus nā excessus ac defectus nimius ostentationē quādā habet Sed qui modeste yronia vtit̄ et circa ea que nō nimis ante ocu= los posita ac patentia sūt vrbani videntur

grationi vitæ ¶ Oppoñ ãt vi-
dt iactator verecundo teterior ei
existente ãt requie ī vita et
in hac cõuersatione cũ ludo
vitæ et hic ee collocutio q̃dã cõ-
sona et q̃dã oz dicere et ut oz
Dicr ãt et audire differt ãt et
in dicẽdo ī talib9 vel talia audire
Manifestũ ãt et q árca hz est et
suphabũdantia q̃tem et defectus
medij ¶ Qui quitẽ in verecundiã
suphabũdãt bomolochi videnť ee
et onerosi desiderãtes oiõ risũ et
magis cõiectãtes risum facere q̃
dicẽ decora et nõ cõstare verecũ
cõuiuatũ ¶ Qui ãt neq ipsi
vllq dicũt aliq̃o risui et di
centibus molesti! fũt agrioy et
duri videnť ee ¶ Moderate ãt
ludẽtes eutrapeli appellanť puta
bene vertẽtes ¶ Moris ẽ ta
les videnť motus ee q̃dm ãt
corpora ex motibus iudicanť! ita
et mores ¶ Reuũdãte ãt risu
et plurib9 gaudentibus ludo et
ipso cõuiuari magis q̃ oportet
et bomolochi eutrapeli appellan-
tur et grationi quoniam autem
differũt et nõ parũ! ex his que
dicta fũt manifestũ ¶ Medio
ãt habitui ꝓprũ et epydehotis
est epydeij aũt est talia dicere

¶ Veruntamen ostentatio ma-
gis opponitur et deterior est q̃
Quum ãt sit in ¶ yronia
vita cessatio quedã a nego
cijs et in ea cũ iocunditate tpis
emissio videtur hic q̃ ee cõuer
satio q̃am conueniens et q̃dã et
quomõ dicere audireq̃ oportz.
differt ãt in talibus dicere aut
talia audire constat võ árca hz
q̃ ee excessũ et defectum medij
¶ Qui igit magis q̃ oportet
risui mouẽt scurre vocantur ee et
onerosi fũt nã risui secuti magis
cognãt q̃dm mouẽ illũ possint
q̃ q̃dmodõ honeste loquãt nec
quẽquã offendãt ¶ Qui vero
nec dicũt ipsi aliquid iocundum
nec alios dicere patiũtur rudes
et agrestes vocantur ¶ Enim
vero qui cũ moderatiõe iocãt
comi appellãt Moris ẽ videnť
ee tales motus q̃dm võ corpa
ex motibus iudicãt! ita et mores
¶ Reuũdãte ãt risui et plerisq̃
gaudẽtibus ioco et salibus risq̃
q̃ oz scurre q̃ placẽt atq ita nũ-
cupãť q̃si comitatẽ habeãt et sint
elegantes sed nõ parũ differre
eos ex iã dictis apparet ¶ medij
ãt habitus ꝓpria est vrbanitas
vrbano ãt cõuenit talia dicere

Vetus

et audire qualia modesto et libe
rali cōgruūt ¶ Est eī q̄dā decē
tia talē dicere in ludi ꝑte et audi
re et liberalis ludus differt ab eo
q̊d seruilis et disciplinati et in=
disciplinati ¶ Videbit at̄ vtiq̧
aliq̄s et excōmediis veterum et
modernorū his q̄dē em̄ erat deri
sio turpiloq̄ū his at̄ suspicio dif
ferūt at̄ nō parū hec ad honesta
tem ¶ Vtrū igit̄ bene cōuiciā
tē det̄minādū in dicēdo nō q̄ de=
cent liberalē vel in nō tristando
audientē vel in delectādo ¶
vel et tale quidem indet̄minatū
Aliud eī alij odibile est et delec
tabile. talia at̄ audiet q̄ eī susti
net audiēs hec et facere videtur
¶ Nō eī omne vtiq̧ faciet con
uiciū eī cōtumelia q̄dā est legum
positores at̄ q̄dā cōtumeliosa dice
re ꝓhibēt. Oportebat at̄ forte
et cōuiciari graciosus vtiq̧ et li
beralis sic habebit puta lex exn̄s
sibiipsi talis quidem igit̄ medius
ē siue epydixius siue eutrapelus
dicit̄ ¶ Bomolochus at̄ minor
est derisore et neq̧ a seipso ab
alijs recedēs si risū faciat et tn̄
talia dicēs quorū nullū diceret
vtiq̧ graciosus quedā at̄ neq̧
audiret ¶ Agrios at̄ ad tales

Noua

atq̧ audire qualia modesto et in
genuo cōgruūt Dūt eī quedā q̄
dicere et audire huiōi decet homi
nes et ingenui iocus differt ab
eo qui est seruilis. et docti ab eo
qui est indocti ¶ Intueri licet
in ātiq̄s et nouis comedijs alijs
eī erat iocus obstenitas verboꝝ
alijs vero sub intellectio refert
at̄ h̊ non parum ad honestatatē
¶ Vtrū igitur det̄minādū est
eū q̄ in aliquē iocat̄ recte iocari
si dicat ea que decent ingenuū
an si nō offendat audientē vel si
permulceat ¶ An tale aliq̄d
indet̄iātū est cū ali9 aliud oderit
ametq̧ et talia libenter auditu
rus sit q̄ eī audire sustinet hec
et facere videtur ¶ At nō ōia
faciet iocus in aliquē dictus cō
uiciū est at legūlatores nō nul
la cōuiciari prohibēt oportebat
forsan et iocari. vrbanus igit̄
et ingenuus ita se habebit quasi
ipse lex in seipso existat. talis
ergo medius est siue hic vrban9
siue comis dicatur ¶ Scurra
vō inferior est q̄ ridiculus nec
sibiipsi nec alijs ꝑcit dūmodo ri
sū mouere queat et talia dicit q̄=
lia vrbanus nō diceret et q̊rū
aliq̄ ne audire quidē sustineret.

Vetus

collocutiones inutilis. Nichil ei
cōferēs in ōibus tristat. Videt
at requies et ludus in vita ee
necessariū ¶ Tres igit q dicte
sūt i vita meditates Sūt at om
nes circa sermonū q̄rūdā et ope
rum cōicationē differūt at q̄niā
hec quidē circa veritates est hec
at circa delectabile/earū at que
circa delectationem hec quidē in
ludis hec autem in his que scdm
aliā vitam colloquijs

De verecūdia at ut quadā
virtute nō cōuenit dicere
passiōi at magis assimilat q̄ ha-
bitui ¶ Determinat quidē igit
timor vigilationis ¶ Perficit
verecūdia at circa pericula timo
ri cōsimiliter rubescūt ei verecun
dati mortē at timentes palescūt
Corporalia vtiq; videt ee vtraq;
q̄d videtur passionis magis q̄
habitus ee ¶ Non omni vtiq;
etati passio congruit sed iuuenili
¶ Estimam9 ei oportere tales
verecūdos ee eo q sm passiones
viuentes mlta peccat a vēcūdia
at ꝓhibent Et laudamus quidē
iuuenū verecūdos ¶ Senē at
utiz null9 laudabit qm uerecūda
bilis. nichil ei existiā9 oportere
ipm opari i q̄bus est verecūdia

Noua

Rusticus vero ad has conuer
sationes mutilis est cum nichil
ipse afferat et cūcta aspnetur.
Cessatio et iocus nccarij vident
in vita ¶ Tres igit supradcē
mediocritates sūt ōnes in vita
circa cōmunē vsum verborū et
actuū. differūt vō q̄ earū vna
circa veritatē alie circa volupta
tem versant Earū rūrsus q sūt
circa voluptatē alia in ioco alia
in ceteris vite conuersationib9

De verecūdia nō ita loquē
dū est q̄si de aliq̄ virtute
nā affectui magis q̄ habitui silis
est ¶ Itaq; eā diffiniūt timorē
q̄dā ee dedecoris ¶ Fit at ꝓpe
silr ac timor ille in rebus graui
bus. erubescūt ei verecūdantes
mortē vō timētes palescūt. itaq;
corpalia q̄dāmō vident vtraz q̄d
affectus magis constat ee q̄ ha
bitus ¶ nec vō ōni etati con-
gruit verecūdia sed iuuenili ¶
Putam9 ei eos q in huiōi etate
sūt verecūdos ee oportere. ꝓpte
rea q illi cupiditatibus obnoxij
verecūdia ꝓhibent in multis de
linq̄re et laudam9 ex iuuenibus
vēcūdos ¶ Seniorē vō neō lau
dat q vēcūdus sit. nihil ei ab eo
fieri cēsem9 q̄d sit vēcūdia dign.

Neq; ei studiosi est verecūdia siquidē sit in prauis nō ei operandū talia ¶ Si ei sūt hec q̄dem talia scd̄m veritatē turpia hec at̄ scd̄m opinionē nichil differt. neutra ei operanda q̄re neq; verecūdandum. praui at̄ et ēē talē qualē opari aliquid turpiū ¶ Dic at̄ habere ut et si operetur aliq̄d taliū verecūdari et ꝓpt̄ hoc existimari studiosū ēē inconueniens Inuoluntarijs em̄ verecūdia volens at̄ studiosus nūq̄ opabit̄ praua ¶ Erit at̄ vtiq; verecūdia ex suppositione studiosū si ei opetur verecūdabit̄ vtiq; nō est at̄ h̄ circa virtutes ¶ Si at̄ inuerecūdia prauū et nō verecūdari turpia opari nichil magis talia opantē verecūdari studiosū ¶ nō est at̄ neq; cōtinentia virtus sed q̄dam mixta ostendet̄ at̄ de hac in his que posterius. nūc at̄ de iusticia dicamus

¶ Ethicorū quarto hic veteri tn̄slatione finis datur

Non ei ꝓbi est verecundia siquidem ꝓuenit ex improbis non em̄ agēda sūt talia ¶ Si vero alia scd̄m veritatē alia scd̄m opinionē turpia sūt nichil refert neutra ei agenda sūt itaq; nec verecūdādū Improbi vero est talē ēē ut aliq̄d turpe faciat ¶ verū ita se habere ut si faciat quicq̄ tale verecūdet̄ et ꝓpt̄ hoc putare ꝓbum ēē absurdum ē. et ei verecundia inuoluntarijs est. volens autem probus vir nūq̄ faciet praua ¶ Esset at̄ verecundia ex suppositiōe vtiq; probū Si ei faciat verecūdabit̄ sed nō est hoc circa virtutes ¶ Imputētia vero improbū et nō verecūdari cum male agat. sed nichilomagis hec facientē verecundari probum est ¶ Continentia quoq; nec ipsa quidē virtus est sed q̄dā mixta. ostendemus autē de illa postea Nunc de iusticia dicamus

¶ Int̄p̄tatiōe leonardi t̄minū hic ethicorū quartus accipit

De iusticia at̄ et iniusticia intēdendū et circa q̄les sūt exn̄tes opationes ¶ Et

De iusticia et iniusticia considerādum est et circa quas res existant ¶ Et

Vetus

qualis medietas est iusticia et iustū ¶ Quorum medium ¶ Intētio aūt nobis sit scdm eā dē methodū his que p̄dicta sūt ¶ Videmus vtiq; omnes talē habitū volētes dicere iusticiā/a q̄ opatiui iustorū sūt et a quo iusta opant̄ et volunt iusta Eo dē aūt mō et de iniusticia a quo opatiui iniustorum sūt et a quo iniusta faciūt et volunt iniusta ꝓpter q̄d et nobis p̄mum ut in typo supponātur hec ¶ Neq; em̄ eūdem habet modū et in scientijs et in potentijs et habitibus potētia quidē ēi et sciā videt̄ cōtrariorū eadē ēē. habit9 aūt cōtrarius cōtrariorū nō. puta a sanitate nō ꝯria sz sana solū. dicim9 ēi sane ābulare qn̄ ābulat ut vtiq; san9 exn̄s ¶ Multotiēs q̄dē igit̄ cognoscit̄ ꝯtrarius habit9 a contrario Multotiēs aūt igit̄ habit9 a subiectis . Si ēi sit manifesta euecia et cachecia māifesta sit et ex bn̄ hn̄tib9 euecia et ex hac bn̄ hn̄tia Si ēi ē euecia dēsitas carnis: nccm̄ et cachecia ēē raritatē carnis et bene habens factiuum densitatis in carne ¶ Conseq̄tur autem ut in multum si alterum multipliciter dicatur et reliquum

Noua

qualis mediocritas iusticia sit et iustum ¶ Quorū medium. ¶ Consideratio aūt ista eodēmō nobis sit ut in p̄cedentibus. ¶ Videmus igit̄ oēs eiusmōi habitū dicere volētes iusticiā p q̄ iustoꝝ opatores sūt et p quē agūt et volunt res iustas Eodē modo de iniusticia p quā īiuriāt̄ et volūt īiusta quāobrē hec primū nobis p̄supposita sint ¶ nō ēi eodēmō res se habet in sciētijs et potētijs et habitib9 nā sciētia et potētia videt̄ eadē ēē contrariorū habit9 vō cōtrari9 ꝯrio rū nō ē ceu a sanitate sana fiūt. nō aūt cōtraria dicim9 ēi sane īcedere qn̄ q̄s ita incedit ut faciūt sani ¶ Sepe etiā cognoscit̄ cōtrari9 habit9 a cōtrario sepe ipsi habitus a subiectis cognoscūt̄. Si ēi bona habitudo sit manifesta et mala habitudo sit manifesta et ex his que bonā habitudinē faciunt bona habitudo et ex hac illa que faciūt cognoscūt̄. Nam si est bona habitudo spissitas carnis necesse est ut mala habitudo sit raritas carnis et efficiens bonam habitudinem quod facit spissitatem in carne ¶ Sequitur vero ut plurimum si altera

Vetus

multipliciter dici puta si iustum et iniustū ¶ Videt̄ at̄ multipliciter dici iusticia et iniusticia Sed ꝓpt̄ ꝓpinq̄ ēē equiuocationem ipsorum latet et nō q̄ad m̄ his q̄ delonge manifesta magis. Differētia ēi multa q̄ scd̄m ydeā puta qm̄ vocat̄ clauis equiuoce et que sub collū aiāliū et qua ostia claudūt ¶ Sumat̄ at̄ īiustus q̊tiens dicit̄ videt̄ at̄ illegalis iniustus ēē et auarus et īeq̄lis. q̄re manifestū qm̄ et iustus erit et legalis et eq̄lis Iustum quidē igit̄ legale et eq̄le īiustū at̄ īequale et illegale ¶ Quia autē auarus iniustus circa bona erit nō oiā sed circa q̄cūq; bona fortuna et infortuniū Que sūt at̄ simpl̄r sp̄ bona alicui at̄ non sp̄ hōies at̄ h̄ orat̄ et p̄sequūt̄ Oportet at̄ nō sed orare quidē bona simpl̄r et ipsis bona ēē eligere at̄ que sibiipsis bona ¶ Iniustus at̄ nō plus sp̄ eligit sz et minus in simpl̄r malis Sed qm̄ videtur et minus malū bo m̄ aliq̄liter ēē boni at̄ est auaricia ꝓpt̄ hoc videtur auarus ēē ē at̄ inequalis hec ēi cōtinet et cōie ¶ Et illegalis h̄ at̄ illegalitas aut inequalitas continet omnē

Noua

multipl̄r dicant̄ et altera multipliciter dici ceu si iustū et iniustū ¶ Videtur at̄ multipl̄r dici iusticia et iniustia. sed quia sūt admodū ꝓpinq̄ ipsarū equiuocationē latere q̊d non fit in his que longe magis sūt manifesta. nā illa plurimum inter se differunt specie. veluti clauis q̊d equiuocū est ei que est sub aiāliū collū et ei q̄ ostia claudūt̄ ¶ Cōplectam̄ g° q̊t modis dicit̄ īiustus videt̄ iniustus ēē et qui contra leges facit et q̄ plus appetit et iniquus Itaq; patet q̄ et iust9 erit qui scd̄m leges facit et qui equus est Iustū igit̄ est q̊d s̄m leges et q̊d equū Iniustū at̄ q̊d cōtra leges et q̊d iniquū ¶ Cū vō et plus appetens iniustus sit circa bona quidē erit nō tn̄ ōnia sed circa illa in quibus fortuna ꝓspera vel aduersa locū h3. que sūt quidē simplicit̄ bona sp̄ verū alicui nō sp̄ sed hoiēs illa p̄cantur et q̄rūt at nō oz sed p̄cari q̊dem debēt ea q̄ simplicit̄ bona sūt sibi q̊; ēē bona appetere vō q̄ ip̄is sint bon̄ ¶ Iniustus at̄ nō sp̄ plus appetit sed minus in simplicit̄ malis Sed q̄ videt̄ min9 malū ēē q̊dāmō bonū at boni est

iniustiam et communiter ē omis iniustiæ ¶ Quia aūt illegalis iniustus erat legalis aūt iustus manifestū quoniam omnia lega lia fiūt aliqualiter iusta determi nata autem a lege positiua lega lia fiūt et vnumquodq; horū iusti tum ēe dicimus ¶ Leges aūt dicunt de omnibus coniectantes vel communiter conferentes om nibus vel optimis vel dommis vl secundum virtutem vel secūdū aliquem alium modum talium . Quare secūdum vnum quidem modum iusta dicimus factiua et conseruatiua felicitatis et par = ticularum ipsius politica cōmuni catione ¶ Precipit autem lex et fortis opera facere puta non derelinquere aciē neq; facere neq; abicere arma et que temperati puta non mechari neq; contu = diari . et que mansueti puta non contendere neq; percuttere. Si= militer autem et secundū alias virtutes et malicias hec quidē iubens hec autem prohibens Recta quidem que posita recte deterior autem apostrophasmenos ¶ Ipsa quidem igitur iusti = ca virtus quidem est perfecta sed nō simpliciter sed ad alterū

illa cupiditas plus ḡnon sit ut vi deat ob hoc plus appetēs ē aūt in= quus hoc ei cōplectit et cōe ¶ Et cōtra leges facē hoc ei est trāsgreso legū siq̄dē mq̄tas cōprehendit ōnē iniusticiā et cōe q̄dā est ad ōnē iniusticiā ¶ Cū vō bis q̄ contra leges facit iniustus sit. et q̄ scōm leges iustus. cōstat q; oia q̄ a le gibus pphāscit q̄dāmō iusta fiūt nā et ea q̄ cōstituta fiūt auctori tate ferēdaq; legū legislatiā fiūt et q̄libet horū iustū ēe dicimus Leges aūt puidēt in ōmibus con iectātes ā cōem ōmiū utilitatē ā optimorū ā pnāpū vel bm virtutē ul bm aliū q̄dam modū talē itaq; vno q̄dē mō iusta dicimus ea q̄ ptinēt ad faciēdā cōseruādāq; fe licitatē ptoq; eam ciuili societate ¶ Iubet aūt lex ea q̄ fiūt viri fo tis . ut nō deserere locū in aie nō fugere nō arma abicē. et ea que fiūt tpantis ut nō omittē adulte riū nō flagitiū facē . et ea q̄ fiūt māsueti ut nō pulsare nō iurgi a exercē Eodem mō et bm alias virtutes et vicia hec iubens illa uetās rcā q̄dē q̄ rcē posita ē dete rior vō que mconsulte posita est ¶ Hec itaq; iustitia virtus q̄dē pfecta nō simplr sed ad aliū

Vetus

Et ꝓpter hꝰ multotiens p̄clarissi
ma virtutū videt̄ ēē iusticia et
neq; hesperus neq; lucifer ita ad
mirabilis et prouerbiū dicentes
amus ¶ Iniusticia at̄ sil̄ ōnis
virtus est. et perfecta maxime
virtus. qm̄ ꝑfecte virtutis vsus
est ¶ Perfecta at̄ est qm̄ hn̄s
ipsam et ad alterū potest virtute
vti sed nō solū ad seipsū Multi
ēi in ꝓprijs quidē virtute possūt
vti In his at̄ que ad alterū nō
possūt Et ꝓpter hꝰ bene videtur
habere hꝰ biantis qm̄ principatꝰ
virum ostendit Ad alterū ēi et
in cōicatione iā princeps. ꝓpter
hoc ipsū at̄ et alienū bonū videt̄
ēē iusticia sola virtutū qm̄ ad
alterū est Alij ēi cōferētia opat̄
vel principij vel cōmuni pessimꝰ
quidem igitur qui et ad seipsum
et ad amicos vtitur malicia. op
timus at̄ nō qui ad seipsū virtu
te sed qui ad alterū hoc ēi opus
difficile ¶ Hec q̄dem igit̄ ius
ticia nō pars virtutis sz tota vir
tus est neq; cōtraria iniusticia ꝑs
malicie sed tota malicia ¶ Quid
at̄ differt virtus et iusticia hoc
est manifestū ex his q̄ dicta sūt
Est quidē ēi eadē ēē at̄ nō idem
sed scdm̄ q̄ ad alterum quidem

Noua

et ob hoc multotiens excellentis
sima virtutū ēē videt̄ iusticia et
neq; hesperus neq; lucifer ita mi=
rabilis ¶ Ac in ꝓuerbio dici=
mus omnes sil̄ virtutes iusticie
in ēē et ꝑfecta maxiē virtus qm̄
ꝑfecte virtutis ē vsus ¶ Per
fecta at̄ q̄ eā hn̄s Ad aliū q̄ vti
potest virtute nō solū ad seipsū
multi ēi in ꝓprijs virtute vti pos
sunt sed in his que ad aliū sūt
nō possūt et ꝓpterea videt̄ p̄clar
id biātis magistratus virū ostē
dit Ad aliū ēi et in cōi magis=
tratus gerit̄ ꝓpter hꝰ ipsū et alie
nū bonū videt̄ ēē iusticia solum
ōniū virtutū. q̄ ad aliū est agit
ēi illa que alij cōferūt vel princi
pi vel rei publice. deterrimꝰ igit̄
est qui ad seipsum et ad amicū
vtit̄ prauitate. optimus vō nō
q̄ ad seipsū sed q̄ ad aliū vtitur
virtute id ēi opus difficile est.
¶ hec igit̄ iusticia nō ꝑs vir=
tutis sed tota atq; integra vir=
tus est. neq; cōtraria eius iniusti
cia vicij ꝑs est sed tota atq; īte
gra viciositas ¶ In q̄ at̄ diffe
rāt tota virtus et iusticia hec ex
supradictis cōstat̄ est ēi eadem
sed ēē nō idē sed qua ad alterū
iusticia qua vero talis habitus

iustiçia scõm aĩ q talis habitus
simpliciter virtus ¶ Quærimus
aĩ eã q m pte virtutis iustiçiam
Est ei qdã ut dicimus Dixr aĩ
et de iniustiçia que scõm ptem.
Dignũ aĩ qm ẽ scõm alias q̃dẽ
ei maliçias qui operatur iniuste
quidem facit auare facit aĩ nichil
puta q abiecit clipeũ ppter timo
rem vel qui male dixit ppter irã
vel qui nõ adiuuit pecunns ppẽ
illiberalitatem. quando aĩ auare
facit multotiẽs neq scõm tabium
vnã sed tamen neq scõm omnes
scõm aĩ maliçiã quãdã vituperamus
ei et scõm iniustiçiam Est
ergo alia quedã iniustiçia ut ps
quedã totius et iniustũ quoddã
m parte totius iniusti eius q̃d
preter legem ¶ Adhuc si hic
quidem lucrandi gratia mechat
et accipiat hic aĩ apponens et
iacturã patiẽs ppẽ cõcupiscẽtiã
iste quidẽ luxuriosus videbitur
vtiq ee magis q̃ auar9 ille aĩ
iniust9 luxurios9 aĩ nõ Manifes
tũ ei g° qm ppẽ lucrari Adhuc
circa alias q̃dẽ oẽs iiustificatio
nes fit relatio ad quãdã maliçiã
sp puta si mechat9 ẽ ad luxuriã
si dereliquit ducem exercitus ad
timiditatem si percussit ad iram

simpliciter virtus ¶ Ded q̃n-
mus illã q ptẽ virtutis est iustiçiã est ei aliq ut dixim9. eodem
mõ de iiustiçia pticulari dicẽdũ
¶ Q aĩ sit aliqd sigm erit q
qui p alia falsidia delinquit iiu
riã q̃dem facit sz nichilo plus ap
petit ut qui clipeũ abiecit ppẽ ti-
miditatẽ â q cõuiçia dixit ppter
iriã aut q nõ contribuit pecunias
ppẽ auariciã qd ꝓfecto p nullũ
istorum sepe plus appetit cõstat
quinimmo nec p omnes sz p ali
quam iꝓbitatẽ quã vituperam9
scõm iustiçiã Est igr aliqua
iniustiçia velut ps totius et in
iustũ q̃dã m ptẽ totius iniusti
qd contra leges fit ¶ Preterea si quidam lucrãdi causa me-
chatur et accipit quidam vero
erogat et dãpnũ patitur ppter
libidinẽ hic quidem intemperans
magis videtur ee q̃ plus appe-
tens Ille autẽ iniustus quidem
sed nõ intemperans patet ergo
q ea de causa quia plus habet
¶ Insuper circa alias quidem
omnes iniustiçias semper fit re-
latio ad aliqd vitiũ velut si adul
terũ cõmittit ad intẽperantiam si
deseruit locũ in acie ad timidita
tem si pulsauit quem ad iram

Vetus

Di ãt lucratus est ad neq̃ vnã malicã sz vel ad iniustitiã Quare manifestũ qm̃ q̃ã iustitia p̃ter totam alia in pte ¶ Vniuoca qm̃ diffinitio est in eotẽ genere Ambe ei in eo q̃d ad alterum habent potẽtiã ¶ Deo hec quidem circa honores vel pecunias vel salutẽ vel si q̃ã habeamus vno noiẽ cõphendere hec õmia et ꝑpẽ delcationẽ q̃ a lucro hec ãt circa õmia q̃cunq̃ studiosus ¶ Qm̃ q̃dem igit̃ sũt iustitie plures et qm̃ est q̃ã et altera p̃ter totam virtutẽ manifestũ. q ãt et q̃lis sumendũ ¶ Determinatũ ẽ vtz iniustũ et illegere et ieq̃le Iustũ ãt et legale et eq̃le ¶ Dcõm quitẽ igit̃ illegale prius dicta m iustitia est. q̃ ãt meq̃le et plus nõ idẽ sed alterũ ut ps ad totũ Qm̃ ãt inequale et illegale nõ idem sed alterũ ut pars ad totũ Ineq̃le ei õne illegale Illegale ãt nõ õne ieq̃le. plus quitẽ igit̃ õne ineq̃le Inq̃le nõ õne plus Iniustũ et iniustitia nõ eadẽ sed altera ab illis hec q̃tẽ ut ptes hꝫ ãt ut tota ps ei hec iniustia totius iniustitie sic̃r ãt et iustitia iustia e ¶ Itaq̃ et de ea q̃ in pte est iniustitia dicendũ et de iusto et

Nova

sed si plus habeat ad nullum alĩ ud vitiũ relatio sit q̃ ad iniustitiam Itaq̃ patet q̃ p̃ter illã totã alia q̃ã pticularis iniustitia est ¶ Huic sinonima nam diffinitio in eotẽ genere est vtraq̃ eĩ ad alĩũ potẽtiã habet ¶ Verũ hec quitẽ circa honorẽ aut pecunias aut salutẽ aut circa hec omnia si vno noiẽ valeremus cõplecti et p voluptatẽ que ꝓuenit ex plus habẽdo Alia vero circa omnia in quibus vir bonus uersat̃ ¶ Q̃ sint igit̃ iustitie plures et q̃ est vna aliqua p̃ter totam virtutẽ manifestũ ẽ. que vero et q̃lis hec sit cõphẽdam9 ¶ Diffinitũ est id quitẽ ee iniustũ quod cõtra leges et q̃d mquũ . Iustũ vero q̃d scõm leges et q̃d equũ ¶ Illa igit̃ iniustitia de q̃ ꝓmo dixm9 ea fuit q̃ cõtra leges est sed q̃ facere cõtra leges et miq̃tas nõ est idẽ sed aliud ut ps ad totũ. nã q̃d plus id õne miquũ q̃d ãt mquũ id nõ õne plus. ꝓfecto iniustũ et iniustitia nõ idẽ sũt sz aliud quitẽ ut ps aliud vñ ut totũ ps ei hꝫ iniustitia totius iniustitie sic̃r q̃ iustitia iustitie ¶ Itaq̃ de pticulari iustitia pticularique iniustitia dicendũ et

Vetus

de iniusto sil'r ¶ Scdm̄ q̄dem igit̄ tota virtute ordinata iusti tia et iniusticia hec q̄dem totius virtutis existēs vsus ad alium hec at̄ malicie dimittat̄ et iustū et iniustū Scdm̄ has em̄ mani festū q̄mō det'minādum . fere ēē multa legaliū a tota virtute p̄cepta sūt . scdm̄ vnāquāq; enim virtutē p̄cipit viuere et s'm̄ vnāquamq; maliciam ꝓhibet lex ¶ Factiua at̄ totius virtutis sūt legaliū quecūq; lege posita sūt circa disciplinā que ad cōe . De ea at̄ que scdm̄ vnāquamq; disciplinā scdm̄ quam simpl'r vir bonus est utrū politice est vel al terius posterius det'minādū . nō ēi forte idem et viro bono ēē et ciui bono ¶ Eius at̄ que scdm̄ ꝑtē iusticie et scdm̄ ip̄am iusti vna quidē est sp̄es q̄ in distribu tiōibus honoris vel pecuiārū vel aliorū q̄cūq; ꝑtibilia cōicantibus urbanitate In his ēi est et ine quale hr̄e et eq̄le alterꝝ ab alt'o ¶ vna at̄ q̄ in cōicatiōibus di rectiā ¶ huiꝰ at̄ ꝑtes due cōi cationū ēi hee q̄dē voluntarie sūt hee at̄ īuolūtarie volūtarie q̄dē tales puta ep̄tio vēditio mutua tio fideiusᵒ vsꝰ depositio cōducᵒ

de iusto atq; iniusto similiter ¶ Illa igit̄ iusticia que scdm̄ vniūsam virtutē ordinata est . et q̄ vsꝰ totius virtutis ad aliū existit relinquatur sil'r et illa in iusticia q̄ est totius vicij vsus . iustū q̄ et iniustū scdm̄ has de terminandū ēē constat fere at̄ ōnia iura ab vniūsa virtute ordi nata sūt . nā lex precipit viuere scdm̄ omnem virtutē et vnūq̄d q; viciū prohibet Effectiua vō vniūse virtutis sūt illa omnia iura que ad publicam pertinent disciplinā . priuata vō singuloꝝ disciplina per quā simpliciter est vir bonus vtrū pars ciuilis sit an alterius sit postea dicemꝰ . nō enim fortasse est ōnino idē bonū ēē virū et bonū ciuē ¶ Sed ꝑticularis iusticie et iusti illius quod est scdm̄ eam vna species in distributione consistit vel ho noris vel pecuniarū vel aliorum q̄ talia sūt ut diuidi possint īter eos q̄ in societate ciuili versant̄ ī his ēi fieri p̄t ut equū habeat vel īiquū alt' alteri ¶ alia sp̄es vō in cōmercijs hōiᵐ corrigen dis existit ¶ Cuiꝰ due sūt ꝑtes nā ꝯmerciorū alia sūt voluntaria alia inuoluntaria voluntaria ceu

Vetus

voluntarie ãt dicaīt qm̃ p̃nápi
um cõmunicationũ hartũ volũta=
rium ¶ Inuoluntariaꝝ ãt hẽc
quidem occulte puta furtũ me=
chia venefiáũ peragogia serui se
ductio dolo occisio falsum test i=
moniũ. hec ãt violẽte puta uerbe
ratio vinculũ mors rapina orba=
tio accusaº imunatio ¶ Quia
ãt et iniustus meq̃lis et mustũ
mequale manifestũ qm̃ et me=
diũ aliq̃d est imusti hoc ãt est
eq̃le In quali ẽi opatioẽ est plꝰ
et mnus est et equale Si igit̃
imustũ inequale iustũ equale.
Quod et sine ratione vidt̃ õni=
bus Quia ãt eq̃le medũ iustũ
medũ q̃dã vtiq; erit ¶ Est
ãt equale ut in mnimis duobꝰ
nõcarũ igit̃ iustũ et medũ et
eq̃le ẽe et adaliquid et q̃busdam
et scõm quod quidem medũ ali
quorũ hec ãt fiũt plus et mnus
scõm q ãt eq̃le est duobꝰ scõm
ãt q iustũ aliquibus et ad ali=
quos. ad alios ẽi est Nõcarum
igit̃ iustũ in mnimis ẽe q̃tuor.
Quibus ẽi iustũ contingit ens
duo fiũt et in quibus res due et
eadem erit eq̃litas quibus et in
quibus ut ẽi illa habent que in
quibus Dic et illa hñt q̃ q̃bus

Nova

emptio vẽdtio mutuũ fiẽiussio
cõmodatũ depositum locatio et
huiusmodi dicũtur ãt volũtaria
quia principũ ipsorũ volunta=
riũ est ¶ Inuoluntariorũ vo
alia clãdestina fiũt ut furtũ in=
cestus venefiçium dolus fraus
dolosa necatio falsum testmoni
um. alia violenta ut verberatio
nexus mors rapine orbatio con=
uiciũ cõtumelia ¶ Cum vero
iniustus mquus sit et mustũ
miquũ patet aliquid ẽe medium
miqui id est ãt equũ q ẽi in re ẽ
plus in eadem et mnus et equũ
Si ergo iniustũ est mquũ iustũ
equũ q̃d et sine p̃batione mani=
festũ est cũ vero equũ sit medi
um iustũ q̃ medũ quidã esset
¶ Est autẽ equum in duobus
mnimis ergo et iustũ medium
et equũ sit necesse ẽ ad aliq̃d et
quibusdam et scõm q medũ ali
q̃rum est ea fiũt plus et minus
secũdum q equũ duorũ scõm q
iustum quibusdã . Nõce est gº
iustum ẽe in quatuor minimis
nam et quibus iustum existit
duo fiũt et in quibus res due
ac eadem equitas quibus et
in quibus ut enim illa se
habent in quibus ita et illa .

Vetus

Si em̄ nō equales non equalia habebūt Sed hinc pugne et accusationes qn̄ vel equales non equalia vel nō equales equalia habēt et ī distributione suscipiūt ¶ Adhuc ex eo q̄ scd̄m dignitatem hoc manifestum . iustum enim in distributionibus consistentur omnes secundum dignitatem quandam oportere ēē dignitatem quidem non eandem dicūt omnes existere Sed democratici quidem libertatem oligarthici āt diuicias . quidā aūt generis nobilitatē aristocratici āt virtutē ¶ est g° iustū ꝓportionale quidem. ꝓportionale ēī nō solum est monadici numeri proprium sed totaliter numeri Proportionalitas ēī equalitas est ꝓportionis ¶ Et in quatuor minimis disiūcta quidem igit̄ qm̄ in quatuor manifestū Sed et cōtinua vno enim ut duobus vtetur et bis dicit puta ut que a ad eam que b Ita que b ad eā que g bis igitur que b dicta est Quare si q̄ b ponat̄ bis q̄tuor erūt ꝓportionata ¶ Est āt et iustū in q̄tuor minimis et ꝓportio eadē diuisa ēī fūt silr et quibus et que erit g° ut a ti9 ad b ita g ad d

Noua

si enim non equi non equa habebunt. Verum hinc pugne incusationes q̄ oriūtur cum equi nō equa vel non equi equa habent et tribuunt

¶ Ex dignitate q̄ id apparet Iustū enim illud quod in distribuendo consistit scd̄m dignitatē quādam ēē oportere omnes fatētur. ipsam vero dignitatem non eandem ōnes aiūt ēē sed populares quidem libertatem potentes vero opulentiam aut genus optimates āt virtutem dicunt.

¶ Iustum ergo proportionem quandā habet. ꝓportionem vero habere nō solū vnici numeri proprium est sed totius numeri. est enim proportio equitas rationis In quatuor minimis . discreta igitur q̄ in quatuor consistat manifeststum est. quinetiam et continua nam vno ut duobus vtitur et bis dicit ceu quemadmodum a ad b ac b ad c bis igitur dicitur b si ergo bis ponatur b quatuor erunt in proportione

¶ Est autem et iustum in quatuor minimis ac ratio eadem diuiditur enim similiter in quibus et que . erit ergo quemadmodum a ad b ita c ad d

et permutatim ergo ut a ad g b ad d q̄re et totū ad totū quod distributio coniūgit et si sic cōponat iuste cōiūgit ergo a termini cū g et b cū d cōiūctio in distributōe iustū est et mediū iniustū hoc est p̄ter ꝓportionale ꝓportionale ēi mediū iustū aūt ꝓportionale ¶ Vocāt āt talē ꝓportionalitatē geometricā mathematici In geometria ēi accidit et totū cōparari ad totum q̄d quidē ꝑs alterū ad alterū. ¶ est āt nō cōtinua hec ꝓportionalitas nō ēi fit vnus numero t'minus cui et q̄d ¶ Iustū q̄dē igit' h̄ ꝓportionale Iniustū āt q̄d p̄ter ꝓportionale. fit ergo hoc quidē plus hoc āt minus q̄d et in opationibus accidit. Qui q̄dem ēi iniustū facit plus habz qui āt iniusta passus min⁹ boni in malo autē econuerso In boni em̄ ratione fit minus malū ad malū maius. Est enim minus malū magis eligibile maiori q̄d āt eligibile bonū et magis maius Dp̄es q̄dē igit' vna iusti h̄ ē

Reliqua āt vna directiuū q̄d fit et in voluntarijs et in cōmutationibus et in inuolūtarijs ¶ Hec āt iustū aliam et promiscue ergo ut a ad c ita b ad d quare totū ad totū ut distributio duplicat'. q̄ si ita ponas iuste cōduplicat'. cōiugatio igit' a c et b d iustū illud est q̄d in distribuendo consistit et mediū quidē h̄ est circa id q̄d ꝓportionē habet nā h̄ns ꝓportionē mediū ē iustū āt ꝓportionē habet ¶ hāc ꝓportionē mathematici geometricā vocāt nā in geometria contingit totū ad totū q̄d alterutꝝ ad alterutꝝ ¶ Est āt nō cōtinua hec ꝓportio. nō ēi est vn⁹ numero terminus. cui et q̄d ¶ hoc ergo iustū proportionē habet in iustū vero ꝓportione caret. fit igitur aliud plus aliud minus quod et in rebus accidit. Nam qui iniuriā facit plus habet qui vero patit' min⁹ et hoc in bono in malo āt contra. nam in ratione boni venit minus malum ad maius malū est ēi magis eligendū minus malū q̄ maius quod āt eligendū id bonum et magis maius vna igit' iusti sp̄es tal' est

Restat alia que in corrigēdo cōsistit ea fit in cōmercijs tam voluntarijs q̄ inuoluntarijs ¶ Quod est alterius speciei iustum q̄ superius Nam

Vetus

ſpẽiem habẽt a p̃ncipio diſtributiuũ quidẽ ei iuſtũ cõmutatiuũ ſemp ſcõm ꝓportionalitatem eſt dicta Etẽ a pecunijs cõtingit ſi fiat diſtributio erit ſcõm ꝓportionẽ eãdem quã habẽt admiſcẽtes illata et iniuſtũ oppoſitũ iuſto huic p̃ter ꝓportionale eſt ¶ In cõmutationibus aũt iuſtũ eſt quidẽ equale quidẽ et iniuſtũ ineq̃le ſed nõ ſecũdũ ꝓportionalitatẽ illã ſz ſcõm arſmetricã Nichil ei differt ſi ſtudioſus priuauit prauum vel prauus ſtudioſũ Neq; ſi mechatus eſt ſtudioſus vel prauus ſz ad nocumẽti differẽtiã ſolũ reſpicit lex et vult ut equalibus Dicq̃ hic iniuſtũ facit hic aũt iniuſtũ patitur. et ſi hic q̃ leſit hic aũt leſus erit Quare iniuſtũ hoc ineq̃le exiſtens eq̃re tẽptat iudex ¶ Etẽ cũ hic quidem vulneretur hic aũt pcutiat vel occidat hic aũt moriat iniuſa eſt paſſio et actio in ineq̃lia Sed tẽptat dãpno eq̃re auferens a lucro ¶ Dicitur ei ut ſimpliciter dicere in talibus et ſi nõ aliquibus ꝓpriũ nomen erit lucrũ puta pcutienti et dãpnũ patienti Sed q̃n quidem mẽſurata eſt paſſio hoc quidem dãpnũ vocatur hoc autem lucrũ

Noua

iuſtum illud q̃d in diſtribuendo cõſiſtit pubicarũ rerũ ẽ ſp iuxta ꝓportionẽ iam dictam Etẽ ſi ex publico pecunie ſint diſtribuende earũ diſtributio p eãdẽ fiet rõnẽ ſcõm quã in publicũ cõtribuũ ſit et iniuſtũ q̃d huic iuſto opponitur abſq; proportione eſt ¶ At illud iuſtũ q̃d in cõmertijs conſiſtit equũ quidẽ eſt et iuſtũ mquũ ſed nõ ſcõm eã ꝓportionem ſed ſcõm arſmetricã nichil ei refert vtrũ bonus a malo abſtulerit an malus a bono. Neq; vtiq; bonus adulterũ cõmiſerit an malus ſed ad differẽtiã dãpni lex reſpicit ſolũ et ut eq9 vtiq; ſi hic iniuriã fecit ille paſſ9 eſt. ſi hic dãpnũ dedit ille paſſ9 eſt Itaq; iuſtũ hoc mquũ exiſtens eq̃re conat lex ¶ nã q̃n hic quidem pcutit ille vero pcutit vel hic occidit ille occidit paſſio et actio ſeorſũ mque ſũt ſed conat eas p cõſẽpnationẽ eq̃re lucrũ auferẽdo ¶ Dicit ei et in huiõi rebus lucq; licet quibuſdã impropriũ videatur puta illi qui pauſſit et dampnũ illi qui percuſſus eſt. ſed quãdo extimatur paſſio vocatur illud quidem dãpnũ hoc autem lucrum.

Vetus

¶ Quare qui pluris quidem q̃ et minoris equale mediū lucrū at̃ et dap̃nū hoc quidem plus h̃ at̃ minus Contrarie quidem em̃ boni plus mali at̃ minus lucrum cōtrariū at̃ dap̃num quorū erat mediū eq̃le q̃d dicimus ēe iustū q̃re directiuū iustū utq; erit medium dap̃ni et lucri ¶ Propt̃ q̃d et qn̄ dubitant ad iudicē refugiūt ad iudicē at̃ ire est ad iustum Iudex ēi vult ēe uelut iustū aiātū et querunt iudicē mediū. et vocant quidem mesidicos tq̃ si medium attingat̃ iustum adipiscētes Medium ergo aliquod iustū siquidē et iudex . iudex at̃ adequat ¶ Et q̃ad^m linea in īequalia secta quo maior sectio medietatē supexcedit hic abstulit et minori sectioni apposuit. Cum at̃ dica diuidat̃ totū tunc aiūt habere quidē ipsius cū accipiant eq̃lē. equale at̃ mediū est maioris et minoris scd̃m arismetricā ꝓportionalitatē ¶ Propt̃ q̃d et noiāt̃ dykayon qn̄ dica est quēadmodū si q̃s dicat dykayō et dykastes dykaste ¶ Si ēi duobus eq̃libus auferat̃ ab alt̃o ad alterꝝ at̃ apponat̃ duobus his supexcedit alterū . Si ēi ablatū

Noua

¶ Ita īter plus et min9 equū est mediū lucrū at̃ et dap̃nū cōtra alterꝝ plus est alterꝝ minus. boni quidē plus est lucrum mali at̃ minus dāpnū vero contra est Inter hec mediū est equū quod iustū ēe dicebamus quāobrē iustum illud quod in corrigēdo cōsistit mediū est inter dap̃nū et lucrum ¶ Ex quo fit ut q̃ciens controuersia existit ad iudicem eatur ire at̃ ad iudicē id est ire ad ius nā iudex quidē ēe debet veluti animatū ius. et querunt iudicē mediū et vocāt quidā mediatorem quasi iustū assecuturi si mediū assequant̃ Mediū igitur quiddam iustum est siquidem et iudex medius Iudex vero ad equalitatē redigit ¶ Atq; ut linea inequalit̃ diuisa cui maior pars q̃ dimidia adest ei aufert et minorē habenti tradit. et qn̄ totū in duas ꝑtes diuiditur tūc suum hr̄e aiūt cū quisq; equā ꝑtē accepit equum at̃ mediū est int̃ plus et minus scd̃m arismetricā ꝓportionē ¶ ꝓpterea noiāt̃ iustū q̃d tā hinc q̃ inde iuxta est q̃si iuxta vtrūq; fit et iudex vtriq; iuxta assistat ¶ Si ēi duorū eq̃liū ab altero

quidē sit non sit at̄ appositū vno
utiq; solū excelleret Mediū g°
uno et mediū a q̊ ablatū ē vno
h̊ g° cognoscimus et q̊d auferre
oportere a plus habēte et q̊d ap/
ponere minus h̄nti q̊ quidē ēi me/
dium superexcedat hoc apponere
oportet minus habenti. quo autē
supexceditur auferre a maximo
¶ Equales autem in quibus
aa bb gg adinuicē ab aa aufe=
ratur a e et apponatur gg quod
in quibus g d q̄re tota d gg eā
que est ae supexcedit eo q̊d est
g d et eo q̊d est g z eā ergo que
est b b eo q̊d est g d ¶ Est at̄
et in alijs artibus hoc destruen=
tur enim vtiq; Si enim nō fecit
faciens et quantum et quale et
patiens pateretur hoc et tantū
et tale ¶ Venerunt autem
nomina hec et dampnū et lucrū
ex voluntaria cōmutatione Plus
quidem enim habere q̄ que suiip
sius lucrari dicitur. minus autē
his que ex p̄ncipio dampnificari
puta in vendere et emere et in
quantis alijs licētiam dedit lex
Quando autem neq; plus neq;
minus sed ipsa per seipsa fiunt
vel eadem per eadem que ipso=
rum aiunt habere et neq;

auferat̄ alteri vero addat̄ duo=
bus excedit aliū. nam si auferat̄
quidem nec addatur vno dūtax
at excedit. a medio igitur vno
ac mediū vno per hoc igit̄ dig=
noscemus et quid auferendū est
ab eo qui plus habet et quid ad
dendum sit ei qui minus habet
quo enim excedit id auferendū
est ei qui plus habet.
¶ Equales in quibus a a
b b g g adinuicem ab aa dema=
tur ae et adiungatur gg id q̊d
est in gd ita totum d gg exce=
dit e a in gd et g ergo b b eo
quod est gd.
¶ Est et in alijs artibus
hoc nam interirent vtiq; nisi age
ret agens et quantum et quale
ac patiens pateretur hoc et tan=
tum et tale.
¶ Tracta sūt autem
dampni ac lucri nomina ex vo=
luntarijs contractibus. nam ha/
bere plus q̄ suū lucrari dicitur.
minus autem q̄ ab initio damp=
nari ceu in emptione et vendi=
tione ac in alijs quibuscūq; licē
tiā lex p̄misit. Quādo autē nec
plus nec minus sed ipsa per ip=
sa fiunt sua se habere dicunt et
nec lucrari nec dampnum pati.

Vetus

dapnificari neq; lucrari. quare lu
cri cuiusdā et dapni medium iusti
tūest q̄d p̄ter voluntariū equa=
le habere et p̄us et posterius

¶ Videbitur aūt aliquibus et
cōtra passū ee simpliciter iusti=
tum ut pictagorici dixerūt deter
minabāt ei simpliciter iustū con
trapassū alij ¶ Contrapassum
aūt nō cōgruit ¶ Neq; in dis=
tributiuū iustū neq; in directiuū
quis voluerūt hoc dicere et ra=
damātis iustū si patiaī que feāt
vindicta recte fit ¶ Multis
ei in locis dissonat puta si prin=
cipatū habēs percussit nō oporteat
repati et si principē percussit nō
pcui solū oporteat sed et plurin
¶ Adhuc inuoluntariū et vo
luntariū differt multū ¶ Dedi
in cōmutationibus quidem com=
mutatiuis cōtinet tale iustū con
trapassū scōm ꝓportionalitatem
et nō scōm eq̄litatē ¶ Per con
trafacere ei ꝓportionale cōmanz
uitas vel ei hoc male querunt
Di aūt nō seruitus videtur ee si
non contrafaciat vel q; bene Di
aūt nō retributio nō fit Retribu
tione aūt cōmanet propter quod
et gratiarū sacrū ꝓmptē faciūt
ut retributio fit hoc ei ꝓprū

Nouā

Itaq; lucri cuiꝰdā aūt dapni me=
diū ē iustū p̄t volūtariū equū
Phūdo et prius et posterius
Sed videt aliq̄bus repassū
quidā simpliciter ee iustū ut pic=
tagorici dixerūt diffiniebant ei
simpliciter iustū ee id q̄d repassū
sit alteri ¶ Verū hoc nō con=
gruit ¶ Neq; ei iusto q̄d est
scōm leges neq; ciuili voco aūt ci
uile id q̄d est sociabile. repassum
non cōgruit neq; ei iusto q̄d in
distribuēdo consistit neq; ei q̄d
ad corrigēdū ptinet Ac qui vo=
lūt quidē hoc dicere et rhadamātis
iustū si patiat̄ que feat rectū est
iudiciū ¶ Multifariā ei discor=
dat ceu si in magistratu cōstitu
tus peccassent repcuti nō licet ac
si magistratui q̄s peccassent nō so
lū ipse repcutiēdus est verū etiā
supplicio afficiēdus ¶ Inuolū=
tariū etiā et volūtariū mixtū dif
ferūt ¶ sed i cōibus societati=
bus cōmerciorū huiōi iustū q̄nz
id q̄d repatiat̄ scōm ꝓportionē et
nō scōm eq̄litatē ¶ nā in repēdē
do scōm ꝓportionē q̄sistit ciuitas
ā ei q̄d male ē q̄rūt et seruitus
videt̄ ee nisi rependant. à q̄d bñ
et si nō retribuō tollit̄. at retri=
butioē cōsistūt Itaq; grātiꝰ sacrū

gratiã reſamulan em̃ oꝑtet ei
qui grãm fecit et rurſus mꝰpe
ipm gratiã faciẽtẽ ¶ facit ei
retributionẽ eã que ſcõm ꝓpti
onalitatẽ ſm̃. dyametrũ cõmga-
puta edificatoꝛ m q a coriarius
m q b tomus m q g calciamẽtũ
m q d oꝑtet ãt accipe edifica
toꝛem a coriario illius opus et
ipm illi retribuere quod ipſius .
Di igit̃ primũ ſit ſcõm ꝓpti o
nalitatẽ eq̃le Dem̃ cõtrapaſſũ
fiat erit q̃d dicit̃ ſi ãt nõ/nõ eq̃
le neq; cõmanet . Nichil enim
prohibet melius ee alcius opus
q̃ alcius oꝑtet igitur hec vtiq;
equari .
¶ Eſt ãt hꝫ et in alijs artibus
Deſtruerent̃ ei ſi nõ fecerit faci
ens et quãtũ et q̃le et patiẽs hꝫ
et tantũ et tale nõ ei ex duobus
medijs fit cõmunicatio ſed ex
medico et agricola nõ alteriꝰ et
nõ eq̃libus ſed hos oꝑtet eq̃ri
¶ Propter quod omnia cõpara
ta oꝑtet aliqualiter ee quorũ
eſt cõmunicatio ad quod nũmſ-
ma venit et fit aliqualiter me-
diũ . Omnia ei menſurat quare
et ſuperhabũdantiam et defectũ
¶ Quanta quedam utiq;
calciamẽta equale domui vel ibo

im prõptu faciunt ut retributio
ſit hoc ei grãrũ eſt ꝓpriũ . remu
neratiuus eſt ei q munus cõtulit
ac rurſus ipſe imꝑere debet q
ſuſcepit ¶ facit ãt retributio-
nem ſcõm proportionem p dya-
metrũ coniũctio veluti faber in
quo a ſutore in q b tomus m q c
calceus in quo d oꝑtet igitur
accipere fabrũ a ſutore ex illius
opere et ipſũ ſibi tradere de ſuo
ſi ergo ꝑmũ ſit equũ ſcõm pro
portionẽ poſtea repaſſio fiat erit
q̃d dicitur alias vero nec equũ
eſt neq; cõſiſtit nichil ei vetat
melius ee vnius opus q̃ alteri-
us oꝑtet igitur illa equari
¶ Eſt autem hoc et in alijs
artibus . nam interirent vtiq;
niſi faceret faciens quantum et
quale ac patiens pateretur hoc
et tantum et tale . Non enim
ex duobus medijs fit ſocietas
ſed ex medico et agricola et om
nino alijs et inequalibus verũ
hec equanda ſũt ¶ Quam-
obrem õnia quorum eſt permu-
tatio talia ee cõuenit ut quodã
modo cõferri valeãt atq; ob id
nummus in vſum venit et quaſi
medius factus eſt nam cũcta
metit̃ q̃re et defectũ et exceſſũ

Vetus

Oportet igitur q̄ edificator ad cœiarū tanta calciamenta ad cō= mū̄ vel ab̄ú. si ēi non hoc nō erit cōmutatio neq; cōmunicatio hec ā̄t si nō equalia fiāt aliqualiter nō erit ¶ Oportet ergo vno ali quo oīa mensurari quemadmodū dictū est prius. hoc ā̄t est scōm veritatē indigētia que quitē oīa cōtinet Di ēi michil indigerēt vel nō fi'r vel nō erit cōmunicatio v'l nō eadem indigētia que puta ꝓp'ē cōcationē necessitatis nūmisma factū est scōm cōpositionē et ꝓp'ē hoc nomen habet nūmisma q̄m non natura sed nomo est et in nobis trāsmutare et facere inuti le ¶ Erit vtiq; contrapassum quando equata fiāt quare quod agricola ad cornarum hoc opus cornarij ad quod agricole In fi= gurā autē ꝓportionalitas opera oportet ducere quando cōmuta= būtur si autem non vtraq; habe bit suphabūdantias alterū extre mum sed cum habeāt que ipso= rū sic equales et cōmunicantes quoniam hec equalitas potest in ipsis fieri ¶ Agricola a a= bus g cornarius b opus ipsi eq̄tū d Di ā̄t sic nō erat contrapati non vtiq; erat cōmunicatio.

Quā multi em̄ calcei adequant tomum vel victum. oportet igi= tur quod quidem faber ad futo rem totitē calceos ēt ad domum vel ad victū alit' ēi nō erit per= mutatio neq; sonetas hec igitur misi eq̄lia q̄dāmō sint nō erunt. ¶ Oportet ergo vno aliq̄ cūc ta metiri ut supra dixmus h'est scōm veritatē indigentia que oīa continet nā si nullius indigerēt vel nō fi'r vel nō erit p̄mutatio vel nō eadem sed veluti subsidiū cōmutādarū rerū nūmus cōpositus est et ob hoc nūmus vocat' q̄ non a natura sed a lege que nomos dicitur est inductus ¶ Erit igitur repassio cum equatio fiet quāobrē quod agri cola ad sutorem id opus sutoris ad agricole opus nec referendū est ad ꝓportionis noēmā cū per= mutabuntur alioquin vtrumq; excessum habebit alterum extre= mum. sed quando se habent ipsi sua equales fiāt et cōmunicat' q̄ hunusmodi equalitas in ipsis fie ri possit .

¶ Agricola a alimenta c sutor b opus eius quod equatur d si ita repensio fieri non posset non foret sonetas .

Nova

Vetus

¶ Nm̄ at̄ indigentia continet
quēadmodū quidē ens ostendit
qm̄ cū nō in necessitate sūt adin
uicē vel vtreq; vel alter nō cōi=
cant quēadmodū cū quo habet
ipse nō indiget quis puta vino
dātes frumēti eductionē oportz
ergo hoc equari ¶ Pro futu=
ra at̄ cōmutatione si nūc nichil
indiget qm̄ erit si indigeat nū=
misma fideiussor est nobis Opor
tet ēi h̄ ferenti ēē accipere Pati
tur quidē igit̄ et hoc idem nō ēi
sp equale potest verumptn̄ vult
manere magis ¶ Propt̄ quod
oz oiā appreciari . sic ēi erit sp
cōmutaō Si at̄ h̄ cōicatio nū=
misma vtiq; q̄ad^m mēsura cōmē
surata faciens equat ¶ Neq; ēi
vtiq; non existente cōmutatione
cōicatio erat neq; cōmunicatio
eq̄litate nō existente neq; equali
tas nō existente cōmēsuratione
¶ Secundum veritatē quidem
igitur impossibile tantū differen
tia cōmēsurata fieri ad indigētiā
sed conuenit sufficienter vnum
vtiq; aliquid oportet ēē hoc at̄
ex suppositione . Propter quod
et nummisma vocatur hoc enim
omnia facit cōmēsurata. mēsurāt̄
enim omnia nūmismate

Noua

¶ Nᵘ autem indigentia sit id
vnum quod continet deprehēdi
tur quia si nō indigeat̄ admui=
cem vel ambo vel alter nō fit cō
mutatio qnemadmodum quādo
eius quod ipse habet quis indi
get veluti si vino indigeat̄ et tri
ticum exportandū tradant opus
est igitur hoc adequari ¶ Pro
futura vero permutatione faci=
enda cum opus fuerit si nunc
nichilo indiget nūmus quasi ex
promissor quidam nobis est ¶
Oportet enim qui hūc affert
accipere posse. patitur certe hoc
quidem non enim semper equū
valet verūptamen vult manere
magis ¶ Quamobrem opor=
tet omnibus rebus preciū esse nā
sic pmutatio erit semper. Si at̄
hec erit et societas erit. nūmus
ergo tāq̄ mēsurās adequat neq;
em̄ sine pmutatione societas ēēt
neq; pmutatio sine adequatione
neq; adequatio sine mēsura .
¶ Re igitur vera impossibile
est adeo īter se diūsa cōuenire.
verum pro indigentia vnum
quiddā ēē cōuenit et h̄ ex insti=
tuto Itaq; nūmus vocatur hoc
enim omnibus mensuram adhi
bet. nam omnia metitur nūmus

Vetus

Domus in quo a mnarū qūcp lectus in q̄ b vnius minus dig= nus lectus ār quinta ps domus utiq; erit. māifestū itaq; quāti lecti equale domui qm̄ quinq;. Nm̄ ār sic cōmuta° erat añ nūmsma erat māifestū. differt em̄ michil vel lecti qūcp p domo vel quāti vel qūcp lecti. Quid quidē igit iust̄ū et quid iniust̄ū est dictum est

De terminatis ār his ma= nifestū qm̄ iusta opatio medū est eius q̄d est iniust̄ū facere et iniust̄ū pati hec quidē em̄ plus habere ḡ ār minus est ¶ Iustitia ār medietas est nō scōm eūdem modū p̄dictis virtutibus sz qm̄ medij est iniustitia ār extremoz ¶ Et quidē iustitia est habitꝰ scōm quē iustus dicit opatiuus scōm electionē iusti et distribu= tiuus et ipsi ad aliū et alteri ad alterū. iniustus ār sit nō ut ei gibilis quidem plus ipsi minus ār proxmo. nocui ār econuerso sed equalis eius q̄d scōm ꝓpor= tionalitatē. sil'r ār et alij ad aliū ¶ Iniustitia ār contrariū iusti hoc ār est supabūdātia et defec tus vtilis vel nocui p̄ter ꝓportio= nale ꝓpter q̄d supabūdāna et

Domus a mne decē b lectica vō sit c igitur a domidnū b si qūcp mnas valet domus vel equales lectica vō si decima pars c huius q̄d est b patet quot lectice do= mū adequāt qm̄ qūcp Ꝙ igit̄ p hūc modū erat ꝓmuta° añ nūmus erat māifestū est. refert ār michil utrū lectice qūcp pro domo an quāti lectice qūcp q̄d g° iustū sit q̄d ue iniustū dixiꝰ

His vō determinatis mani= festū ē q iuste agere me= diū elt mter faciendū et patien dū iniuriā nā alterū est plus ha bere alterū minus ¶ Iustitia vō mediocritas est nō eodēmō ut in supioribus virtutibus sed q ipsa medij est Iniustitia autē extremoꝝ ¶ Et iustitia quidē est p quā iustus dicit iusti ope rator scōm electionem! ac tribu tor sibi ad aliū et alij ad aliū nō sic ut cōmodi quidē plus sibi mi nus proxmo incōmodi vero cō= tra. sed equū scōm ꝓportionē eo dēq; modo et alij ad aliū ¶ In iustitia vero cōtra est nāq; hec excessus et defectus cōmodi et in cōmodi absq; proportione ob id vero excessus et defectus est in iustitia. quia est eius quod est

Vetus

defectus iniustitia qm̃ supabū-
dantie et defectus est. In seipso
quitē supabūdātie simplīt vti
lis defectus āt nociu. In alijs
āt totū quitē silr qd āt preter
pportionale qualīt cōtingit ¶
Iniustificationis āt qd quitē mi
nus iniustū pati est qd āt maius
iniustū facere ¶ De iustitia q
dem igit et iniustitia q vtriusq;
ē natura dictū sit scdm hūc mo
dū Dilr āt et de iusto et iniusto
vlr ¶ Quia āt est iniustū faci
entē nondū iniustū ee. quales āt
iustificationes iniusta faciēs iā
iniustus est scdm vnāquāq; in-
iustitiā puta fur vel mechus vel
latro vel sic quitē nichil differt.
Et iā vel vtiq; cōmscebit mulie
ri saens cui sed nō pter electio
nis principū sed pter passionē
facit iniustū Iniustus āt nō est
velut iniustus est neq; fur. furā
tus est āt. neq; mechus mechatꝰ
ē āt. silr āt et ī alijs ¶ qlit q
dē igit hꝰ ꝓpassū ad iustū dictū ē
pius ¶ Oꝫ āt nō latere qm̃ qd
querit est et simplīt iustū et
plitū iustū ¶ hoc āt ē cōicati
uū vite ad ee p se sufficiētiā in
libens et eqlibus vel scdm ꝓpor
tionalitatē vel scdm numerum.

Noua

excessus et defectus. quātū ad se
quitē excessus vtilitatis simplīt
et defectus tāpi. quātū vero
ad alios in sūma eodēmō sed pre
ter ꝓportionē ut cōtingit ¶
Iniurie vō id qd est minus pati
quod āt plus facere est iniuriā
¶ De iustitia igit et iniustitia
qualis est vtriusq; natura dictū
sit hactenus et silr de iusto et in
iusto vniūsali ¶ Cum āt fieri
possit ut qs iniuriā faciat et nōdū
sit iniustus ob qs iniurias quis
faciens iniustus iā est scdm vnā
quāq; iniustitiā ceu fur aut me
chus â latro vel sic quitē nichil
differt. nam si coeat quis cum
mulīere saēs cū qua sed non p
electionis principū sed propt
animi pturbationē iniuriā quitē
facit sed nō est iniustus quē ad-
modū nec fur cū furatus est.
nec mechus cū mechatus est eo
dēq; modo in alijs ¶ Quē ad-
modum igitur se habet id quod
repatīt ad iustū dictū est prius
¶ Nec latere oportet q id
quod queritur est qd simpliciter
iustū et ciuile iustum. ¶ hoc
est sociabile ad vitā ut sufficiēs
sit ad libertatē et eqlitatē vel
scdm ꝓportionē l' scdm numerū

Vetus

Quare quātis nō est hoc nō est his admuicē politicū iustum sed quoddā iustū et scdm silitudinē ¶ est eī iustū quibus et lex ad ipsos lex at̄ in quibus iniusticia vindcā eī iudiciū iusti et iniusti in quibus at̄ iniusticia! et īiustū facere. in quibus at̄ iniustū facere! nō ōnibus iniusticia et hoc at̄ est plus ipsi tribuere simpliciter bonorū minus at̄ simpliciť malorum ¶ Propter q̄d nō sinimus principari hominē sed scdm rōnē qm̄ sibiipsi hoc facit et fit tyrānus Est autē princeps custos iusti si at̄ iusti et equalis ¶ Quia at̄ nichil ipsi plus ēē videť si quidem iustus non em̄ tribuit plus simpliciť boni ipsi si nō ad ipsū ꝓportionale est Ideo alteri laborat et ꝓpter h̄ alienū ayūt ēē bonū iusticiā quēadmodū dictū est p̄us ¶ Merces g° q̄dā danda hec at̄ honor et gl̄a. q̄bus at̄ nō sufficiētia h̄ isti fiūt tirāni

Dominatiuū at̄ iustum et paternū non idem his sed sile ¶ Non eī est iniusticia ad qui ipsius simpliciter possessio at̄ et filius vsq; vtiq; sit pelicon et separeť quēadmodū ꝑs ipsius. Sibiipsi at̄ nullus eligit nocere

Nova

¶ Itaq; quibuscūq; nō est hoc eisdē nō est admuicē ciuile iustū sed aliquid iustū ꝑ similitudinē ¶ Est eī iustū quibus et lex ad ipsos lex at̄ in quibus iniusticia Iudiciū eī est Iudica° iusti et īiusti In quibus at̄ īiusticia est in hisdē et iniuria sed in q̄bus īiuria nō in ōnibus īiusticia hoc est sibi plus retribuere ex simpliciter bonis minus at̄ ex simpliciť malis ¶ Quapropť nō sinim⁹ dominari hominē sed rationē q̄ sibi hoc agit et tirānus efficitur est eī magistratus custos iusti q̄ si iusti et equi ¶ Cū vero si quis iustus sit nichilo plus videatur habiturus. nō eī plus tribuit sibi ex simpliciť bono nisi ad ipsū proportione seruata ex quo fit ut alteri laboret atq; ob id alienū bonū dicūt ēē iusticiā ut supra diximus ¶ Ideo merces quedam tribuēda est. honor scilicet et gloria. quibus at̄ hec non sufficiunt hi tyranni fūt.

Dominicū vō ac paťnū ius nō idē his sed sile ¶ Nō eī est īiusticia ad suaipsi⁹ simpliciť. nā filij ac cetera q̄ in potestate fūt q̄ diu nō separata fuerint tāq̄ illius ꝑtes fūt. At sibiipsi

ꝓpter quod non est iniusticia ad seipsū. nō g° iniustum ¶ neq; iustū politicū est scōm legē enim erat et in quibus natū erat ēē lex Isti ēi erant quibus existit equalitas eius q̊d est principari et subici ¶ ꝓpter q̊d magis ad vxorē est iustū q̄ ad natos et possessiones hoc ēi est yconomicū iustū Alterū āt est et hoc a politico ¶ politici āt iusti h̊ quidem naturale est hoc āt legale ¶ Naturale quidē quod vbiq; habet eādē potēciā et nō in videri vel nō ¶ legale āt q̊d exp̄ntipio quidē nichil differt sic vel aliter qn̄ autē ponit̄ differt puta inna redimi vel caprā sacrificare sed nō duas oues Adhuc q̄cūq; ī singularibus legē ponūt puta sacrificare beaside et sentētialia. ¶ Videt̄ āt quibusdā ōnia ēē talia q̄ q̊d quidē natura īmobile et vbiq; eandem habet potētiam quēadmodū ignis et hic in p̄sis ardet iusta āt mota cōspiciūt. ¶ hoc āt nō est sic hn̄s sed est ut q̄uis apud deos forsitā neq̄q̄ habēt apud nos āt est quidē aliquid natura mobile non tamen omne sed est tamen hoc quidem natura hoc autem non natura.

nemo nocere vult q̄ ꝓpter nec iniusticia est ad seipsum non ergo iniustū ¶ Nec iustū ciuile nā scōm leges id erat et est in his q̊rū ea natura est ut lex in illis ēē possit. tales vō erāt hn̄ ī quibus eq̄litas erat imperandi atq; parēdi ¶ Itaq; magis ad vxorē id ius est q̄ ad filios et cetera q̄ sūt in p̄tāte. h̊ ēi economicū ius et quidē alienū a ciuili iure ¶ Ius āt alt̄m naturale est. alterꝝ legitimū ¶ naturale q̊d vbiq; eādē h̄z vim nō q̄ sic videat̄ vel nō ¶ legitimū vero q̊d nihil ab initio referebat h̊ vel illo modo ēēt sed postq̄ lata est lex refert veluti ut redep̄tiones captiuoꝝ certo p̄cio fiāt ut q̄ capra īmolet̄ nō dne oues et q̄ de singulis cauta legibus sūt ut sacra facere beaside et decreta publica ¶ Vident̄ āt q̄busdā cūcta ēē eius modi nā q̊d naturale est id īmutabile est et vbiq; eādē h̄z potestatē ut ignis hic et ī persis vrit Iura vō mutari vident̄ ¶ h̊ āt nō est ita se hn̄s sed sic em̄uero apud deos quidē forsan nō ita se h̄z apud nos. certe aliq̊d ē naturale mutabile nō ōne quidē sed tn̄ ē aliud n̄tura aliud nō n̄tura

Vetus

Quale ãt natura cõtingẽtiũ et aliẽ habere et quale nõ sed lege et cõpositione si ambo mobilia sĩt ¶ mãifestũ et in alijs eatẽ cõgruit determinatio . natura eñi dextera melior q̃uis cõtingat hominnes ambo dexteros fieri . ¶ Que ãt scõm cõpositionem et cõ feres iustorũ sĩt sũt mensuris Non ẽi sũt vbiq; eq̃les vini et frumenti mensure sed vbi q̃dem emũt maiores vbi ãt vendũtur mõres Dicit ãt et nõ naturalia sed humana iusta nõ eatẽ vbiq; neq; vrbanitas sed vna solũ vbiq; bñ naturã optiã ¶ iustorũ ãt et legaliũ vnũq̃q; ut vlia ad singularia habet opata quitẽ ẽi multa illorũ ãt vnũquodq; vnũ vle ẽi ¶ differt ãt iniustificatio et iniustũ et iniustificatio et iustũ Iniustũ quidem est natura vel ordine Item autem hoc quanto opratũ est! iniustificatio est ante autem q̃ operatum est neq̃q̃ sed iniustum ¶ Similiter et iustificatio vocatur autem commune magis dykayopregema . Iustificatio autem directio iniustificationis scõm vnũquodq; ipsoz et quales spẽies et q̃t et que existũt posterius est vtiliũ

¶ Quale ãt natura se aliter habere potest et quale nõ sed lege ac positione siquitẽ vtraq; mutabilia simĩlĩ ¶ Mãifestũ est in alijs q̃ eadem est determinatio natura ẽi dextera melior est fieri tñ potest ut oẽs ãbi dexteri sint ¶ Ira vero scõm positionẽ vel vtilitatẽ simĩlia sũt mensuris nõ ẽi ommbus in locis equales sũt vini tritici q̃ mẽsure sz vbi emũt maiores vbi vẽdũt minores eodem modo iura que nõ sũt naturalia sed huãna nõ eatẽ sũt vbiz . nã neq; res publica sed vna dũtaxat vbicũq; scõm naturã optima ¶ Singula vero eorũ q̃ iure et lege prouidentur ita se habent ut vniuersalia ad singularia nã ea que agũtur mlta sũt et quodq; ipsorũ vnũ vniũsale namq; ¶ Differũt ãt iniustũ et iniuria Item iustum et ius iniustum est enim natura vel ordinatione hoc autem ipsũ postq̃ factum est iniuria est ante vero q̃ fiat non est iniuria sed iniustũ ¶ Eodẽmodo ius sed cõmuniq; dicitur iusti vigentia est ãt ius iniurie correctio In singulis võ ipsorũ que spẽies et q̃t et arca que sint postea considerãdũ erit

Nova

¶ Existentibus at̄ iustis et iniustis dictis iniustū facit quidem et iustū operatur qn̄ volēs quis ipsa operatur. qn̄ at̄ nolēs neq; iniustū facit neq; iustū operat̄ sed vel scd̄m accidens Quibus ēi accidit iustis ēē vel iniustis operātur. Iustificatio at̄ et dykayopregema determinantur voluntario et inuoluntario. cū ēi voluntariū sit vituperatur sil̄ at̄ et iniustificatio tūc est quare iniustū aliquid erit q̄dem iniustificatio at̄ neq̄q̄ si nō voluntariū assit ¶ Dico autem voluntariū quidem quēadmodū prius dictū est q̄d vtiq; aliq̄s in seipso existentiū sciens et non ignorans operatur. neq; quē neq; quo neq; cuius grā. puta quē ꝑcutit et q̄ et cuius gratia et illorū vnūq̄d q; nō scd̄m accidēs. neq; vi quēadmodū si quis accipiēs manū ipsius ꝑcuttit alterū non volens at̄. nō ēi in ipso Contingit autē ꝑcussū patrē ēē. hūc at̄ qm̄ quidem homo vel presentiū aliquis cognoscit qm̄ at̄ pater ignorat Similiter at̄ tale determinetur et in his cuius gracia et circa operationē totā. Ignoratū vtiq; vel nō ignoratum. nō in ipso

¶ Cū at̄ sint iusta et iniusta q̄ supdiximus ius et iniuriā facit cū volēs quis ea facit q; si inuitus quis faciat neq; iniuria est neq; ius nisi ꝑ accidens. quibus ēi accidit iustis vel iniustis ēē agentibus Ius at̄ et iniuria det̄minātur scd̄m voluntariū et inuoluntariū cū ēi volēs quis facit vituperatur et iniuria est. Itaq; iniustū erit quoddā at nōdū iniuria nisi hoc addito ut volēs quis faciat ¶ Dico autem voluntarium ut prius dictū est quando quis in potestate sua existēs sciens et nō ignorans neq; quē neq; quo veluti si nō ignoret quem pulset neq; quo neq; cuius grā et eorum singula facit. nō ꝑ accidens nec ꝑ vim coactus. nam si manū alterius capiens quis aliū pulset nō volēs facit is cuius est manus neq; in sua est potestate fieri autem potest ut pater sit qui pulsat̄ illū vero qui pulset intelligere hunc ēē hominē quemdā sed q; pater sit ignorare Eodēmodo dicendū est in his que ali cuius grā fiūt et circa rem totam siue at̄ ignoret quis siue nō ignoret cum in sua potestate nō ē vel ꝑ violētiā

Vetus

at̄ eius vel vi inuolūtariū Multa
em̄ et natura existentiū scientes
opam̄ et patimur quoꝝ nullum
neq; voluntariū neq; ĩuoluntariū
est puta senescere vel mori. ¶
est at̄ sil'r in iniustis et ĩ iustis
et quod scd̄m accidens. Et ei si
pignus reddat quis volens et
ꝓpt̄ timorē neq; iusta opari neq;
dykayoprage dicendum sed vel
scd̄m accidēs Sil'r at̄ et coactū
et uoluntate pignus nō reddētē
scd̄m accidens dicendū iniustū
facere et iniusta opari ¶ Vo=
luntariorū at̄ hec quidē preeligē
tes opamur hec at̄ nō preeligē
tes Preeligentes quidē quecūq;
precōsiliātes. ineligibilia at̄ que
cūq; imprecōsiliata ¶ Tribus
vtiq; existētibus nocumētis eo
rū que in cōicationibus q̄ quidē
cū ignorantia pcca sūt neq; quē
neq; quod neq; quo neq; cuius
gratia existimauit Sed accidit
nō cuius gratia existimauit hec
opatus est vel ei non iacere vel
nō hoc vel nō hūc vel non huiōi
gratia existimauit sed accidit nō
cuius gratia existimauit puta
non ut vulneret sed ut pūgat
vel nō quē vl' nō ut. Quando
quidem igit̄ palogice nocumētū

Noua

faciat inuoluntariū est multa ei
ex his q̄ que natura existūt sci=
ētes agimus et patim̄ q̄ꝝ nullū
neq; voluntariū neq; inuolunta=
riū est ceu senescere vl' mori.
¶ Simile est de iustis et in=
iustis p accidens nā si depositū
quis inuitus et per metū red=
dat neq; facere neq; opari iusta
fatendū est nisi p accns Eodem
modo si coactus et inuitus depo
situ nō reddiderit p accns dicē=
dus est iniusta facere ¶ Eorū
vero que volētes facimus alia
cū electione alia sine electione.
cū electione facimus cū delibera=
tio ātecessit sine electione cū nō
antecessit deliberatio ¶ Nm̄ vō
tripliciter nocetur in cōmuni so
cietate per ignorantiam peccata
sūt quando nec quē nec quod
nec quo nec cuius gratia intelli
gebat h̄ egit. nam aut nō pulsa
re aut nō illū aut nō illo ā non
cuius gratia putabat veluti si nō
ut vulneraret sed ut pūgeret vl'
nō quē vl' nō ut. qn̄ igit̄ pret̄
ꝓpositū nocetur infortuniū est.
quando at̄ nō preter propositū
sed sine malicia error errat em̄
cum in ipso est principiū cause
aduersa vero fortuna vtitur

sit infortuniū Nñ at nō palogi
te sine malicia at peccatū: peccat
quidē ei cū ī seipso principiū sit
cause Infortuniū at cū ex ¶
Nñ at sciens quidē nō p̄consili=
ans at iniustificatio puta quecū
q̄ ꝓpter irā et alias possessiones
qualescūq̄ nō nc̄carias vel na=
turales accidūt hoībus hec ei no
cētes et peccantes iniustū faciūt
q̄dem et īiustificatioēs sūt nō q̄
nō opāt ꝓpt iusticiā quā iniusti
ꝓpt h̄ neq̄ mali neq̄ ei ꝓpt mali
ciā nocumētū ¶ Nñ at ex elec
tione īiustus et malus ¶ ꝓpter
q̄d bñ q̄ ex ira nō ex ꝓuitētia iu
dicāt ¶ nō ei īcipit q̄ ira aliq̄d
facit sed qui ad iram prouocat
¶ Adhuc at neq̄ de fieri vel
nō dubitat sed de iusto Mani=
festa ei īiusticia ira est Non ei
quēadmodū in cōmutatōibus de
fieri dubitāt q̄rū nc̄ce alterū ēē
malū si nō ꝓpt obliuionē id ope
rēt. sed cōfitētes de re: de q̄liter
īiustū dubitāt Qui at insidian
tur nō ignorāt. quare hic q̄dem
existimat iniuste pati hic at nō
¶ Si at ex electione noceat
īiustū facit Et scdm has iā in=
iustificatōes īiustū faciēs īiust9
cū pt ꝓportionale sit vl pt eq̄le

cum extra ¶ Sed quando sci
ens quidem sed nō deliberatione
premissa facit iniuria est. cuius
generis sūt omnia quecūq̄ per
iram aut ceteras ꝑturbationes
animi cōmittūtur/et quecūq̄ ne
cessaria vel naturalia hominibus
accidunt hec enim cōmittentes
peccantes q̄ iniuriantur quidem
et iniurie sūt nōdū tamen prop
terea illi iniusti neq̄ mali nō ei
ob improbitatē cōmiserunt.
¶ Sed quando cum electione
iniustus et īprobus ¶ Quā ob
rem recte illa que ꝑ irā fiūt nō
perinde habent q̄si ex prouidētia
sint facta ¶ non ei incipit qui
ꝑ irā facit sed qui prouocauit.
¶ Insup nō de facto vtrū sit
vel nō sit deceptatur sed de iure
apparēte ei iniusticia existit ira.
nā nō ut in cōmercijs de faciēdo
disceptant quorum necesse est
alterum ēē improbū nisi per ob
liuionem hoc agant sed cōueni/
entes de re de iure deceptant sed
qui insidiatur non ignorat Ita=
q̄ ille quidem putat iniuriam
accipere ille vero non.
¶ Nꝰ si ex electione nocuerit
iniuriam facit. et has iniurias
faciendo iniustus est qñ preter

Vetus

Silr at et iustus cū p̄eligens iustū opet̄ Iustū at opat̄ si solū volēs opetur ¶ Inuoluntariorū at hec quidē sūt venialia h̄ at nō venialia Nuecūq; quidē ēi solum ignorantes sed ꝓpter ignorātiā peccāt venialia Nuecūq; at nō ꝓpter ignorātiā sed ignorātes quidem ꝓpter passionē at neq; naturalē neq; humanā nō uenialia ¶ Dubitabit at vtiq; aliquis si sufficienter determinatū est de iniustū pati et iniustū facere primū quidē igitur si est quēadmodū euripedes dixit dicens incōuenienter matrē occidi meā breuis sermo volens volentē vel volētē nō volēs ¶ Vtr̄ ēi ut vere est volentē iniustum pati vel nō sed inuoluntarium ēē quēadmodū et iniustū facere ōe voluntariū ¶ Et vtrū ōne sic vel illo modo quēadmodū et iniustū facere vel ōne volūtariū vel hoc quidē voluntariū h̄ at inuoluntariū silr at et īiustum pati ¶ Iustū opari ēi ōne voluntariū Nuare rationabile quidē opponi silr scdm vtrūq; et iniustū pati et iustū pati scdm voluntariū et inuoluntariū ōne ¶ Incōueniens at vtiq; videbitur et

Noua

proportionem sit vel p̄ter equitatem eodēmodo iustus qn̄ eligens iusta facit/facit at iusta si modo volens facit ¶ Inuoluntariorū at alia sūt in quibus venia locū habet alia in q̄bus nō. nā quotcūq; nō ignorantes solū verū etiā p ignorantiā delinquūtur ignoscēda sūt quotcūq; vero nō p ignorantiā sed ignorantes quidē verū propter pturbationē animi nō naturalē neq; humanā nō sūt ignoscēda ¶ Ambiget vero quispiā an sufficiēter det̄minatū est circa faciendū patiēdū q; iniurias. primū quidē si ē ut euripedes inquit dicēs quomodo ipse matrē occidi meā breuis est sermo volens volentem â volentē nolēs ¶ Vtr̄ ne re vera fieri possit ut volēti īiuria fiat vl̄ nō sed ōne tale sit īuitū ut facere iniuriā volūtariū est. ¶ Et an ōne sic est vl̄ hoc volūtariū illud inuolūtariū. eodem modo et cū quis iusta patit̄ ¶ Nam in agendo iusta sp volūtariū est. Nuare cōueniens est oppositū silr ēē et iuste ab alio corrigi â volūtariū â īuolūtariū ōne ¶ Absurdū fortasse videbitur et dū iuste corrigit̄ quis

iniustū pati si omne est voluntarīū Quidam ēi iniustū patiūtur nō volētes ¶ Quia et hic dubitabit aliq̄s vtrū iniustū passus iniustū patit̄ omnis ¶ vel q̄ad^m. et in opari et in pati est scd̄m accn̄s cōtingit ēi in vtrisq̄ tn̄sumere iustis Similiter autē manifestū qm̄ et iniustis Non ēi idem et iniusta opari ei quod est iniustū facere neq̄ iniusta pati ei quod est iniustū pati Dikr at̄ et iniustū operari et iniustū pati impossibile Impossibile ēi iniustū pati nō iniustū faciēte aliq̄ vel iustū pati nō iustū opante ¶ Si at̄ est simpliciter iniustū facere nocere volentē aliquē volētem at̄ sciētē et quē et q̄d et ut ¶ Incōtinēs at̄ volens nocet ipse sibiipsi volens vtiq̄ iniustū patitur et cōtingit ipse sibi iniustū facere ¶ est at̄ et h̄ vnū dubitatorū aliquod si contingit ipsū sibi iniustū facere ¶ Adhuc volens si q̄s ꝓpter incōtinētiā ab alio ledatur volēte. quare utiq̄ erit volētē iniustū pati ¶ vl nō rcā diffi^o sed apponēdū ei q̄d ē nocere sciētē et quē et q̄ et ut p̄t illi9 volūtatē. ledit̄ quidē igit̄ aliq̄s volēs et iniusta patit̄ totū ēē voluntariū nā quidā nō sponte corrigūt̄ ¶ Nā de illo q̄ quis ambigat vtrū ōnis q̄ patitur iniusta ei iniuria fiat. ¶ vel in patiendo idem sit q̄d in agēdo ac fieri potest ut utriq̄ ꝑticipes sint iustorū scd̄m accn̄s Dikr videlicz et ī iniustis nō ēi idē est iniusta agere et iniuriari neq̄ iniusta pati et iniuriā accipere Eodēmodo et in agēdo iusta et patiēdo. Impossibile est ēi accipe iniuriā nullo inferente. â iuste corrigi nō iuste agente ¶ Nꝑ si iniuriā facere est simplicit̄ aliquē volentē ledere â scientem quē et q̄ et quō ¶ Incōtinēs vō volens seipm̄ ledit volenti iniuria fit et sibiipsi quis iniuriari potest.

¶ Ambiget de eo quoq̄ quispiam an sibi quis iniuriari possit ¶ Preterea volens quis ab alio per intemperantiam leditur ꝙ si ita est volenti iniuria fit. ¶

Vel non recta est diffinitio sed addendum est ꝙ ledat sciens quem et quo et quomodo preter illius voluntatem. leditur quidem igitur quis volens et iniusta patitur.

Vetus

Iniustū ãt patiẽ nullus volens ¶ Nullus ẽi vult neq; incõtinens sed preter voluntatẽ opat' Neq; ẽi vult nullus quod nõ existmat ẽe studiosũ. Incõtinens ãt quod nõ existmat oportere opari opatur ¶ Nui ãt que ipsius dat qũeadmodũ omerus ait dare glaucũ dyomedi aurea pro ereis et centũ boues ꝓ nouem bobus nõ iniustũ patitur in ipso ẽi est dare iniustũ pati aũt nõ in ipso sed iniustũ facientem oportet existere De iniustũ pati quidem igitur qm̃ nõ voluntariũ manifestũ est ¶ Adhuc ãt que ꝑelegimus duo est dicere vtrũ quidem iniustũ facit qui tribuit preter dignitatẽ plus vel qui habet et si est ipsũ sibiipsi iniustũ facere ¶ Di ẽi cõtingit prius dictũ et distribuens iniustũ facit sed nõ hns plus si quis plus alteri ꝙ sibiꝑi tribuit scies et volẽs iste ipse sibi iniustũ facit ꝙd videt' moderati facere Modestus ẽi minoratiuus est ¶ vel neq; hꝫ simpliciter altero ẽi bono si cõtingat suphabũdat puta gloria vel simpliciter bono ¶ Adhuc solui-tur scõm diffinitionẽ eius ꝙd est iniustũ facere nichil ẽi preter

Nouа

iniurias ãt nemo volẽs accipit. verũptn̄ volenti iniuria fit ¶ Nullus ẽi vult ne incõtinẽs quidem sed ꝑter voluntatẽ id agit nullus ẽi vult id ꝙd non putat ẽe frugi Incontinẽs ãt id quod nõ putat agendũ id agit ¶ sed q̃ sua donat ut homer9 de glaucho scribit dedisse eũ diomedi arma aurea ꝓ ferreis cẽtem precij pro nouẽ huic iniuria nõ fit. nã in ipso est donare sed ut fiat sibi iniuria in ipso nõ est sed oportet ẽe qui inferat Accipere igitur iniuriã quod non voluntariũ est patet ¶ Restat insup ut de duobus prius assũptis dicamus vtrũ iniuriatur qui plus habuit preter dignitatẽ an qui plus accipit. et vtr̃ sibiipsi valeat quis iniuriari ¶ Di ẽi reapt' prius dictũ est qui tribuit iniuriat' nõ qui plus habet sed si quis plus tribuat alij ꝙ sibi scies et volẽs hic sibiipsi iniuriatur quod quidẽ vidẽt' boni et equi viri facere nã bonus et equus vir in diminuti one est ¶ vel nõ hꝫ simplex nã alcius boni si cõtingat plus appetere ut glorie vel simpl'r boni. ¶ ꝑterea soluit' ꝑ diffinitionẽ iniuriãdi nichil ei ꝑt' suã patiẽ

ipsius patit̄ voluntatē Quare
nō iniustū patit̄ ꝓpter hoc sed
si quidē nocumentū patit̄ solum
¶ Manifestū at̄ et qm̄ distri
buens iniustū facit sed nō plus
hn̄s semꝑ ¶ nō ēi cui iniustū
mest iniustū facit sed cui volētē
hoc facere hoc at̄ vnde ꝑncipiū
actionis quod est in distribuēte
sed nō in accipiente ¶ Adhuc
multipl'r facere dicitur et est ut
manimata occidūt et manus et
famulus precipientis nō iniustū
facit. facit at̄ iniusta ¶ Adhuc
siquidē ignorās iudicauit nō in
iustū facit scd̄m legale iustū neq̄
iniustū est iudiciū. est at̄ ut in=
iustū alterū ēi legale iustum et
primū Si at̄ cognoscens iudica
uit auare et iniuste facit et ipse
vel grā vel pena . quēadmodū et
si quis patiatur iniustificationē
et qui ꝓpter hoc iudicauit iniu
ste plus habet . et ēi in illis qui
agrū iudicauit nō agrū sed ar=
gentū accepit ¶ homines at̄ in
seipsis existimat̄ ēē iniustū fa=
cere ꝓpter quod et iniustū ēē fa
cile hoc at̄ nō est. cōmisceri quidē
ēi ei qui vicinij et ꝑcutere prox
imū et dare manu argentū facile
et in ipsis sed sic habentes hoc

voluntatē itaq̄ per hoc quidem
īiuria ei nō fit siquidē ledit̄ solū
¶ Māifestū est at̄ et q̄ tribuēs
iniuriat̄ semꝑ at nō is qui plus
habet ¶ Non ēi quo iniustū
est iniuriā facit sed quo sciens h̄
agit hoc at̄ vnde ꝑncipiū actus
quod est in retribuēte nō in acci
piente ¶ Preterea si facere mlt=
tis modis dicitur et est ut mani
mata occidere et manus et seruꝰ
iubentis nō iniuriatur quidē fa
cit tamen iniusta ¶ Adhuc si
ignorās iudicauit nō iniuriatur
scd̄m ius illud quod est ex legi=
bus nec iniustū iudiciū est sed ē
ut iniustū. aliud ēi est iustū q̄d
ex legibus est et p̄m. q̄ si sciens
iudicauit īiuste plus ipse quoq̄
appetit vel gracie vl' vindicte ut
igitur si quis ꝑticeps iniurie fo
ret et hic propterea iudicans in
iuste plus habet nam et qui agꝝ
alij adiudicauit et si nō agrū ip
se at argentū suscepit ¶ Putāt
hōies ēē in ipsis vtrū iniurient̄
atq̄ ob id facile iustū ēē quod
certe nō est ita. nā coire cū vxo
re vicini et pulsare proximū ac
manu tradere argētum perfacile
est et in ipsis . verū sic se ha=
bentes hoc agere neq̄ facile est

Vetus

facere neq; facile neq; in ipsis .
¶ Dilr at et cognoscere iusta
et iniusta nichil existimat sapiēs
ēe qm̄ de quibus leges dicūt nō
difficile ītelligere sed nō hec sūt
iusta sed scd̄m accns . sed q̄liter
opata qualiter distributa iusta
hoc at opus plus q̄ sana scire q̄
et illic mel et vinū et elleboꝝ et
vstionem et incisionē scire facile
sed q̄liter oz distribuere ad sani
tatem et cui et qn̄ tantum opus
quantū medicū ēe ¶ Ꝓpt ipsū
at h̄ et iusti existimat ēe nichil
minus iniustū facē qm̄ nichil mi
nus iustus sed et magis potest
vtiq; vnūq̄dq; opari horū Et ēi
commisceri mulieri et ꝑcutere et
fortis clipeū dimittere et cōuer
sus in qualēcūq; currere sed ti=
mere et iniustū facere nō h̄ fa=
cere est tn̄ scd̄m accns sed sic ha
bentē hoc facere quē admodū et
medicari et sanare incidere vel nō
incidere vel farmacū dare vel nō
farmacū dare est Sed sic ¶
Sūt at iusta in his quibus in=
sūt simpliciter bona habēt at et
suꝑhabūdātiā in his et defectū.
his quitē ēi nō est suꝑhabūdātia
ipsoꝝ puta forte dijs his at nul
la ꝑticula vtilis insanabilibus et

Noua

neq; in ipsis ¶ Eodēmō cog=
noscere iusta et iniusta nullā sa
pientiā putāt qm̄ de quibus re=
bus leges loquūtur eas res nō
difficile est intelligere. at nō sūt
hec illa iusta nisi ꝑ accidens sed
cū certo fiūt modo et certo mō
tribuūt̄ tūc iusta sūt . Enimue
ro h̄ maius negocium est q̄ scire
illa q̄ ꝑtinēt ad sanitatē. nā et ibi
quitē mel et vinū et elleborū et
adustionē et secationē sciere per
facile est. sed quēadmodū ad sa=
nitatē tribuēda sint et cui et qn̄
tanta est difficultas quanta est
medicū ēe ¶ Propter h̄ ipsum
iusti q̄ nichilominus ēe putant
iniuriari q̄ nō minus sed magis
potest quodlibet horū iustus fa=
cere nam et coire cū muliere et
pulsare et fortis clipeū relinq̄re
et in vtrāuis ꝑtē currere sz timi
dū ēe et īiuriari nō est hec fa=
cere nisi scd̄m accns . Sed sic se
habentē hec est facere q̄adm̄ et
mederi et sanare non est incidere
vel nō īcidere aut farmacū dare
vel nō dare sed isto modo ¶
Sūt ēi iusta in his q̄ ꝑticipia
sūt simpliciter bonorū hn̄t vero
in his excessū et defectum . qui
busdā ēi nullus est excessus eoꝝ

malis sed omnia nocent his at̄
vsq; ad hoc. hoc at̄ humanū est

De epieykeya vō et epiey
ke q̄liter habz epieykeya
quidē ad iusticiā epieykes at̄ ad
iustū ꝓximū est dicere ¶ neq;
em̄ ut idē simpl'r neq; ad alterū
gn̄e videt̄ intēdentibus Et qn̄z
ēi epieykes laudamus et virū
talē. quare et ad talia laudātes
tn̄sferimus pro bono magis epi
eykes qm̄ melius ostendentes.
qn̄q; at̄ rationē sequētibus videt̄
inconueniens si epieykes preter
iustū quidem exn̄s laudabile est
vel ēi iustū nō studiosū vel epi=
eykes aliud vel si ambo studiosa
idem sūt dubitatio q̄dem igitur
fere accidit ꝓpter hoc circa epi=
eykes ¶ Habent at̄ omnia
scd̄m modū quēdā recte et nihil
subcontrariū sibiipsis. epieykes
ēi iusto quodam ens melius est
iustū et nō ut aliud q̄ddā genus
existens et melius est iusto Idē
ergo iustum et epieykes et am
bobus studiosis existentibus me
lius epieikes

¶ Facit at̄ dubitationem quo
niam epieikes iustum quidem
est non secundum legem autem
sed directio iusti legalis

ut fortasse dn̄s. q̄busdā vō nulla
ꝑs vtilitatis ut insanabilibus et
improbis sed ōnia nocēt q̄busdā
vō aliq̄tenus ꝓpterea huānū est

Consequn̄s vō fuit dicere de
bono et eq̄ q̄ ad m̄ bonitas
et eq̄tas se hz ad iusticiā ac bo m̄
et equū ad iustū ¶ nō ēi ut
idem simpl'r nec ut aliud gn̄e si
cōsideretur apparet. et interdū
quidem laudamus bonū et equū
ac huiōi hominē itaq; sup alia q̄si
maioris cōmendationis loco ad=
iūgimus magis ex bono et equo
interdum vero rationē sequenti
bus Absurdū videtur si bonum
et equū preter iustū aliquid sit
quod laudari mereatur. nā aut
iustum res eximia nō est aut bo
num et equū non iustū sed aliō
aut extraq; eximia et idem sūt.
Dubiū igit̄ circa bonū et equū
fere ob ista cōtingit ¶ habēt
vero se q̄dāmodo cūcta recte et
nihil subcōtrariat̄ sibi. nā et bonū et
equū alicꝰ iusti exn̄s melius est.
et nō ut aliud q̄ddam genus me
lius q̄ iustū Idem ē g° iustū ac
bo m̄ et equū. facit at̄ dubitatio
nē q̄ bo m̄ et equū est iustū q̄dē
at vō nō id iustū q̄d ē b m̄ legē
sed q̄d est b m̄ emēdationē legis

Vetus

Causa aut qm̄ lex quidē vl'r ōnis de quibusdam aut nō possibile est rcē dicere vl'r In quibusdā q̄dē igitur dicere vl'r nccariū Non possibile aut recte hoc ut in plus accipit lex nō ignorās q̄ peccatum est ¶ Et est nichilominus recta. peccatū ēi nō in lege neq̄ legispositore sed in natura rei est Cōfestim ēi opabiliū natura talis est ¶ Cū igitur dicat lex vl'r accidit aut in hoc vl'e tunc recte hz vbi reliquit legispositor et peccauit simpliciter dicens dirigens quod deficit et q̄ legispositor sic vtiq̄ diriget illic presens et si sciret legē posuisset ¶ Propter quod iustū quidem est q̄dā melius iusto nō eo q̄ simpliciter aut sed eo q̄ ꝓpter simpliciter peccatū et est hec natura q̄ epieykes directio legis vbi deficit ꝓpter ꝑticulare. hec ēi causa et eius q̄ nō oīa scdm legem ēē qm̄ de q̄busdā impossibile ponere legē quare sentētia indiget Indeterminati ēi indeterminata et regula est. quēadmodū et lesbie edificationis plūbea regula. ad figurā ēi lapidis trāsmutatur et nō manet regula et sentētia ad res. Quid quidem igitur est

Noua

¶ Causa vero huius est quia omnis lex vl'is est ac de quibusdā vl'iter dici recte nō potest. In quibus igitur necesse est ut lex vl'r dicat nec recte potest lex id cōplectitur q̄d plurimū est non ignorans defectum ¶ Et est nichilominus recta. nā peccatum nō est in lege nec in legislatore sed in natura ipsius rei. nā ipsarū rerum protinus natura talis est ¶ Qn̄ igitur lex vniuersaliter loquitur et accidit quid preter vniuersale tūc rectū est ut qua omisit legislator et deficit in simpliciter loquendo emendetur omissū quod et legislator ipse si adesset vtiq̄ diceret licet iam legem tulerit ¶ Quāobrē iustū est ac melius aliquo iusto nō eo q̄ est simpliciter sed eo q̄ propter simplicitatem peccat. hec est natura boni et equi emendatio scilicet legis qua omissum erat propter vniuersale hec ēi causa est ne omnia sint scdm leges q̄ talia quedam sūt ut de ipsis lex fieri nō possit. itaq̄ decreto op9 est nā indiffiniti indiffinita est regula. quēadmodū et lesbie edificationis plumbea regula nā ad formā lapidis trāsmutatur et nō

epieykes et qm̄ iustū et quoddā
melius iusto manifestū ¶ ma
nifestū at̄ ex hoc et epieykes q̄s
est taliū ēi electiuus et opatiuꝰ
et nō a cribodykaios ad deterius
sed mīōratiuus q̄uis hn̄s legem
adiuuantē epieykes est
¶ Et habitus epieykeia iusti
cia quedam existens et nō alter
quidem habitus
Utrū at̄ cōtingit sibiipsis
iniustū facere vel nō/mani
festum ex his que dicta sūt
¶ Quedā quidē ēi sūt iustorū
scd̄m omnē virtutē a lege ordina
ta puta nō iubet seipsū interfice
re lex . que at̄ nō iubet ꝓhibet
¶ Adhuc at̄ cū preter legem
noceat nō cōtra nocens volens
iniustum facit ¶ Volens autē
hoc sciens et quē et ut Qui at̄
ꝓpt̄ irā seipsū occidit volēs hoc
opatur p̄ter rectā legē quod nō
sinit lex iniustū facit ergo
¶ Sed cui vel ciuitati sibiipsi
at̄ nō volens patitur Iniustū
at̄ patit̄ nullus volēs ¶ ꝓpter
quod et ciuitas dampnificat et
q̄dā īhonoratio adest seipsū cor=
rūpenti ut ciuitati iniustū faciēti
¶ Adhuc hm̄ q̄ iniustus q̄ solū
īiustū faciēs et nō totalit̄ p̄uus

manet regula et decretū ad res
Quid sit ergo bonū et equū et
quid iustū et quid iusto melius
manifestū ¶ Ex hoc etiā pa
tet quis sit bonus et equus vir
horū videlicet elector et actor q̄
non exacte amplectatur ius ad
priorem ꝑtem sed de suis cōmo=
dis detrahi patiatur et si lege se
tueri possit ¶ Et habitus iste
bonitas et equitas dicit̄ nec ali
ud est q̄ iusticia quedam.
Utrum at̄ sibiipsi iniuriam
facere quis possit ex supradictis
patet ¶ Nam iustorū alia sūt
scd̄m omnē virtutē a lege ordi=
nata veluti nō iubet seipsum oc
cidere lex que at̄ nō iubet vetat
¶ Preterea qn̄ contra leges le
dit nō lesus volēs iniuriā facit
¶ Mꝫ si volēs sciens quem et
quomō Qui vero ꝑ irā se occi=
dit volēs id agit contra rectam
legē quod nō ꝑmittit lex iniuriā
ergo facit ¶ At cui facit an ci
uitati nā sibi quidē nō q̄ volēs
patitur nulli at̄ volēti īiuria fit
¶ Itaq̄ et ciuitas penā cōstitu
it et est q̄dā ignominia adūsus
illū q̄ seip̄m necauit. ac ciuitati
īiuriā fecit ¶ Isup hm̄ q̄ īiustꝰ
ē q̄ solū īiuriat̄ et nō oiō prauꝰ

Vetus

non est iniustum facere sibiipsi. hoc ei aliud ab illo. est ei aliqua ter iniustus sic malus quēadmo dū timidus nō ut totam habens maliciam quare neq; scdm hanc iniustū facit ¶ Simul ei vtiq; eidē erit auferri et adiacere eidē hoc at impossibile sed sp in pluri bus nccariū est iustū et iniustū ¶ Adhuc at volūtariū et elec tione et prius Qui ei q; passus est et idem cōtrafacerz nō videt iniustū facere ipse autē a seipso eadem simul et facit et patitur ¶ Adhuc erit vtiq; volētem in iustū pati ¶ Cum his at sine scdm partem iniustificationibus nullus iniustum facit. mechat at nullus eā que suiipsius neq; suffodit suiipsius murū neq; fu ratur que suiipsius ¶ Totalit at soluitur sibiipsi iniustū facere scdm diffinitionē eā que de volū tarie iniustū pati ¶ Māifestū at et qm ambo quidē praua et iniustū pati et iniustū facere hoc quidē ei minꝰ hoc at plus habere est medij. et quēadmodū quidem sanū in medicinali bene habitiuū est in exercitatiua Sed tn dete rius iniustū facere. iniustū face re quidem enim cum malicia et

Noua

non potest sibiipsi iniuriā facere nā aliud hoc est q̄ illud. est ei q̄ dāmodo iniustus sic prauus ut timidus nō ut totam habēs pra uitatē quare nec scdm hanc iniu riatur ¶ Nā sil foret eidē ab latū ēē et adēē idem quod est im possibile sed sp in pluribus nccē est ēē iustū et iniustū ¶ Pre terea voluntariū et p electionē et primū qui ei ab alio lesus idē facit aduersū illū nō videtur in iuriā facere sed idem ipse eadem sil patitur et facit sibi ¶ Pre terea sequeret ut volēti iniuria posset inferri ¶ Insup sine pti cularibus iniurijs nullus iniuria tur nullus vero est adulter sue vxoris neq; effractor sui parie tis neq; fur suarū rerū ¶ In totū at tollitur ut quis sibi in iuriari valeat scdm diffinitionē voluntarie patiendi iniuriā ¶ Māifestū at q vtraq; praua sūt et facere et pati iniuriā. nā aliud est plus habere q̄ medium aliud ē habere minus velut sanitas in medicina bona habitudo in gym nastica ¶ Verūptamen peius est facere iniuriam nam id cum prauitate est ac vituperatur et prauitate vel perfecta simplicit

vituperabile erat et malicia vel
pfecta et simpliciter vel proxime
nō ēi ōne voluntariū cū īiusticia
Iniustū pati āt sine malicia et
iniusticia Scdm ipm quidē igit
iniustū pati nimis prauū
¶ Scdm accns āt nichil pro
hibet maius malum . sed nichil
cura est arti sed pleuresim dicit
maiorem egritudinē offensione
pedis q̄uis fiat vtiq; aliquando
alterū scdm accns si offendentē
ppt cadere accidat ab aduersari
is capi et mori ¶ Scdm me=
thaforam et similitudinē est non
ipsi ad seipsū iustū sed eorū que
ipsius aliquibus. nō ōe āt iustū
sed dominatiuū vel dispensatiuū
In his rationibus distat rationē
hns pars anime ad irrationalē
In que vtiq; respiciūt. et videt
esse iniusticia ad seipsum qm in
his est pati aliquod preter eos
qui suiipsius appetitū Quēadm
igit imperāti et imperato ēē ad=
inuicē iustū aliquod et his
De iusticia quidem igit et alijs
moralibus virtutibus determina
tum sit scdm hūc modū

¶ Veteris trāslationis finit
ethicorum quintus

vel ppe non ēi omne voluntariū
cū iniuria sed pati iniuriā sine
prauitate est et sine iniuria p se
igitur pati iniuriam minus est
malū ¶ Sed per accns nichil
prohibet ēē maius. at nō est ea
cura arti sed dolorē lateris dicit
maiorem morbū q̄ offensionem
pedis licet fieri possit aliud per
accidens si contingat offendentē
pedem cadere et ab hostibus capi
et mori
¶ Per translationem vero
ac similitudinem est non sibi ad
seipsum iustum sed suorum ali
quibus nec vero omne iustum
sed dominicū vel economicū his
em̄ rationibus diuersa est pars
animi que rationē habet ab ea
que est sine ratione ad que si in
spicias videtur ēē iniuria ad se
ipsum quia est in his pati aliq̄d
preter sua desideria . ut igitur
parenti et imperanti ēē ad inui
cem aliliquid iustum est istis.
De iusticia quidem ac alijs mo
ralibus virtibus determinatum
sit in hunc modum

¶ In ethicorū q̄ntū leonar=
di interpretatio patet

Vetus

Quia aut existimus prius dicentes quoniam oportet medium eligere neque superhabundantiam neque defectum medium autem est ut recta ratio dicit hoc diuidamus In omnibus enim dictis habitibus quemadmodum et in aliis est quoddam signum ad quod respiciens rationem habens intendit et remittit. et quis est terminus medietatum quas intermedium dicimus esse superhabundantie et defectus existentes secundum rectam rationem ¶ est autem dicere quod sit verum nichil autem manifestum et enim et in aliis studiis circa quecumque est scientia hoc verum quidem dicere/ quoniam neque plura neque minora oportet laborare neque negligere sed media et ut recta ratio hoc autem solum habens vtique aliquis. nichil vtique sciet. amplius puta qualia oportet afferri ad corpus si quis dicat quecumque medicinalis iubet et ut qui hanc habeat ¶ propter quod oportet et circa anime habitus non solum verum esse hoc deinde sed et determinatum et que est recta ratio et huius quis terminus ¶ Anime autem virtutes diuisimus et has quidem esse moris diximus. hos autem intellectus. de

Noua

Quoniam prius dixi9 medium enim recipiendum non autem excessum neque defectum. medium autem est ut recta dictat ratio. hoc distinguamus omnibus enim dictis habitibus quemadmodum et in aliis est quoddam signum. ad quod inspiciens quis rationem habet intendit et remittit. et est quidam terminus mediocritatum! quas dici9 esse inter excessum et defectum secundum rectam rationem ¶ est autem huiusmodi sermo verus quidem. sed nequaquam clarus. nam et in aliis facultatibus de quibus scientia est. hec etiam vere dici potest. nec parum nec minus laborandam. aut negligendum esse. sed mediocriter. et ut recta dictat ratio. sed ob hoc dictum nichilo plus quis sciret. veluti qualia afferenda sint corpori si quis dicat quod medicina iubet. et quemadmodum is qui illam habet ¶ Nuapropter oportet non solum vere hoc dixisse de habitibus animi verum etiam determinare quis sit recta ratio et qui sit huius terminus ¶ Animi ergo virtutes supra distinximus! et alias esse moris diximus alias intellectus. et de moralib9 quidem transegimus! de reliquis

Vetus

moralibus quidē igit̄ ꝓtr̄hiuim⁹ de reliq̄s aūt de aiā ꝑmū dicētes dicamus sic ¶ ꝑus q̄dē igit̄ dic tū est duas ēe ꝑtes aiē et rōnē hn̄s et irrationale ¶ Nūc aūt de rōnē habēte ſm̄ eūdem modū dicēdū Et supponāt̄ duo rōnē hn̄ tia vnū quidē quo speculam̄ talia entiū quoꝝ ꝑncipia nō cōtingūt aliē habere vnū aūt q̄ cōtmgētia ¶ Ad ea ēi q̄ genere altera et anime ꝑticulaꝝ alteꝝ genere ad vtrūq; aptū natū ¶ Diquidē scōm similitudinē quādā et ꝓpri etatē cogmitio existit ipsius ¶ Dicat̄ aūt hoꝝ h̄ quidē sāētificū h̄ aūt rōnatiuū cōsiliari ēi et ratio nari itē. nullo aūt cōsiliatur de nō cōtmgētib⁹ aliē hrē/q̄re rōnatiuū est vnaquedā ps rationē hn̄tis . ¶ Sumendū g⁹ vtruslibet horū quis optimus habitus hic ēi vir tus vtruslibet virtus aūt ad opus ꝓprū ¶ Tria aūt sūt in aiā do= minatiua actus et veritatis sen= sus intellectus et appetitus ¶ horū aūt sensus neq; vnius prin= cipū actus Manifestū aūt eo q̄ bestie sensū q̄dē hn̄t actū aūt nō cōmunicāt ¶ Est aūt quod m mente affirmatio et negatio hoc in appetitu et ꝑsecutio et fuga.

Noua

vero nūc dicemus ¶ Prius tā mē de āio ꝑmittētes. q̄ duē sūt animi ptes . altera rationē hns. altera irrationalis dictū est ꝑus ¶ Nūc aūt arca eā ptē q̄ ratio nē hz. eodē mō distinguēdū est. et suppositū existat duo ēe ratio nē habētia. vnū q̄ ꝑspicimus illa talia q̄q; principia aliē se hrē nō pñt! aliud q̄ illa q̄ aliter se hrē possūt ¶ Nā ad ea q̄ alia sūt ge nere. et ps anim alia genere que ad vtrūq; apta est ¶ Diquidē scōm sibilitudinē et ꝓpietatē quā dā notitia ūbis existit ¶ vocet̄ hanc alīa sāētifica alīa rōnātiua nā consultare et ratiocinari itē ē neō aūt cōsultat de reb⁹ q̄ aliē se hrē nō possūt. itaq; ratiocinativa est vna ps eo⁹ q̄d rationē hz ¶ su= mēdus est g⁹ vtruslibet hanc opti= mus habitus nā h̄ vtruslibet vir= tus. virtus aūt erga opus ꝓprū ¶ Tria sūt aūt in animo q̄ rei agende veritatis q; dnānt sensus intellectus. appetitus ¶ ex hns aūt sensus nullius rei agende pn cipū est io ex eo patet q̄ bestie sensum quidem habent rerū ve= ro agēdaꝝ pticeps nō sūt ¶ q̄d vō est ī mente assentire et dissen tire itē in appetitu seq̄ et vitare

Vetus

Quare q̄ moralis virtus habitus electiuus electio aūt appetit9 cōsiliatiuus oz quidē ꝓpt̄ hoc rationē verā ēē et appetitū rectum Siq̄dē electio studiosa/ et eadē hāc quidē dicere hūc aūt ꝑsequi/ hec quidē igitur mēs et veritas practica ¶ Speculatiue aūt mentis et non practice neq̄ factiue bn̄ et male verꝝ est et falsū/hoc ēi est omnis intellectiui opus/ practici aūt et ītellectiui veritas confesse habens appetitui recto ¶ Actus quidē igit̄ principiū electo vnde motus sed nō cuius grā electionis aūt appetitus et ratio que grā alicuius ¶ ꝓpter q̄d neq̄ sine intellectu et mente neq̄ sine morali ē habitu electio bona actio ēi et cōtrariū in actione sine mente et more nō est ¶ mens aūt ipsa nichil mouet sed q̄ gratia huius et practica/ hec aūt et factiue principatur grā eīn huius facit omnis faciens et nō finis simpl̄r sed ad aliquid et alicuius factū sed nō actū/bona actio ēi finis/appetitus aūt huius ¶ Propter quod vel appetitiuus intellectus electio vel appetitus intellectiuus/et tale principiū hō ¶ Non est aūt eligibile

Noua

¶ Itaq̄ cū virtus moralis sit habitus electiuus. electio aūt appetitus cū deliberatione. oportet ꝑ hec sermonē ēē verū. et appetitū ēē rectū siquidē electio studiosa. et eadem assētire et sequi. hec igit̄ mēs et veritas ī agēdo versatur ¶ At cōtemplatiue mentis. que nec in agēdo! nec in faciendo est laus et vituꝑatio in vero et falso consistit. hoc est totius ītellectiui opus actiui vō et intellectiui veritas cōsentanea appetitui recto ¶ Rei igit̄ agende p̄ncipiū est electio! vnde motus eius sed non ciuus gracia electionis aūt appetitus et ratio que alicuius gracia ¶ Qua ꝓpt̄ nō absq̄ mente et intellectu! nec absq̄ morali appetitu est electio. bene agere aūt in rebus et cōtra! sine intellectu et more nō est Sed mēs ista nichil mouet. verū illa que gracia alicuius et actiua. hec ēi et in faciēdo p̄nceps ē. nā grā alic9 facit. q̄cūq̄ facit. et finis nō simpl̄r est. sed ad aliquid et factibile alicuius est. at nō agibile. nā bene agere finis est. appetitus aūt huius ¶ Qua propter aut intellectus appetitiuus est eleectiuus. aut appetit9

nichil factum puta nullus eligit
ylion captam fuisse. neq; ei cō=
siliatur de facto sz de futuro et
ꝯtingēti factū at nō cōtingit nō
fieri / ꝓpter quod recte agathon
Solo ei ipso et deus priuatur
īgenita facere que vtiq; sūt facta
¶ Vtrarūq; vtiq; intellectiuaꝝ
ꝑticularū veritas opus
¶ Secūdū quos igitur max=
ime habitus verum dicit vtraq;
ipsi virtutes ambabus incipien=
tes igitur . superius rursum de
ipsis dicamus
Sunt vtiq; quibus verum
dicit anima affirmādo vel ne gā
do quīq; ꝯm numeꝝ hec at sūt
ars. sciencia. prudētia. sapiencia
intellectus Suspicione ei et opi
niōe cōtingit fl'm dicere ¶ sciā
quidē igit' q̄d est hinc manifestū
si oz certificare et nō sequi simi
litudines / ōnes ei suspicam' quod
scimus nō cōtingere alit' se habe=
re / cōtingēcia at aliter cū extra
speculari fiat latent si sūt vel nō
sūt ex necessitate ergo est scibile
eternū ergo ex necessitate enim
entia simpliciter / omnia eterna /
eterna at ingenita et incorrup=
tibilia ¶ Adhuc docibilis ōnis
sciā videtur ēe et scibile discibile

intellectiuus et tale principium
hō ¶ nō est at eligibile quicq̄
ex iā factis . ut puta nullus eli=
git troiam diripuisse. non ei de
preterito electio est! sed de fu=
turo possibili. factū at ne factū
sit! fieri non potest. itaq; recte
agathon. h̄ solo deus priuatur.
infecta facere! quecūq; sūt facta
¶ Ambaꝝ itaq; ꝑticularū in=
tellectiuarū! opus est veritas.
¶ Scdm q̄s igit' hbitus vtraz
verū ꝓspicit. hee virtutes am=
barum existūt. repetentes ergo
altius de illis dicamus
Erūt q̄bus āim9 veꝝ ꝓspi
ciat assentiēdo â dissētiēdo q̄uīq;
nūo . h̄ at sūt ars sciā prudēcia
sapiencia intellectus Existima
tione ei et opiniōe falli cōtingit
¶ q̄d igit' sic sciā ex h̄ pz si dili
gēt' discutiēdū est nec similitudi
nibus inherēdū. ōnes ei sic acci=
pim9. ut id q̄d scim9! alit' se hrē
nō possit . q̄ at alit' se hrē possūt
qn̄ ex cōsideratione sūt latz vtꝝ
sint l' nō sint ex nccitate g° scibi
le ē sempit'nū g°. nā q̄ ex nccī
tate sūt. ea oiā plane sempit'na
sūt. sempit'n̄ at sine gn̄atione et
corruptioē. īsup ōis sciā videt' ēe
docibil' et q̄d sciri pt idē pt dicā

Vetus

Ex precognitis aut omnis doctrina quam ad modum in analeticis diximus hec quidem ei per inductionem. hec autem sillogismo. inductio quidem utique principium est et universalis. Sillogismus autem ex universalibus. Sunt igitur principia ex quibus sillogismus. quorum non est sillogismus inductio ergo. Sciencia quidem igitur est habitus demonstrativus et quecumque alia determinavimus in analeticis. Cum ei aliqualiter credita et cognita ipsi sint principia scit. Si ei non magis conclusione secundum accidens habebit scientiam de scientia quidem igitur determinatum sit secundum hunc modum ¶ Contingentis autem aliter habere est aliquid et factibile et agibile alterum autem est actio et factio Credimus autem de ipsis et exterioribus rationibus Quare et cum ratione habitus activus alterum est ab eo qui cum ratione factivo habitu et neque continetur subinvicem actio et factio/neque ei actio factio neque factio actio est ¶ Quia autem edificativa ars quedam est et quod habitus quidam cum ratione factivus et neque ulla ars est que non cum ratione factivus habitus est/neque talis que non ars Idem utique erit ars et habitus cum ratione vera factivus

Noua

doctrina vero omnis ex ante cognitis fit ut in resolutivis diximus. nam aut per inductionem aut per sillogismum. at inductio principii est et universalis. sillogismus autem ab universali. sunt ergo principia ex quibus sillogismus. quorum autem non est sillogismus! eorum inductio est. est igitur sciencia habitus demonstrativus et cetera ut in resolutivis diffinivimus cum ei fidem quodammodo adhibet quis. et principia sibi nota sunt! scit. nam si non magis discursu conclusionis per accidens habebit scienciam de scientia ergo in hunc modum determinatum sit ¶ Eius vero quod recipit aliter se habere! quoddam est quod fieri quoddam quod agi potest. est autem aliud facere aliud agere Credimus autem de his exterius quoque sermonibus. itaque habitus cum ratione activus aliud est. quam habitus cum ratione factivus nec alter in altero continetur. nam neque actio est factio neque factio est actio ¶ Cum autem edificativa sit ars quedam et quod habitus quidam cum ratione factivus! nec ulla neque ars sit. quod non cum ratione factivus habitus sit neque talis habitus qui non sit ars. idem utique esset ars et

Vetus

¶ Est aūt ars ois arca generationē et artificiaꝝ et speculaꝝ q̄liter utiq; fiat aliquid ꝙtingēt ū et ēe et nō ēe/q̄rū prinm̄ in facēte sed nō in facto ¶ Neq; ēi de hys que ex nēcitate fiūt vel fiūt ars est neq; de hys que ꝑm naturā in seipsis ēi hñt hec principiū ¶ Quia vero factio et actio alterū nēcariū artē factionis sed non actionis ēe ¶ Et scōm modū quēdā arca eatē est fortuna et ars quēadmodū et agathō ayt ars fortunā dilexit et fortuna artē ¶ Ars quidē igit̄ ut dictū est/est habitus/habitus quidem ēi cū ratione vera factivus est athemia aūt econtrario cū rōne falsa factivus habitus arca cōtingēs aliē hrē

De prudētia aūt sic vtiq; assumamus speculantes q̄s vtiq; dicimus prudentes ¶ Videt̄ aūt prudētis ēe posse bene cōsiliari arca ipsi bona et cōferentia non scōm ꝙtem puta qualia ad sanitatem vel fortitudinē sed ad bñ viuere totū ¶ Signum aūt qm̄ et arca aliq̄d prudens dicimus qñ ad finē aliquē studiosi bñ rōnabūt̄ q̄rū nō ē ars Quare et de talē vtiq; erit prudēs cōsiliatiuꝰ

Nova

habitus cū ratione vera factiuꝰ ¶ ois aūt ars in faciēdo versat̄. et artificio uti et mēte ꝓspicere ut aliq̄d fiat eoꝝ q̄ possūt et ēe et nō ēe. et q̄rū ꝓnāpiū in faciente est. nō aūt in q̄d fit ¶ nō ēi eoꝝ q̄ nēcario fiūt aut fiūt. ars ē. neq; eorū q̄ fiūt scōm naturā. nā hꝫ in seipsis hñt principia ¶ Cū gꝰ facere et agere diuīsa sint nēcariū ē ut ars in faciēdo at nō i agēdo cōsistat ¶ et arca eatē q̄dāmō ūsant̄ ars et fortuā! ut agathon mēt. ars fortunā adamauit. fortuna artē ¶ Ars igit̄ ut dixiꝰ habitꝰ q̄dā cū rōe vera factiuus est. Inertia vero cōtra cū rōne falsa factiuus habitus arca id q̄d aliter se hrē pt

De prudētia vero sit vtiq; accipiemus cōsideratioēhabita q̄ sit hꝫ q̄s prudētes voca/miꝰ ¶ videt̄ prudētis ēe vim. bñ cōsulere posse arca illa q̄ sibi bñ et vtilia fiūt. nō ptīcularit̄ puta q̄dia ad sanitatē vel robur. sz vt̄r ad totius vite statū bñ diligēdū ¶ Dig̃m vō hꝫ ē q̄ arca quidā prudētes dicimus eos q̄ ad finē aliquē studiosū acute excogitāt illa m quibus nō est ars. ꝙbrē et vt̄r prudens ēet cōsultatiuus

Vetus

Consiliatur aut nullus de impossi
bilibus aliter habere neq; nō cō
tingentibus ipsi agere. Quare si
sciā quidē cū demōstratione q̊rū
aut p̄ncipia cōtingūt alit̄ habere
horū nō est demonstratio/omnia
ēi cōtingūt et alit̄ hr̄e et nō est
consiliari de hijs que ex nc̄citate
sūt Non vtiq; erit prudēcia sci
encia neq; ars ¶ Sciencia qui
dem qm̄ cōtingit actibile aliter
habere ars aut qm̄ aliud genus
actionis et factionis ¶ relinq̄
tur ergo ipsam ēe habitū verū
cū ratione actiuū circa hōis bon̄
et mala ¶ factionis quidē ēi
finis alterū actionis aut nō semp
est ēi ipsi eupraxia finis ¶
Propt̄ hoc p̄iclea et tales pru
dētes existimamus ēe qm̄ ipsis
bona et alijs possūt speculari ēe
aut tales existimamus dispensati
uos et politicos ¶ huic et tem
perancia hoc appellamus nomine
velud saluantē prudēciā/saluat
aut talē existimationē Nō ēi om
nem existimationē corrūpit neq;
p̄uertit delectabile et triste pu=
ta qm̄ t̄gonū duos rectis equa=
les habet vel nō habet sed eas q̄
circa op̄abile Principia quidē ēi
op̄abiliū q̊d cuius grā op̄abilia

Noua

¶ Cōsultat aut nemo de hijs q̄
impossibilia sūt aliter se habere.
neq; de hijs que ipse agere nō po
test. quare si sciencia est cū demō
stratione! quorū aut p̄ncipia ali=
ter se habere possūt! hoꝝ nō est
demonstratio. nā ōnia possūt mu
tari. neq; locū habet consilium in
hijs que ex nc̄citate sūt Prudētia
nō vtiq; sciencia erit nec ars .
¶ Scientia q̄ id q̊d agit̄ alit̄
se habere potest. ars q̄ alius est
finis agēdi q̄ faciēdi ¶ Restat
ergo ut prudētia sit habitus ve
rus cū ratione. q̄ in hijs agēdis
versatur que sūt homini bona et
mala ¶ Nā faciēdi quidā alius
finis. agendi vero nō alius est.
est ēi id ipsum finis bn̄ agere
¶ Ob h̊ periclē et alios huiōi
prudētes dicimus q̄ illa que sibi
et alijs vtilia sūt prospicere va=
lent. ēe aut huiōi putamus illos.
qui publicis priuatisq; rebus ad
ministrandis sūt apti ¶ Vnde
tēpancia dicitur prudentie cōser
uatrix. cōseruat ēi huiōi iudiciū
nō ēi totū iudiciū corrūpit ac p̄
uertit voluptas! et dolor. ve=
luti q̄ triāgulus duobus rectis
equales habet. vel nō habz. sed
illud quod in agendo versatur.

corrupta at ꝓpter delectationē
vel tristiciā cōfestim nō appare=
bit principiū neq; oportere huiꝰ
grā neq; ꝓpter hoc eligere ōnia
et opari/est ei malicia corruptiā
principij Quare necesse pruden
tiam habitū ēe cū ratione verū
circa humana operatiuū ¶
Sed tn̄ artis quidē est virtus
prudentie at nō ¶ Et ei arte
quidē volens peccans eligibilior
circa prudenciam at minus quē
admodum et circa virtutes
Manifestum igitur. quoniā vir
tus quedā est et non ars
¶ Duabus at entibus ꝑtibus
anime rationem habentiū alteriꝰ
vtiq; erit virtus opinatiue/
Opinio enim circa contingens
aliter habere est et prudētia/ sz
tamen neq; habitus cum ratione
solum Signum autē quoniam
obliuio talis quidem habitus est
prudencia at nō est

QVia autem sciencia de vni
uersalibus est existimatio/
et de ex necessitate entibus
Sunt autem principia demon=
strabiliū et omnis sciencie cum
ratione enim sciencia principij
scibilis neq; vtiq; sciencia erit
neq; ars neq; prudencia

principia ei rerū agendarū sūt.
quorū grā illa agūtur. Ei at q̄
corruptus est ob voluptatē vel
dolorē repente nō apparet prin=
cipiū . neq; oportere grā huius
neq; ꝓpt̄ hoc suscepisse omnia et
egisse. nā vitiū principij corrup
tiuū est. itaq; nc̄ce est prudenti=
am ēe habitum cū ratione vera
qui in hijs agēdis versatur que
sūt hominibus bona ¶ Atqui
artis quidem est virtus. prudē
tie vero nō est ¶ Et in arte
quidem is q̄ sponte delinquit po
tior est in prudentia vero cōtra
quēadm̄ et in virtutibus. patet
igit̄ q̄ virtus quedā est et non
ars ¶ Cū vero due sint animi
ꝑticule rōnē habentes. alia vtiq;
erit virtus opinatiui nā opinio
et prudētia circa id est quod re
cipit alit̄ se habere . atqui nec
habitus cū ratione solum. signū
erit q̄ obliuio eiusmodi habitus
est sed prudentie nō est

QVia vero sciā de vniūsali=
bus extimaᵒ est. et de hijs
que sūt ex nc̄citate. sūt at prin=
cipia demostrabiliū et totius sci=
encie. nam cū ratione est sciencia
p̄ncipij eius q̄d sciri p̄t neq; sciā
vtiq; erit! neq; ars. nez prūdēcia

Vetus

Scibile quidē ēi demonstrabile hec āt sūt existentes circa cōtingentia aliter habere/neq; vtiq; sapiētia horū est. Sapiētis ēi de quibusdā habere demonstrationē est Si vtiq; quibus verū dicim9 et neq̄q̄ mentimur circa nō contingētia vel et contingentia aliter habere scientia et prudēcia est et sapiēcia et intellectus horum āt triū nullū cōtingit ēē dico autē tria prudenciā sapiēciā et sciēciā relinq̄t g° intellcm̄ ēē p̄ncipiorū

Sapientiam autē in artibus certissimis artes assigna9 puta pheidiā latomū sapientem policlitū statuificē/hic quidē igit̄ nichil aliud significātes sapiēciā q̄q̄m virtus artis est ¶ Esse āt quosdam sapientes existimamus totaliter nō scdm ptē neq; aliud aliq̄d sapientes q̄ad^m. homerus ait ī margite hūc āt vtiq; neq; fossorē dij posuerūt neq; aratorē neq; alit̄ q̄dem sapiētē. Quare manifestū qm̄ certissima vtiq; scienciarū erit sapiencia ¶ Oportz ergo sapiētē nō solū que ex p̄ncipijs scire sed et circa principia verū dicere Quare erit vtiq; et sapiencia intellectus et sciā ¶ Et quēadmodū caput

Noua

nā quod scibile! idem demonstrabile. ille vero sūt circa ea q̄ alit̄ se habere possūt. sed nec sapiēcia horū est. nā sapiētis est de quibusdā demonstrationē habere. si ergo in quibus veri sumus nec vnq̄ fallimur! circa ea que nō recipiūt. aut recipiūt aliter se habere! sciēcia et prudēcia est. et sapiēcia et intellectus. nullū vero horū triū recipit ēē. dico āt tria prudenciā. sapiēciā. sciēciā! restat ut intellectus sit principiorum.

Sapiēciā vero in artibus! tribuimus illis qui excellētissimi sūt veluti fidiā lapidariū sapiētem et policletū statuariū nichil aliud in hoc pro sapiēcia intelligentes! q̄ virtutē artis ¶ Sed ēē quosdam sapientes putamus in totū. nō scdm ptē. nec aliud quid sapientes. ut homerus de margite dixit. hunc neq; fossorē dij fecerant nec aratorē! nec aliud quicq̄ sapiētem. itaq; manifestū q̄ exactissima scienciarū vtiq; erit sapiēcia ¶ Oportet ergo sapiētē nō solum ea que a principijs manāt scire! verū etiā circa principia veritatem tēre. itaq; sapiēcia vtiq; erit intellectus et sciā ¶ At veluti

Vetus

hñs sciencia honorabilissimorū .
¶ Inconueniens ēi si q̄s scientiā
politicā vel prudentiā studiosam
existimat ēe si nō optimū eorū
que in mūdo hō est ¶ Si vtiq̄
sanū quidē et bonū alt'm homini
bus et piscibus albū āt et rectū
idem sp̄ et sapiens idem omnes
vtiq̄ dicerent prudēs et alterū
Circa seipsū ēi singula quidē bñ
speculās diceret' vtiq̄ ēe prudēs
et huic cōcederēt ipa ꝓpter q̄d
et bestiarū prudētes quasdā ēe
aiūt q̄cūq̄ circa ipārū vitā vi=
dent' potentiā habere ꝓuisiuā
Manifestum autē vtiq̄ erit qm̄
non vtiq̄ erit sapientia et politi=
ca eadem si enim eam que circa
vtilia ipsis dicunt sapientiam .
multe erunt sapiencie . Non ēi
vna circa ommū bonū animaliū
Sed altera circa singula Si nō
et medicinalis vna de omnibus
entibus ¶ Si āt qm̄ optimū
homo aliorū animaliū nichil dif
fert etenim homine alia multum
diuiniora scd̄m naturā puta ma
nifestissima ex quibus mūdus cō
stat ¶ Ex dictis utiq̄ mani=
festū quoniā sapiencia est et sci=
encia et intellectus honorabilissi
morum natura.

Noua

caput habens sciā p̄ciosissimorū
¶ Etenim foret absurdū si q̄s
putat sciām ciuilem aut prudē=
ciam studiosissimā ēe! nisi optim̄
eorū q̄ in mūdo sūt homo existit
¶ Quippe si sanū et bonū aliō
est hominibus. aliud piscibus al=
bum vero et rectū idem est sp̄
et sapiens idem omnes vtiq̄ di=
cerent prudēs vero aliud. pro=
uidere enī circa se recte singula
dicerent esse prudentis et huic
ista tribuerent q̄obrem et besti=
arum quasdā prudentes ēe aiūt
quotcūq̄ circa vitam suam pro
uidentiam habere videntur. mani
festum āt q̄ non est ciuilis et
sapientia idem. nam si dicāt cir=
ca cōmodicates proprias ver=
sari sapientiā. plures erūt sapi=
entie. nō ēi vna est circa cōmo=
dum omnium animaliū! sed alia
circa singula ipsorū nisi et medi
cina est vna de omnibus ¶ Nꝑ
si quia optimū est hō! ōniū aiāliū
nichil refert. nā alia sūt multo di
uiniora q̄ homo scd̄m naturam.
veluti ista preclarissima ex qui
bus mūdus consistit ¶ Ex
dictis ergo patet q̄ sapiētia est
scientia et intellectus preciosis=
simorum natura .

Vetus

¶ ꝓpter quod anaxagoram et thalē et tales sapientes quidem prudentes at̄ nō aiūt ēē cū vide ant ignorātes cōferentia sibiipsis et supflua quidē et mirabilia et difficilia et diuina scire ipos aiūt Inutilia at̄ qm̄ nō humana bona q̄rūt prudentia aūt circa hūana et de quibus ē cōsiliari prudētis ēi maxime hoc opus ēē dicimus bene consiliari Cōsiliat̄ at̄ nullus de impossibilibus aliter hr̄e neq̄ de quibuscūq̄ nō finis aliq̄s est et hic opabile bonū Simpliciter at̄ bon9 cōsiliator est optimi hōi opabiliū cōiectatiuus secūdum ratiocinationē ¶ neq̄ est prudentia vniūsaliū solum sed oportet et singularia cognoscere actiua ēi actio at̄ circa singularia ꝓpt̄ quod et quidā nō scientes quibusdā scientibus magis actiui et in alijs experti Si ēi sciat qm̄ leues bene digestibiles carnes et sane quales at̄ leues ignorat nō faciet sanitatē lz sciens qm̄ que volatilium leues et sane faciet magis prudētia at̄ actiua Quare oz ambas habere vel hāc magis ¶ Erit at̄ quedā vtiq̄ et hec architectonica . ¶ Est at̄ et politica et prudentia idem

Noua

¶ Quapꝓter anaxagoram et thalē et huiōi homines sapiētes ēē dicūt. sed nō prudētes quia vident illos ꝓpria cōmoda ignorantes. et illa q̄ sūt eximia q̄dē admiranda ac difficilia et diuina scire ipsos aiūt. inutilia tn̄ qm̄ nō humana querūt bona. ac prudētia circa humana versat̄. et circa illa in quibus cōsiliū habet locū. nā prudentis hoc maxime opus ēē diximus bene consulere. nemo at̄ consultat de impossibilibus alit̄ se habere. neq̄ de hijs cōmbus quoꝝ nō est finis aliq̄s. et hoc agibile bonū. simpliciter at̄ cōsulere bn̄ dicēdus est ille: qui q̄d optimum est homini in rebus agēdis id rōcinādo cōiectura assequit̄ ¶ Neq̄ prudētia ē vniuersi solum. verū etiā que ad singularia oportet cognoscere. nā actiua q̄dē est. actio at̄ in singulis versat̄. ex q̄ fit ut quidā nesciētes quibusdā sciētibus efficatiores sint in agēdo: et inter ceteros: hij qui experimentū hn̄t. nā si quis sciat ꝙ leues carnes facile digerūt̄ et salubres sūt sed q̄ sūt leues ignoret. nō faciet sanitatē sed qui scit ꝙ auiū carnes leues sūt. et salubres. faciet ma

quidem habitus ! ēē quidem non
ipsis idem ¶ Eius āt que circa
ciuitatē hec quidē ut architecto-
nica prudentia legispositiua hec
āt ut circa singularia cōmune
habet nomē politica ipsa āt actiā
et cōsiliatiua Dētētia ēi opabi-
lis q̄re extrema vel extremi. ꝓpt
q̄d ciuilit cōuersari hos solū di-
cūt soli ēi opant isti q̄admodū
chirotegnie ¶ videt āt et pru
dētia maxime ēē que circa ipsū
et vnū et habet ipsa cōie nomē
prudentia Illarū āt hec quidem
yconomia hec āt legispositio hec
āt politica et huius hec quidē cō
siliatiua hec āt iudicatiua ¶
Spēs quidem igitur quedā vtiq;
erit cognitionis sibiipsi scire sed
habet differētiā multā ¶ Et
videtur qui circa seipsum sciens
et exercitans prudens ēē politici
āt polipragmones
¶ Propter quod et euripedes
Qualiter autem vtiq; prudens
essem cui aderam innegociose.
In multis numeratum milicia
equali participare.
¶ Superfluos enim et ali-
quid operantes amplius. Que
rūt enim sibiipsis bonum et ex-
istimant opoetere operari.

gis prudentia vero actiua est.
itaq; opoetet vtrāq; habere aut
hanc magis ¶ Et erit vtiq;
hec veluti quedā ceteris presidēs
atq; dominās ¶ est āt ciuilis
et prudētia idē habit9 ēentia tñ
neq̄q̄ eadē ipsis est ¶ Eius āt
q̄ circa rē publicā versat alia ē
veluti p̄sidens q̄dā ac magistra
prudētia in legibus ferēdis. alia
in singulis agēdis ! cōsultādisq;
versat. q̄ cōi nomine ciuilis di-
cit decretū ēi agibile est ut pos-
tremū. q̄ꝓpter hos solos ayūt
rē publicā gerere soli ēi hij agūt
quēadmodū manuales artifices
¶ videt āt et prudētia maxiē
ēē que circa ipsū et vnū versat
et habet h9 nomē prudētia. illarū
āt alia disciplina rei familiaris.
alia positio legū. alia ciuilis dicit
¶ Spēs igit q̄dā erit cognitōis
sibi ꝯmoda scire. sz hz magnā va
rietatē ¶ Et videt qui illa q̄ ad
se ꝑtinent scit et in illis versat !
prudēs ēē .. ciuiles āt negociosi
¶ q̄ꝓpt et euripedes inq̄t q̄ nā
mō prudens ēēt. cui ocioso ade
rat. ī mltitudine cōnuāto exerci
tus equū ꝑcipe ¶ nā solertes
et agētes ād pl9 q̄rūt ēi q̄d sibi
sit bo^m. et h9 agēdū ēē existimāt

Vetus

Ex hac igit̃ opinione venit hos prudẽtes ee ¶ Nuãuis forte nõ est quia ipsius sine yconomia neq; sine vrbanitate Adhuc ãt que ipsius q̃bter disponere oportet īmãifestũ et intẽcendũ ¶ Dignũ ãt est eius q̃d dictũ est et q; geometrã quidẽ iuuenes et disciplinati fiũt et sapiẽtes talia prudentes ãt nõ videntur fieri Causa ãt qm̃ et singulariũ est prudentia q̃ fiũt cognita ex experiẽtia Iuuenis ãt exptus nõ est multitudo ei tẽporis faciet experiẽtiã ¶ Nuia et h̃ vtiq; aliqs intendet ꝓpter quid mathematicus quidem puer fiet vtiq; sapiens ãt vel phisicus nõ vel qm̃ hec quidem p abstractionẽ fiũt horũ ãt principia expiẽtia et hec qui dẽ nõ credũt iuuenes sed dicũt horũ ãt q; q̃d est nõ immãifestũ ¶ Adhuc peccatũ vel circa vle in cõsiliato vel circa singulare vel ei qm̃ ones ponderose aque prave vel qm̃ hec ponderosa ¶ qm̃ ãt prudẽtia nõ est sciã mãifestũ extremũ ei ẽ quẽadmodũ dictũ est opabile ei tale ¶ Immobiles fiũt quidẽ vtiq; intellectui i tellectus quidẽ ei terminoꝝ q̃rũ nõ est ratio hec ãt extremum cuius

Nota

ex hac igit̃ opinioẽ natũ est hos ẽ prudẽtes ¶ Nuãq; forte nõ est eius sine disciplina rei familiaris. et sine ciuili Insup res sua cuiq; quẽadmodũ administrãda sit. obscurũ est ac difficile cognitu ¶ huius vero signũ est q; iuuenes quidem et geometre et mathematici fiũt et sapientes in huiõi. at prudentes fieri nõ videnť. cã huius est q; in singularibus est prudentia que p experimẽtũ nobis innotescũt Iuuenis ãt nõ ẽ exptus. longitudo ei tẽporis experiẽtiã faciť ¶ Nã et de illo q̃s dubitabit quare sit q; puer mathematicus fieri potest. sapiẽs ãt vel phisicus nõ potest an q; p exhaurtionẽ est hoꝝ ãt principia experimẽto. et hec quidem nõ credũt puen sed dicunt hec ãt q̃d sint nõ est obscurũ. ¶ Insup error â circa totã rẽ in cõsiliẽto existit. aut circa pticularia. aut ei q; oẽs ponderose aque praue fiũt. aut q; hee ponderose ¶ Q; ãt prudẽtia non est sciẽcia manifestũ est. nã extremũ est ut dixmus Tale ei agbile ¶ Opposita est gº intellectui. nã intellectus est terminoꝝ q̃rũ nõ ẽ rõ hec võ extremi cuiꝰ

non est sciencia sed sensus nō q̄ propriorū sed quali sentimus. q̄mīa in mathematicis extremū trigonū stabit ei et illic sed iste magis sensus prudencia ille āt alia spēs ¶ Querere āt et cōsiliari differūt/ cōsiliari ei que

Orere quoddam est

Portet āt assumere de eubulia quid est vtrū sciā quedam vel opinio vel eustochia vel aliō quoddam genus

¶ Sciencia quidem vtiq̄ non est/ non enim querūt de quibus sciūt/ eubulia āt cōsiliū quoddā consilians āt querit et ratiocinatur ¶ Sed tamen neq̄ eustochia/ sine ratione ei et velox q̄dē eustochia cōsiliantur āt multo tpe et aiūt opari q̄dē optere velociter cōsiliata/ cōsiliari āt tarde ¶ Adhuc sollertia altezq̄ et eubulia/ est āt eustochia q̄dā sollertia ¶ neq̄ vtiq̄ opinio eubulia neq̄ vna ¶ Dz q̄ qui q̄dē male cōsiliat peccat. qui āt bñ recte cōsiliat. manifestū q̄m rectitudo q̄dā eubulia est ¶ neq̄ sciē āt neq̄ opinōis Sciē q̄dē ei nō est rectitudo nez etiā pcm ¶ opinōis āt rectitudo veritas ¶ sil āt et determinatū ē iā oe cui9 opinō est

nō est sciencia sed sensus nō ppriorū sed q̄dmodū sentimus. q̄m mathematicis extremū est triangulus. consistet ei et ibi. sed hic magis sensus q̄ prudencia. illius vō alia est spēs ¶ querere āt et consultare differūt. consul

Tare ei querere quidā est Lendū est et quid sit bñ consulere. vtrū sciencia aliq̄. vel opinio. vel bona coniectatio. vel aliud quippiā genus ¶ Sciā quidē nō est nō ei q̄rūt hoīes de q̄bus sciūt. bene cōsulere autē cōsulere est. qui vō cōsulit q̄rit. et ratione discurrit ¶ Atqui nec bona cōiectatio est. nā absq̄ rōne et cū celeritate q̄dā fit coniectura. sz ad consiliū tpis spatiū adhibet et aiūt celeritē agendū ee cōsulendū āt morose ¶ Solertia q̄ aliud est q̄ bñ cōsulere. ē āt sollertia bona coniectatio ¶ nec rursus opinō aliq̄ ē bñ cōsulere ¶ Dz q̄m qui male consulit aberrat. q̄ vero bene consulit recte cōsulit. pz q̄ directio q̄dā est bñ cōsulere ¶ nō ei sciē nez opinōis nā sciē nō est directio cū non sit error ¶ Opinionis vō directio veritatis est ¶ Et sil iā determinatū est oe id cui9 est opinio

Vetus

Sed tñ neq; sine rōne eubulia a
mente ergo deficit hec ēi nōdum
est enūciacio et ēi opinio nō que
sicio sed enūciatio quedā iā/con=
silians at̄ siue bene siue male cō
silietᷣ querit aliquid et rōcinatᷣ.
¶ Sed rectitudo quedā est eu=
bulia consilij ꝓpter q̊d consiliū
querēdū p̄mū quitē et circa q̊d.
¶ Quia at̄ rectitudo multipli
citer manifestū qm̄ nō ōnis In
continēs ēi et prauus quod ꝓpo
nit oportere ex ratiocinacione or
dinabit quare recte erit cōsiliās
Malū at̄ magnū assumēs videtᷣ
at̄ bonū q̊ddā bñ consiliari talis
ēi rectitudo consilij eubulia q̄ bo
ni adeptiua ¶ Sed est et hoc
flo silogismo sortiri et q̊d quitē
oportet facere sortiri ꝑ quod at̄
nō sed falsū mediū terminū ēē.
Quare neq; ipsa aliq̄litᷣ eubu=
lia secūdum quā quod oportet
quidem adipiscitᷣ nō q̊tē ꝑ quod
oportuit ¶ Adhuc est mltū tē=
pus cōsiliātē sortiri hūc at̄ velo
citer igitᷣ neq; illa aliqualiter eu
bulia sed rectitudo que secūdum
vtile et cuius oportz et ut et qñ
¶ Adhuc est simplicitᷣ bene con
siliari et ad quēdā finē hoc quitē
simplr vtiq; que ad finē simplr

Noua

atqui nec sine ratione est bñ con
sulere. restat igitᷣ ut sit cogitatio
nis. hec ēi nondū assentio est. est
ēi opinio nō questio. sed iam as=
sentio quedam est. qui at̄ cōsulit
siue bene siue male consulat q̄rit
aliq̄d et cogitat ¶ Sed bene
consulere directio quedam consi=
lij est. Itaq; p̄mo querēdū ē q̊d
sit cōsiliū et circa q̊d ¶ cū vero
directio multiplicitᷣ dicatur. pa=
tet q̄ nō ōnis ! incōtinens ēi ac
flagitiosus quod sibi ꝓpositū est
ratiocinādo assequetᷣ. itaq; recte
cōsulit licz magnū amplectatur
malū. at bñ cōsulere bonū q̊ddā
videtur. nam ea directio consilij
que bonū assequitᷣ. bñ cōsulere ē
¶ Em̄uero hec etiā falsa rōne
quis assequi potest. et q̊d fieri
oportet obtinere ꝑ quod at̄ nō.
sed falsū ēē mediū terminū itaq;
nec id etiā bene consulere erit ꝑ
quod assequetᷣ quod oportet. sz
nō ꝑ quod oportebat ¶ Prete
rea fieri potest ut aliquis multū
tēpus cōsultando potiatᷣ aliquis
vero cito. nō igitur adhuc illud
bñ consulere est. sed directio sm̄
vtilitatē et scdm id cuius ē op9
et ut et qñ ¶ preterea est sim
plicitᷣ bene cōsulere et ad finem

Vetus

ordinans quedā ād que ad quēdā finē. si vtiq; prudentiū bene cōsiliari eubulia erit vtiq; rectitudo q̄ scōm cōferens ad finem cuius prudentia vera suspitatio est

Est ād et sinesis et asinesia scōm q̄s dicimus sinecos et asinetos neq; totaliť idē sāē vel opinioni oēs ei eēnt sinechi ¶ Neq; aliq̄ vna earū q̄ p̄m ptem sāārū puta medicinalis / de sanis ei vtiq; esset vel geometria circa magnitudines neq; ei de semp entibus et immobilibus sinesis est neq; de factis cuiꝰ cūq; sed de q̄bus dubitabit vtiq; aliquis et cōsiliabitur ¶ Propť q̄o circa eadē quidem prudentiē est ¶ Non est ād idem sinesis et prudentia / prudentia quidē ei p̄ceptiā est Nō ei oportet agere vel non finis ipsius est Sinesis ād iudicatiua solum Idem ei sinesis et eusinesia et ei sineq; et eusineq; ¶ Est ād neq; habere prudentiam neq; fuemre sinesis sed quēadm̄ discere dicitur symenay quando vtitur sāā sic m vtq; opinione ī iudicare de hys de q̄bus prudētia est alio dicente et iudicāte bn̄ Eu ei ei quod est bn̄ idē et hinc venit nom̄ sinesis secūdū

Nova

aliquē simplr cū ad extremū simpliciter dirigit ad finē aliquē cū ad hūc finē. si igit prudētiū est bn̄ q̄sulere. erit vtiq; bn̄ cōsulere drectio scōm vtilitatē ! ad finē

Hec9 prudētia vā existiātio ē

Sagacitas q̄p et ebetudo p̄m q̄s sagaces et ebetes dicūtur nō ōio idē ē q̄o sāā vel opiō nā ōes sagaces ee possent ¶ neq; vna aliq̄ ptcularū sāāq; veluti medicinalis. nā de sanis vtiq; eet ā geometrica circa mgnitudines. nez ei de hys q̄ sp sūt et nūq̄ mouēť sagacitas ē neq; de c9libet factis sed de hys circa quas dubitaret vtiq; aliquis et consuleret ¶ q̄pter circa illa eadē m quibus prudentia versať ¶ nō est ād idē sagacitas et prudētia. nam prudentia p̄ceptiua est. quid ei agēdū sit vel nō. eius ē finis. at sagacitas dindicatiā est solū. ideo ei sagacitas et bona intelligētia. et ei sagaces et bn̄ intelligentes ¶ est ād sagacitas nō hrē prudētiā aut accipe. sz veluti addiscere dicť sape qñ vtiť sāā. sic et in utēdo opōe et m iudicādo ea de quibus est prudētia alio dicēte bene iudicare. et ei bn̄ idē est q̄o ꝓbe hic vēit nom̄ sagacitas ! p̄m

Vetus

q̃ eusmeti ex ea q̃ est in discere
dicimus ēi discere symenay mul
tociēs ¶ Vocata at̄ gnome b̄m
quā eugnomonas et habere ay=
mus gnomen epyeikeios est iu=
diciū rectū Sig^m at̄ epyeikeya
ēi maxiē aymus ēē signomonicū
et epyeikes habere circa q̊ddam
signomen Signomē autem est
iudicatiua epyeykeos recta/rcā
at̄ veri ¶ Sūt at̄ omnes ha=
bitus rationabiliter in idem ten=
dentes dicimus ēi gnomen et si=
nesim et prudenciā et intellectū
in eosdem inferentes gnomē hrē
iā et intellectū et prudentes et
sinecos omnes ēi potentie hee ex
tremorū sūt et singulariū ¶ et
in eo quidē q̃ iudicatiuus est de
q̊bus prudēs sinecus eugnomū
vel signomum Epyeikeya cōia
bonorū ōniū sūt in eo q̃ ad aliū
Sūt at̄ singulariū et extremo=
ꝝ omniū opabilia et ēi prudentē
oportet cognoscere ipsa et sine=
sis et gnome circa opabilia hec
at̄ extrema ¶ Et intellectus
extremorū in vtraq̃ et ēi p̄moꝝ
terminorū et extremoꝝ intellec
tus est et nō ratio hic quidē b̄m
demonstrationes īmobiliū t̄min=
norū et p̄morū hic at̄ in practi

Noua

quā bñ sagi ex ea q̃ in discēdo ē
dicimus ēi freqñr in addiscendo
sapere ¶ Ea vero que appella
tur sententia scd̄m quā bñ sen=
tire dicimur et sentētiā habere.
et boni et equi rectū iudiciū est.
cuius rei illud erit signū q̃ bo=
nū et equū virum maxime dici
mus ēē in miti sentētia et equū
ēē circa quedā ignoscere. at ig=
noscere sentire est. recte iudicādo
circa equitatem recte at̄ veri.
¶ Sūt at̄ hij omnes habitus
rationabiliter in idem tēdentes.
dicimus ēi sentētiā sagacitatem
prudentiā et mētē ad eosdē refe
rētes sentenciā habere et mētē.
cū et prudentes et sagaces. oēs
vero huiōi potencie extremorū
sūt et singulariū ¶ In iudican
do quidem de quibus prudens sa
gax. et bene sentiens siue mitis.
nā equitas cōmune quiddam est
bonorū ōniū in eo qd̄ ad aliū.
sūt at̄ agibilia singulariū et ex
tremorū ōnium! et prudētem oꝫ
ipsa cognoscere. et sagacitas
ac sententia circa agibilia h̄ aut̄
extrema ¶ Et intellectus ex=
morū vtrimq̃. nā et p̄morū ter
minōrū et vltiōrū intellectus est
et nō rō. alt̄ scd̄m demōstratio

tis extrem et contingētis et al=
terius ꝓpōnis principia ēi eius
quod ē cuius grā hec ex singu=
laribus ēi vniuersale horū/opor
tet igit̄ habere sensū hic at̄ est
intellectus ¶ ꝓpter quod vidē
tur naturalia ēē hec et natura
sapiens quidē nullus gnomen at̄
habet et finesim et intellectum
Signū autē quoniā et etatibus
existimamus sequi et hec aliqua
etas intellectū habz et gnomen
ut natura causa existente
¶ Propter quod et principiū
et finis intellectus ex hijs ēi de
mōstratiōes et de hijs ¶ Qua
re oportz attēdere expertorū et
seniorū vel prudētū in demōstra
bilibus enūciacionibus et opinio
nibus non minus demōstracionū
ꝓpter habere ēi experiēcia visū vi
dent principia ¶ quid igit̄ est
prudencia et sapiencia et circa q̄
vtraq; existens et q̊niā ꝑticule
alterius anime virtus vtraq;
dictū est

DVbitabit autem utiq;
aliquis de ipsis quid vti
les sunt sapientia quidem enim
nichil speculatur ex quibus erit
felix homo neq; vnius enim est
generationis

nē terminorū īmobiliū et primo
rū alter in rebus agendis extre
m et mobilis et alterius disposi
tionis. hec ēi principiū sūt cui⁹
gratia. ex singularibus ēi vl'e.
horum igitur oportet sensū hrē.
hic autem est intellectus
¶ Ex quo naturalia videntur
ista ēē. natura vero nemo sa=
piens est. ad sentētiā habere et
sagacitatē et intellectū signū est
q̄ scd̄m etatē putamus illa sequi
cōuenire et hec etas intellectum
habet atq; sententiā quasi natu
ra existat causa ¶ Qua ꝓpter
principiū et finis est intellectus.
ex hijs enim demōstratiōes fiūt
de hijs ¶ Itaq; nō minus inhe
rendum est expt̄is et senioribus
vel prudentiū opinionibus atq;
sentencijs sine demonstratione.
q̄ demonstrationibus ipsis. ve=
luti ēi oculū ꝑ experiētiā habētes
principia discernūt ¶ Quid
igitur sit sapientia et prudentia
et circa quid vesetur ipsarum
vtraq; dictū est.

SEd ambiget quispiam in
quibus rebus vtiles sint.
nam sapientia quidē nichil horū
ꝓspicit. ex q̄bus hō beatus effi
ciat̄. nullius ēi est generationis

Vetus

Prudencia ãt hoc quidẽ habz sed cuius grã hoc opus est ipsa Di quidẽ prudencia quidem est que circa iusta et pulchra et bona homini hec ãt sũt que bomi est viri opari / michil ãt magis opatiui m eo quod est sare ipa sumus ¶ Diquidem habitus virtutes sũt q̃dm neq; sana neq; bene habentia q̃cũq; nõ m eo q; est facere sed ĩ eo q; ab habitu ẽe dicãt Nichil ẽi magis opatiui m eo q; est habere medicinalẽ et exercitatiuã sum9 ¶ Di ãt nõ hoc grauia prudẽtẽ ponẽdũ sed eius quod ẽ fieri exĩtibus studiosis michil vtiq; erit vtilis ¶ Adhuc ãt neq; nõ habentibus. michil eĩ differrz ipsos habere vel alios habentibus psuadere sufficienter q̃d habeat vtiq; nobis q̃dmodũ et circa sanitatẽ volentes ẽi sani ẽe tñ nõ dicimus medicinalẽ ¶ Adhuc ãt mouemens vtiq; ẽe videbitur si deterior sapiencia exĩs principalior ipsa erit faciens ẽi principat̃ et p̃cipit circa singulum de hijs autẽ dicendũ. nũc ãt dubitatũ est de ipsis solũ ¶ Primũ quidem igit̃ dicimus q̃ bñ seipsas nãcarũ eligibiles ipas ẽe virtutes exĩtes vtraq;

Prudẽtia vero hꝫ habet quidẽ. sz q̃dm vtilis erit. siquidẽ prudentia circa illa versat̃. que sũt iusta et honesta et bona hoĩbus. hꝫ sũt ãt que agere bomi viri est. sz p eorũ sciẽtiã michilomagis ad agendũ illa ermus apti ¶ Di quidẽ habitus virtutes sũt. vehia neq; sana neq; valitudinaria quotcũq; nõ ab agẽdo sed ab habitu ẽe dicimus. et ẽi michilomagis agere apti sumus q̃ medicinalem aut gymasticã habeamus ¶ Q̃ si nõ hoc gratia prudẽtem ponere debemus sed eius q̃d ẽ fieri studiosos michil vtiq; erit studiosis vtilis ¶ Preterea neq; hijs qui nõ habẽt. michil ẽi refert utrũ ipsi habeãt. vel habẽtiũ cõsilijs acq̃scãt habundeq; nobis erit veluti ĩ sanitate. q̃uis ẽi sani ẽe velimus medicinã tamẽ nõ adhibimus ¶ Et p̃terea ab furdis videbit̃ si deterior q̃ sapiẽtia exĩs potior erit q̃ illa. que ẽi facit. dominatur et imbet in singulis. de hijs igit̃ dicendũ est. nũc tamen dubitatum est solum de ipsis

Dicimus igitur primo q; per se ipsas necessariũ est virtutes eas existere. virtutes ãt ẽe vtriusq;

Noua

vtriusq; pticule et si nō faciun
nichil neutra ipsarū ¶ Deinde
et faciūt quidem nō ut medici=
nalis aūt sanitatē sed ut sanitas
sit sapientia felicitatem /pars ēi
existēs tocius virtutis in haberi
facit et in operari felicē ¶ Ad=
huc opus pficit et scdm prudētiā
et moralē virtutē/ virtus quidē
ēi intētionē facit rectā prudencia
aūt que ad hanc Quare aūt pticu
le anime nō est virtus talis nu=
tritiue nichil ēi in ipsa operari vel
nō operari ¶ De eo aūt qd est
nichil ēe magis opatiuos ꝓpter
prudētiā bonorū et iustoꝝ parū
superius incipiēdū sumētes prin=
cipiū h̄ Quē admodū ēi et iusta
dicimus operantes quosdā neq̄q̄
iustos ēe puta a legibus ordina=
ta facientes vel nolentes vel ꝓpt
ignorātiā vel ꝓpter alterū quidē
et nō ꝓpter ipsa q̄uis operātur
quidē que oportet et quecūq; oz
studiosū sic ut videt ēe q̄lit ha=
bētē opari singula ut sit bonus
dico aūt puta ꝓpter electionem
et ipsorū gratia opatorū electi
onem quidem igitur rectā facit
virtus Quecūq; aūt gratia illius
nata sūt fieri non sūt virtutis
sed alterius potencie .

pticule et si nichil faciat alteru=
tra ipsarum ¶ Deinde faciūt
quidē non ut medicina sanitatē
sed ut sanitas! sic sapientia feli=
citatem. cū ēi ps sit tocius vir=
tutis habendo et operando facit
beatos ¶ Insuper opus perficit
scdm prudentiam et moralē vir
tutē. quia virtus intētionem fa=
cit rectā. prudētia vero illa diri
git q̄ ad hāc tēdūt q̄re vō animi
pticule nō est virtus talis vege
tatiue. nichil in illa est vtꝝ agat
vel nō agat ¶ de eo aūt quod
nichil magis apti sūt ꝓpter pru
dentiā ad honesta et iusta agēda
paulo superius īcipiēdū est. hinc
sūpto initio q̄ad m̄ dicimus q̄sdā
iusta agere nec tn̄ ēe iustos. ve
luti eos q̄ faciūt ea q̄ leges p̄ci
piūt. aut inuiti aut ꝓpter igno
rantiā aut p aliud quippiā. non
aūt ꝓpter ipsa. at qui agūt illa
que oportet et quot oportet stu
diosū virū. sic est ut videtur ali
qualiter se habentē agere singu
la ut bonum sit. dico ceu p elec
tionem et ipsorū que aguntur
gratia. electionem igitur rectā
facit virtus. quot autem illius
gratia fieri nata sūt ea non sūt
virtutis sed alterius potentie.

Vetus

Dicendū at̄ scientibus manifesti=
us de ipsis est vtiq; quedam potē
cia quā vocat̄ deynoticā hec aut̄
est talis ut ad supposita intentio
nē cōtendētia possit / hec opari et
sortiri ipsis Siquidē igitur intē
tio sit bona laudabilis est / si autē
praua astucia ꝓpter q̄d et pru=
dētes deynos et astutos aymus
ēē ¶ Est at̄ prudētia nō potē
tia sed nō sine potētia hac habit9
at̄ visui huic sit anime non sine
virtute et ut dcm̄ est et est ma
nifestū Sillogism ēi opabiliū
p̄ncipiū habentes sūt quia talis
finis et optim9 q̄liscūz ens Dic
ēi sermonis grā quodcūq; h̄ at̄
nisi bono non apparet ꝑuertit ēi
malicia et mētiri facit circa prac
tica p̄ncipia Quare manifestum
qm̄ impossibile prudentē ēē non
entem bonū

Intēdendū vtiq; rursus de
virtute et ēi virtus silr habz ut
prudētia ad deynoticā . nō idem
q̄dē sile at̄ sic et naturalis vir
tus ad p̄ncipalē Omnibus ēi vi
detur singulos morum existere
natura aliq̄lit̄ et ēi iusti et tēpe
rati et fortes et alia habemus cō
festim a natiuitate Sed tamen
querimus alterum quidem p̄n=

Noua

De quibus scientibus dicēdū est
clarius / est igit̄ qnedā potencia
quā astucia vocat̄. hec huiōi est
ut ad sb̄iam intētionē agere ista
possit. et ad effectū ꝑducere. si
igit̄ itaq; id ad quod intēdimus
rectū sit! laudabilis est. sinautē
ī ꝓbū tūc est dolus! q̄ ꝓpt̄ pru
dētes astutos nō dolosos ēē dici9
¶ est at̄ prudentia nō h̄ poten
cia. sed nō absq; ista potēcia ha=
bitus vero huic intuitui efficit̄
animi nō sine virtute ut dictū
ac manifestū est. nā cogitatio=
nes et discursus rationis rerum
agendarū principium hn̄t ꝙ tale
q̄d sit extremū et optimū. qua
lecūq; tandē id sit. et ēi sit verbi
grā / quiduis hoc nisi bono viro
nō videtur. nā prauitas obliq̄t!
et falso errore labifacit circa p̄n
cipia rerū agēdarū. quare ptz ꝙ
impossibile est prudentē ēē quē=
piam nisi sit bonus

Sed considerandū est rur=
sus circa virtutē nā virtus fere
silr se habz ut prudētia ad astu
ciā. nō eadē quidē sed certe silis
sit et ñalis virtus ad eā q̄ est
ꝓprie virtus. ōibus ēi vident̄ ña
q̄dāmō mores in singulis subsis
tere. nā ut iusti sim9 et tpati et

Vetus

ũpabilẽ bonũ ẽẽ et talia ſm̃ aliũ modũ exiſtere et ẽi pueris et beſtijs naturales habitus exiſtũt ſed ſine intellectu nociui videtur existentes Verũptñ tm̃ videt videri qm̃ quẽadmodum corpori forti ſine viſione moto accidit falli fortiꝰ ꝓpter nõ habere viſũ. ſic et hic ſi aũt accipiat intellectũ in operari differt/habitus aũt ſit existens tunc erit proprie virtus quare quẽadmodũ in opinatus due ſũt ſpecies deynotes et prudentia ſic in morali due ſũt hec quidem virtus naturalis hec aũt principalis et harum principalis non fit ſine prudentia

¶ Propter quod ayũt omnes virtutes prudentias ẽẽ et ſocrates ſic quidem recte querebat ſic autem peccabat. Quoniam quidem ẽi prudẽtias exiſtimabat ẽẽ õnes virtutes peccabat. Qm̃ aũt nõ ſine prudẽtia bene dicebat Signũ aũt et ẽi nũc omnes qñ diffiniũt virtutẽ apponũt habitum dicentes et ad que eſt ſcõm rectam rationem recta autẽ que ſecundum prudenciam vidntur vtiq; diuinare aliqualiter omnes quoniam talis habitus virtus eſt que ſecundũ prudenciam

Noua

fortes et alia huiõi ſtatim a natiuitate habemus. ſed tamen querimus aliud quidda propie bonũ ẽẽ! ac talia aliter adẽẽ. nã pueris quidẽ et beſtijs naturales ſũt habitus verũ abſq; mente videtur ẽẽ nociui. illud dũtaxat apparet q; qũadmodũ in robuſto corpe ſine intuitu ſe mouente cõtingit fortiter offendere. q; viſum non habet ita et hic q; ſi accipiat mẽtem in agendo differt. habitus vero ſimbs exiſtẽs. tũc erit ꝓpie virtus. itaq; ut in opinabili due ſũt ſpecies. aſtutia et prudẽtia. ſic in morali due ſũt. naturalis virtus. et ꝓpia. verũ hanc que propia eſt nõ fit abſq; prudẽtia ¶ et propterea ayũt virtutes omnes ẽẽ prudentias. et ſocrates ꝑtim recte queſiuit. ꝑtim errauit q; enim omnes virtutes putabat prudẽtias ẽẽ! errabat. quod vero non abſq; prudẽtia! recte dicebat. ſignũ huius eſt q; nũc omnes qui virtutem diffiniũt admiguũt habitũ. dicẽtes et ad q̃d eſt ſcõm rectã rõnẽ recta aũt ratio eſt ſcõm prudentiã. videt auguran q̃damodo omnes huiuſmodi habitum virtutẽ ẽẽ qui habitus ſit ſcõm prudẽtiã

Vetus

¶ Oportet aut̄ parū transcen
dere nō ēi solum qui scd̄m rectā
rationē sed qui cū recta rōne ha
bitus virtus est/recta aut̄ rō de
talibus prudētia Socrates qui
dem igit̄ rationes virtutes existi
mabat ēē Sciās ēi ēē ōnes nos
aut̄ cū rōne Māifestū igit̄ ex dic
tis qm̄ nō possibile bonū ēē pnci
paliter sine prudentia neq; pru=
dentē sine morali virtute ¶ Dz
et ratio sic dissoluet̄ vtiq; q̄ dis=
putat quis qm̄ separant̄ abinuicē
virtutes Nō ēi idē optiē natus
ad ōes quare hanc quidē sciuit.
hanc aut̄ nequaq̄ assumens erit.
¶ hoc ēi scd̄m naturales quidē
virtutes cōtingit scd̄m q̄s aut̄ di
cit̄. simpl'r bonus nō cōtingit.
Simul ēi prudentie vni existenti
omnes inerūt ¶ Manifestū
aut̄ q̄uis si nō practica esset qm̄
indigeret vtiq; ipsa ꝓpter pticu
le virtutē ēē et qm̄ nō erit elec
tio recta sine prudencia neq; sine
virtute hec quidē ēi finē hec aut̄
que ad finē facit opari Sed tñ
neq; et pncipalis ē sapiētie neq;
melioris picule q̄admodū neq;
sanitatis medicinalis Non enim
vtitur ipsa sed videt q̄liter fiat
illa cuius grā pcipit sed nō illi.

Noua

¶ Sed oportet parūp trans=
gredi nō ēi solum habitus qui ē
scd̄m rectā rōnē. sed ille qui est
cū recta ratiōe virtus est. recta
aut̄ ratio in talibus prudētia est.
socrates igit̄ putabat virtutes
ēē rōnes. nā illas ōnes dicebat
ēē sciās. nos aut̄ cū ratione esse
putamus. patet igitur ex iam
dictis nō posse quēq̄ ēē bonum
virū sine prudētia. neq; pruden
tem sine morali virtute ¶ Dz
sermo hic solueret̄ quo disputa
re quis posset virtutes abinuicē
separi. nō ēi eūdem nasci ad om
nes aptū Itaq; aliam iā quidē
hrē. aliam non habere ¶ Sed
hoc recipiēdū est in naturalibus
virtutibus. at in hijs virtutibus
p q̄s simpliciter dicit̄ vir bonus
nō repitur. simul ēi cū prudētia
que vna est omnes sil' existunt
¶ Patet aut̄ q̄ et si nō actiua
ēēt. tamē opus erat eius. quia
pticule virtus est! et quia non
erit electio recta sine purdētia.
neq; sine virtute. hec ēi finis.
hec vero ad finem agere facit
¶ Attamē nec pstat sapiēcie.
nec meliori pticule. ut nec sani
tati medicina. nō ēi vtit̄ illa. sz
ꝓuidet ut sit illi9 g° grā iubet

Adhuc sile et si q̄s politicā dicat p̄ncipari dns qm̄ p̄cipit circa oiā que in ciuitate ¶ Et sic est finis sexti libri ethicorum

Post hec at̄ dicendū aliud facientes principiū qm̄ circa mores fugiendorū tres sūt species / malicia / incōtinentia / bestialitas ¶ Contraria at̄ duobus quidem manifesta hec q̄dem enim virtutem hec at̄ continentiā vocamus ¶ ad bestialitatē at̄ maxime vtiq; cōgruit dicere sup̄ nos virtutē heroycam quādā et diuinā ¶ Nūc admodum homerus de hectore fecit dicētē priamū qm̄ valde erat bonus neq; videbatur viri mortalis puer existere sed dei Quare si q̄ad^m aiūt ex hōibus fiūt diuini ꝓpter sup̄ excellentiā virtutis talis quidem vtiq; erit videlicet bestialitati oppositus habitus ¶ Et ei q̄admodū neq; bestie est malicia neq; virtus sic neq; dei Sed hoc quidē hōrabili9 virtute h° at̄ alterū genus q̄ddā malicie . q̄ at̄ rarū et diuinū viꝝ ēē quē ad^m latones cōsueuerūt appellare qn̄ admirantur .

sed nō illi p̄terea simile ut si q̄s ciuilē dicat p̄ncipē ēē deorū . q̄ disponit de oībus q̄ fiūt ī ciuitate

¶ Explicit sextus liber ethicoꝝ

Post hec dicēdum est alio sūpto p̄ncipio ! q̄ circa mores fugiēdorū t's sūt species . vitiū incōtinētia . īmanitas ¶ horū vō duobus ꝯria māifesta sūt . nā aliud virtutem aliud cōtinētiā vocamus ¶ Aduersus at̄ inmanitatē maxlē q̄s cōgrue opponat ! eā virtutē que supra nos est . heroicā quādā et diuinā ¶ ut homerus de hectore facit p̄amū dicētē . eximia illū bonitate p̄stare . neq; videri mortalis hōis filiū ēē . sed dei . itaq; si ex hōibus fiūt dn̄ p̄ excellentiā virtutis ut ayūt . talis q̄dē vtiq; erit is habitus qui in manitati opponitur ¶ nā ut bestiaꝝ nō est neq; vitiū neq; virtus . sic etiā nec dei . sed hec quidem p̄ciosior est q̄ virtus . illa vero aliud q̄ddam genus improbitatis cum autem raro contingat virum quempiam ēē diuinum . ut latones dicere consueuerunt .

Vetus

valde aliquē diuinus est vir ay
ūt sic et bestialis in hōibus ra=
rus maxime aūt in barbaris est
fiūt aūt quidem et ꝓpter egritu
dines et orbitates et ꝓpter ma
liciā aūt hominū supexcedētes sic
supinfamamus ¶ Sed de hac
quidem dispositione posterius fa=
ciēdū q̄dā recordacionē de mali=
cia dictū est prius de incōtinēcia
aūt et mollicie et dilicijs dicēdū
et de cōtinētia et ꝑseuerātia neq;
ēi ut de eisdem habitibus virtuti
et malicie vtrāq; ipsarū suscipiē=
dū ¶ Neq; ut alterū genus.
¶ Oportet aūt quēadmodū in
alijs ponentes que apparent et
primū dubitantes sic ostendere
maxime quidem omnia ꝓbabilia
circa has passioēs Si aūt nō plu
ra et principalissima si ēi soluāt
difficilia et derelinquāt. ꝓbabilia
ostēsū vtiq; erit sufficienter

Videt utiq; cōtinētia et ꝑse
uerantia studiosorū et lau
dabiliū ēē Incōtinēcia aūt et mol
licies prauoꝝ et vituꝑabiliū Et
idem cōtinēs et ꝑmansiuus in ra
tione et incontinens et egressiuꝰ
a ratione. Et incontinens quidē
sciens qm̄ praua agit ꝓpter pas
sionē Continens aūt sciēs q̄niam

Noua

cū valde aliquē admirant! diuinꝰ
est īquiūt vir! sic et īmanē quē
piam inter hōines raro ayūt ex
istere. ac maxime int' barbaros
est fit aūt qn̄q; ꝓpter morbos et
orbitates. et qui alios homines
malignitate excedūt. eos hac in
fami appellatiōe vocamus ¶ sed
de huiōi dispositione. postea men
tio erit facienda. de vitio aūt dcm̄
est prius. de incōtinentia vō et
mollicie atq; luxuria dicēdū est.
ac sil' de cōtinētia et cōstātia. nō
ēi sic accipiendū est. q̄si vtraq;
ipsarū sit idē habitus qui virtus
et [illegible]. nec etiam q̄si sint aliud
genus ¶ Oz vō ut in alijs! ita
et hic. positis que apparēt. ac du
bitationibus p̄mo factis! osten=
dere maxime quidē ōia que pro
babilia sūt circa huiōi affectus.
a certe plurima ip̄orū atq; p̄ci=
pua. si ēi soluant difficilia et re
linquant ea q̄ probabilia vident
sufficienter erit ostensū

Videtur ergo cōtinencia et
cōstancia ꝓborū et laudabilium
ēē. incōtinencia vō et mollicies
improborū et vituꝑabiliū. idēq;
est cōtinēs! et cōstās in ratiōe
at incontinēs! et is q̄ rationem
omittit et incōtinēs quidē sciēs

praue cōcupiscentie nō sequitur
ꝓpter rōnē ¶ Et tpatū quidē
cōtinentē et pseueratiuū talē aūt
hij quidē ōnē tpatū hij aūt nō et
intēpatū incōtinētē et incōtinē-
tē intēpatū cōfuse hij autē alte
ros ēē ayūt prudentē aūt qñq;
quidem nō ayūt contingere ēē
incontinentem Nñq; aūt quosdā
prudentes existentes et deynos
incontinentes ēē Adhuc incōti
nentes quidē dicūt̄ et ire et ho-
noris et lucri que quidē igit̄ di
cūt̄ hec sunt ¶ Dubitabit aūt
vtiq; aliq̄s qualiter existimans
recte incōtinens est quis Sciē-
tē quidē igit̄ nō aiūt quidā possi
bile ēē Durū ēi sciā existēte ut
estimabat socrates aliud quidem
īpare et trahere ipsū quēadmo
dū seruū Socrates quidē ēi to-
taliter pugnabat ad rōnem ut
nō exñte incōtinētia Nullū ēi ex
istimantē opari preter optimū
sed ꝓpter ignorāciā ¶ Iste qui
dem igit̄ sermo dubitat de appa
rētibus manifeste et optimū que
rere circa passionē si ꝓpt̄ ignorā
ciā q̄s mod9 fit ignorācie. qm̄ ēi
nō existimat q̄dē incōtinēs exñs
añ in passioē fieri mām ¶ Sūt
aūt q̄dā q̄ h̄ q̄dē ꝯcedūt h̄ aūt nō

q̄ praua sūt facit ꝓpt̄ cupidita
tē. ꝯtinēs vō sciēs q̄ cupiditates
praue sūt. eas nō seq̄t̄ ꝓpt̄ rōnē
¶ Et tēpatū quidē cōtinētē et
ꝯstātē. et talē alij oiō tpatū. alij
et intpatū incōtinētē! et incōtinē
tē intēpatū pmiscue vocamus.
interdū vō alios ēē dicim9. et in
tdū vō fieri nō posse ut prudēs
sit īcōtinēs. īterdū vō q̄sdā pru
dentes et solertes. incontinētes
ēē Insup incōtinentes dicūt̄ et
ire et honoris et lucri. ea igit̄ q̄
dicūt̄ ista sūt ¶ Queret aūt ali
q̄s quō fieri possit ut q̄sq̄ sane
mentis incōtinens sit. dicūt qui
dā fieri nō posse in sciente. nā dif
ficile est ut socrates putabat. si
sciā adsit. aliud q̄tq̄ p̄ualere. ac
veluti mācipiū in seruitutē tra
here. socrates ēi contra incontī-
nētiā oiō pugñbat q̄si illa nō ēēt
neminē ēi intelligētē. facere ꝯ id
q̄d optimū scit. sz eos q̄ faciūt p
ignorātiā facē At h̄ rō māifeste
dissētit ab hijs q̄ apparēt. et opor
tunū ē de effectu īq̄rē si p igno
rātiā q̄s mod9 ignorācie fiat. q̄d
ēi nō putat q̄ īcōtinētia vtit̄ p̄us
q̄ in ꝑtbatioē cōstitut9 sit. māi
festū ē ¶ Sz sūt q̄dam qui ꝑtim
assētiūt socrati. ꝑtim nō assētiūt

Dáā quitē ēi michil ēe melius
confitēt. nullū āt opari preter
opinatū melius non cōfitent et
ꝓpter ꝙ incontmentē aiūt non
sáām hntē īpari a voluptatibus
sed opiōnē ¶ Ded tñ siquitē
opinio et nō sáā neq; fortis sus-
picatio cōtratendens sed quieta
ꝙad^m in dubitantibus venia ei
ꝺo est nō manere in hns ad con-
cupiscēdas fortes. malitie autē
nō venia neq; aliorū nulli vitu-
pabiliū ¶ prudētia g^o contra
tēdente hoc ēi fortiss^m ¶ Dz
mconuemēs erit ēi idem sil' pru
dens et īcontinēs dicet āt vtz
nullus prudētis ēe opari volētē
prauissima ¶ Cū hns āt ostē
sum est prius qm̄ actimus quitē
prudēs extremorū ēi aliquis et
hns alias virtutes ¶ Adhuc
siqtē in eo ꝺo est concupiscēdas
habere fortes et prauas cotinēs
nō erit tpatus continēs neq; cō
tinens tēpatus neq; em̄ ꝙ valde
tēperati neq; prauas habere sed
tñ oportet qtē ¶ Diquitē ēi
bone concupiscēde prauus ꝓhi-
bens habitus nō sequi qre con-
tinentia nō ōmis studiosa. si āt
mfirme et nō praue michil vene-
rabile/ neq; si praue et mfirme

nam michil ēe potentius ꝙ sáēta
confitent. et ꝓpterea dicūt m-
contmentē nō sáām habentē sed
opmionē supari a voluptatibus
¶ Ꝙ si opinio est ac nō sáētia
neq; firma existimatio. que re-
pugnat. sed remissa ut in ambi
gētibus. venia danda est. si nō
pstitit m illis contra vehemtes
cupitates. at prauitatū nō est
venia. neq; alter cuiq; vitupa
bilū ¶ prudentia ign^a resisten
te. hec ēi valentiss^m quidā est.
ceterū absurdū ¶ qz vnus et
idem erit sil' prudens et mconti
nēs. sed dicerē nō ēe prudētis
sponte agere illa que sūt praua
¶ Et insup ostensū est prius
prudentē m agēdo versari. nam
extremorū est et alias hīs vir-
tutes ¶ preterea si in habēdo
cupitates vehementes et m-
probas! contmens est. nō erit
tpatus contmēs. neq; ꝙtmens
tpatus. nō ēi est tpati! vehem
tes hrē neq; ī ꝓbas. at id ꝙtem
oportet ¶ nā si bone sūt cupi-
tates prauus est is habitus q̄
nos ab earū ꝓsecutione repellit
itaq; cōtinētia habitus. nō ōmis
studiosa. ꝙ si mbecilles et non
praue. michil egregiū! im praue

nichil magnū ¶ Adhuc si ōni opinioni ꝑmāsiuū facit cōtinētia praua puta si et fl'e ¶ et si ab ōni opinione incōtinētia egressiuū erit aliq̄ studiosa incōtinētia puta sophoclis neoptolemus in philotete laudabil' ēi nō ꝑmanēs Quibus suasus est ab vlixe ꝓpt' tristari mētiēs ¶ adh' sophisticꝰ sermo mētiēs dubitaᵒ propter inopinabilia enim velle arguere ut sapientes sint cum attingūt factus silogismus dubitatio fit ligata est ēi mēs cū manere nō velit ꝓpter nō placere cōclusū ꝓcedere at̄ nō possit ꝓpter soluere nō hr̄e sermonē. ¶ accidit at̄ ex quodā sermone īprudentia cū incōtinentia virtus cōtraria ēi opatur q̊rū opinatur ꝓpter incōtinentiā opinat' at̄ bon̄ mala ēē et nō oportere opari quare bona et nō mala opabit'.

¶ Adhuc in ꝑsuaderi opans et ꝑsequens delectabilia et eligens melior vtiq; videbit' eo qui nō ꝓpter ratiocinationē sed ꝓpt' incontinentiam Sanabilior enim propter dissuaderi vtiq; incontinens autem reus prouerbio in quo aymus quanto aqua suffocat quid oportet adhuc bibere.

et imbecilles. nichil magnū

¶ Preterea si in ōni opinione persistere facit continētia praua est. vtputa si etiam in falsa

¶ Et si ab ōni opinione dimouere facit incōtinētia. erit quedā incōtinentia laudabilis vt neoptolemus ille apud sophoclē laudat' q̄ non ꝑmaneat in hijs que suaserat vlixes ꝓpter molestiā mētiēdi ¶ Idē est in captionibꝰ sophistarū. illi ēi cū videri velint supra modū acuti. ac mirabilia quedam īꝓbare. eorū sillogismꝰ insolubilis fit. ligat' ēi mens cū acq̄escere nolit cōclusioni nō placenti. nec ꝓcedere vltra valeat. qm̄ q̄ad^m soluat nō h; ¶ contingit vō aliq̄ rōne īprudentiā cū incōtinētia ēē virtutē propt' incōtinētiā ēi cōtraria faciet eoꝝ q̄ cēsebat. cēsebat at̄ bon̄ ēē mala. nec agere illa oportere. itaq; bon̄ et nō mala aget ¶ insup q̄ voluptates ex eo seq̄t' et eligit. q̄ ꝑsuasus ē. potior ēē videbit' q̄ is qui ductus nulla rōne. sed ꝑ incontinētiam facit. est enim ille sanabilior. quoniam dissuaderi potest. at incontinēs prouerbio subiacet. q̊ dicit' si aqua fauces exsiccat q̄ iam potare oportet.

Siquidem ei psuasus esset que agit dissuasus vtiq; qesceret nūc at nō suasus nichil minus talia agit ¶ Adhuc si circa oiā incō tinencia est et continencia quis simpliciter incontinens nullus ei omnes habet incontinencias aymus at quosdā ee simpliciter dubitationes qdē igit tales qdā accidūt hoꝝ at hec quidem interimere oportet hec at relinqre Solutio ei dubitationis inuētio est.

Primū quidem igit intēdēdū vtrum scientes vel nō et qlit sciētes Deinde circa qlia continētē et incontinentē ponendum/dico at vtꝝ circa omnē delectationē et tristiciam vel circa quasdam segregatas et continentē et pseueratiuū vtrū idem vel alter est Sil'r at et de alijs que cūq; cognata speculacionis sūt huius ¶ Est at principiū intentionis vtrū continens et incōtinēs sūt in circa que vel inqliter habentes differentiā. Dico at vtrū in circa hō solum ee incōtinens vel nō vel in ut vel nō sed in ex ābobus deinde si circa ōnia est incontinēcia et cōtinencia vel nō ¶ neq; ei circa omnia simpliciter est incōtinens sed circa

nam si suasus ageret. dissuasus vtiq; cessaret. nūc vero nō suasus. alia nichilominus agit ¶ Preterea si circa omnia sit cōtinētia et incontinencia. quis est simpliciter incōtinēs. nullus ei habz incontinentias oēs sed dicimus ee quosdā simpliciter dubitationes igit. tales quedā cōtingūt harū alique soluēde sūt alique relinquēde nā solutio dubitationis inuentio est.

Primū igitur cōsiderandū est vtrū scientes vel nō. et quō scientes. deinde circa qualia cōtinētē et incontinentē ponere debemus Dico utrū circa omnes voluptates et dolores an circa aliquas determinatas. et utrū idē sit cōtinens et constās! an ali9. eodēq; modo de ceteris que ptinent ad hanc questionem ¶ ¶ principiū cōsiderationis est. vtrum cōtinens et incontinens sint in eo quod circa que. vel in eo quod qualiter habētes differentiā Dico at vtrum circa hoc sit incōtinens solum vel non. sed ex ambobus. deinde si circa omnia est incōtinentia et cōtinentia vel nō ¶ nō ei circa omnia est simpliciter incontinens sed circa q

que intēpatus ¶ neq; ēi in ad
hoc simpliciter habere itē ēi vtiq;
esset intēpantie sed in sic habere
hic ēi quidē ducit eligēs estimās
sp oportere p̄sens delectabile p
seq̄ hic at nō existimat quidē pse
quit at ¶ De eo quidem igit
quod est opinionem verā sed nō
sciencia ēe preterq̄ incontinenter
agūt nichil differt ad rōnem.
Quidā ēi opinātiū nō dubitant
sed existimat certe sciere Si igi
tur propter quiete credere opi=
nantes magis scientibus preter
opinioēz agūt nichil differt sciā
ab opinione. Quidam ēi credūt
nichil minus quibus opinant q̄
alteri quibus sciūt. Manifestat
at eraclitus ¶ Sed q̄ dupliciter
dicimus scire et ēi hn̄s quidē
nō vtens at sciā et vtēs dicitur
scire/differt habētē quidem non
speculantē at et speculantē agere
que nō oportet agere ab eo q̄d
est habentē et speculantē hoc ēi
videt durū sed nō si nō speculās
¶ Adhuc q̄ duo modi ꝓpōnū
quibus oportet habentē vti qui
dem vtrasq; nichil ꝓhibet opari
que preter sciencia vtentē quidē
vniuersali sed non ea que scdm
ptem opabilia ēi singularia dif

intemperās ¶ Neq; ex eo q̄
simpliciter ad hoc se habet. nam
idem ēēt q̄ intēperātia. sed quia
certo modo se habet. ille quidē
ēi electione ducit putans opor=
tere semp sequi presentē volup
tatē hic at nō putat quidē opor=
tere. attn̄ sequit ¶ utrū vero
illa que crāsgrediētes incōtinēt
agūt opinio vera sit ā sciā. nichil
refert ad p̄sens quidā ēi ex hijs
qui opinātur nō dubitant. sed
putant se pro certo scire. in eo
igitur q̄ remisse credūt qui opi
nant et ob hoc magis agūt cō=
tra id quod censebant agendū.
nichil differt scientia ab opinio=
ne. nā quidā ut eraclitus osten=
dit nō minus opinioni credūt q̄
alij sciē ¶ Sed cū dupliciter di=
catur scire. nā et qui habet scien
tiā et nō vtit et vtit differentia
erit si hn̄s et nō cōsiderās agat
que nō oportet vel si habens et
cōsiderans hoc ēi pgraue erit sz
nō nisi cōsideret ¶ Preterea cū
duo sint ꝓpōnū modi nichil ꝓhi
bet eū qui ābas habeat. agere
p̄t sciētiā vtendo vniuersali. sed
nō pticulari. nā agibilia singula
ria sūt. differt etiā vl'e nā aliud
in se est. aliud in re. ceu cūctis

fert at̄ et vl'e hoc quidem ei̅ in
seipso h̄ at̄ in re est puta qm̄ om
ni homini cōferunt sicca et qm̄
iste hō ul' qm̄ siccū q̄d tale Sed
si h̄ tale vel nō habet vel nō opa
tur Scdm̄ vtiq; hos differt mo
dos impossibile tantū ut videat̄
Sic quidem scire nichil incōueni
ens aliter at̄ admirabile ¶ Ad
huc habere sciētiā scdm̄ aliū mo=
dū a nūc dictis existit hominib9
in habere quidem ei̅ nō in vti at̄
differētē videmus habitū quare
et habere aliq̄liter et nō habere
puta dormientē et maniā patiētē
et vinolētū . Sed tn̄ sic disponū
tur in passionibus existētes Ire
ei̅ et cōcupiscētie veneriorum et
quedam taliū māifeste et corpus
tn̄smutāt quibusdā at̄ et insani=
as faciūt māifestū igit̄ qm̄ sil'r
habere dicēdum incōtinens hijs .
¶ Dicere at̄ sermones eos q̄
sciā nullū signū et ei̅ in passioni=
bus hijs exn̄tes demōstrationes
et verba dicat empedoclis et pri
mū discētes cōplectūtur quidē
sermones sciūt at̄ nequaq̄ opor
tet ei̅ cōnasci h̄ at̄ tpe indiget
q̄re quēadmodū similantes sic ex
istimmādū dicere et incontinens
¶ Adhuc at̄ et sic naturaliter

hominibus sicca prodesse . et hūc
ēē hominē . vel h̄ tale ēē siccū . sz
si hoc tale aut nō habet aut non
opatur . p hos modos tantū dif
fert . q̄tum vix dici potest ut vi
deatur nichil absurdum q̄ isto
modo sciat . alio at̄ modo absur=
dū ¶ Contingit etiā alio modo
q̄ supra dictū sit habere sciētiā .
nam in habendo sed non vtendo
variū cernimus habitū . ut ha=
beat quodāmodo et non habeat
ceu dormientem et ebriū . atqui
ita disponūtur qui in perturba=
tionibus sūt Ire namq; et cupidi
nes veneriorū . ac huiusmodi q̄=
dam ! corpus q̄ distrahūt mani=
feste . nonnullos etiam in furorē
adigūt patet igitur q̄ dicendū
est incōtinentes illis similiter se
habere ¶ Dicere at̄ verba scien
tie nullū ē signū . nā et in huiōi
pturbationibus cōstituti demon
strationes et versus empedoclis
pferūt . et q̄ p̄mo addiscūt . ūba
cōplectūt̄ quidē . sed nondū in=
telligūt . opus est ei̅ ut cognata
natura fiat ad h̄ at̄ tpis spaciū
exigitur q̄obrem ita existimandū
est dicere incōtinentes quēadmo
dum eos qui in scena recitant .
¶ Insuper et isto modo quis

Vetus

vtiq; aliq̄s respiciet causam hec quidē ēi vniūsalis opinio altera aūt de singularibus est q̄rū sensꝰ iā ꝓprius cū aūt vna fiet ex ipsis nc̄cariū cōclusū hic dicere aiām in factiuis aūt opari cōfestim puta si omne dulce gustare oportet hoc aūt dulce vt vinum aut aliq̄d singulariū nc̄cariū potētē et non ꝓhibitū simul hoc et opari

¶ Nūquidē igitur vniuersalis insit ꝓhibens gustare hoc aūt qm̄ omne dulce delectabile hoc autē dulce hoc opatur. si forte concupiscencia exñte insit hec quidem dicit fugere hꝰ concupiscencia aūt ducit ēi mouere vnamq̄q; potest ꝑticularū quare accidit a ratiōe aliq̄liter et opinione incontinēt agere ¶ nō contrarie aūt sm̄ seipsam sed sm̄ accns concupiscencia enim contraria sed non opinio recte rationi quare et ꝓpt hoc bestias nō incōtinentes qm̄ non habent vniuersalē opinionē/ sed singulariū fantasiam et memoriam ¶ Qualiter autem soluitur ignorācia et rursus fit sciens incōtinens eadē rō q̄ et de vinolento et dormiente et non propria huius passionis quam oportet a phisiologis audire

Noua

naturalit inspiciat causam. alia est vniuersalis opinatio. alia singulariū rerū quibus sensus iam dominatur. cū aūt ex illis fit vna nc̄ce est ut cōclusioni hac quidē assentiatur animus et ī hijs que factū req̄rūt. statim agat. ceu si omne dulce gustare oportet. hoc aūt dulce tāq̄ vnū aliquid de singularibus nc̄cariū est eū qui potest. nec prohibetur simul et hoc agere ¶ Quando igit vniuersalis adest gustare ꝓhibens. sed hoc omne dulce iocūdū est hoc aūt dulce opatur. sic vero cōcupiscēcia. alia quidē dictat fugiendū ēē. sed cōcupiscēcia ducit. potest enim quodlibet mēbrū mouere. itaq; contingit ratione quodāmō et opinatione incontinentem ēē ¶ nō contraria ꝑ seipsam sed per accidens. concupiscēcia enim cōtraria est rationi. sed nō opinatio. at propterea bestie non sūt incontinentes. qm̄ vniūsalis appꝫhensionē non habent. sed singularium fantasiā ac memoriā. ¶ Quomodo aūt soluatur ignorantia. ac rursus incontinēs fiat sciens. eadē est rō ut in ebrio et dormiēte nec ꝓpria ē hꝰ ꝑtrbationis: q̄ q̄dē rō a ñalibus discēda ē

Quia aut vltiā ꝓpō et opinio sen
sibilis et pncipalis actionū hāc
vel nō hz in passione ens vel sic
habz ut nō erat in hrē scire sed
dicere quemadm vinolentus que
empedoclis et ꝓpter nō vle neq
scientificū sil'r ee videri extremū
terminū vl'ū et videtur qd que
rebat socrates accidere non em
principaliter ee visa sciā pnte fit
passio neq ipsa attrahitur ꝓpt
passionē sed sensibili de eo quidē
igit qd est sciente vel nō et qua
liter sciente cōtingit incōtinent

Vopari tanta dicta sint
Vtrū aut est aliquis incon=
tinens simpl'r vel ōnes scdm ptē
et si est circa qualia est dicendū
deinceps ¶ Nm quidē igitur
circa delectationes et tristicias
sūt et continentes et pseuerātes
et incontinentes et molles ma
nifestū Quia aut sūt hec quidē
nccaria facientiū delectationē h
aut eligibilia quidem scdm seipsa
hntia aut suphabūdanciā nccāria
quidem corporalia. dico aut talia
et q circa cibū et veneriorū opor
tunitatē et talia corpaliū circa q
intēpanciā posuimus et tēpantiā
nccaria quidē nō eligibilia aut sm
seipsa. dico aut puta victoriam/

Cum vero vltima ꝓpō iudiciūq
sensitiui et dna rerū agēdarū ex
istat. hāc vel nō hz in ptbatione
constitutus. vel ita hz ut se hrē
nesciat. sed ita dicit ut vinolēti
dicūt empedoclis carmina et ob
hoc etiā. quia nec vle extremus
terminꝰ nec ita scientificū videt
ut vniūsale. et apparz id quod
tractauit socrates euenire. nō ei
presente illa q ꝓprie videtur sciā
fit pturbatio nec illa trahit supe
raturq a pturbatione. sed sensi=
tiua. de sciente igit et nō sciente
et quēadmodū contingit sciente
īcōtinēt h agere h dicta sufficiāt

Vtrū vero qs simpliciter
sit incōtinens. vel ōnes in
aliq. et si ita circa qlia deinceps
est dicendū ¶ Circa volupta=
tes igit et dolores versari cōti=
nentes et constātes. ac inconti=
nētes et molles. manifestū est.
sed eorū que voluptatē efficiūt
quedā sūt necessaria quedā p se
expetēda verū tn excessū hntia.
nccaria dico q ad corpus ptinent
qlia circa alimenta et veneriorū
indigētiā et alia huiōi ad corpꝰ
spectantia circa que tēperantiam
posuimus et intēpantiā nō nccā
vō sz expetēda dico ceu victoriā

Vetus

hōrē diuicias et talia bonorū et
delectabiliū ¶ Eos quidē igitur
qui adhuc preter rectā rationē
superexcellūt eā que in ipsis qui=
dem simpliciter nō dicimus incō
tinentes apponentes aūt pecunia=
rū incontinentes et lucri et ho=
noris et ire simpliciter aūt nō ut
alteros et scdm similitudinē dic
tos quēadmodū hō qui olimpia
vicit illi aūt cōis ratio a ꝓpria pa
rum differebat sz tn̄ altera. erat
Signū aūt incōtinencia quidē eī
vituperatur nō ut peccatū solū sed
et ut malicia quedam vel simplici
ter existēs vel scdm quādam ꝑtē
horum aūt nullus ¶ Eorꝝ aūt q̄
circa corꝑales voluptates circa
q̄s dicimus temꝑatū et intēꝑatū
vel qui nō eligēdo in nō eligere
delectabiliū ꝑsequens suꝑhabū=
dancias et tristiū fugiēs esuriei
et sitis et caloris et frigoris et
omnia que circa tactū et gustum
si ꝑter electionē et intellcm̄ in=
cōtinens dicitur nō sm̄ appōnē qm̄
circa hec quēadm̄ ire sed simplici
ter solum signū aūt et eī molles
dicūtur circa has circa illarū autē
nullā ¶ Et ꝓpter hoc in idem
incōtinentē et intēꝑatū ponimus
et continentem et temperatum

hn̄ores diuicias et huiōi talia bo
norū et delectabilium ¶ Qui
igitur in hys vltra rectā rōnem
que in ipsis est excedūt eos nō
dicimus incōtmētes simpliciter
sed adiūgimus pecuniarū incōti=
nentes ! et lucri et hōris et ire.
simplr aūt nō quasi alios quosdā
et ꝑ similitudinē dictos. q̄adm̄
homo qui olympia vicerit. nam
illi cōis ratio parum differebat
a propria. sed tamē alia erat.
signū huius est q̄ incontmētia
vituꝑatur. nō ut delictū solum
sed ut vitiū quoddā vel simplici
ter. vel scdm aliquam partem.
horū aūt nullus ¶ Sed q̄ circa
corporis voluptates in quibus
posuimus temꝑantē et intēꝑantē
excedit ! voluptates āplectendo
et dolores fugiēdo famis et sitis
caloris et frigoris. et omniū q̄
sunt in gustu et tactu non per
electionem ! sed ꝑter electionē
et intellectū incontmēs dicitur
nō scdm aliquā additionē. ut de
ira diximus. sed simplicit. signū
vero ! et eī intemꝑantes dicūtur
circa istas sed nō circa aliquam
illarum ¶ Et ꝓpterea in eodē
collocamus incontmētē et intē=
ꝑantē. et contmētē et tēꝑantē

Vetus

sed non illorū nullū ꝓpter circa easdē aliq̄liter voluptates et tristicias ēē hij sūt quidē circa hec sz nō silr sūt sed hij quidem eligūt hij aūt nō eligūt ꝓpter quod magis intēpatū vtiq; dicemus qm̄ neq; cōcupiscēs vel quiete ꝑseq̄tur suꝑhabūdancias et fugit moderatas tristicias q̄ hūc qui ꝓpter cōcupiscere valde Quid ēi vtiq; ille faceret si adesset cōcupiscēcia iuuenilis et circa necessariorū

Q indigencias tristicia fortis

Via aūt cōcupiscēciarū et delectationū hee q̄dem sunt gn̄e bonorū et studiosorū delcābiliū aūt quedā natura eligibilia q̄dā aūt cōtraria horū/quedā aūt inter media quēadm̄ diuisimus priue/ puta pecunie et lucꝝ/et victoria/et honor ad ōnia aūt et talia et intermedia nō in pati et concupiscere et amare vituꝑantur sed in aliqualit̄ et suꝑhabundare

¶ ꝓpter q̄ q̄ti qui p̄ter rōnē vel dominātur vel ꝑsequūtur eorum que natura aliq̄d pulchrorū et bonoꝝ puta circa hōrē et magis q̄ oportet studentes veluti circa filios et parētes/et ēi hec bonoꝝ et laudant̄ qui circa hec studēt sed tn̄ est q̄dam suꝑhabūdantia

Noua

sed nō illorū quēq̄. q̄ circa easdē quodāmodo voluptates doloresz ēēnt. at hij sūt circa eadē sed nō eodem mō! sed hij q̄dem eligūt hij vō non eligūt. quo circa magis vtiq; diceremus intēpantem quicūq; vel nō concupiscens vel parū excedendo ꝑsequit̄ voluptates. et fugit mediocres dolores. q̄ hūc q̄ ꝓpter vehemētes cupiditates id agit. nam quid ille faceret si adēēt cupiditas iuuenilis. et circa nccariorū indigentiam vehemēs dolor

Q Vm vero cupiditatū ac voluptatū. alie sūt gn̄e honestorum et studiosorū. nam efficientiū voluptatē quedā natura sūt expetēda. alia cōtraria horū. alia media ut p̄mo distinximus! ceu pecunia. lucrū. victoria. honor. in cūctis talibus atq; in mediis nō vituperant̄ hōies q̄ efficiantur ad illa q̄ cupiant! q̄ amāt. sed q̄ ita ut modū excedant.

¶ Quapropter quicūq; p̄ter rōnem incōtinent̄ agūt. vel ꝑsequūt̄ q̄cq̄ horū que natura sūt honesta et bon̄. veluti si circa honores m̄gis q̄ oz studeāt. ā circa filios et parētes. nā hꝫ sūt in bonis et laudāt̄ q̄ illis studēt. sz tn̄

et in hijs si quis q̄admo^m^ niobe rebellet et ad deos vel quēad^m^ satirus philopator cōnominatus circa patrem valde ēi videbatur desipere ¶ malicia q̄dem igitur nulla circa hec est ꝓpt' id quod dictū est qm̄ natura eligibilium vnumquodq; est ꝓpter seipsum praue at̄ est fugiende sūt ipsorū suphabūdancie Similit' at̄ neq; incōtinēcia. incōtinēcia ēi nō solū fugiendū sed et vituperabiliū est ¶ ꝓpter similitudinē at̄ passiōis apponentes ad incontinenciam circa vnūquodq; dicūt puta malum medicū et malum ypocritā quem simplicit' vtiq; nō dicerent malum quēad^m^ igit' neq; hic ꝓpt' nō maliciā esse vnāquāq; ipsarū sed in s^m^ analogū similē sic videlicet et illic existimādū solam incōtinenciā et cōtinenciā ēē que est circa eadem tempantie et intempantie circa iram at̄ s^m^ similitudinem dicimus ꝓpter quod et apponentes incōtinentem ire quemadmodum honoris et lucri aymus

¶ Quia at̄ sūt quedam quidē delectabilia natura et horū hec quidem simpliciter hec autem secundum genera et animalium

est in illis excessus quidē! si quis ut niobe certet cum dijs! vel ut satirus qui philopater dicit'. circa patrem enim nimis insaniere videbatur.

¶ Prauitas quidē igitur nulla est. circa ista! ꝓpterea quia ut diximus vnūq̄dq; eorū ꝑ se expetendū est sed excessus ipsorum improbi sūt atq; vitandi. similit' nec incontinencia. nā incōtinētia nō solū fugiēdorū est verū etiā vituperabiliū ¶ Sed ꝓpter similitudinē ꝑturbationis addentes incontinentiam de vnoq̄ dicimus. veluti malū medicū! malum histrionem quem simpliciter nō vocaremus malum. ut igitur nec hic ex eo quia vicium nō est aliquod eorū sed propter proportionem similem sic videlicet et ibi accipiendū est solum incontinentiā et continentiam ēē illam que est circa eadem! circa que tēperantia et intēperātia. de ira vero ꝑ similitudinē dicimus. itaq; cum dicimus incōtinentem adiūgimus ire ac etiā lucri et honoris ¶ Qm̄ vero aliqua sūt natura efficientia voluptatem. et horum alia simpliciter. alia secundum genera et animaliū.

Vetus

et hominū hec aūt nō fiūt sed hec
quidē ꝓpter orbitates hec autē
ꝓpter cōsuetudines fiūt hec aūt
ꝓpter ꝑniciosas naturas Est et
circa horū singula similes videre
habitus ¶ Dico aūt bestiales
puta eā hominē quā dicūt preg
nantes rescindentē pueros deuo
rare vel q̄libet bestialitate gau=
dere aiūt quosdam siluestriū cir=
ca pōtum hos quidē crudis hos
aūt hominū carnibus hos aūt pue
ros cōmodare admuicē incōui=
uiū vel circa phalarim dictū hij
quidem bestiales ¶ hij aūt ꝓpt
egritudines fiūt et maniā qui=
busdam quēadm̄ matrē sacrificās
et cōmedens et conserui epar.
¶ hij aūt egritudinales vel ex cō
suetudine puta pillorū evulsio=
nes et vnguiū corrosiones Ad=
huc aūt carbonū et terre cū hijs
aūt que veneriorū masculis hijs
quidē. ēi naturata hijs aūt ex con
suetudine accidūt puta assuefac
tis ex pueris ¶ Nuātis quidē
igitur natura cā hos vtiq; null9
diceret incontinētes quēadmo=
dū neq; mulieres qm̄ nō ducūt
sed ducūt̄ silr aūt et egrotatiue
habētibus ꝓpter cōsuetudinē .
¶ habere quidē igitur singula

Noua

et hominū. alia vero nō fiūt. sed
ꝑtim ꝓpter morbos! ꝑtim ꝓpter
mores fiūt. ꝑtim ꝓpter flagitio
sas naturas. circa istoꝝ singula.
similes cernuntur habitus .
¶ loquor aūt de immanibus ceu
de muliere quā ferūt pregnātiū
viscera rescindere pueros q; cōme
dere. vel quod dicitur de quib9=
dam efferatis gētibus circa pō=
tū! alios crudis delectari alios
humanis carnibus. alios tradere
natos admuicē ut in cōuiuijs
cōmedātur. vel quod de phalari
dicitur hij naturam fiūt īmanes
¶ Alij propter morbos et insa
niā ut ille qui matrē īmolauit.
cōmeditq; et qui conserui epar
¶ hij ex morbo vel ex consuetu
dine. veluti pilorū evulsiones!
et vnguiū esus. ac preterea car
bonū et terre. et insuper coitus
masculorū. nā alijs natura. alijs
vero ex cōsuetudine accidūt. ut
a puericia consuetis ¶ Quib9
igitur natura cā est. eos nemo
diceret incontinētes. ut etiā nec
mulieres q̄ nō futuāt sed futu
ātur. eodē modo et qui insane se
habent per consuetudinem .
¶ habere igitur quodlibet ho=
rum extra terminos est vicij .

horū extra terminos est malicie q̄adm et bestialitas hñte āt supe rare vel superari nō simplr incōtinencia sed q̄ sm̄ sitūdinē q̄adm et circa iras habentē hūc modū passionis incōtinentē āt nō sim= pliciter dicendū Omnis ei supha buntās malicia et mſipiencia et timiditas et mēpancia et crudelitas hec quitē bestiales hec autē egritudinales sūt ¶ hic quitē ei natura talis q̄lis timere ōnia et si sonū faciat mus sedm̄ bestia lem timiditatem timidū hic āt in iuste mustelā timuit ppt̄ egritu dinē ¶ Et mſipientiū hñ quitē ex natura irrationales et solum sensu viuētes bestiales quēadm quedā genera longe barbarorū hñ āt ppt̄ egritudines puta epi lēticas vel manias egritudinales ¶ horū āt est quitē habere q̄dā quātoq; nō superari āt dico autē puta si phalaris tenuit cōcupis= cens puerū comedere vel ad ve= nereū incōtinentē delectationē est āt et superari non solum ha= bere ¶ Quemadmodū et malí= cia quequidem sm̄ hominem sim= pliciter dicitur malicia que autē secundum appositionem quomā bestialis vel egritudinalis simplr

quemadmodū et īmanitas. ha= bentem vero cōtinere se vel mō tinere nō est simplicis incōtinen cie sed eius que est per similitu dinē. ut et is qui circa iram eo dem modo se habet. incōtinens nō est dicendus omnis ei super excessiua prauitas. amentia. et et timiditas et intemperantia et crudelitas! aut immanitas est! a morbi ¶ Nam qui talis natu ra existit ut cūcta pertimescat. etiā si sorex obstrepuerit. timid9 est timore quodam īmani. quida vō musculā timebat ppt̄ mor bū ¶ Et demētiū qui natura sine ratione sūt. et solum sensu viuētes īmanes sūt. ut quedam longe barbare nationes. alii ppt̄ morbos veluti mentecapti et m= sani ex morbo ¶ Sed fieri po= test ut quis interdū aliqua isto rū habeat solum. at non superē= tur. veluti si phalaris concupis cat puerum edere. ac se absti= neat. vel aduersus irrationalem coitus libidinem. fieri autem po test ut non habeat solum verū etiam superetur.

¶ Vt igitur prauitas alia simpliciter dicitur. alia secundū additionem veluti immanis!

ãt nõ scõm eũdẽ modũ videlicet et mõtinencia est hec quidẽ bestialis hec ãt egritudinalis simpliciter ãt que scõm humanã intẽperantiã solum qm̃ quidẽ incõtinẽcia et cõtinencia est solum circa que est mtẽperancia et tẽperãcia et qm̃ circa alia est alia species incõtinencie dicta scõm methaphorã et nõ simplr mãifestũ

Quomã ãt et minus turpis incõtinencia que ire q̃ que cõcupiscẽciarũ speculabimur

¶ Videtur ei ira audire scõm quid rationem obaudire ãt quẽadmodũ veloces ministrorum puta ante audire omne dictũ excurrũt deinde peccãt in actione et canes ante intendere si amicꝰ si solum sonitũ faciat latrant sic ira ꝓpter calidtatẽ et velocitatẽ nature audiens quidem nõ preceptũ ãt audiens mouet ad punitionem ratio ei quidem vel fantasia qm̃ iniuria vel cõceptus manifestauit hec ãt quẽadmodũ silogisans qm̃ oportet talẽ oppugnare Irasci confestim cõcupiscẽcia ãt si solum dicat qm̃ delectabile ratio vel sensus mouet ad fruitionẽ q̃re ira quidẽ cõseqũtur rationẽ aliqualiter cõcupiscẽcia aut insana. sic et incõtinẽcia est! alia īmanis. alia insana. simplr ãt illa solum que est scõm humanã incõtinentiã ẽe igitur incontinentiã! et continentiã circa illa solum! circa que est tẽperantia et intẽperantia. et q circa alia est alia species incontinẽcie dicta p similitudinem et non simpliciter manifestum est.

Quod ãt si minus turpis intẽperantia ire q̃ intẽperantia libidinis ostendemus ¶ videtur ira quidẽ aliquid rationis audire ob audire tamen. quẽadmodũ ministri qui veloces sũt. prusq̃ totũ id q̃d eis dicit audiãt. excurrũt ac postea in agẽdo errãt. et quẽ admodũ canes añq̃ considerent an amicus sit si mõ strepuerit. latrãt. sic ira ꝓpter calorẽ et velocitatẽ nature audiens quidem! sed nõ preceptũ exaudiens! ꝓperat ad vltionem. ratio ei vel fantasia iniuriã seu cõtumeliã ostendit. ira vero tãq̃ ratione concludens! q huic tali repugnãdũ sit! statim insurgit ac libido si solũ dixerit cogitatio vel sensus voluptatẽ effici ꝓperat ad fruitionem. quãobrẽ ira quidẽ sequit rationem quodãmodo. libido ãt

at̄ nō turpior igitur incōtinens
quidē ēi ire a ratione aliqualiter
vincit̄ qui at̄ cōcupiscēcie et nō
a rōne ¶ Adhuc naturalibus
magis veniā cōsequi appetitibus
q̄ et concupiscēcijs talibus ma
gis q̄te cōes omnibus et ī q̄tū
cōes ira at̄ naturalius et diffi=
cultas concupiscencijs hijs que
suphabundātie et nō necessarijs
quemadm̄ respondens qm̄ patrē
pcutit et ēi iste dixit eū qui sui=
ipsius et ille eū qui suiipsius et
puerū ostendēs et iste me dixit
cū vir fiat cognatū ēi nobis et
tractus a filio quiescere iussit a=
pud hostia et ēi ipse trahere pa=
trē vsq; huc ¶ Adhuc iniusti=
ores magis insidiātes iracūdus
q̄dē igit̄ nō insidiator neq; ira s;
māifestus cōcupiscēcia at̄ q̄adm̄
venerē aiūt dolose ēi cypigene
et variā corigiā et homerus de=
cep° q̄ furata est intellectū spis
se sapiētis q̄re siq̄dē īiustior et t̄
pior incōtinēcia h̄ ea q̄ circa irā ē
et simpl'r īcōtinēcia et malicia ali
q̄lit̄ ¶ adhuc null9 īiuriat̄ t̄sta
tus q̄ at̄ ira facit ōis facit t̄stat9
īiuriās at̄ cū delectaciōe ¶ Si
igit̄ q̄bus irasci maxiē iustū hec
iniustiora et incōtinēcia q̄ ꝓpter

nō. turpior ergo. nam ire incōti
nens a ratione quodāmō vincit̄
ille a cōcupiscētia! at nō a rōne
¶ Preterea naturalibus deside=
rijs magis est venia si sequat̄.
nā et talibus concupiscētijs q̄t
ōibus coēs sūt. et in q̄tū coēs.
at ira et indignatio naturalius
q̄ddā est q̄ libidines que excessi
ue sūt. et nō nc̄carie. veluti q̄ se
excusabat q̄ patrē verberasset.
nā et ipse inq̄t patrē verberaret
suū et ille rursus suū. et q̄ puer
ostendens inquit. et hic cū vir erit
me. nam id nobis gētile est. et
qui trahebat̄ a filio sistere p̄ce=
pit añ ianuā. nā et patrē suum
eousq; a se tractū fuisse ¶ pre
terea magis iniusti sūt q̄ occulte
insidiant̄ iracūdus vero nō insi
diat̄ neq; ira. sed palā est. libido
vero cōtra! ut de venere ayūt!
dolosam cyprigenā et baltheum
lori et fraus q̄ abstulit mentē!
q̄uis mltū sapiēti. q̄ si īiustior et
t̄pior īcōtinētia h̄ q̄ illa q̄ ē circa
irā et simpl'r īcōtinētia! et viciū
q̄dāmō Adh̄ neō luxuriat dolēs.
s; q̄ p irā facit dolēs facit. q̄ vō
luxuriat cū voluptate. si igit̄ illa
q̄bus magis irasci iustū est ma=
gis īiusta sūt! et īcōtinētia q̄ ꝓpt̄

Vetus

concupiscēcīāā nō ēi est in ira in-
iuria ¶ Q quātē igr turpior
q̄ arca concupiscēcīas incōtinētia
ea que arca irā et qm̄ est contī-
nentia et incontinētia arca concu-
piscēcīas et delectationes corpo-
rales manifestum .

IPsarū āt harū differēcīas
assumendum quēadm̄ enim
dictū est bm̄ principia hec quātē
humane sūt et naturales et ge-
nere et magnitudine hec āt besti
ales hec āt orbitates et passiōēs
et egritudines ¶ hay āt arca
pmas tēpancia et ītēpancia est
solum ppt̄ quod et bestias neq
tēpatas neq mtēpatas dicimus
sed vel bm̄ methaphorā et si aliq
toraliter aliud ad aliud differt
genus āialiū cōtumelia et sino-
moria et m omni vorax ēe nō ēi
hz electionē neq rōnationem
sed discessit a natura q̄dmodū
insanientes hom̄ ¶ minus
āt bestialitas malicia terribilius
āt nō ēi corruptū est optimum
q̄adm̄ in homine sed corruptū ē
et nō habet Dicē āt igitur quē
admodū inaiātū cōpare ad aiātū
vtrū pōns Innocētior ēi prauí
tas semp que non hītis primū/
pium intellectus āt prmāpium

libidinē fit. nō ēi est m ira iniu
ria ¶ Q igitur turpior est in
continētia arca libidinē. q̄ arca
iram! et q est incontinētia et co
tinentia arca cōcupiscētias et vo
luptates corporis patet .

Earū vero ipsarū differen
tie sūt omittēde. nā ut ab
initio diximus . alie humane sūt
ac naturales et genere et mag-
tudine! alie īmanes instar besti
arū. alie ex morbo et orbitatibus
¶ Earum arca primas solum
intempantia est. ac tempantia.
atq ideo bestias neq tempatas
neq intempatas dicimus nisi p
simlitudinē. et si cui oiō aliud
ab alio differt genꝰ aiāliū et
sinomoria et in cōmetēdo oiā. nō
ēi habent electionē! neq rationis
discursū. sed discesserūt a natu-
ra. ceu insani homines ¶ Est
ēi īmanitas minus q̄ vitiū ! sed
terribilius. nō ēi corruptū est id
quod optimū ut in homine. sed
pretermissum! et nō habet. qua
re per inte est ac si quis mani-
matum cōpet cū animato utrū
pōns minus. improba enim sem
per prauitas est! non habentis
principium. mens vero princí-
pium est .

Nova

Vetus

¶ Simile igitur cōpare iniusticiā ad hominē īiustū est ēi ut utrūq; peius decies milies plura ēi vtiq; mala faciet homo malus bestia

Circa eas at̄ que per tactū et gustum delectationes et tristicias et cōcupiscēcias et fugas circa quas et intēpantia et tēpantia determinata est prius/ est quidē sic hrē ut vinci et q̄b⁹ mlti meliores est at̄ supare et q̄bus multi minores ¶ horū at̄ hic quidē circa delectationes incōtinens hic at̄ cōtinēs hic at̄ circa tristicias mollis hic at̄ pseuerās intermediū et pluriū habitus et si inclinat̄ magis ad deteriores ¶ Quia at̄ quedā delectationū necessarie sūt hee at̄ non et vsq; ad q̄d suphabūdācie at̄ nō neq; defectus silr at̄ et circa cōcupiscēcias habet et tristicias suphabūdācias quidē psequēs delectationem vel scdm suphabūdancias vel ꝓpter electionē et propter ipsas et nichil propter alterum aduenīēs intēpatus ¶ necessariū ēi hūc nō ēe penitentē quare insanabilis deficiens at̄ opposit⁹ medius at̄ temperatus ¶ Similiter autem et fugiens corpales tristicias nō propter vinci

Noua

¶ Perinde est igitur ut compare iniusticiā ad hominē iniustum. est ēi ut utrūq; peius. milies ēi plura mala faceret malus homo q̄ bestia mala.

Circa voluptates at̄ et dolores qui ex tactu gustuq; proueniūt. cupiditatesq; et fugas. in quibus tempantiā et in tēperanciā versari determinauim⁹. est ita se habere ut superetur ab hijs que plerīq; supāt. est etiā supare illa a quibus plerīq; supātur ¶ Et horum circa voluptates quidē alter cōtinēs alter incontinēs dicit̄. circa dolores vero hic mollis ille cōstās Inter hos at̄ plurimoꝝ sūt habitus. et si declinat̄ ad deteriores ¶ Sed cū voluptatū alie sūt necessarie. alie nō nccarie. et vsq; ad aliq̄d! excessus vō nō neq; defect⁹ silr se hz circa cupiditates et dolores. q̄ ēi excessus voluptatū pseq̄t̄ â p excessū. â p electionē! et ꝓpt̄ ipās et nō ꝓpt̄ aliud exinde ꝓueniēs intēpās ē ¶ nccē est ēi hūc nō ēe talē ut peniteat. itaq; insanabilis est. alius ī defectu huic opponit̄ medius vō est tēperās.

¶ Similiter qui fugit dolores corporis! non quia superetur!

Vetus

sed ꝓpter electionē nō eligētium
at̄ hic quidē ducit̄ ꝓpter delecta=
tionem hic at̄ ꝓpt̄ fugere tristi=
ciā que a cōcupiscēcia quare ad in
uicem differūt ¶ Omnino at̄
vtiq; videbit̄ deterior ēē si q̄s nō
cōcupiscēs vel quiete opat̄ quid
turpe q̄ si vehemēter cōcupiscēs
et si nō iratus ꝑcutit q̄ si iratus
q̄ ēi vtiq; faceret in passione ex
istens ꝓpt̄ q̄d intēpatus deterior
incontinente dictorū quidem hec
vtiq; mollicie spēs magis hic at̄
intēpatus ¶ opponit̄ at̄ incon
tinenti quidē continens molli at̄
ꝑseueratiuus ¶ ꝑseuerare quidē
ēi est in eo q̄d est contra tenere
cōtinencia at̄ in eo q̄d est supare
q̄ad^m et nō vinci eius quod est
vincē ꝓpter quod et eligibilius
cōtinēcia ꝑseuerātia est ¶ De
ficiēs at̄ ad que multi et contra
tendunt et possūt iste mollis et
delicatus et ēi delicia mollicies q̄=
dam est qui trahit vestimētū ut
nō laboret s^m eā q̄ eleuare t̄sti=
ciam vel et imitās laborantē non
existimat̄ miser esse misero sil̄is
exn̄s sil̄r at̄ habet et circa conti
nenciā et incōtinēciā ¶ nō ēi si
q̄s a fortibus et supexcellētibus
delcātionibus vincit̄ vel tristicijs

Noua

sed ꝑ electionē sed eorū qui nō
eligūt quidam ducuntur ꝓpter
voluptatē ! quidā ꝓpter doloris
fugā qui ex cupiditate ꝓuenit .
q̄obrem drn̄t inter se ¶ Om
nes ēi dicerēt ēē deteriorē si nō
cōcupiscens aut ꝑ irā faciat ali=
quid turpe q̄ si concupiscens ve
hementer . et si nō ꝑ irā ꝑcusse=
rit ! q̄ si iratus Nā quid hic age
ret si ēēt in ꝑturbatione . consti=
tutus q̄ circa intēperans peior est
q̄ incōtinens . supradictoꝝ ergo
altera mollicie species magis est .
alter intēpans ¶ Opponitur
at̄ incontinenti quidē continēs !
molli vero constās ¶ Nam
constātia in resistendo est . conti=
nentia vero in supādo . est at̄ ali
ud resistere q̄ supare quēadmo=
dū nō vinci . q̄ vincere . q̄ circa po
tior cōtinentia est q̄ constācia
¶ Qui at̄ deficit in hijs aduer
sus que plerique resistūt ! et valēt
hic mollis et delicatus est . nam
delicie mollicies quedam sūt . qui
trahit togā ne laborē subeat tol=
endi et imitās egrotātē ! nō putat
se miseꝝ ēē cū sit misero sil̄is .
eodē mō se hꝫ circa cōtinētiā et
incōtinētiā nō ēi si q̄s vehemēti=
bus excessiuisq; voluptatib9 aut

admirabile sz cōdonabile si cōtra=
tēdēs q̄ad^m theodecti philocle=
tes a vipa pcuss9 vel a karkino
in alopekerkion et quēadmodū
cōtinere tēptātes risū repente ef
fundūt q̄le coaccidit zenophāto
¶ Sed et si quis ad quas mlti
possūt abstinere ab hijs vincitur
et nō potest contēdere nō ꝓpter
naturam generis vel ꝓpter egri
tudinē puta insitarū regibus mol
licies ꝓpter genus et ut femini=
nū ad masculinum distat.
Videt̄ ēi et lusiuus intēpat9
ēē est at̄ mollis lusus ēi remissio
est siquidē igit̄ quies ad hanc at̄
suphabūdantiā est lusiuus ¶ In
continentie at̄ h̄ quidē p̄uolatio
h̄ at̄ debilitas ¶ hij quidē ēi cō=
siliātes nō immanēt quibus con
siliati sūt propter passionē hij at̄
ꝓpter nō consiliari ducūt̄ a passi
one Quidā ēi quēadmodū pre=
titilātes nō titilantur sic et pre
sentientes et prescientes et pre
suscitantes seipsos et ratiocina=
tionē nō vincūt̄ a passione neq̄
si delectabilis sit neq̄ si tristis.
¶ Maxime autē acuti et me=
lancolici scd̄m effrenatā incōtinen
tiā sūt incontinentes hij quidē ēi
ꝓpter velocitatem hij at̄ propt̄

doloribus supat̄ mirādū est. sed
venia danda si cōtranitens! ceu
theodecti philocletes a serpente
pcussus vel carini ī alopekerkiō!
et ceu hij qui risū tenere conati.
accumulatū emittūt! ut accidit
zenofanto ¶ Sed si quis hijs
quibus plerīq̄ resistere valent
succūbit. nō ꝓpter naturā gene=
ris. vel ꝓpter morbū! ceu sithaꝝ
regibus mollicies inest ꝓpter ge
nus! q̄d tāq̄ effeminatū a virili=
tate secessit.
Iocosus q̄ intēpatus ēē vi
det̄. est at̄ mollis. nā ioc9
relaxatio est siquidē cessa^o et ex
cedētiū in ea iocosus ¶ Incōti
nētie hoc quidē temeritas. h̄ at̄
infirmitas est ¶ nā alij cōsultā
tes quidē nō psistūt in hijs que
statuerāt ꝓpt̄ animi pt̄bationē.
alij ob idipsū q̄ nō cōsultāt tra=
hūt̄ a pt̄batione. quidā ēi ceu p̄ti
tilati nō titilātur sic p̄sentiētes
et preuidentes. ac seipsos ratio
nēq̄ excitantes nō vincūt̄ ab ef=
fectu! neq̄ si voluptariū sit. neq̄
si molestum
¶ Maxime vero acuti et me
lācoliti ob temeritatē incōtinēter
agūt. illi quidem enim propter
velocitatem. hij vero propter

Vetus

vehemētiā non expectant rōnem
ꝓpter sequētes ēē fantasie
Est at̄ intēpatus quidē q̄=
admodū dictū est nō peni=
tiuus īmanet ēi electioni Incōti
nens at̄ penitiuus ōnis ꝓpter q̄d
nō quēadm̄ dubitauimus sic et hz
sic igit̄ hic quidē insanabilis. hic
at̄ sanabilis ¶ Assimilatur at̄
malicia egritudini velut ydropi
et ptisi Incōtinētia at̄ epilēticis
hec quidē ēi cōtinua hec at̄ non
continua malicia ¶ Et omnino
at̄ alterū genus incōtinencie et
malicie malicia quidem em̄ latet
incontinēcia at̄ nō latet ¶
ipsorū. at̄ horū meliores excessi=
ui q̄ rōnem habentes quidē nō
īmanētes at̄ a minori ēi passioē
vincūtur et non in precōsiliatiui
q̄adm̄ alteri similis ēi incōtinēs
velociter inebriatis et a pauco
vino et minori q̄ ut multi.
¶ Nm̄ quidē igitur malicia in
continencia nō est māifestū sed q̄
forte h̄ quidē est p̄ter electionē
hoc at̄ scd̄m electionē est. Insup
et simile quidē scd̄m actiones q̄
admodū quod demodoki ad mile
sios milesij ēi stulti quidē ēi non
sūt opātur at̄ q̄lia quidem stulti
et incōtinentes iniusti quidē non

Noua

vehemētiā nō exspectat̄ rationē
ex eo q̄ fantasie sequaces sūt.
Est at̄ intēpans ut dictū
est. qualē postea nō penite=
at. nā in electione p̄sistit. incon
tinentē vero omnē penitet. qua=
ꝓpter nō ut dubitauimus. ita se
hz. sed hic quidē sanabilis est.
ille at̄ insanabilis ¶ Assimilat̄
at̄ viciū ydropici et ptisi! īcōtinē
tia vero epilēticis. illa ēi cōtinua.
hec nō cōtinua improbitas est.
¶ Et omnino aliud genus in=
cōtinentie est q̄ vicij. nā viciū q̄
dem latet incōtinentia vero non
latet ¶ Sed horū ipsorū me=
liores sūt qui a ratione absūt! q̄
qui rationem habent quidem!
sed in illa non permanent. a mi
nore ēi p̄turbatione supantur et
nō in consulte ut alij. sil̄is est ēi
incontinēs hijs qui facile mebri
ātur et a modico vino ac pau=
ciore q̄ plerique ¶ Nꝑ igitur in
cōtinentia nō est viciū patet. sed
aliq̄tenus fortasse. nā hec quidē
absq̄ electone est. illud vero cū
electione. in rebus tn̄ similia sūt.
ceu damotici illud ī milesios dic
tum. milesij quidē insipientes nō
sūt. faciūt tn̄ q̄lia insipiētes. et
incontinentes iniusti non sūt.

fiat iniusta at faciat ¶ Quia at hic quidē talis qualis nō ppt suasū ee psequi eas que sm̄ sup- habundātiā et pter rectā rationē corporales delectationes hic autē psuasus est ppt talē ee qlē pseq ipsas ille quidē igit. facile trans- gredibilis iste at non virtus ei et malicia principū hec quidem corrūpit hec at saluat ¶ In actiombus at q cuius grā prin cipū quēadmodū in mathemati cis suppositiones neq vtiq illic ratio etoctina principiorū neq hic sed virtus vel naturalis vel assuefactiua eius quod est recte opinari circa principū tempa- tus quidē igit talis intempatus at contrarius ¶ Est at aliqs ppt passionē excessiuus preter rōz rōnē quē ppt qdē nō agere scōm rectā rōnē superat passio ut at sit talī qbis psuasū hz pseq impbibite oportere tales delecta tiones nō supat Iste at mōtinēs melior itpato et neq prauꝰ sim pter saluat ei optim̄ pn̄m aliꝰ at ōnꝰ imāsiuꝰ et nō excessiuꝰ ppt passionē mām utiqex h qm̄ hic qdē studiosꝰ habitꝰ hic at ꝑuus

Utrū igit ynēs est q qlibi q rōm et qlibq electiōi

iniuriat tn ¶ Cum vero hic quidē talis sit vt nō psuasus seq tur corporis voluptates excedē- do pter rectā rōnem. hic at pr suasus qm̄ talis vt ipsas pseqt ille quidem facile remouebit. hic at nō. nā virtus principū cōser uat. viti corrūpit ¶ In rebus at agendis principū est. cuius grā ut in mathematicis suppos tiones. neq illic igit ratio edocti ua est principiorū. neq hic. sed virtꝰ. aut ex cōsuetudine aut ex natura recte sentire facies circa principū. tēpans quidē igit talis est. intēpans vero huic cōtrarꝰ ¶ est vero qspiā q ppt ai pba tionē discrepat a rēa rōne. quē ut nō faciat scōm rectā rationē pba vincit sed ee talē ut ei psua deatur pseqi iprudēt oportere huiōi voluptates nō pugnat. hic est ei incōtinens. melior quidem q intemperans. nec penitus ma- lus. seruat ei principū qd opti mū est alius vero huic cōtrarꝰ constās. nec discedēs ppter per- turbationem. patet igit ex hoc q hic quidem studiosus habitus

Utrū ergo cōtinēs est qui in qlibq ratione et qlibq electiōne est.

Vetus

immanet vel qui recte et incontinens at q̄ qualicūq; nō immanet rationi et electioni qualicūq; vel qui false rationi et electioni non recte quēadm̄ dubitatū est prius ¶ Vel sm̄ accidens qui qualicūq; sm̄ seipsū at qui vere rationi et recte electioni hic quidem immanet hic autem nō immanet ¶ Si ēi quis ꝓpter hoc eligit vel ꝓsequit̄ sm̄ seipsū hoc q̄dē eligit et ꝓsequitur sm̄ accns at quod prius simplicit̄ at dicimus qd̄ sm̄ seipsū Quare est quidem ut qualicūq; opinioni hic quidē immanet hic at excedit simplicit̄ at qui vere ¶ sūt at quidā in māsiui opinioni sūt at q̄s vocat ischirognomones puta difficile persuasibiles et nō facile transsuasibiles qui simile q̄dem aliq̄d hn̄t continēti quale ꝓdigus liberali et audax confidēti sūt autē alteri sm̄ multa hic quidē ēi ꝓpt̄ passionem et concupiscētiā non trāsmutat cōtinens q̄ facile persuasibilis cū cōtingat erit continens hic at nō a rōne q̄ concupiscentias assumūt et ducūtur multi a delectationibus sūt at ischirognomones ydiognomones et indisciplinati et agrestes ydio=

Noua

ꝑmanet vel qui rcā et incōtinēs qui in qualicūq; electione et q̄licūq; rōne nō ꝑmanet vel in flā rōne et electione nō rcā ut p̄us q̄siuimus ¶ vel ꝑ accs q̄licūq; scdm se at ipm̄ vera ratiōe et recta electiōe hic ꝑsistit. ille nō ꝑsistit ¶ Si ēi quis h̄ ꝓpt̄ h̄ expetit et sequitur ꝑ seipsū h̄ sequit̄ et expetit. ꝑ accns vō prius simpliciter at dicimus quod ꝑ seipsum itaq; est in qualicūq; sentētia hic quidem ꝑmanet. ille dimouet̄ sed simpliciter in vera ¶ Sūt at quidā qui ꝑstat in sententia. sūt vero quos vocant dure ceruicis homines ut quib9 difficulter suaderi aut dessuaderi quicq̄ potest hn aliquid simile habēt cōtinenti. ceu ꝓdigus liberali et temerarius foeti. sunt et alia multa huiusmodi. Continēs enim propter libidinem et cupiditatem non mutat sententiam. cum in aliis quidem si accidant facilis sit ac persuaderi sibi patiatur. hic autem non a ratione cū cupiditatem assumat et ducātur cōplures a voluptatibus. sūt at hn dure ceruicis. qui sui capitis sūt et qui indocti et agrestes illi qui sūt sui capitis ꝓpter

gnomones quidē ꝓpter delecta-
tionem et tristiciā gaudēt eī vincē
tes si nō trāssuadeāt et tristant si
infirma que ipsorū sint quēadm
sentēcie quare magis incōtinenti
assimilāt q̄ cōtinenti ¶ Sunt
āt quidā qui hijs q̄ videtur non
immanent nō ꝓpter incōtinenciā
puta in philothete qui sophoclis
neoptoleus q̄uis ꝓpt delectati-
onem nō īmāsit sed bonā verū
dicere eī ipsi bonū erat ꝑsuasus
āt est ab odisseo vlixe flm̄ dicē
¶ nō eī ōnis qui ꝓpter delecta
tionē aliq̄ opatur est intēpatus
siue prauus siue incontinens sed
qui ꝓpter turpem

Q Via āt aliquis est et talis
qualis minus q̄ oportet corpora
libus gaudens et non īmanens
rationi talis huius et incōtinētis
medius cōtinens ¶ Incōtinēs
quidē eī nō īmanet rationi ꝓpt
maius quid Iste āt ꝓpt minus
ād continens āt īmanet et non
ꝓpter alterū transmutat
¶ Oportet āt siquidē cōtinencia
studiosū utrosq̄ contrarios ha-
bitus prauos ēē q̄adm et appa
rent sed ꝓpter altm in paucis
et raro ēē manifestū q̄admodū
tēpancia ītēpancie videtur ꝯriū

voluptatē et dolorē . nā gaudēt
cū ꝑuīcūt . nec e sentētia dimo-
uētur et dolent si eorū sentētia
irritet instar publicoꝝ decreto-
rū . quare magis hij quidē incō-
tinēti similes sūt q̄ continenti
¶ Sed sūt quidā q̄ in sentētia
nō ꝑsistūt . nō tn̄ ꝑ incōtinētiā .
ut neoptolemꝰ ille apd sophoclē
q̄q̄ ꝓpt voluptatē nō ꝑsistebat .
ac honestā . nā vera loqui pulcꝝ
illi videbat ab vlixe vero suasus
fuerat mētiri ¶ Non eī ōnis
qui ꝓpter voluptatē aliq̄d facit
intēpans est â prauus ! â incōti
nēs . sed q̄ ꝓpter turpē voluptatē

Q Vmq̄ sit aliquis huiōi ut
minus q̄ oportet volupta-
tibus corporis gaudeat ! nec in ra
tione ꝑsistat . huius et incōtinen
tis medius est continens .
¶ Nam incontinens non per-
sistit in ratione propter aliquid
plus . hic autem propter aliq̄d
minus . continens vero persistit .
nec ob alterutrum discendit
¶ Necesse est autem siquidē
cōtinentia est studiosa vtrosq̄ cō
trarios habitus ēē . prauos quē-
admodū apparet veꝝ q̄ alter in
paucis et raro cōspicit . videt in
ꝯtinētie solū cōtinētia ēē cōtraria

Vetus

ēe solum sic et cōtinencia incon
tinencie ¶ Quia aūt scōm simi
litudinē multa dicūtur et conti
nencia que tēpati b̄m similitudi
nem cōsecuta est et ei contrens
potens nichil p̄ter rationē ꝑpter
corpales delectationes facere et
tēpatus Ded hic quidē hīs hic
aūt nō hīs prauas concupiscenā
as et hic quidē talis qualis nō
delectari p̄ter rationē hic autē
q̄lis delectari sed nō deduā sīles
aūt et incontinens et intēpatus
alter quidē existentes vtrīq; aūt
corpalia delectabilia ꝓsequūtur
sed hic quidē et existimās opor=
tere hic aūt nō existimās neq; sīl
prudentē et incontinentē contin
gt ēe eūdem sīl enī prudens et
studiosus b̄m morem ostensum
esse ens ¶ Adhuc non in sāre
solum prudens sed ī eo q̄ prac
ticus mōtinens aūt nō practicꝰ
deynū aūt nichil prohibet incon=
tinentē ēe ꝑpt̄ quod et videtur
q̄nq; prudētes ēe quidā Incon
tinentes aūt ꝑpt̄ deynoticam dif
ferre a prudēcia b̄m dictū modū
in primis sermonibus et scōm
quidē rationem ꝑpe ēe differre
aūt scōm electionē neq; vtiq; ut
sāēs et speculās sed ut dormiēs

Nova

q̄dam intemperācie temperancia
¶ Cū vero multa dicant̄ ꝑ si=
militudinē! et cōtinētia tempati
ꝑ similitudinē cōsecuta est. nam
cōtinēs est talis ut nichil preter
rationē agat ob corporeas vo=
luptates et tempatus. sed hic q̄
dem bīs. hic aūt nō bīs prauas
cupiditates. et hic quidē talis ut
nō delectet̄ p̄ter rationē hic aūt
talis ut delectet̄ quidem! sed nō
ducat̄ similes aūt sūt incōtinens
et intēpans vtrīq; ei corpis vo
luptates sequūt̄ sed alter putās
oportere alter vero nō oportere
existimās nec fieri p̄t ut vnus
et idē sīl sit prudēs et īcōtinēs.
nā simul prudētē et studiosū ēe
ostēsum est ¶ Preterea nō q̄
sciat solū sed q̄ actiuus sit pru=
dentē ēe. sed mōtinēs nō est ac
tiuus. eīnuero astutū nichil ve
tat mōtinētē ēe. ex quo fit ut
nō nūq; prudētes quidā incōti=
nentes ēe videant̄. q̄m astutia ut
superioribus libris dictum9 rōne
quidē ꝑpinq̄ est prudētie sed dif
fert ab ea scōm electionē neq;
porro ut sāēs ac ꝑspiciens sed
ut dormiens ac violentus. et
volens quidem. nam quodam=
modo sāens et q̄d facit et cuius

vel vinolētus et volens quidem
sm̄ modū ēi quēdā sciens et q̊d
facit et cuius gracia malus autē
nō electio ēi epieykes q̄re semi
malus et nō iniustus nō ēi insi
diator hic quidē ēi ipsorū nō im
mansiuus quibus vtiq; cōsiliabit̄
melācolicus at̄ neq; cōsiliatiuus
totaliter ¶ Et assimilat̄ vtiq;
incontinēs ciuitati cui calculant̄
omnia nc̄caria et leges habz stu
diosas vtit̄ at̄ nulla q̄admodū
anaxādrides cōuiciatus est ciui=
tas volebat cui legum nichil est
cure malus at̄ vtēti quidē legib9
malis at̄ vtenti est at̄ incōtinē=
tia et cōtinētia circa supexcellēs
multorū habitū hic quidē ēi ma
gis immanet hic at̄ minus plu=
riū potencia ¶ Sanabilior at̄ in
ꝯtinēciaꝝ sm̄ quā melācolici inꝯ
tinent̄ agūt cōsiliātiū at̄ nō īma
nentiū at̄ et ꝑ consuetudinē incō
tinētes naturalibus ¶ Facilius
ēi cōsuetudinē tr̄nsmutare ña ¶
ꝓpter h̊ ēi consuetudo difficilis
qm̄ ñture assimilat̄ q̄adm̄ et eue
nus dicit ayo diuturnā medita=
tionē īmanere amice et vtiq; hāt
hominibus finientem naturā ēē.
¶ Quid quidem igitur est in
continencia et q̄ continencia et

gracia. malus at̄ nō. nā electio
quidē boñ est. itaq; semimalus et
nō iniustus nō ēi insidiator. nā
ipsoꝝ hic quidē nō ꝑsistit in hijs
que consultādo constituerat. hic
at̄ melācolicus oiō nō consultat.
¶ videt̄q; incontinēs similis ci
uitati. q̄ oiā oportune determi=
nat ac leges habeat bonas. sed
illis nō vtatur ut anaxādrides
obiecit inquiēs! ciuitas volebat
cui nulla legū cura est. mal9 at̄
ciuitati que legibus vtit̄ sed ma
lis. est at̄ inconcinēcia et conci=
nentia circa id q̊d excedit multi=
tudinis habitū hic ēi magis ꝑsis
cit ille at̄ minus q̄ pleriq; vale
at̄ ¶ Sanabilior est incontinē
cia illa qua melācolici incōtinent̄
agūt! q̄ illorū qui cōsultant q̊d
sed nō ꝑmanēt et qui cōsuetudi
ne incōtinētes sūt q̄ qui natura
¶ Faliciūs ēi est cōsuetudinē q̄
naturam mutare ¶ Nam ob
idipsum consuetudinem mutare
difficile est quod nature assimi=
latur ut ebenus inquit ayo in
ueteratū vsum permanere ami=
ce. atq; eum tandem homini=
bus naturam esse.
¶ Quid igitur sit continen/
cia et quid incontinencia! et

Vetus

pseuerãtia et mollicies et q̃liter
hñt habitus hij admuicẽ dcm̃ est

De delectatione at̃ et tristi
cia speculari eius qui politi
cam philosophat̃ Iste ẽi finis ar
chitecton ad quẽ respiciẽtes vnũ
q̃dq; hoc quidẽ malũ hoc at̃ bo=
nũ simpliciter dicamus ¶ Ad=
huc at̃ necessariorũ intendere de
ipsis et ẽi virtutẽ et maliciã mo
ralẽ circa delectationes et tristi=
cias posuimus et felicitatẽ plures
cum delectatione ẽẽ ayũt ¶
propt̃ q̃d et beatũ noiãuerũt a
gaudere ¶ hijs quidem igit̃ vi
det̃ neq; vna delectatio ẽẽ bonũ
neq; scd̃m seipsũ neq; scd̃m acci
dens nõ ẽi ẽẽ idem bonũ et delec
tatiouẽ hijs at̃ ẽẽ quedã quidem
multe at̃ praue ¶ Adhuc at̃
horũ terciũ si et omnes bonũ tñ
nõ cõtingit ẽẽ optimũ delectati
onẽ ¶ totaliter quidẽ igit̃ non
bonũ qm̃ õnis delectatio genera
tio est in naturã sensibilis neq;
vna at̃ generatio cognata fini=
bus puta neq; vna edificatio do
mꝰ ¶ Adhuc temparatus fugit
delectationes ¶ Adhuc pru=
dens nõ triste psequit̃ nõ delec=
tabile ¶ Adhuc impedimẽtũ ei
q̃d est prudẽtẽ ẽẽ delectationes

Noua

cõstãcia et mollicies et quẽadm̃
hij habitꝰ admuicẽ se hñt dcm̃ ẽ

De voluptate at̃ et dolore
eius est videre q̃ circa ciui
lem philosophat̃. hic ẽi faber atq;
magister est eius finis ad quẽ ꝓ
spiciẽtes vnũquodq; vel bonũ vel
malũ simplicit̃ dicimus ¶ In=
sup̃ nc̃cariũ est de illis videre. nã
virtutẽ moralẽ et vitiũ circa dolo
res et voluptates posuimus et fe
licitatẽ oẽs fere ayũt cũ volupta
te ẽẽ ¶ Itaq; beatũ nominaue
rũt a gaudẽdo ¶ Quibusdã er
go videt̃ nulla quidẽ voluptas ẽẽ
bonũ. nec ꝑ seipsam neq; ꝑ acci=
dẽs nõ ẽi ẽẽ idẽ bonũ q̃d volup=
tas. alijs quidẽ videnť quidẽ sed
plurime ẽẽ praue ¶ Est et ho
rũ terciũ! et si oẽs sint bonũ tñ
nõ recipi! ut voluptas sit sũmũ
bonũ ¶ Nꝑ õmo quidẽ nõ sit
bonũ! q̃ õnis voluptas effectio
est in naturã sensibilis nulla ve
ro effectio cognata est finibus
ceu nulla edificatio edibus.
¶ Preterea temparans fugit vo
luptates! ¶ et prudens vacui=
tatẽ doloris sequit̃ nõ at̃ volup
tatẽ ¶ preterea voluptates im
pediunt prudentiã et q̃to maio
res sũt tanto magis. quod. in

et ꝙto magis gaudz ingis puta eā q̄ venciōz nullū ei utiq; posse intelligere aliq̄d in ipa ¶ Adh̄ ars neq; vna delectabilis q̄uis ōne bo^m artis opus ¶ Adh̄ puer et bestie psequūt̄ delectationes huiōi aūt nō ōnes studiosas q̄m sūt et t̄pes et pbrose et q̄m no ue egritudinalia ei q̄ā delectabiliū ¶ Q; aūt nō optim^m delc̄o^o q̄m non finis sed gñatio Nue quite igitur dr̄ūtur fere hec sūt

QVoniā aūt nō accidit ꝓpter hoc nō ee bo^m nec optimū ex hys mām ¶ primū quidem q̄m bo^m dupl̄r h̄; quite ei simpl̄r h̄; aūt alicui et nature et habitus cōsequūt̄ q̄re et motiōes et generatiōes cōsequēt̄ et praue ī se simpl̄r ꝑue alicui aūt nō sz eligibiles huic q̄dam aūt neq; huic sed aliq̄n b^m paucū tps eligibiles aūt nō/hec aūt neq; delc̄atiōes sed vt tent̄ q̄cūq; cū t̄stitia et mediāe grā puta q̄ laborātiū ¶ adhuc quia boni hoc quite opatio hoc aūt habitus est b^m accns constituentes inaturalē habitū delectabiles sūt est aūt opatio m concupiscencys indigētis et īpfecti habitus et nature quia et sine tristicia et concupiscencia sunt

venereis pz neō ei dū in illis est mēte ꝑspicere q̄cq̄ pt ¶ Insup voluptatis nulla est ars . oē aūt bo^m artis ē op^o ¶ ꝓterea puer et bestie sequūt̄ voluptates . q; vō nō ōes sūt studiose . q; sūt t̄pes querā et infames et q; dēt mēta afferūt . morbos ei nonulle ipāq; gignūt ¶ q; aūt nō sit summū bo^m voluptas q; nō est finis sz effectio. hec sūt fere q̄ dr̄ūtur

QVod aūt nō cōtingit ꝓpt̄ h̄; nō ee bonū neq; optimū ex hys patet ¶ primū igit̄ cū bonū dupliciter dicat̄. aliud simpliciter aliud alicui et nature et habitus cōsequūt̄. quare et motus et effectiones sequētur et que praue vitēt̄ simpliciter ꝑaue. alicui aūt non sed expetende sūt huic. querā vero ne huic quite. sed q̄nq; puū tempus sed nō expetēde alique autem voluptates sint quidem! sed vident̄ quecūq; quite cū dolore et mediāne grā ceu egrotantiū voluptates ¶ ꝓterea cū boni h̄; quite sit actus h̄; aūt habitus scōm accns q̄ cōstituūt̄ inaturalē habitū voluptuna sūt. est aūt actus in cōcupiscēcys ñe et habitus subdolētis q̄q̄ etiā sn̄ dolore et cōcupiscētia sūt

delectationes puta eius quod est
speculari operationes natura non in
digente ¶ Signum autem quoniam non eodem
delectabili gaudent secundum quem re=
pletur natura et constituta sed con=
stituta quidem simpliciter delectabi=
libus que repletur autem et contrariis
et eius acutis et amaris gaudent
quorum nichil neque natura delec=
tabile neque simpliciter delectabile
quare neque delectationes ut enim
delectabilia ad invicem constituta
sunt sic et delectationes que ab
hiis ¶ Adhuc non necessarium al=
terum quidem esse melius delectatione
quemadmodum quidam aiunt finem genera
tione non enim generationes sunt neque
cum generatione omnes sed operati
ones et finis neque factorum acci=
dunt sed vtentium et finis non omnium
alterum quidem sed in perfectionem du
centium nature ¶ Propter quod et non
bene habet sensibilem generationem
dicere esse delectationem sed magis
dicendum operationem eius qui secundum
naturam habitus pro eo autem quod est
sensibilem non impeditam ¶ Videtur autem
generatio quedam esse quoniam princi
paliter bonum operationem enim genera
tionem existimant esse est autem posteri
us Esse autem prauas quoniam egritu=
dinalia quedam delectabilia idem

voluptates. veluti que in contem=
plando fiunt. nullo defectu naturam
vrgente ¶ Signum huius est quod
non eisdem rebus delectatur. natura
dum repletur et dum in statu est.
sed dum in statu est simpliciter io/
cundis at dum repletur et aduer/
sis. nam et acribus et amaris gau
dent. quorum nichil neque natura neque
simpliciter iocundum est Itaque nec vo
luptates ut enim iocunda ad inuicem
constituta sunt sic etiam voluptates
que ab illis proueniunt ¶ Preterea
non est necesse aliud quiddam melius
esse quam voluptas. ut quidam ayunt
finem quam effectionem non enim effectio
nes sunt. neque cum effectione om/
nes. sed operationes et finis. nec
illis que fiunt conueniunt sed illis
que utuntur neque finis omnium aliud
quiddam est sed eorum que ducunt in
perfectionem nature ¶ Quapropter
non recte dicitur sensibilem effectio
nem esse voluptatem. sed magis di/
cendum est operationem habitus se
cundum naturam et pro sensibili sine
impedimento ¶ Videtur autem effec
tio quedam esse quod principaliter
bonum. quia operationem effectionem esse
existimant. est autem aliud. esse autem
prauas voluptates ex eo quod mor
bos gignunt voluptaria quedam

quomā sana quidē praua ad pe=
cuniā ¶ hec igitur praua ābo sed
nō praua sm̄ hō ¶ Quia et spe
culari aliquādo nocet ad sanitatē
¶ Inpedit aūt neq; prudētie neq;
habitui neq; vni que ab vnoq̄
delectatio sed aliene quia que a
speculari et discere magis faciūt
speculari et discere artis aūt non
ēē opus neq; vnā delectationem
rationabiliter accidit neq; ēi alte
rius operationis neq; vnius ars
est sed potētie quāuis et pigmē
taria ars et pulmentaria videtur
delectationis ēē tēperatū aūt fu=
gere et prudentē pseq̄ nō tristē
vitam et pueros et bestias pse
qui eodem soluūtur omnia ¶
Quia et dictū et qualiter bone
simpliciter et qualiter nō bone ōnes
delectationes tales et pueri et
bestie psequūtur et harū nō cō
tristacionē prudēs eas q̄ cū cō/
cupiscencia et tristicia et corpo/
rales tales ēi hee et harū supha
būdācias scdm̄ quas intēpatus
ppter quod tēpatus fugit has
quia sūt delectationes et tēpati
¶ Sed tamen qm̄ et tristicia
malum confessum est et fugibile
hoc quidem ēi simpliciter malum
hoc autē ī eo q̄ quo impeditiua

itē et q̄ salubria q̄dā praua ad
lucrū ¶ hac igitur vtraq; praua
sed nō praua scdm̄ hō ¶ Nam
et contemplatio interdū obest
ad sanitatē ¶ Impedit vero
neq; prudentiā neq; habitū vllū
voluptas ab vtraq; pnemens!
sed aliene. nā voluptates que in
cōtemplatione et disciplina ma=
gis faciūt cōtemplari atq; addis
cere. q̄ aūt nō sit opus voluptas
alicuius artis rōnabiliter cōtin
git. neq; ēi alterius opationis
cū q̄ est ars. sed potencie licet
vnguētaria ars et coq̄naria vo
luptatis ēē videatur fugere aūt tem
patū voluptates et sequi pru=
dentē vacuitatē doloris ac pue=
ros ac bestias sequi eodē modo
oiā soluūtur ¶ Cum ēi dictū sit
quō bone simpliciter et quō nō bo
ne. ōes voluptates tales et pueri
et bestie sequūtur et harū vacui=
tatē doloris prudēs q̄ cū cupiscē
tia sūt et dolore! et q̄ sūt corpis
tales ēi hee. et ēi harū excessus sm̄
q̄s intēpans intēpatus. itaq; tē
pās fugit has. nā sūt et tēpātis
aliq̄ voluptates ¶ atq̄ malū ēē
dolorē ac fugiēdū cōfessū est hūc
quidē ēi simpliciter malum. hūc
vero qua impedimentū affert.

Vetus

fugibili aut contrarium vel fugibile aliquid et malum vel bonum necessarium igitur delectationem bonum quoddam esse ut ei speusipus soluebat non conuenit solutio quemadmodum maius minori et equali contrarium non ei vtique dicet quod vere malum quidem esse delectationem ¶ Optimum autem nichil prohibet delectationem aliquam esse si quedam praue delectationes quemadmodum et sciam quandam vnius cuiusque habitus sunt operationes non impedite siue omnium operatio est felicitas siue est alicuius ipsorum si fuerit non impedita eligibilissimam esse hoc autem est delectatio quare erit vtique delectatio optimum multis delectationibus prauis existentibus si contingit simpliciter ¶ Et propter hoc omnes felicem delectabilem existimant vitam esse et implicant delectationem in felicitatem rationabiliter neque ei vna operatio perfecta impedita felicitas autem perfectorum ¶ Propter quod indiget felix hijs que in corpore bonis et hijs que exterius et fortuna ut non impediant hec rotatum autem et infortunijs magnis incidentem felicem dicentes esse si est bonus vel volentes vel nolentes nichil dicunt ¶ Propter indigere autem fortuna videtur quibusdam idem esse

Noua

fugiendo autem contra. quia ei fugiendum est quid et malum et bonum. nam solutio illa speusippi non conuenit ut maius minori: et equali contrarium. non ei diceret id quod malum quoddam esse voluptatem ¶ nichil vero prohibet voluptatem quandam esse optimam quamuis sint alique praue ut est sciam aliqua quibusdam prauis existentibus forsan vero et necessarium esse siquidem cuiuslibet habitus operationes sunt non impedite: siue omnium operatio est felicitas siue alicuius eorum si sit non impedita esse sume eligendam. idem autem voluptas itaque esset vtique voluptas optimum. licet praue sint multe voluptates si contingat simpliciter ¶ At propterea omnes beatam vitam putant esse iocundam. et implicant voluptatem felicitati rationabiliter: nulla ei operatio si impediatur perfecta est. felicitas autem est perfectorum ¶ Qua propter indiget felix bonis corporis et exterioris atque fortune ut non impediatur/qui autem in rota et calamitatibus magnis constitutum dicunt esse beatum si bonus sit. vel volentes vel inuiti nichil dicunt ¶ Quia vero fortuam indiget videtur quibusdam idem esse prosperitas ac felicitas: quod non est. nam et hec excedens

Vetus

bona fortuna felicitati nō existēs
q̄ et ipsa supexcellēs impediens
est et forte nō est bonā fortunam
vocare iustū ad felicitatē ēi ter=
minus ipsius ¶ Et psequi at̄
ōnia et bestias et hōines delcātio
nem signū q̊ddā eius q̊d est esse
aliq̄lit optimū ipāz fama at̄ nō
ōnino perditur quā populi multi
famat̄ sed qm̄ nō eadē neq̄ natu
ra neq̄ habitus optimus neq̄ est
neq̄ videtur neq̄ delectationē p
sequūtur eandē ōnes delectatio
nem tamen ōnes ¶ Forte at̄ et
psequūtur nō quā existimat̄ nez
quā vtiq̄ dicerent sed eandem
omnia ēi natura habēt quoddā
diuinū sed et assūpserunt nom
nis hereditatē corporales delec=
tationes propter et pluries in=
clinare in ipsas et omnes ptici=
pare ipsas propter solas igitur
cognitas ēē has solas existimat̄
ēē ¶ Manifestum autem et
quoniam si non delectatio bonū
et operatio nō erit viuere delec=
tabiliter felicem cuius ēi gracia
indigeret vtiq̄ ipsa siquidem ēi
non bonum sed et triste contin
git viuere neq̄ malum ēm̄ neq̄
bonum tristicia siquidem neq̄ de
lectatio quare propter quem

Noua

impedimentum affert. et forsan
nō amplius prosperitas nominan
da est. nam eius terminus est
ad felicitatem.

¶ Q̄ autem et homines et
bestie voluptatem sequuntur.
id signum est voluptatem esse
optimum! fama vero non ōnino
vana est! quā populi multi decan
tant. sed cum nō idem neq̄ na
tura neq̄ habitus optimus! neq̄
sit neq̄ appareat. nec etiam vo=
luptatem eandem omnes sequū
tur tamen sequūtur omnes vo=
luptatem.

¶ Forte at̄ et sequūtur nō quā
putāt nec quā dicerēt sed eandē
cūcta enim habent aliquid diui=
num natura. sed acceperunt no
minis hereditatem! corporee vo=
luptates propter frequentiam
vsus et quia omnibus cōmunes
sūt. cum igitur sole cognoscan=
tur iste! et solas ēē putant.

¶ Patet autem q̄ nisi volup
tas bonum sit et operatio! bea=
ta vita iocunda non erit! nam
cuius gracia opus esset illius!
siquidem non bonum sed cum
molestia vita agi potest. nec
malum enim neq̄ bonum do=
lor. siquidem nec voluptas.

Vetus

vtiq; fugeret neq; vtiq; delecta
bilis vita studiosi si nō et opa=
tiones ipsius .

De corporalibus vtiq; delec
tationibus intēdendū dicentibus
qm̄ quedam delectationes eligi
biles valde puta bone sed nō cor
pales et circa q̄s intēpatus
¶ ꝓpter quid igitur cōtrarie
tristicie male/malo ēi bonū con=
trariū vel sic bone ut necessarie
qm̄ et nō malū bonū est vel vsq;
ad h̄ bone habituū quidem ēi et
motuū q̄rūcūq; nō est melioris
suꝑhabūdācia neq; delectationis
quātorūcūz āt ē et delectatiōis
ē ¶ Corꝑaliū āt bonorū ē suꝑ
habūdancia et prauus ꝑsequēdo
suꝑhabundanciā est prauus sed
nō nccitas ¶ Omnes ēi gau=
dēt aliq̄lit et pulmentis et vino
et venereis sed nō ut oportet cō
trarie āt in tristicia nō ēi suꝑha=
būdātiā fugit sed totaliter nō ēi
suꝑhabūdācie tristicia contraria
sed ꝑsequēti suꝑhabūdanciā
¶ Quia āt nō solum oportet
verū dicere sed et causam falsi
hoc ēi cōfert ad fidem cū rōna=
bile appareat ꝓpter quid videt
verū nō ens verū facit credere
veromagis ¶ Quare dicēdū

Nouā

itaq; cur fugeret. neq; sane dul
cior vita studiosi nisi eius operati
ones

De voluptatibus āt corꝑis
cōsiderandū est dicētibus q̄ q̄dā
voluptates vehement āplectan
de sūt ut puta ille q̄ sūt honeste
sed nō corporee et circa quas in
tēperans ¶ Cur igit dolores
hijs cōtrarij sūt mali. nam malo
bonū ꝯriū est . vel ita bone que
sūt nccarie . quia et nō malū est
bonū. vel vsq; ad aliq̄ bone. habi
tuū ēi et motuū q̄rūcūq; nō est
melioris excessus neq; voluptatis
q̄rūcūq; āt est. et voluptatis ē
¶ Sed corꝑaliū bonorū est ex
cessus. et malus est qui sequitur
excessū sed nō necessitas ¶
Cuncti ēi q̄dāmō gaudēt epulis
et vino et venereis. sed nō ut de
bent. contra in dolore . nō ēi ex
cessū fugit sed omnino! nō ēi est
excessui contrarius dolor sed ꝑse
quēti excessū ¶ Nm̄ āt nō so=
lum verum dicere oportet . sed
etiam causam falsi . Nam id ad
fidem faciendam pertinet . nam
quanto ratio conspicitur ꝓpter
quā videbatur verū q̄d nō est
verꝝ. facit ut veromagis credat
¶ Itaq; dicendum est quare

Vetus

ꝓpter quid videntur cōpales tē
lectationes eligibiliores primū
quitē vtiq; qm̄ expellit tristiciā
et ꝓpter suphabūdāciās tristicie
ut existente medicina delectatio
nem ꝓsequūt̄ suphabūdantem et
totaliter cōpalē vehementes at̄
fiūt medicine ꝓpter quod et q̄=
rūtur ꝓpter iuxta cōtrariū appa
rere ¶ Et nō studiosū vtiq;
videtur delectatio ꝓpter duo ꝗ
quemadmodū dictū est qm̄ hec
quitē praue nature fiūt opatio=
nes vel ex naturitate quemadm̄
bestie vel ꝓpter cōsuetudinē quē
admodū prauoꝝ hominū hec at̄
medicine qm̄ indigentis et hr̄ē
melius q̄ fiem hec autē accidūt
hīs qui phāūtur ꝟm accidens
igit̄ studiose ¶ Adhuc ꝓse=
cute fiūt ꝓpter vehemētes ēe a
nō potentibus alis gaudere ipsi
igitur sibiipsis sitim quādā ꝑpa
rāt qñ quidem igitur innocuas
nō increpabile qñ autē nocuas
prauū cū non habeāt alteram in
quibus gaudent ¶ Neutrum
etenim multis triste ꝓpter na=
turā sp ēi laborat at̄ quēadm̄ et
naturales sermones testantur
videre audire dicentes triste ēe
sed iam assueti sumus ut ayūt.

Nova

videntur. corpis voluptates ma
gis expetere. primū ergo q̄ do=
lorē pellūt. et p excessū doloris
quasi medicinā quādam volupta
tē excessiuā sequūtur ac penitus
corporalem. vehementes at̄ fiūt
medele! quapropter eas sequū
tur quia aduersari videntur
¶ Neq; studiosū quid videt̄
voluptas ꝓpter hec duo ut dic
tū est! qm̄ alie quidem praue na
ture fiūt actus. aut ex genitura
quēadmodū bestiarū. aut ex con
suetudine ut prauorū hominū.
alie medele quia indigētis et ha
bere melius q̄ fit. alie accidunt
eorum que phāūtur p accidēs
igit̄ studiose ¶ Dequūt̄ etiā
illas quia magnā vim habent.
quando propter alias letari nō
valent. itaq; sibiipsis fames ali
quas machinantur. quando igi
tur sine nocumento irreprehensi
biliter quando autem cum nocu
mento praue nō ēi habēt alias
quibus gaudeant
¶ Neutrum vero multis do
loroſum est ꝓpter naturam. sem
per ēi laborat at̄ ut naturales
testantur sermones. et videre.
et audire doloroſum ēe dictan=
tes sed consueti sumus ut ayūt

Vetus

Dimbꝫ aꝫ et in iuuentute qui dem ꝓpter augmētationē ꝙ adm vinolenti diſponūt. et delectabile iuuentus ¶ Melancolici aꝫ ſe cūdū naturā indigent ſemp me diāna ¶ etā corpus corroſurā patiens pleuerat ꝓpter cōplexio nem et ſp in appetitu vehementi fuit ¶ expllit ā delectatio triſ tiā et que cōtraria et que cōtin gens ſi ſit fortis et ꝓpter hoc in tēpata et praui fiūt ¶ Nue aꝫ ſine triſticia non ḧnt ſuphabūdā tiā hee aꝫ que natura delectabi liū et nō ſcōm accns ¶ vico aꝫ ſcōm accns delectabilia medicā ta qm ei accidit ſanari ſuſtinēte ſano opante aliquid ꝓpt hoc de lectabile videt ee natura aꝫ de lectabilia que faciūt actū talis alicuius nature ¶ nō ſp aꝫ de lectabile nullū itē ꝓpter nō ſim plicē ee noſtrā naturā ſed ee ali quid et alterū ſcōm q corrupti bilia ¶ Quare ſi quid alterū agat ḣ alien nature ꝑter natu rā cū aꝫ apprier neq triſte vi det neq delectabile quod agit. ¶ Quare ſi huiōi natura ſim plex ſit ſp eatē actio delectabi liſſima erit ¶ ꝓpter quod deus ſp vna et ſimplr gauder delecta

Nona

ſitr aꝫ in iuſeta quitē ꝓpter in creme tū. ceu vinolenti diſponūt et iocūda res eſt iuſeta ¶ me lācolia vero natura ſp egent me diāna ¶ nā corpus quitē abro dit! et in hoc cōtinue ꝓpter cō plexionē ac ſp in vehemētī appe titu exiſtūt ¶ Pellit aꝫ volup tas dolorē. et que ōna eſt. et q cōtingens. mō ſit vehemens! et ob hoc intēpati ac mali fiūt. ¶ Nue vero ſine dolore ſūt! non habent exceſſum. ſūt autem hee ex hns que natura iocunda ſūt et non ꝑ accidens. Dico autem ꝑ acns illa que medēn tur. quia enim cōtingit medēn patiēte ſano agēte aliq̄ ob ḣ io cūdū ee videtur natura aꝫ iocū da q̄ faciūt opationē talis natu re ¶ Nullū aꝫ iocūdū ſp itē ē. qz nō ſimplex eſt natura noſtra ſed ineſt quid aliud ſcōm q cor ruptiua ¶ Itaq ſi quid aliud agat hoc altern nature aduerſa tur. cū vero equat. neq moleſ tū videtur ee id quod ſit neq io cūdum ¶ nā ſi alicuius natura ſimplex ſit. ſemp idem actus io cundiſſimus erit ¶ Quamob rem ſemper deus vna atq ſim plici gauder voluptate nō enim

tione nō ēi solum motus est ope-
ratio sz īmobilitatis et delecta-
tio magis in quiete est q̄ in
motu. trāsmutatio at̄ oim̄ dulcis-
simū. sm̄ poetā ꝓpter maliciā quā-
dā q̄admodū ēi hō facile trāsmu-
tabilis qui malus et natura qui
indiget trāsmutacione nō ēi sim-
plex neq; epyeikes ¶ De cō-
tinencia quidem igitur et incon-
tinēcia et delectacione et tristi-
cia dictum est et quid vnūq̄dq;
et qualiter hoc quidem bonum
ipsorum est hec autem mala. Iā
autem et de amicicia dicemus.

Et sic est finis septimi libri
ethicorum

Post hec at̄ de ami-
cicia sequit̄ vtiq;
ꝑtransire. est enim
virtus quedam vel
cum virtute.
¶ Adhuc maxime necessarium
in vita. sine amicis ēi nullus vti-
q; eligeret viuere habens reliqua
bona omnia. Et enim ditantibus
et principatus et potentatus pos-
sidentibus videtur maxime ami-
cis ēē opus.

motus dūtaxat est opatio sed et
īmobilitatis. et voluptas magis
in quiete est q̄ in motu. variatio
at̄ res omniū dulcissima secūdum
poetam ꝓpter nequitiā quādam.
ut ēi nequā hō facile variat. sic
et natura varietatis indigens.
nō ēi simplex neq; equabilis
¶ De cōtinentia igitur et in-
continentia. ac de voluptate et
dolore dictū est. et quid sit vnū
quodq; ipsorū. et quomodo alia
ipsorum bona sūt alia mala. reli-
quū est vt de amicicia dicamus

Explicit septimus liber ethicorū

Post hec cōsequēs
erit de amicicia
tractare est ēi vir-
tus quedam vel cū
virtute
¶ Res insuper summe necessa-
ria in vita. sine amicis ēi nullus
eligeret viuere licet cuncta possi-
derat alia bon̄ nam et locupletes
et in dignitate ac summa potenti-
a constituti plurimum amicis in-
digere videntur

Vetus

Que ei vtilitas talis bone fortune ablato beneficio qđ fit maxime et laudabilissimū ad amicos Vel qbiter vtiq; seruabit et saluabit sine amicis .quāto ei maior tanto inanus secura Inopiaq; et reliquis infortunijs solū existimāt refugiū ee amicos Et inuenibus āt ad impeccabile et senioribus ad famulatū et ad deficiētia actionis ppter debilitatē adiutorij.his q; qui in sūmo ad bonas actiones sit q; duo venientes etenim intelligere et agere potentiores .

¶ Natura q; in ee videtur ad id qđ genuit genito nō solum in hominibus sed in volatilibus et plurimis animaliū et his qui vnius gentis adinuicem et maxime hominibus vnde et philantropos laudamus Videbit autem vtiq; aliquis et in erroribus ut familiare omnis homo homini et amicum .

¶ videtur āt et ciuitates conuenire amicicia et legislatores magis arca ipsam studēt q; iusticiam Concordia ei simile aliqđ amicicie videtur. hanc āt maxime appetūt. et contentionem inimicam existentē maxiē expellūt

Nova

Quid ei ꝓdesset talis prosperitas si beneficij cōferendi auferat facultas .qđ maxime fit cōmendat q; in amicos . vel qmodo cessarent bona seruarent q; sine amicis cū quanto illa plura sint tanto magis piculo subiacēt In pauptate q; ac ceteris calamitatibus. vnicū putant in amicos ee refugiū et iuuenibus ad cōpescendos errores et senibus ad curā et obseruationē auxiliū q; illaq; rerū que illis desūt ꝓpter imbecillitatē. florentibus āt ad res pclaras duo sil eūtes nā et in cognoscendo et in agēdo potētiores erūt ¶ Natura q; in ee videt ad id quod genitū est ei qđ genuit et ad id qđ genuit ei quod genitū est nec id in hominibus solū verū etiā in ambus ac plerisq; aiantibus et eusdē generis inter se ac maxime hominibus. Ex quo fit ut eos homines qui erga ceteros beniuoli sūt laudibus efferam9 Intuen licet in erroribus oēz homnē amicū et familiarē hom ee ¶ videt ciuitates q; amicicia tinere et legū latores magis arca illā studēt q; arca iusticiā. cōcordia ei sile aliquid amicicie videt ee. huic āt

Et amicis q̄dē existētibus nichil opus est iusticia Iusti aūt exn̄tes indigent amicicia et iustoꝝ quidē maxime amicabile ēē videtur

¶ Non solum aūt necessarium est sed et bonū . philosilos ēi laudamus philophilia q̄ videt̄ aliq̄d bonoꝝ ēē et q̄dā eosdē existimāt viros bonos ēē et amicos

DVbitāt̄ aūt de ipsa nō pauca hi quidem ēi silitudinem quādā ponūt ipsam et similes amicos vnde similē aiūt ad similē et caloyū et quecūq̄ talia . hi aūt ex cōtrarietate singulos tales cōnes adinuicē aiūt ēē ¶ Et de hisipsis superius querūt et naturalius euripedes quidē dicens desiderare quidem pluuiā terrā siccatam Desiderare aūt venerabile celum impletum pluuia cadere in terrā Et eraclitus cōtrariū conferens et ex differētibus optimā armoniam et omnia secundū litē fieri ex contrarietate autem his alij et empedocles simile enim simile appetit

¶ naturalia quidē igitur questionū relinquūt̄ . non enim presentis intentionis . quecūq̄ aūt sūt humana et cōueniētia ad mores et passiones hec intendamus maxime legūlatores intendūt . discordiā vero ut rē inimicā expellūt ¶ Et amici si sint nichil opus est iusticia . at si sint iusti nichilominus eis opus est amicicia et iustorū maxime amicabilitas ēē videt̄ ¶ nec solum res necessaria est amicicia verū etiā honesta nam eos qui erga amicos afficiūt̄ laudamus et copiā amicorū vnā aliquā honestarum reꝝ dicim9 . sūt etiā q̄ putēt eosdem esse viros bonos et amicos

SEd accidūt circa illā dubitationes non pauce . nā alij posuerūt eā ēē silitudinē quādā et amicos siles Itaq̄ aūt similem ad si silez et cornicē ad cornicē et talia q̄dā alij ꝯ oēs huiōi int̄ se cōnexos ēē aiūt ¶ atq̄ de his altius maturius q̄ ꝑq̄rūt euripedes q̄dē inq̄ens . amare ībrē t̄rā arefcām amare formosū celū ībre grauescēs pluere ī t̄rā et eraclit9 vicissitudinariā cōmoditatē . et ex diūsis pulcherrimā ꝯueniētiā et oiā ꝑ litē fieri . aduers9 hos et alij multi et ēpedocles nā silē silē appetere ¶ hec igit̄ n̄turalia omitta9 nō ēi sūt ꝓpria p̄sētis cōsiderationis . q̄t vero ad hōies et ad mores ꝑtinēt ea discutam9

Puta vtrū in ōnibus sit amicicia vel nō possibile malos exn̄tes amicos ēē et vtrū vna spēs amicicie est vel plures ¶ vnā q̄dē ēi existimantes qm̄ recipit quidē maius et minus nō sufficiēti crediderūt signo recipiūt ēi maius et minus et altera specie dictum est aut̄ de ipsis superius ¶ Forte at̄ vtiq; de ipsis fiet manifestū cognito amabili videtur em̄ nō ōni amari sed amabile h̄ autē ēē bonū vel delectabile vel vtile videbit̄ at̄ vtiq; vtile ēē p quod fit bonū aliq̄d vel delcātio q̄re amabilia vtiq; erūt et bonū delectabile ut fines ¶ vtrū igit̄ bonū amat̄ vel q̄d ipsis bo^m dissonat̄ ēi qn̄q; hec sil'r autē et circa delectabile ipm̄ ¶ videt̄ at̄ et q̄d ipsi bo^m amare vnusq̄sz et ēē simpl'r quidē bo^m amabile vnicuiq; at̄ quod vnicuiq; ¶ Amat at̄ vnusquisq; nō ens ipsi bo^m sed apparens ¶ differt at̄ nichil erit em̄ amabile apparens ¶ Tribus at̄ entibus per que amātur inanimatorū quidē amatione non dicit̄ amicicia nō ēi est redamatio neq; voluntas illorū boni Ridiculū ēi forte vino velle bonū sed siquidē saluari vult

ceu vtr̄ in ōibus sit amicicia vel in malis h̄oibus locū nō habz et vtrū amicicie sit species vna vel plures ¶ Qui ēi speciē vnā ēē putāt ex eo q̄ recipit magis et minus nō sufficienti argumento ducūt̄. nā et illa que alia sūt specie magis et minus recipiūt de quibus superius dictū est ¶ patebit id at̄ si amabile īspiciatur nō ōne ēi videt̄ amari sed quod amabile est hoc at̄ ēē bonū aut iocūdū aut vtile. videt̄ vtiq; vtile ēē id p quod efficit̄ bonū ali quod aut voluptas quare amabile vtiq; erit bonū et iocūdum ut finis ¶ vtr̄ igit̄ bo^m amat̄ an id quod ipsis sit bonū discordat̄ ēi qn̄q; ista eodē modo circa iocūdū ¶ videt̄ at̄ quisq; sibi bonū amare. et ēē simpliciter quidem amabile bonum cuiq; at̄ q̄d cuiq; est ¶ Amat vero quisq; non quod bonū est sibi sed quod videt̄ bonū ¶ Nec quicq̄ id refert erit ēi amabile apparens ¶ Cumq; illa sint tria p que amat̄ in natura quidē inanimatorū nō dicit̄ amicicia non ēi est in illis reciprocus amor neq; voluntas illor̄ boni. nā ridiculum est fortassis vino velle bonum. sed

ipsū ut ipse habeat . amico autē
ayūt oportere velle bon̄ illi9 grā
¶ Volētes āt sic bona beniuo
los dicūt si nō idē et ab illo fiat
beniuolētiā ēi in cōtrapassis ami-
ciciā ēe ¶ Vel apponēdū nō la
tētē multi ēi sūt beniuoli quibus
nō viderūt. existimāt āt epiey-
kes ēe vel vtiles hoc āt idē et si
aliquis illorū patiat̄ ad hūt beni
uoli quidē igit̄ isti vidēt̄ adinuicē
Amicos āt qualit̄ vtiq; aliquis
dicat latētes ut habent sibiipsis
¶ Oportet ergo beneuelle ad-
inuicē et velle bona nō latētes

Dppter vnū aliq̄d dictorum
Ifferūt āt hec adinuicē spe
cie et amationes ergo et amici-
cie. tres ēi species amicicie equa-
les numero amabilibus Secūdū
vnūquodq; ēi est redamatio non
latēs amātes āt adinuicē volūt
bona adinuicem sic secundum q̄
amant ¶ Qui quidem igitur
ppter vtile amant adinuicem nō
scdm seipsos amāt sed secūdū q̄
fit aliquod ipsis adinuicē bonum
Dilr āt et q̄ ppter delectationē
Nō ēi in equales quosdā ēe dili
gūt eutrapelos sed qm̄ delectabi
les sibiipsis. quiq; propt̄ vtile
amāt ppt̄ sibiipsis bonū diligūt

saluū ēe cupit ut habeat ipse at
oportere ayūt amico bona velle
illius grā ¶ Et qui ita volunt
bona eos beniuolos appellāt et si
nō idē ab illo repēdatur. beniuo-
lētiā ēi in repentētibus amiciciā ēe
¶ vel adiūgendū est nō latētē
multi ēi beniuoli sūt erga illos
quos nūq̄ viderūt q̄ eos viros
bonos ēe putāt et vtiles atq; h̄
idē fortasse aliq̄s illoꝝ viceūsa fa
cit amicos vō q̄mō q̄s vocet la-
tētes q̄adm̄ seinuicē habeāt ¶
Opus est igit̄ ut intelligāt utq;
beniuolentia sit mutua nec latēs
ipsos ppter vnū aliq̄d p̄dictorū

Differūt āt hec specie inter
se et amores ergo et ami-
cicie Sūt āt illarum species tres
cum totidē sint amabilia In sin-
gulis enim mutua est dilexio nō
latens qui vero se mutuo amāt
bona sibiinuicem cupiūt hac qua
amāt ¶ Qui igitur propter
vtilitatem se diligunt non seip
sos diligūt sed qua ex ipsis ali-
quid prouenit bonum/eodēmodo
qui propter voluptatem . non
enim quia tales quidē sint face-
tos amāt sed quia sibi iocundi-
tatē afferūt Et qui ergo prop
ter vtilitatē amāt bonū q̄rūt sui

Vetus

et qui ꝓpt̃ delectationē ꝓpt̃ sibi ipsis delectabile et nō scd̄m ꝙ amatus est sed scd̄m ꝙ vtilis vel delectabilis. et scd̄m accēns vtiq; amicicie hee sūt nō ēi scd̄m ꝙ est amatus quicūq; sit amatur sed scd̄m ꝙ tribuūt hi quidem bonū aliquod hi at̄ delectationē ¶ Facile solubiles vtiq; tales sūt non ꝑmanentibus ipsis similibus Si ēi nō adhuc delectabiles vel vtiles sūt quiescūt amātes vtile at̄ non ꝑmanet sed alias fit aliud. Dissoluto ergo ꝓpter quod amici erāt dissoluit̃ et amicicia/ut existēte amicicia ad illa ¶ Maxiē at̄ in senibus talis videtur amicicia fieri. nō ēi delectabile tales ꝑsequūt̃ sed vtile ¶ Et eorū qui in adolescētia et iuuenū quicūq; conferens ꝑsequūt̃. Non oiō at̄ tales neq; cōuiuūt. adinuicē. qñq; ēi neq; sūt delectabiles neq; vtiq; indigent tali societate. si nō vtiles sint in tantū ēi sūt delectabiles in quātū spē habēt boni ¶ In has at̄ et peregrinā ponūt ¶ iuuenū at̄ amicicia ꝓpt̃ delectationē ēē videt̃ scd̄m passionē ēi isti viuūt et maxime ꝑsequūt̃ delectabile ipsis et presens ¶ Etate at̄ trāscentēte et

Noua

et qui ꝓpter voluptatē iocūditate sui mouent̃. nō qua is est qui amat̃ sed qua vtilis aut iocūdꝰ sūt itaq; huiōi amicicie scd̄m accidens. nō ēi qua talis est amatus hac amatur sed qua afferūt hij quidē bonū aliq̄d hij at̄ voluptatē ¶ Itaq; tales amicicie facile dissoluūtur nō in eodē ꝑmanētibus. nā si nō āplius iocūdi aut vtiles sūt amare desistūt vtilitas vero nō ꝑmanz sed alia alias ē. cessēte igitur eo ꝓpter q̄d amici erāt cessat et amicicia utpote illis innixa ¶ videt̃ at̄ huiōi amicicia maxime fieri in senibus non ēi hij voluptatē sequūt̃ sed cōmoditatē ¶ Iuuenes et vigentes quicūq; vtilitati sue studēt. nec sane hij multū inuicē versantur. et int̃dū iocūdi nō sūt itaq; nec eoꝝ cōuersatione indigēt ex quibus nō ꝓuenit vtilitas. eatenus ēi iocūdi sūt q̄tenus spē aliquā habeant boni ¶ In his et hospitaliciā collocarūt ¶ Adolescentiū vero amicicie voluptatis causa institute ēē videnť nā amat̃ scd̄m affectus et maxime id sequūtur quod voluptatē in presentia afferat ¶ Verum id simul etate mutatur. ex quo fit

delectabilia sunt altera propter quo
velociter sunt amici et quiescunt
sibi ei cui delectabili amicicia tñsemt
ñe. talis aut delectationis velox
tñsmutatio ¶ Et amatiui aut iu
uenes scom passionē ei et propter
delectationē q multum amantur
propter quod amāt et cito quies=
cunt multociēs eadē die tñsigentes
comanere ap diem et conuiuere
isti volunt sic ei ipsis quod scom
amicicia sic ¶ Perfecta est aut
bonorū amicicia et scom virtutē
simbiū ¶ Isti enim bona simbi
ter admodū volunt scom q bo=
ni. boni autem sunt scom seipsos
¶ volentes autē bona amicis
illoq gracia maxime amici propp
ter seipsos enim sic habent et nō
secundū accidens ¶ permanet
igitur horū amicicia vsqueq vtiq
boni sunt virtus aut māsiuū ¶ et
est vterq simpliciter bonus et
amico. boni ei et simpliciter boni
et admodū vtiles sibi aut et delec
tabiles boni ei et simpliciter de=
lectabiles et admodū vnicuiq
enim secundū delectationem sunt
propie actiones et tales bono=
rum autem tales aut simles
¶ Talis autem amicicia mās
ua rōnabilis est copulat ei in ipa

ut cito fiat amici cito q desistit.
nam simul cum voluptate amici=
cia mutatur at voluptatis dele=
ctis est mutatio ¶ Et ad amo=
res promi sunt iuuenes nam ama=
toria per affectum et voluptatē
plurimum fit. itaq amāt et cito
desistunt sepe eadem die ppositum
mutantes. delectantur autem
hij cōuersatione et vsu nam per
hūc modum amicicia fruūtur
¶ Perfecta vero est amicicia
bonorum viroq inter se virtute
similium.
¶ hij nāq sibi bona simbiē mu=
tuo volunt qua sunt boni sunt aut
boni per seipsos ¶ Qui vero
amāt amicos illorū causa hij sunt
maxime amici p seipsos ei sic se
habēt et nō p accns ¶ permanet
igit talis amicicia q diu sunt boni
virtus autem res permanens est
¶ Et est vterq simpliciter
bonus et amico nam boni simpli
citer boni sunt et admodū vtiles
eodemodo et iocundi boni ei io=
cundi simpliciter et mutuum vni
cuiq enim voluptati sunt propie
res et tales bonorū autem tales
vel simles.
¶ Talis vero amicicia merito
durabilis est nam complectitur

Vetus

ōnia quecūq; oportet amicis exis=
tere. ōnis ēi amicicia ꝓpter bonū
est vel ꝓpt delcātionē vel simplr
vel amanti et scōm similitudinē
quādā. huic āt ōia existūt dicta
scōm seipsos hac ēi similes et re
liqua. quodq; simplr bonū et de
lectabile simplr est ¶ Maxime
hec utiq; amabilia et amare aūt
et amicicia in his maxime et op
tima ¶ Raras āt verisimile
tales ēē pauci ēi tales ¶ Ad=
huc āt indiget tpe et cōsuetudi
ne scōm ꝓūbiū ēi nō est scire ad
inuicē antedictos sal consumere
neq; acceptari oportet p̄us neq;
ēē amicos añq̄ vtq; vtriq; appa
reat amabilis et credatur ¶
Qui āt cito adinuicē amicabilia
faciūt volunt quidē amici ēē nō
sūt āt si nō et amabiles et hoc
sciāt volūtas quidē igitur velox
amicicie fit amicicia āt nō ¶ hec
quidē igitur et scōm tempus et
scōm reliqua ꝑfecta est et scdm̄
oiā hec fit et sil uterq; ab vtro
q; quod oportet amicis existere

Que āt propt delectabile
silitudinē huius habet et ēi
boni delectabiles adinuicē. silr
āt et que ꝓpter vtile et ēi tales
adinuicē boni ¶ Maxime āt et

Noua

omnia que in amico ēē oportet
ōnis ēi amicicia ꝓpter bonū est
aut simpliciter aut amāti. et scōm
similitudinem quādā. huic āt oiā
supradicta insūt per seipsos nā
huic similia et reliq̄ quodq; sim=
pliciter bonū id iocundū simplici
ter bonū est ¶ Maxime vero
hꝫ sūt amabilia et amare et ami
cicia in his maxiē est atq; optiā
¶ Sūt āt hee amicicie merito
rare. nā et qui tales sint pauci
admodū reperiūtur ¶ preterea
consuetudine indiget et tpe nā
iuxta prouerbiū prius sal illud
de quo dicit cometēdū est q̄ se
cognoscere possint nec ante reci
piendum est eos ēē amicos q̄ al
ter alteri dignus amicicia fidus
q; appareat ¶ Qui enim ꝓpere
amicicias instituūt amici quidem
ēē volunt sed non sūt nisi digni
sint amari et cognoscant volun=
tas ēi amicicie celerit fit sed nō
amicicia ¶ hec igitur et tpe et
reliq̄s ꝑfecta est et fit ꝑ hꝫ oiā et
similia vtriq; ab vtroq; q̄d opor
tet amicis existere.

Que vero grā voluptatis
est amicicia similitudinē huius hꝫ
nā boni inuicē iocūdi sūt. eodēmō
et que ꝓpter vtilitatē nā tales

Vetus

in his amicicie pmanent cū eq̄le
fiat adinuicē puta delectatio et
nō solū sic sed et ab eodē q̄le eu=
trapel et nō ut amatori et ama
to nō ēi in eisdē delectāt̄ isti. sed
hic quidē videns illū hic āt famu
latū recipiēs ab amatore. finiēte
aūt hora qn̄q̄ et amicicia finit.
huic quidem ēi nō est visio delec
tabilis huic āt nō fit famulatus
¶ Multi āt rursus pmanēt si
ex consuetudine mores diligant
similis consuetudinis existentes
¶ Qui āt nō delectabile cōmu
tāt sed vtile in amabilib9 et sūt
minus amici et pmanēt ¶ Qui
āt ꝓpter vtile existētes amici sil
cū cōferente dissoluūt̄ nō ēi adin
uicē erūt amici sed vtilis ¶
ꝓpter delectationem quidē igit̄
et ꝓpter vtile et prauos cōtin=
git adinuicē amicos ēē et epiey
kes prauis et neutrū quodcūq̄
ꝓpter seipsos āt palā q̄ solos
bonos mali āt nō gaudēt seipsis
si nō aliqua vtilitas fiat ¶ Et
sola āt bonorū amicicia intrāsmu
tabilis est nō ēi facile nulli crede
re de eo qui in multo tēpore ab
ipso probatus est et credere in
his et nonq̄ vtiq̄ iniustū facere
et quecūq̄ alia ī ea que ut vera

Noua

mutuo boni sūt ¶ Maxime āt
in his amicicia pmanet cū equali
tas seruat̄ quēadmodū voluptas
et nō solum sic sed ab eodē ceu
facetis et nō ut amatori et ama
to. nō ēi hij eisdē rebus delectāt̄
sed ille quidem aspectu gaudet
amati hic āt obsequio amatoris
Desinente vero etatis flore et
amicicia frequēt̄ desinit nā huic
aspectus nō amplius iocūdus est
illi āt nō prestat̄ obsequiū ¶
Sūt itē qui pmanēt si ex cōsue
tudine mores cōprobarūt. et si
miles sūt ¶ Qui vero nō vo
luptatē sed vtilitatē in amoribus
cōmutant hi et minus sūt amici
et pmanent ¶ Qui āt ꝓpter
vtilitatē sūt amici sil cū vtilitate
mutantur nō ēi amicos sed vtili
tatem amabāt ¶ Propter vo=
luptatē igitur et ꝓpter vtilitatē
malos cōtingit ēē amicos inter
se et bonos malis et neutrū cui
cūq̄ ꝓpter seipsos ēē constat q̄
solos bonos nā mali quidem nō
gaudent seipsis nisi aliq̄d exinde
ꝓueniat cōmodū ¶ Sola q̄ bo
norū amicicia sine querela nō ēi
facile est quicq̄ credere aduers9
eū quē multo tpe cōprobauit p
suasitq̄ aiō nūq̄ iniuriatū iri et

Vetus

amiciáa dignificatur in alijs at michil ꝓhibet talia fieri Quia ei hoies dicūt amicos et ꝓpt̄ vtile quēadmodū ciuitates Videnť ei cōpugnationes ciuitatibus fieri grā cōferentis. et eos qui ꝓpter delectationem admodū obligūt. quēadmodū puerū forte quidem oportet dicere et nos amicos tales ¶ Dpcies at amicie plures et primo quidē et principaliter bonorū scōm q boni. reliq̄s at scōm similitudinē. scōm q ei bonū aliquid et simle aliquid sic amá et ei bonū aliq̄d delectabile amatoribus delectationū . Non dió autē hee copulātur neq; fiūt amá ꝓpter vtile et delectabile. Non ei dió cōuigūtur que scōm accens In has at spes amiciáa dissolubuta prauí quidem erūt amá ꝓpter delectationem vel vtile sic similes existentes. boni at ꝓpter seipsos amá scōm q ei boni Isti quidē igitur simpliciter amici illi at scōm accidens et in assimilari his ¶ Quéadmodū at in virtutibus hi quidē scōm habitū hi at scōm opationem boni dicūtur sic et in amicicia. hi quidē ei cōuiuentes gaudent admodū et tribuūt bona. hi at decrementes vel

Nona

quecūq; alia in vera amiciáa requirūtur At in alijs michil vetat talia fieri nā cū hoies etiam illos vocēt amicos qui propter vtilitatem quēadmodū ciuitates videntur enim ciuitates sociatates instituere vtilitatis gracia et qui propter voluptatem se mutuo obligūt quemadmodū puerī oportet fortasse et nos huiōi homines vocare amicos ¶ Dpcies igitur amicie plures sunt sed prima atq; precipua est bonorū virorum qua sūt boni reli que vero ꝑ similitudinē . qua ei bonū aliquod aut simle ea amici nā quod voluptatem effiát id est bonū quoddam his qui voluptatem amāt . non autem multum cōuingūtur hee . nec fiūt eidem amici propter vtilitatem ac voluptatem non enim multum cōbināť ea que sūt scōm accens In has species amiciáa diuisa inter malos amiciáa erit ꝓpt̄ voluptatē vel ꝓpt̄ cōmoditatē in hi sibi exñtes Iné bonos at ꝓpt̄ seipos nā q̄ sūt boni et boni quidē amici simpliciť mali vero scōm accens et ꝑ similitudinē ¶ Quēadm at in virtutibus Alij scōm habitū alij scōm actū boni dicūtur sic et in

locis nō opant quidē sic at̄ hnt
ut opari amicabiliter loca ei nō
dissoluūt amiciciā sim̄ sed opatio
nē ¶ Si at̄ diutna absētia fiat
et amicicie videt̄ obliuionē facere
vn̄ dictū est multas vtiq; amicici
as nō appellatio dissoluit ¶ nō
vident̄ ei neq; senes neq; seueri
amatiui ēē breue ei in ipsis q̄d
delectacionis. Nullus at̄ potest
per diem cōmorari cū tristi neq;
cū nō delectabili. maxime ei na=
tura videtur triste quidē fugere
appetere at̄ delectabile ¶ Qui
at̄ recipiūt̄ adinuicē nō cōuiuētes
at̄ beniuolis assimilāt̄ magis q̄
amicis ¶ Nichil ei sic est ami=
corū ut cōuiuere vtilitatē quidē
ei indigentes appetūt cōmorari
at̄ sil̄ p diē et beati solitarijs qui
dē ei ēē his neq̄q̄ cōuenit. cōuer
sari at̄ adinuicē nō est nō delec
tabiles existētes neq; gaudētes
eisdē quod cōnutritiua videt̄ hrē
¶ Maxime quidem igitur est
amicicia que bonoꝝ quēadmodū
multotiēs dictū est Videtur ei
amabile quidē et eligibile quod
simpliciter bonū vel delectabile
vnicuiq; autem quod ipsi tale.
bonus autem homo propter
ambo hec .

amicicia alij vsu cōmuni delectāt̄
et beneficia cōferūt alij dormien=
tes et locis disiūcti nō agūt qui
dē sed sese hnt ut amici agere lo
ca ei nō dissoluūt amiciciā simplr
sz actionē ¶ q̄ si diutnior sit ab
sentia obliuionē amicicie indu=
cere videt̄. vnde id natū est dic=
tū multas amicicias silētiū dori=
mit ¶ nō videtur at̄ neq; senes
neq; difficiles et q̄ruli ad amici
ciā apti qm̄ parū in illis est vo
luptatis. Nemo at̄ p̄t illiꝰ fami
liaritate vti qui molestiā afferat
neq; illius q̄ nō sit iocundus max
ime at̄ videt̄ natura molestiā fu
gere et id addiscere q̄d efficiat
voluptatē ¶ q̄ at̄ sese mutuo
recipiūt nec tn̄ sil̄ viuūt hij beni
uolis magis sil̄es sūt q̄ amicis
¶ nichil ei tā est amicoꝝ q̄ sil̄
viuere nā vtilitatē quidē egeni ex
petūt at sil̄ viuere etiā beati. his
ei minime cōuenit solis viuere.
cōuersari at̄ sil̄ non est nisi sint
iocūdi et tales q̄ eisdē rebꝰ dilec
tēt̄ q̄d sodalicia hrē videt̄ ¶ max
ime q̄dē igit̄ ē amicicia bonorū vi
roꝝ ut iā sepius dictū est. videt̄
at̄ amabile et expetibile simplr
bonū et iocūdū cuiz at̄ q̄d sibi ē
tale bonus at̄ hō ꝓpt̄ hec vtraq;

Vetus

¶ Assimilatur autem amatio quidem passioni Amicicia autem habitui ¶ Amatio enim non immus ad inaiata est. redamat autem cum electione electis autem ab habitu ¶ Et bona volunt amatis illorum gracia non secundum passionem sed secundum habitum ¶ Et amantes amicum quod ipsis bonum amat. bonus autem amicus factus! bonum fit cui amicus. uterque igitur amat et quod ipsi bonum et equale retribuit voluntati et speciei dicitur enim amicicia equalitas maxime itaque ei que bonorum hec existunt ¶ In seueris autem et senibus minus fit amicicia quanto magis discoli sunt et minus colloquiis gaudent. hec enim maxime videntur esse amicabilia et factiua amicicie. propter quod iuuenes quidem fiunt amici cito senes autem non. non enim amici quibus vtique non gaudent ¶ Similiter autem neque seueri sed tales beniuoli quidem sunt adinuicem volunt enim bona et obuiant ad necessitates Amici autem non omnino sunt propter non commorari neque gaudere adinuicem que vtique maxime esse videntur amicabilia ¶ Multis autem esse amicum secundum perfectam amiciciam non contingit quemadmodum neque amare multas simul Assimilatur enim superhabundantie tale

Nona

¶ Similis est amatio quidem effectui amicicia vero habitui ¶ Nam amatio non immus ad res inanimatas est in amore vero respondetur cum electione electio autem cum habitu est ¶ Et bona volunt his quos amant illorum gracia non secundum affectum sed secundum habitum ¶ Et amantes amicum id amant quod sibi est bonum nam si bonus est amicus bonum est qua est amicus vterque igitur amat sibi bonum et par reddit voluptati et iocunditati dicitur enim amicicia equalitas maxime vero illi que est bonorum hec existunt ¶ In difficilibus autem et senibus minus fit amicicia quanto difficiliores sunt et minus vsu ceterorum gaudent hec enim maxime videtur amiciciam continere et facere. quapropter iuuenes quidem cito amicicias contrahunt at non senes Non enim fiunt amici his quibus non delectantur Similiter nec hii qui sunt difficiles sed tales beniuoli quidem sunt inter se nam appetunt commoditates et prompti sunt ad vtilitatem. amici vero non multum sunt quia non familiaritate neque mutua conuersatione gaudent quod maxime videtur amiciciam facere ¶ Pluribus vero amicum esse secundum perfectam amiciciam non datur quemadmodum nec

at̄ ad vnū natum est fieri
¶ Multas at̄ sil' placere eidem
valde! nō facile . forte at̄ neq;
bonū ēē ¶ Oportet at̄ et ex=
perientiā accipe et in consuetudi
ne fieri quod ōnino difficile
¶ ꝓpter vtile at̄ et delectabile
multis placere cōtingit multi ēi
tales et in pauco tempore minis
trationes ¶ Nuorū at̄ magis
videtur amicicia ꝓpter delectabi
le cum eadem ab ambobus fiant
et gaudeat̄ adinuicē vel eisdem
quales iuuenū sūt amicicie
¶ Magis enim in his quod
liberale que at̄ ꝓpter vtile nego
ciatorum ¶ Et beati autem
vtilibus quidem nichil indigent
delectabilibus at̄ conuiuere em̄
volunt aliquibus triste autem
paucum quidem tempus ferunt
continue aūt nullus vtiq; susti=
neret neq; ipsum bonū si triste
ipsi erit ¶ Propter quod a=
micos delectabiles querūt .
oportet at̄ forte et bonos tales
exn̄tes et adhuc sibiipsis sic em̄
ipsis existat̄ quecūq; oportet a
micis ¶ Nui at̄ in potestati=
bus diuersis videntur vti amicis
alij ēi ipis sūt vtiles et alteri de
lectabiles ambo ēi ijdē nō ōnino

amare plures et simul excessus
quidē videt̄ hoc at̄ ad vnū fit
¶ multos vero vni vehement̄
placere nō facile est forte etiam
nec bonū ēē ¶ videtur et expe
rimento accipe et consuetudine
fieri quod sūme difficile est
¶ Propter vtilitatē vō et vo
luptatē multis placere q̄s potest
multi ēi tales et breuis obseq̄ū
tēporis ¶ Horū vero magis
videt̄ amicicia que ꝓuenit ex vo
luptate qn̄ eadē ambobus fiūt q̄
scilicet mutuo delectent̄ Atq; eis
dē rebus q̄les sūt iuuenū amici=
cie ¶ Magis ēi in his ingenui=
tas est que vero ꝓpter vtilitatē
negociatorum ¶ beati vero non
egent vtilitate se iocunditate vo
lunt ēi habere aliq̄s quorum vsu
delectent̄ . molestiā vero paruo
sustinēt tpe cōtinuo at̄ nemo ne
bonū q̄dē toleraret si sibi moles
tū ēēt ¶ Itaq; amicos q̄rūt io
cundos oz at̄ et bonos huiōi ēē
etiā ipsis nā sic illis assūt cūcta
q̄ adēē debēt amicis ¶ Sed in
dignitate cōstituti homines bifa
riā vident̄ amicis vti quidā enim
illis vtiles sūt quidam vero io=
cundi vtrumq; vero ut ijdem
sint perraro contingit.

Vetus

¶ neq; ei delectabiles cum virtute querūt neq; vtiles in bona sed hos quidē extrapolos delectabile appetentes hos autē veinos opari quod p̄ceptū est hec āt nō omnino fiūt in eodem ¶ delectabilis āt et vtilis simul dictū est qm̄ studiosus sed supexcellenti nō fit talis amicus si nō et virtute supexcellet si āt nō nō adequat scōm analogiū supexcessū. nō oiō āt cōsueuerūt tales fieri ¶ Dūt āt ignē dicte amicie inequalitate eadem ei fiūt ab ābobus et volunt admodū vel alterū pro altero cōmutāt puta delectationē pro vtilitate ¶ qm̄ āt et minus sunt hec amicie et manēt dictū est. videntur āt et ꝑpter similitudinē et dissimilitudinem eiusdē et ēe et nō ēe amicie Scōm similitudinē ei eius que scōm virtutē videt amicie. hec quidem ei delectabile habet hec āt vtile hec āt existūt et illi In eo āt quod est hāt impmutabilē et mālnuā ēe has āt velociē tñlaberе alijs q; inferre multis nō vident amicie ꝑpter dissimilitudinem illius.

Altera āt amicie est spēs que scōm suphabūdantiam puta

Nova

¶ Nā neq; iocūdos p virtutē querūt nec vtiles ad honestatē Sed iocūdos quidē ad voluptatem expetūt astutos vero ad negocia explicāda hec āt raro fiūt in eodē ¶ nā sit iocūdū et vtilem diximus ēe studiosū sed supexcellēti nō fit talis amicus nisi virtute supereminеat alit vero nō adequat ꝑportionem is qui inferior est nec frequēter consueuerunt tales existere ¶ Dūt igitur hec amicie de quibus dicimus in paritate eadem ei fiūt ambobus et mutuē volunt vel alterum pro altero cōmutāt ceu voluptatē p vtilitate ¶ Q; vero minus fiūt hec amicie et permanent dictū est prius. videtur āt ꝑpter similitudinem et dissimilitudinem eiusdē ēe ac nō ēe amicie Nā p similitudinē eius videtur amicie que est scōm virtutē. nā ea quidē voluptatē cōtinet. ista vero vtilitatē. hec āt existūt et illi verū stabilitate et securitate q; hec cito intereunt alijs q; permultis differūt non videntur amicie propter illius dissimilitudinem.

Et Dr et alia spēs amicie scōm maioritatē veluti patris ad

patri ad filiū et ꝺ̄ aliter seniori ad minorē viroq; ad vxorē et oī imperanti ad imperatū ¶ differūt aūt hec abinuicē . nō ēi eadē parentibus ad filios et ip̄erantibus ad imperatos sed neq; patri ad filiū et filio ad patrē neq; viro ad vxorē et vxori ad virū ¶ Altera ēi vnicuiq; horū virtus et op9 ¶ altera aūt et ꝓp̄ē q̄ amāt altere igit̄ et amationes et amicicie ¶ eadem quidē vtiq; neq; fiunt utriq; ab vtroq; neq; oz querere cum aūt parentibus quidē filij retribuūt q̄ oportet generātibus. parentes aūt filijs manifua taliū et epeykes ere amicicia ¶ Analagon aūt in oībus scōm suphabundantiā existentibus amicicijs et amationē oportet fieri puta melioē magis amari q̄ amare et utiliorem et aliorū vnū q̄q; fier . Cū ēi scōm dignitatē amatio fiat tūc fit aliquē eq̄litas q̄d vtiq; amicicie ee videt ¶ nō fiēr aūt eq̄le et in iustis et in amicicia videt hr̄e. ē ēi in iustis quidē equale primo quod scōm dignitatē . quod aūt scōm quātū secundo In amicicia autem quod quidem scōm quātum primo . quod aūt secūdū dignitatē scdō .

filiū et seniori ad iuuenem viro ad vxorem et gubernatori ōni ad eū qui gubernatur ¶ Sed differūt hec inē se nā neq; eadē est patri ad filios magistratibus ad subditos et gubernāti ad eū qui gubernatur. quinymmo nec patri ad filiū nec filio ad patrē neq; viro ad vxorē et vxori ad virum ¶ Alia ēi cuiq; istorū virtus et opus ¶ Alia etiam ꝓpter que amāt alie ergo dilectiones et amicicie ¶ Eadē igit̄ nō fiūt vtiq; ab altero nec certe querūtur sed quotiens filij patribus illa tribuūt que oportet et parentes filijs firma et eq̄bilis est amicicia ¶ Correspondentem vero in omnibus que scōm maioritatē fiūt amicicie dilectionē ee oportet. veluti meliorem magis diligi q̄ diligere et vtiliorē. et aliorū quēq; similiter Quādo ēi scōm dignitatē diligitur tūc fit quodāmodo equalitas quod porro amicicie videt ee ¶ Nō similiter equale in amicicia et in iustricia se hr̄e videt Nā iniustis q̄dē p̄mū ē illō eq̄le q̄d est dignitate scōm vō illud q̄d ē q̄litate in amicicia vō id q̄d ē q̄litate primo ē loco q̄d vō dignitate ideo

Vetus

¶ Manifestū at̄ si multa distā
tia fiat virtutis vel malicie vel
habūdācie vel alicuius alteri9 nō
ēi adhuc amici sūt sed neq; digni
ficat̄ ¶ Manifestissimū at̄ hoc
in dijs plurimū ēi isti ōmibus bo
nis supexcellūt Manifestū at̄ et
in regibus. nō ēi his dignificant
ēe amici qui multum defectiores
neq; optimis vel sapiētissimis qui
nullo digni ¶ Certa quidē igit̄
in talibus nō est diffinitio vsque
quo amici Multis ēi ablatis ad
huc manet. multū at̄ sepati puta
a deo nō adhuc ¶ vnde et du
bitat̄ ne forte non volunt amici
amicis maxima bonoꝝ puta deos
ēe nō ēi adhuc amici erūt ipsis
neq; vtiq; bona amici. amici ēi bo
na ¶ Si bñ dictū est qm̄ ami
cus amico vult bona illius gra=
tia manere vtiq; bonis oportet
q̄liscūq; est ille homini at̄ volet
maxime ēe bona ¶ forte at̄ nō
pre omnibus sibiipsi ēi maxime
vnusquisq; vult bona ¶ multi
at̄ vident̄ ꝓpter amorē honoris
velle amari magis q̄ amare
¶ ꝓpter quod amatores adula
tionis multi supexcessus ēi ami=
cus adulator vel fingit̄ talis et
magis amare q̄ amari. amari at̄

Nona

¶ Patet at̄ si plurima distācia
fiat virtutis aut vicij aut diui
tiarū aut alterius rei nō ēi am=
plius sūt amici nec dignū id pu=
tant ¶ Manifestū est in dijs
id q̄ hij plurimū omnibus bonis
excellūt. patet etiā ī regibus nō
ēi illos dignāt̄ amicicia qui val=
de sūt humiliores neq; optimus
et sapientissimus eos q̄ nullius
sūt p̄cij In his g° nullus p̄fix9
est terminus q̄usq; amici. multis
ēi ablatis adhuc manet amicicia
q̄ si magnus sit excessus ceu deo
rū ad homines nō amplius per
manet ¶ vnde dubitatur an
interdū nō obtanda sint amicis
maxima bona puta ut dij fiant
qm̄ nō ampli9 essent amici neq;
simpliciter bona nā amici quidem
bona ¶ Q̄ si recte dictum est
amicū amico bona cupere illius
gracia manere oportet qualiscūq;
is est ut homini ergo maxima
bona optabit ¶ Sed forte nō
oīā nā sibiipsi quisq; maxima bo
na cupit ¶ vidētur plerīq; per
ābitionem amari magis velle q̄
amare ex quo fit ut multi adula
tores ament inferior ēi amicus
est adulator vel fingit quidem
tale quiddam et magis amare q̄

ꝓpe ēē videt̄ ei quod est honorari
q̊d vtiq; multi appetūt ¶ Nō
ꝓpter seipsū āt vident̄ desiderare
honorē sed scd̄m accīns gaudēt ēi
multi ab his qui in potestatibus
honorati ꝓpt̄ spem ¶ Existimāt
ēi adipisci ab ipsis quo indigent
vt itaq; signo bone passionis gau
dent honore ab epieykibus āt et
sciētibus appetentes honorem fir
mare. ꝓpriā opinionē de ipsis ap
petūt gaudēt vtiq; q̄ sint boni cre
dētes dicētiū iudicio ¶ In ama
ri āt scd̄m seipsū gaudent ¶
ꝓpter q̊d videbit̄ vtiq; melius ēē
eo quod est honorari et amicicia
scd̄m seipsam eligibilis ēē ¶ vi
detur aūt magis in amare q̄ in
amari ēē Signū āt matres eo
quod est amare gaudētes. quedā
enim dant filios suos nutriri et
amant quidem scientes redamari
autem non querunt sed vtraq;
nō cōtingant sed sufficiens ipsis
videtur ēē si videāt bene operan=
tes et ipse amāt ipsos. etsi illi
non possūt matri que conueniūt
tribuere propter ignorantiam.

¶ Magis autem amicicia
existente in amare et amari lau=
datis amicorum virtus amare
videtur.

amari. amari vero proxime vi=
detur accedere ad honorationem
quod sane pleriq; appetunt ¶
Nec honorem ꝑ se expetere vi=
dentur sed ꝑ accidens. gaudent
ēi multi cū ab his qui in potesta
tibus constituti sūt honorantur
spe ducti ¶ Nꝑ putant si quid
opus sit ab illis impetraturos ut
igit̄ signo bone affectionis gau=
dēt honore Qui vero a bonis vi
ris et sciētibus appetūt honorari
opinionē sui cōfirmare desiderant
gaudēt igit̄ q̄ boni sint creden=
tes loquētiū iudicio ¶ Amari
āt ꝑ seipsum gaudēt ¶ Qua
ꝓpter videretur vtiq; potius ēē q̄
honorari et amicicia ꝑ seipsam ēē
expetēda ¶ videt̄ āt magis in
exhibendo amorē q̄ in recipiendo
cōsistere. sig^m hui⁹ est q̄ matres
amare gaudēt. quedā ēi filios de
derūt tollēdos et amāt scientes
amari vero nō querūt si vtraq;
fieri nequeāt sed satis videt̄ illis
si videāt ī ꝓsperitate cōstitutos
et amāt ipse licet illi nō valeāt
matri q̄ oportet tribuere prop=
ter ignorātiā. Cū vero amicicia
in amando magis consistat et
amantes amicos laudemus ami=
corum virtus videtur ēē amare

Vetus

quare in quibus hoc fit secundū dignitatē isti mansiui amici et talium amicicia. sic aūt vtiq; et ineq̄les maxime aūt amici equabunt̄ eni vtiq; equalitas aūt et similitudo amicicia ¶ Et maxime quidē eorū que scdm virtutem similitudo mansiui eī existentes scdm seipsos et adinuicē manent et neq; indigēt prauis neq; ministrant talia sed ut dicere et ꝓhibent. bonoꝝ eī neq; ipsos peccare neq; amicis cōcedere ministrare ¶ mali aūt firmū quidem nō habent neq; eī sibiipsis ꝑmanēt similes existentes In paucū eī tēpus fiūt amici gaudentes adinuicē malicia.

¶ Vtiles aūt et delectabiles in plus ꝑmanent Vsq; eī vtiq; tribuāt delectationes vel vtilitates adinuicē ¶ Ex cōtrariis autē maxime quidē videt̄ ꝓpter vtile fieri amicicia puta pauper diuiti indisciplinatus sciēti Nuo eī existit aliquis indigens est hꝰ appetens redonat aliud ¶ hic aūt vtiq; aliquis attrahit et amatū et amatorē et pulcrū et turpē ¶ ꝓpter quod videtur amatores ridiculi qn̄q; dignificantes amari ut amāt sed tamē amabiles existentes equaliter forte

Noua

Itaq; in quibus hꝰ ita fit ut debet hij firmi sūt amici et horum amicicia est ꝑ hūc modū ineq̄les q̄ maxime erūt amici nā equari possūt et equalitas et similitudo amicicia ¶ Et maxime quidem bonorū est similitudo stabiles eī ꝑ seipsos existentes et inuicem manēt et neq; indigēt īproborū neq; talia ministrant sed ut ita loquar etiā ꝓhibēt nā bonoꝝ est neq; ipsos delinq̄re neq; amicos permittere sibi ministros ēē

¶ Mali vero firmitatē nō habēt neq; eī sibiipsis similes perseuerāt et paruo tpe sūt amici gaudētes mutua prauitate.

¶ Sed qui sūt vtiles et iocūdi magis durant quoad eī afferant inuicē voluptates aut vtilitates ¶ Ex contrariis vero maxime videtur fieri ea amicicia que est propter vtilitatē ut pauper diuiti et indoctus sapienti / cuiꝰ eī quisq; indiget id exoptat aliud pro alio affert ¶ Ad hanc quis trahat amatorem et amatū turpemq; et pulcrū

¶ Qua ꝓpter amatores interdū ridiculi videtur dignū putātes se amari. quēadmodum ipsi alios amāt. nā similiter dignos

Vetus

ngnificādū nichil āt tale habēres
rnoculū ¶ Forte āt neq; appe
ūt cōtrariū. ḡrū scōm seipsū sed
secūdū acūs. appetitus āt medij
est. hoc ei bonū puta ficco nō hu
mdū fieri sed ad medīū venire et
calido et alijs sīr hec quidē igit
dumtāt et ei est magis alienum

¶ Videt āt q̄dm in p̄nāpijs
dem ē circa eadē et in essē
ee et amāda et iustū In ōm ei
communicatione videt aliq̄d iust-
tum ee amāda autem ¶ Ap
pellāt igitur vt amicos cōiuga-
tores et cōmilitones similiter āt
et eos qui in alijs cōmunicatio-
nibus scōm quantum autem cōi
cant in tantum est amicicia et ei
iustum ¶ Et p̄uerbiū cōmu-
nia que amicorū recte in cōmu
nicatione ei amicicia ¶ Dūt āt
fratribus et cōnutritis ōia cōia
alijs āt discreta . et his quidem
plura his āt mōra . et ei amicā-
arū hee quidē magis hee autem
minus

¶ Differūt āt et iusta nō ei
eadem parentibus ad filios et
fratribus adinicē neq; ethayris
neq; et ciuibus similiter autē et
in alijs amicicijs . Altera itaq;
et iusta ad singulos horum

Nova

fortasse exigendū est ita amari
q; si nō sint tales rnoculum
¶ Forte vō neq; appetūt cōtra
rū cōtrarij per se sed p accns .
desiderū āt medij est hoc ei bo
puta ficco nō fieri molle sed ad
medīū deuenire similiter et cali-
do et alijs hec igitur relinquāt
qm aliēnora sūt

Videtur ei ut ab imo dixi
mus circa eadem et in eisdem ee
amicicia et iustū m ōm ei societa
te videt aliquid ee iustū et am
icicia ¶ Itaq; et eos qui simul
nauigāt et eos qui vna militāt
amicos vocant eodemq; modo in
alijs societatibus quatenus com
municant eatenus est amicicia
nam et iustum
¶ Et prouerbiū amicorū cō-
munia recte in communione ei
amicicia est
¶ sūt ei fratribus et sodalibus
communia omnia. ceteris vero
diuersa et alijs plura alijs pau
ciora . nam et amiciciarum alie
plus alie minus. ¶ Differūt
etiam iusta nō ei eadē parētibus
ad filios et frarnb9 ad fratres
neq; sodalibus et ciuibus eodēq;
mō m alijs amicicijs Alia igit
sūt et iusta ad singulos istorū.

Vetus

Et augmētationē accipiūt in ma
gis amicos ēē puta pecuniis pri
uare et hayrū durius q̄ ciuem et
nō iuuare fratri q̄ extraneo. et p
cutere patrē q̄ q̄cūq; aliū Aug
mētari āt natū est simul amicicie
et iustū vt in eisdem entia et ad
equale ptingētia ¶ cōmunicatio
nes āt ōnes particulis assimilātur
politice. conueniūt ēi in aliq̄ cōfe
rente et acquirētes aliq̄d eorū q̄
ad vitā sz et politica cōmunicatio
cōferētis grā videtur et ex princi
pio cōuenire et permanere. hoc ēi
et legispositores cōiectāt et iustū
aiūt ēē quod cōmuniter cōferēs
¶ Alie quidē igitur cōmunicatio
nes scdm ptes cōferens appetūt
puta nauigatores quidē q̄d scdm
nauigiū ad opationem pecuniaꝝ
vel aliquid taliū cōmilitones āt
q̄d scdm bellū siue pecunias siue
victoriā siue ciuitatē appetentes
Sil'r āt et cōtribules et plebe=
gij ¶ Quedam āt cōmunica=
tionū ꝓpter delectationē videntur
fieri cōchoreātiū et eranistarum
hee ēi grā sacrificij et cōnubij.
¶ Omnes aūt hee sub politica
consueuerūt ēē non ēi presens
conferens politica appetit sed in
ōnem vitam et sacrificia faciētes

Noua

¶ Et augmentū suscipit ut
magis ad amicos sūt puta gra=
uius est sodali pecuniam auferre
q̄ ciui et nō ferre opem fratri q̄
ex̄neo et pulsare patrē q̄ quēuis
aliū. incrementū sil' suscipere vi=
dentur amicicia q; et iustum utpote
in eisdem existētia et eq̄liter ꝓ=
cedencia ¶ Omnes āt ciuita=
tes ptibus ciuilis sil'es ēē videntur.
congrediūtur ēi in aliq̄ cōmodi=
tate. parātes aliquid eorū q̄ ad
vitam ptinent Ciuilis q; et socie
tas cōmodi grā iniri durare q;
videntur. hoc ēi et legūlatores cō
iectura sequūtur et iustū ēē aiūt
q̄d cōmuniter ꝓsit ¶ Alie igitur
societates pticulare cōmodū ap=
petūt ut naute quidē nauigādi
ad parandas diuicias aut aliq̄d
tale. milites vero bellādi aut pe
cunie aūt victorie aut capiende
vrbis cupidi. eodēmodo contri=
bules et populares ¶ Sūt et
societates quedam que volupta
tis gracia institute videntur ut in
his qui thisiontes et eraniste vo
cantur. hee nāq; sacrificij et cetus
causa fiūt ¶ Omnes āt huiōi
ciuili videntur subēē nō ēi presentē
vtilitatē ciuilis querit sed ad to
tam vitam et qui sacra faciūt et

et circa has cōgregationes hono
res q; tribuētes dijs et sibiipsis
requiem acquirētes cū delectati
one Antiq̄ ēi sacrificia et cōgre=
gationes videt̄ fieri post fructuū
collectiones puta p̄mitie maxime
ēi in his vacabāt tēporibus ¶
Omnes āt vbiq; cōmunicatioēs
videtur particule politice ēē. con
sequēter āt tales amicicie talibus
cōmunicationibus ¶ Politice
āt sūt spēs tres eq̄les āt et trās
gressioēs puta corruptioēs haꝝ
sūt āt politice quidē regnū et aris
tocracia tercia āt que a p̄cijs quā
timocratiā dicere cōueniēs videt̄.
politicā āt ꝯsueuerūt ipsā plures
vocare ¶ Harū āt optima q̄
dem regū. pessima āt timocracia
¶ Transgressio āt regni quidē
tyrānis ambe ēi monarchie. dif=
ferūt āt plurimū tirānus quidē
ēi sibiipsi conferens intēdit. rex
āt q̄d subditorū. Nō ēi est rex
q̄ nō ꝑ se sufficiēs et ōib9 bonis
supexcellēs. talis āt nullo indi=
get Vtilia igit̄ sibiipsi quidē nō
vtiq; intēdet. subditis āt. q̄ em̄
nō talis erit! clerotes vtiq; qui
dem erit magis q̄ rex tyrannis
āt ex contrarietate huic sibi ēi
bonū ꝑsequit̄ et māifestus ī hac

illorū cā cetus instituūt. dijs ho
norē tribuūt et sibiipsis requiem
cū voluptate parāt. vetusta ēi
sacra et cetus post fructuū ꝑcep
tionē ordinata videt̄ q̄si p̄mitie q̄
dā plurimū ēi ꝑ id tēpus ocio in
dulgebant ¶ Oēs igit̄ societa=
tes ꝑtes ciuilis ēē vident̄ sequē
tur vero tales amicicie societates
huiōi ¶ Administrandaꝝ vero
ciuitatū tres sūt species totidem
etiā excessus et q̄si labes ipsarū
sūt āt hee regū et optimorū ci=
uiū potestas. terciā a censu cēsu
rā appellari conuenit q̄ pleriq;
popularē vocāt ¶ harū ōniū op
tima est regni deterrima vero po
pularis ¶ Transgressio autē
regni tyrannis est in vtraq; em̄
vnus gubernat sed plurimum
inter se differūt tirann9 ēi pro
prium querit cōmodū rex vero
eorū qui ab eo regūtur. non ēi
est rex nisi ꝑ se sufficiat et cūc=
tis bonis excellat at qui talis
est nullius indiget nō ergo hic q̄
rit vtilitates ꝓprias sed eorū q̄
ab eo regūt̄ q̄ vero nō est talis
potius regū vtiq; ēēt q̄ rex. tyrā
nis vero huic cōtraria est ꝓpriū
ēi sequitur cōmodum et in hoc
q̄ deterrima est sic patet.

Vetus

qm̃ pessima et pessimū ār contra
nū optimo transgrediūtur ār ex
regno in tyranniḋ. prauitas ēi
monarchie tyrānus malꝰ ār rex
tyrānus fit ¶ Ex aristocratia
ār ī oligarchiā malicia principū
qui tribuūt que ciuitatis pref
ōgnitatē et oiā vel plurima bono
rū sibiipsis et principatus semp
essē de plurimo facientes ontan
pauā gᵒ ꝓpāt et mali ꝓ hys
qui maxime epieykes ¶ Ex
timocratia ār vtiq; in democrā
am Cōterminales ēi fiūt hee
Multitudinis ēi vult et tymo=
cratia ēe et equales ōnes qui in
honoratione minimū ēi pretio ār
malū est democratia in paruū ēi
tñsgredi politice spēm Tñsmu=
tant qui ēe igit maxime sit politi
ce Manifestū ēi sit et facilē tñs
gredīt ¶ Dimlitudines autē
ipsay et velut accipiat exēplum
aliquis vtiq; et in tombus ¶
Patris quidē ēi ad filios cōmu=
nicatio regni habz figurā. filioꝝ
ēi patri est cura . hinc ār et ho=
merus iouē patrem appellat pa=
ternus ēi principatus vult reg=
nū ēe ¶ In persis ār q̄ patris
tyrānicus vtūtur ēi vt seruis
filys tyrānicus ār et qui oīm ad

Noua

Nam pessimū optimo contrariū
est fit ār tñsgressio ex regno in
tyranniḋ est ēi tyrannis prauí
tas regni prauus ār rex tyran=
nus effiat ¶ Ex optimatibus
ār ad paucorū potentiā fit tñs=
gressio gubernatoꝝ prauitate q̄
rē publicam preter ōgnitatem
gubernāt et cūcta aut plurima
bona ad se trahūt et magistra=
tus semp esse ad diuicias cōpa=
randas plurimū intendētes Ex
quo fit ut pauci dominentur et
mali pro bonis ¶ Ex his vero
qui in censu habētur ad multitu
dinē fit transgressio fiūt ēi hee fi
nitime. nā et censi multitudinis
ēe volunt et ōnes in honore eq̄=
les minime ār praua est multi=
tudinis gubernatio qz paꝝ ad
modū transgrediūtur gubernāde
ciuitatis spēi mutantur igitur
maxime per hunc modum res=
pubblice nam sic paulatim ac fa=
cillime labūt ¶ Earum simili=
tudines et quasi exēpla in tomi
bus q̄z licet intuen ¶ Nā pa=
tris ad filiū societas regni instar
hz. patri ēi cura est filioꝝ. hinc
et homerus iouē patrē appellat
paternū ēi īperiū vult ēe reg=
nū ¶ quāq̄ apō plas tyrāmcū

Vetus

seruos Domini ei cōferens in ip so opaē et hic quidē igitur rectꝰ videē perfectus ār peccat . Differē tiū ei ꝑnápatus differentes

¶ Vir ār et vxoris aristocra ticus videē scōm dignitatē ei vir habet et árca hec que oportet vi rū quecūq; ār vxori cōgruit illi reddit ¶ Omniū ār comnās vir in obigarchiam trāsponiē ꝑter dignitatem ei ipsū facit et non ꝑ mebus Quādoq; ār ꝑnápāē vx ores heredes existentes non itaq; fiūt scōm virtutē ꝑnápatus sed ꝑter diuícias et potētiā ꝙadm in obigarchys ¶ Timocraticus ār videē qui fratrū equales em tamen inquātū etatibus differūt ꝑter quod si multū etatibus nō adhuc fraterna amícia fit ¶ De mocracía ār maxiē quidē in his q̄ sine dominatione habitationū hic ei ōnes ex eq̄b et in quibus debilis qui principāē et vnicuiq; potestas ¶ scōm ār vnāquāq; vbamitatē amícia videē imꝑtū et instum ¶ Regi quidē ad subiectos in suphabūdantia bene ficꝰ benefacit enim subditis si = quidem bonus ens curam habet ipsorum ut bene operentur quē = admodū pastor ouium .

Noua

est qm̄ filius perinde vtiē ut ser uis . tyrānica vō est dm̄ ad ser uos . agit ei in illa dm̄ vtilitas . ꝯ gº rā videē . ꝓica vō erronea nā diuersōrū diuersa ipetia ¶ vir ār et vxoris societas ei spēi filiis vi = deē q̄ optimates gubernāt . ꝓdig nitate ei vir ꝓsidet et in his q̄ vi q̄ decēt q̄ vō vxori ogruit ꝯ illi tribuit ¶ Oy si in oībus rebꝰ dominari velit vir ad eādē spēm rēsgredit q̄ ē pauco; potētia ꝑ dignitatē ei sibi arrogat et nō q̄ mebꝰ ē . Inēdūt q̄ vxores ipe ꝑsidēt q̄i rex; potit . nō igit ꝑ vir tutē ꝓstāt sed ꝑ diuícias et po tētiā . ꝙadm cū pauci rē publicam obtinēt ¶ frato; vō societas ei filiis videē q̄ ē i cēsu positoq; pa res ei sūt nisi imꝑtū etatibꝰ differū itaq; si plurim etatibus distēt nō āplius fratrn videē amicia ¶ mꝓtudinis vō gubernātio maxiē i his domib ospiat q̄ sūt sine dnō ibi nāq; oēs ex eq̄ et i q̄bꝰ imbe = állis ē ꝓnceps et vnicuiq; licētia ¶ In vnq̄q; spē rerū pubicarū amicia videē imꝑtū et instū ¶ regū ad eos q̄ ab eo regūē i mai oritate bñficꝰ . ꝓdest ei dl̄ siq̄d bonus exns eā hz curā ut qui ab eo regūtur ꝙoptime habeāt ut pastor ouiū .

Vetus

vñ et omerus agamennona pas
torem populorū dixit ¶ talis
at̄ et paterna ¶ differt autē
magnitudine bñficiorū cā ei essē
di q̄d putat̄ maximū existimari
maximi ēē et nutrimenti et disci
pline sed et ꝓgenitoribus hec at
tribuūt̄ ¶ et natura ei prin
cipatiuū pater filiorū et ꝓgeni
tores nepotū et rex subditorum
¶ in supexcessu at̄ amicicie hee
ꝓpt̄ quod et honorant̄ parētes
et iustū in his vtiq; nō idem sed
scōm dignitatem. sic ei vtiq; et
amicicia ¶ sz et viri ad vxorē
eadē amicicia et in aristocracia
scōm virtutē et meliori plus bo
nū et cōgruens vnicuiq; sic at̄
et iustum ¶ Quod at̄ fratrū
et ayrike assimilat̄ equales ei et
coetanei tales at̄ vnius disciplie
et vnius moris ut in multū assi
milatur vtiq; huic et que secūdū
timocraciā. eq̄les ei ciues volūt
et epieykes ēē In parte itaq;
principari et ex equali sic vtiq;
et amicicia ¶ In tr̄nsgressioni=
bus at̄ q̄ad^m. et iustum et ꝑuū
est sic et amicicia est ¶ Et in
pessima in tyrānide ei nichil aut
paruū amicicie ¶ in quibus ei
nichil cōe est imperāti et īperato

Noua

ut et homerus pastorem popu=
lorū vocat agamēnonē ¶ talis
est paterna ¶ Differt at̄ mag
nitudine beneficiorū cū essendi
causa ꝑmaxima videatur nutri=
endi q; erudiendi et progenito
ribus hec tribuūtur ¶ natura
ei imperiū optinent pater filioꝝ
et progenitores descendentiū et
rex eorū qui in regno sūt ¶ sūt
at̄ in maioritate amicicie iste Ita
q; honorantur genitores et iustū
igit̄ in his nō illud idē sed scōm
dignitatē nā sic et amicicia ¶
Et viri ad vxorē eadem amicicia
et in ea specie que est optimatū
nā scōm virtutē et meliori plus
boni et cōgruens singulis sic at̄
et iustū ¶ fratrū vero amicicia
sodalicie similis videt̄ pares ei et
coetanei tales vero affectibus
et motibus similes sūt ut pluri=
mum. similis est huic et illa que
est scōm censum pares ei ciues
ēē volunt et inter se mites In
ꝑte vero dominari et ex equo sic
igit̄ et amicicia ¶ In tr̄nsgressi
onibus at̄ q̄ad^m. et iustum sic et
amicicia exigua est ¶ Ac mini
me ī ea q̄ est deterima in tirānide
ei nichil est amicicie â paꝝ ¶ In
q̄bus ei nulla est societas īperāti

neq; amicicia neq; ei iustū sed ve
lut artifici ad organū et anime ad
corpus et dño ad seruū Iuuant
quidē ei hec ab vtētibus ad vtili
tatē. amicicia at nō est ad inaiāta
neq; iustū sed neq; ad equū vel
bouē neq; ad seruū scdm q seruꝰ
nichil ei cōe est . seruus ei aiātū
organū organū at maiātus seruꝰ
¶ Scdm q quidē igit seruus
nō est amicicia ad ipsum sed scdm
q hō videtur ei quiddā ēe iustū
ōni hōi ad ōnem potētē cōmunica
re lege et compositione et amicici
a vtiq; scdm quātū homo In par
uū vtiq; et in tyrānidibus ami=
cicie et iustū ¶ Que at in de=
mocraciis in plurimū multa em
cōmunia equalibus existentibus.

IN cōicatione quidē igitur
omnis amicicia est quēadm
dictū est ¶ Diuidet at vtiq; ali
q̄s cognatā et etayricā ¶ poli
tice at et que contribuliū et que
cōnauigantiū et quecūq; tales
cōmunicatiuis assimilantur ma=
gis quasi enim secundū confessi
onem quādam videntur esse . In
has autem ordinabit vtiq; aliq̄s
et peregrinam ¶ Sed et cog
nata videtur multifaria ēe et de=
pendere omnis ex paterna .

et parēti nec amicicia neq; ei ius
tū sed quale artifici ad organū
et anime ad corpus et dño ad
seruū Iuuātur ei hec ab his que
vtunt amicicia vero non est ad
īanimata neq; iustū sed neq; ad
equū vel bouē neq; ad seruū qua
seruus est nichil ei cōmune est
nam seruus animatū est organū
organum vero inanimatus est
seruus ¶ Qua igit seruus nō
est ad illū amicicia sed qua hō vi
detur ei ēe quiddā iustū cuiq; ho
mini ad omnē cū quo societas ēe
potest legis pactionis et amicicia
igitur in quantū homo p parū
vero in tyrannide amicicie et ius
tū ¶ In optimatibus plurimū
multarū ei rerum societas est in
his qui pares sūt .

IN societate igitur omnis
amicicia est ut diximꝰ ¶ distin
guet vtiq; aliquis cōsanguineā et
sodaliciā
¶ Ciuiles vero et cōtribules
et cōnautice et huiꝰmōi sociabi=
les videntur magis veluti enim
per conuentionem quādam esse
videntur . Inter has quis collo
cet et hospitaliciam .
¶ Consanguinea autem varia
videt tota q a paterna pendere

Vetus

¶ Parētes quidē ēi diligūt fili
os vt suiipsoꝝ aliq̄d exn̄tes filij
at̄ parentes vt ab illis aliq̄d ex=
istētes ¶ Magis at̄ sciūt pa
rētes qui ex ipsis q̄ geniti qm̄ ex
his ¶ Et magis quo approxi
matur quod a q̊ genito q̄ factū
faciēti. Quod ēi ex ipso ꝓpinquū
ei a q̊ puta dens vel capillus vel
q̊dcūq; habēti illi at̄ nichil quod
a quo vel minus ¶ Sed et mul
titudine tp̄is hi quidē ēi cōfestim
natos diligūt hi at̄ ꝓcedētes tē
poribꝰ parētes intellectū vel sen
sum accipiētes ¶ Ex his autē
manifestū ꝓpter q̄ amat̄ magis
matres ¶ parētes quidē filios
diligūt ut seipsos q̄ ēi ex ipsis
velut alteri ipsi inseparati filij at̄
parētes ut ab illis nati ¶ Fra
tres at̄ adinuicē in ex eisdē nasci
ad illa ēi ydemptitas adinuicē
idē facit et ꝓpt̄ q̊d aiūt idē sang=
uinem et radicem et talia. sūt at̄
idem aliqualiter et in diuisis ¶
Magnū at̄ ad amiciciā et cōnu
tritū et q̊d scdm etatē coetaneꝰ
ēi coetaneū et qui vnius moris
et ayri ꝓpter quod et fraterna
et ayrike assimilat̄ ¶ nepotes
at̄ et reliqui cognati ex his quo
approximāt̄ In ab eisdem ēi ēē .

Nouā

¶ Parētes ēi amat̄ natos q̄si
suū quiddā existentes nati vero
parentes ut ab illis quid existē
tes ¶ Magis at̄ sciūt genito=
res que ex ipsis q̄ genita q̄ ab
his ¶ Et magis cōuīgitur id
a quo illi quod genitū est q̄ id
quod gignit̄ ei q̄ fecit . id ēi q̊d
ex ipso proximū est ei a quo ut
dens et crines et quoduis ei q̊d
continet illorū vero nulli a quo
vel minus ¶ Magnitudine q̊
tēporis . nam hij statim genitos
amat̄ illi vero post tempus cū
genitorū scientiā vel sensū ꝑcepe
rint ¶ ex his etiā patet cur ma
tres ament magis ¶ Parentes
ēi natos amat̄ ut seipsos qui ēi
ex his sūt veluti alteri ipsi sūt se
parati nati vero parentes ut ab
illis orti ¶ fratres vero se mu
tuo amat̄ qm̄ ab eisdem nati sūt
Ideptitas ēi ad illos idē inuicē
facit Itaq; aiūt eūdem sanguinē
eandem stirpē et talia quedā sūt
igitur q̊dāmodo idem licet diuisi
¶ magnū p̄terea est ad amiciciā
educatio et etas . equales ēi equa
lē et familiares et sodales q̄ ꝓpt̄
faterna amicicia sodalicie similis
est ¶ nepotes vero et alij cog
nati ex istis cōuīgūt̄ qm̄ ab eisdē

Vetus

fiũt ãt hĩj quĩ ꝑ̃ ꝓximiores. hi ãt magis aliem in ꝑpe vel longe pre ducere ẽe ¶ Est ãt ad parẽtes quĩ ꝑ̃ amicãa filĩs et hõibus ad deos vt ad bonũ et supexcellẽs. bene ẽi fecerunt maxme essendo enim et nutriẽdi cause ãt natis eius q̃d est disciplinari ¶ Habet ãt et delectabile et vtile talis amicãa magis alienoꝝ q̃to et cõmunior vita ipsis est ¶ Dũt ãt et in fratna que q̃dem et in etayrica et magis in his q̃ epieykes et totaliter similibus q̃to ꝓximiores et ex natiuitate existentes obligũt admuicẽ et ut magis vnius moꝝis qui ex eisdẽ et cõnutriti et disciplinati sĩr et scõm tẽpus probatio plurima et firmissima ¶ Analogũ ãt et in reliquis cognatoꝝ amicabilia ¶ Viro autẽ et vxori amicãa videtur secundum naturã existere homo ẽi in naturam cõiugale magis q̃ politicũ et quãto prius et necessariũ magis domus ciuitate et filiorũ procreatio cõmunis animalibus ¶ Alĩs quĩ ꝑ̃ igitur in tantũ cõmunicatio est. homines autẽ nõ solum procreationis filiorũ gratia cohabitant sed et eorum que in vitam .

Nona

fiũt. fiũt ãt alĩ magis cõiũcti alĩ minus ut proxim vel remoti fiũt a stirpe ¶ Est ãt ad parẽtes amicãa natis et hominibus ad deos ut ad optimos et maioritate prestãtes Maxima ẽi hĩj beneficia contulerũt cũ essendi educãdiq̃ causa sint natos q̃ erudiẽdi ¶ Talis ãt amicãa voluptatẽ et vtilitatẽ magis ꝓtinet q̃ extra neorũ quãto in ipsis vita sociabilior ¶ Est ãt in fraterna quẽ admodũ in sodalicia et magis in humanis et penitus silibus. quanto cõiũctiores genere existentes se mutuo obligũt et quãto magis simles moꝝibus sunt qui ex eisdẽ oꝝi ac eadẽ educatione disciplina q̃ instituti et tpis cõprobatio plurima atq̃ firmissima ¶ Eodẽ modo in ceteris cognatis fiũt ea que amicãã faciũt. ¶ viro ãt et vxori amicãa videtur scm̃ naturã existere. homo enim natura magis est cõiugale q̃ ciuile q̃to prius ac magis necessarium est domus q̃ ciuitas et procreatio filiorũ cõis aiãlibus ¶ Alĩs igitur in tãtũ societas est. homines ẽi nõ solum procreationis causa coeũt /sed eorũ quoq̃ gracia que pertinent ad vitam .

Vetus

Confestim ei diuisa sunt opera et sunt altera viri et vxoris Suffi=ciunt igitur ad inuicem ad comune po=nentes propria ¶ Propter hoc autem et vtile esse videtur et delectabile in hac amicicia. erit autem vtique et propter virtutem si epieykes sint. est autem vtriusque virtus et gaude=bunt vtique tali ¶ coniunctio autem filij videntur esse propter quod et citius steriles dissoluuntur filij enim commune bonum ambobus continet autem commune ¶ Qualiter autem conuiuendum viro ad vxorem et totaliter amico ad amicum nichil alterum videtur queri quam qualiter iustum non enim idem videtur ami=co ad amicum neque ad extraneum et etayrum et condiscipulum ¶ Tri=nis itaque existentibus amicicijs quam adm in principio dictum est et se/cundum vnamquamque his quidem inequa=litate amicis existentibus his autem se=cundum superexcellentiam Et enim similiter boni fiunt amici et melior deteriori similiter autem et delectabiles et propter vtile equantes vtilitatibus et differen=tes equales quidem secundum equalitatem oportet in amare et reliquis equa=re inequales secundum analogum super=excellentijs assignare ¶ fiunt autem accusationes et querele in ea que secundum vtile amicicia vel sola vel

Nona

confestim enim distinguuntur opera et alia sunt viri alia mulieris. suffici=unt igitur inuicem proprias res in comi=ponentes ¶ Quare et vtilitas et voluptas in hac amicicia ver=sari videtur. erit etiam per virtutem si boni sint. est enim vtriusque virtus et gaudebunt vtique simili ¶ filij vero nexus quidam esse videtur Itaque hij qui sine liberis sunt faci=lius dissoluuntur filij enim ambobus commune sunt bonum continet autem so=cietatem ¶ Quem adm vero se ha=bere debet vir erga vxorem et omnino amicus erga amicum. Nichil aliud videtur querendum nisi quo modo iustum. non enim videtur idem iustum amico ad amicum neque ad extraneum et familiarem et condiscipulum. ¶ Cum igitur triplex sit amicicia ut ab initio dictum est et in alia sint amici pares et in alia secundum excellentiam nam et similiter boni fiunt amici et melior peiori eodemque modo et iocundi et propter vtilitatem ade=quantes commoditatibus et differen=tes. pares quidem secundum paritatem oportet et in amore et in ceteris adequare impares vero secundum ra=tionem excellentijs concedere ¶ fiunt igitur incusationes et querele in ea amicicia que est vtilitatis gratia

maxime rationabilit ¶ Qui q̄ tē ēi ꝓpter virtutē amiā existūt bene opari admuicē ꝓmpti sunt hoc ēi virtutis et amicie At ꝫ at cōtēcētiū nō fiūt accusationes neq; pugne. Amātē ēi et benefa cietē nullus cōtristat sed si gra tus retribuit bene operās. sup excellens at sortiens q̄o appetit nō vtiq; accusabit amicū vterq; ēi bonū appetit ¶ nō ōmino at neq; in his que ꝓpter delectatio nē simul in ambobus fit quod ap petūt si in cōmoran gaudēt Ri diculus at vtiq; videbit et accu sans nō delectantē cū possit non cōmoran ¶ que at ꝓpter vtile accusatiua In vtilitate ēi vten tes admuicē semp plura indigēt et minus habere existimāt cōuenī ētes. et cōquerūt q̄m in quantis indigent tantis fortiūtur indigni existētes. benefactētes at nō pos sunt sufficere ad tanta quātis pa tiētes indigēt ¶ videt at quēad modū instū ē duplex. hoc quidē nō scriptū hoc at scōm legem/et eius que scōm oportunitū vtilita tis hec quidē moralis hec at le galis ēe fiūt igitur accusatio nes maxime cū non scōm eandē cōmutabūt et dissoluūtur

cōtracta vel sola vel maxime et mentio q̄dē ¶ nā q̄ ꝓ virtutē amiā fiūt bñfacere mutuo ꝓperāt ꝫ ēi virtutis est et amicicie Ad hec at certatim tētentibus nulle existūt q̄rele neq; rixe Nā adu sus amātē et bñficia cōferētē ne mo cōq̄rit sed si sit gratus bñfi cijs respondet q̄ vō in dāno et be neficia cōferēdo exuperat cū id as seq̄t q̄o cupit nō succēsebit am co nā vtiq; bonū appetit ¶ nec etiā minimū in his q̄ ꝓpt voluptā tē cū sit ābob9 id ꝓueniat quod optabāt fiq̄dē mutua cōuersatiōe gaudent Et ēi inimicū ēet si q̄s q̄q̄ incusaret q̄ sibi iocūdus nō sit cū liceat illo nō vti ¶ At il la q̄ ꝓpter vtilitatē est! q̄rebis sub iacet. cū ēi se mutuo ꝓ vtilitate vtant sp plus q̄rūt. et minus q̄ decet se habere existimāt. et que rūt q̄ nō tanta reportēt quanta deberēt pro sua dignitate Omni vero nō sufficiūt ad tā mlta cō ferenda ¶ videt at ut duplex est instū aliud siue scripto aliud legibus. sic et ea amicicia que est ꝓpter vtilitatē ꝑtim moralis ēe ꝑtim legitiua fiūt at inculationes tūc maxime cū nō per eandē cōmutant et dissoluūtur.

Vetus

¶ Est at̄ legalis foralis quidē in dictis hec quidē ōnino venalis ex manu in manū hec at̄ liberali or in tēpus. scdm cōfessionē at̄ q̄d pro quo. Manifestum at̄ in hac debitū et nō ambiguū amicatiuā at̄ dilationē habet ꝓpter q̄d apd̄ q̄sdā horū nō sūt iusta sed existi mant oportere diligere eos qui scdm fidem cōmutāt ¶ Moralis at̄ nō in dictis sed vt amico do nat vel cuicūq; alij reportare â ferri at̄ dignificat eq̄le vel plus ut nō dans sed accōmodās. nō silr at̄ cōmutās et dissoluens ac cusabit hoc accidit ꝓpter velle q̄ ōnes vel plures bona eligere aut̄ vtilia bonū at̄ benefacere nō ut cōtrapatiatur vtile at̄ bn̄ficiatū ēē ¶ potenti at̄ retribuendū scdm dignitatē eorū que passus est et sponte. nolētē ēi amicū nō faciendū ut vtiq; peccātē in prin cipio et benepatientē a quo non oportuit. Non ēi ab amico neq; ꝓpter ipsum h̄ opante. quēadm̄ igitur in dictis bn̄ficiatū dissol= uendū sed et cōfiteri si potēs red dere Impotentē at̄ neq; dās dig nificauerit vtiq; quare si potens reddendum In principio inten= dēdū a quo beneficiat̄ et in quo

Noua

¶ Est autē legitima in dictis ꝑtim oiō forēsis de manu in ma nū ꝑtim liberalior ad tēpus sed ꝑ pactionem quid pro quo Est at̄ in hac manifestū quid debeat̄ nec ambiguū sed amicabilem ha= bet dilationē qua ꝓpter quibusdā horū nō sūt iudicia sed putant oportere contentos ēē qui scdm fidē cōtraxerūt ¶ Moralis ve ro nō est in dictis sed ut amico donat vel quid aliud facit dignū putat ut ipse tantū vel plus ab illo consequat̄ q̄si non donauerit sed cōmodauerit nec silr cōmu= tans et dissoluēs incusat idq; ex eo accidit q̄ vel omnes vel mag na ꝑs volunt quidē honesta vel anteponūt vtilia. honestū est bn̄ facere nulla spe recipiēdi vtile ve ro bene accipe ¶ Ei qui potest reddēda sūt q̄ accepit scdm digni tatē idq; sponte agendū īuitū at̄ amicū nō faciēdū q̄si errauerit in principio et beneficiū acceperit a quo non oportebat nō ēi ab ami co Neq; ob hoc ipsum id agente ut igitur in dictis bn̄ficio accep to dissoluēdū est et q̄si cōuenerit reddere si poterit si nō poterit nō ēē cogēdū Itaq; reddēdū est si ha beat facultatē considerādū est ab

vt in hijs sustineat vel non ¶ Dubitationē at̄ habet vtrū oportet patiētis vtilitate mēsurare et ad hāc facere redditionē vel operantis beneficio ¶ Patientes quidem enim talia aiūt accipere a beneficijs que ꝑua erant illis et erant ab alteris accipere paruificantes . hi autem ecōuerso maxima eorū que apud ipsos et que ab alijs non erat et in periculis vel talibus necessitatibus

¶ Igitur ꝓpter vtile quidem amicicia existēte patiētis vtilitas mēsura ē Iste ēi indigēs et sufficit ipsi ut equalem tantū ēi adiutoriū quātū iste iuuat̄. et reddēdū at̄ ipsi q̄tū acceperit et plus melius ēi In his at̄ que scd̄m virtutē accusationes quidē non sūt mensure at̄ assimilat̄ operantis electio virtutis em̄ et moris in electione principale.

Differūt autem in his que secundū supexcellentiam amicicijs dignificat autem vterq; plus habere cum autem hoc fiat dissoluitur amicicia ¶ Existimat enim melior conuenire ipsi plus habere bono enim tribui plus Similiter autem et vtilior .

initio a quo quis accipit et cuius gracia ut sic vel suscipiat vel nō ¶ habet at̄ dubitationem vtrū accipiētis vtilitate metiri debeat beneficiū et iuxta illam repēdi an iuxta illius qui cōtulit ¶ Qui ēi capiūt attenuātes quidem illa talia se accipere dicūt que parua erant his q̄ cōtulerūt et licebat ab alijs accipere Illi vero viceuersa maxima eorū q̄ penes se erāt et que ab alijs cōsequi non poterāt et in periculis atq; huiōi necessitatibus ¶ An igit̄ cū vtilitatis cā sit amicicia eius qui accepit vtilitas mēsura est. hic est ēi qui indiget et satis est ut cātūdē ferat tantū igit̄ fuit beneficiū q̄tū iste accepit vtilitatis et reddendū est igitur tantū quātū ipse accepit aut etiā plus id ēi honestius est. In ea vero q̄ ē ꝑ virtutē īcusatioēs nō sūt mēsura at̄ videt̄ cōferentis electio virtutis ēi et moris in electione vis est.

Differūt at̄ in his amicicijs q̄ s̄m excellētiā vt̄q; ēi dignū putat ut ipse plus habeat qn̄ at̄ id fit dissoluit̄ amicicia ¶ Nā q̄ melior ē putat oportere ut ipse plus habeat bono enim plus ēē tribuendū eodēmodo et vtilior.

Vetus

Inutilē ēi existentē nō aiūt oportere equale habere ministrationē ēi fieri et nō amicicia si nō scdm dignitatē operū erūt que ex amicicia Existimāt ēi quēadm in pecuniarū cōmunicatione plura accipiūt cōferētes plura/ sic oportere et in amicicia ¶ Indigens āt et deterior ecōuerso amici. amici ēi boni ēē sufficere indigentibus Quid ēi aiūt vtile studioso vel potēti amicum ēē nihil recepturū ¶ Videt̄ āt vterq; recte dignificare et oportere vtriq; plus tribuere ex amicicia nō ex eodē sed supexcellenti quidē honoris indigenti āt lucri ¶ virtutis quidē ēi et beneficij honor retributio indigentie āt auxiliū lucrū ¶ sic āt habere hoc et in vrbanitatib9 videt̄ nō ēi honoratur qui nullū bonū cōi tribuit. cōe ēi datur ei qui commune bn̄ficiat honor āt cōē nō ēi est simul ditari a communibus et honorari In ōnibus ēi minus nullus sustinet ei āt q̄ circa pecunias minoratur hōrem tribuūt et dona expectanti pecunias q̄d scdm dignitatē ēi adeq̄t et saluat amicicia q̄adm dictū ē Dic itaq; et in equalibus associādum et ei qui in pecunias vtilis

Noua

eū ēi qui inutilis sit equū habere nō censet famulatū quidē ēē nō amicicia si nō ꝓ dignitate operū erūt illa que sūt in amicicia putāt ēi quēadm in pecuniarū societate plus capiūt hij qui plura cōtulerūt sic oportere in amicicia. ¶ Inops vero et imbecillis contra. amici ēi boni ēē subuenire egentibus Nā quid prodest inq̄ūt studioso vel potenti ēē amicū si nichil sim consecuturus ¶ videtur āt vterq; recte putare et oportere vtriq; plus tribuere ex amicicia sed nō ex eadē re sed excellenti plus honoris inopi vero plus cōmodi ¶ virtutis ēi et bn̄ficij premiū honor indigētie vero auxiliū et lucrū ¶ sic autē se id habere et in rebus publicis patet nō ēi honorat̄ q̄ nichil boni ciuitati facit publica ēi tribuūt̄ ei qui publice bn̄fecit honor āt publiquū quid est. nō ēi est ex re publica sil̄ lucrꝝ et honorē suscipere nā in ōnibus minus habere nemo sustinet Qui igit̄ in pecuniis minus reꝓtat ei honorē tribuūt et qui munera nō capit ei pecuniās q̄d ēi sit scdm dignitatē eq̄t et seruat amicicia ut dictū est Dic igit̄ et illis q̄ īpares sūt

est vel in virtutē honorem reddē
dū retribuētē quod cōtingit ¶
Possibile ēi amicicia requirit non
q̄d scd̄m dignitatē Neq; ēi est ī
ōnibus q̄ad^m in his qui ad deos
honoribus et parētes . nullus ēi
scd̄m dignitatē aliqn̄ vtiq; retri=
buet In potētiā āt famulās epi=
eykes ēē videt̄ ¶ Propt̄ et vti
q; videbit̄ nō licere filio patrem
abnegare patri āt filiū ¶ debē
tē ēi reddendū nichil āt faciens
dignū eoꝝ que subfuerūt opera
tus est quare semp debet quib9
āt debet̄ potestas dimittere et pa
tri vtiq; ¶ Simul āt forte nul
lus aliqn̄ vtiq; recedere videt̄ nō
supexcellente in malicia sine ēi na
turali amicicia auxiliationē huma
nū nō expelli . hinc āt fugiendū
vel nō festinandū sufficere malo
existenti . bene pati ēi multi vo=
lunt facere āt fugiūt ut inutile
De his āt in tantum dictū sit.

¶ Finis ethicorū octaui.

cōuersandum est et ei qui ad pe
cunias vtilitatem facit aut ad
virtutem honor est tribuendus
reddēdo id quod potest ¶ nam
amicicia possibilitatem req̄rit non
scd̄m extimationē neq; est in ōni
bus ut in honoribus deorū et pa
rentum . nullus ēi pro dignitate
vnq̄ retribuere potest sed qui ꝓ
facultate id agit bonus ēē videt̄.
¶ Quapropt̄ videretur vtiq;
non licere filio patrem abdicare
sed patri filium ¶ Debitum
enim reddendū est sed qui nichil
fecit dignū rebus fecit Itaq; sem
per est debitor quibus autem de=
betur potestas est dimittendi et
patri igitur ¶ Simul autem
fortasse nullus videbit̄ destitisse
nisi excellenti prauitate nam et
sine naturali amicicia humanū est
auxiliū non negare hinc autem
fugiendum est aut non studēdū
prauo auxiliū ferre . nam bene ac
cipere multi volūt facere autem
fugiūt ut inutile . De hijs igi=
tur eatenus dictū sit.

¶ Finit ethicorum octauus.

Vetus

IN ōmibus āt dſſi
milīū amicicīs ana
logū vtiq; equat.
et ſaluat amicā!
q̄ad^{m} dictū eſt .
puta et in pollicā. conario p̄ cal
ciamētis retributio fit ſ̄m dignī
tatem. et textori et reliquis
¶ hic quidē igit̄ inuēta eſt cōmu
nis mēſura . et ad hoc vtiq; ōmia
referūtur et hoc menſurātur
¶ In amicicia āt q̄nq; quidē a
mator accuſat q̄m ſup amās non
reamat̄ nichil habens amabile ſi
fit contingat/multotiēs āt ama
tus q̄m p̄us repmittēs ōmia tunc
nichil p̄ſtat ¶ Accidit āt ta=
lia cū hic quidē p̄pter delectatio
nē amatū amet. hic āt p̄pt̄ vtile
amatorē. hic āt nō ambobus exiſ
tit̄. p̄pt̄ hoc ēi amicicia exīte diſ
ſolutio fit cū nō fiāt quorū grā
amabāt/nō ēi ipſos amabāt ſed
exiſtētia. nō manentia entia. p̄pt̄
quod tales et amicicie q̄ āt mo=
y ſcōm ſeipſam exīs manet quē
ad^{m} dictū eſt ¶ Contīgit āt
et cū altera fiāt ipſis et nō q̄ ap
petit. ſumle ēi ei quod eſt nichil
ſiera. cū eo q̄d appetit non potit̄ /
puta et cytharedo repmittēs et
q̄to melius caneret tāto plus In

Noua

IN cūctis āt diſſi
milīū ſpēciey amī
cīs p̄portio adeq̄t/
ſeruat q; amicicia
ut dcm ē. q̄ad^{m} et
in cuiuſ ſutori p̄ calciamētis/tex
tori q; et reliqs repenſio fit ſ̄m
extimationē ¶ Ad hoc igit̄ rep=
tus eſt nummus cōis menſura.
ad quē oia referūtur et quo oia
extimant̄ ¶ In amatoria vero
interdū amator q̄rit̄ q; ipſe ſu=
pra modū amans nō amat̄/nichil
habēs forſaſſe quod amore ſit dig
nū. ſepe etiā is qui amat̄ q; ille
ab iniō multa polliātus nichil
p̄ſtat ¶ Euenīt āt hoc/cū alt̄
p̄ voluptatē amat amatū . alter
p̄ vtilitatē diligit amatorē atq;
ea nō exiſtūt ābobus . nā cū p̄pt̄
hoc ſit inter eos amicicia/q̄n illa
nō adſūt/q̄rū grā ſe amabant/
diſſoluit̄/nō ēi ſeipſos amabāt/
ſed illa que aderant ea vero ſta
bilia nō erant/itaq; et huiōi amī
cie ſtabilitatē nō hīt ſed q̄ mo=
rabīū eſt p̄ ſe exīs durat ut dix
imus ¶ Orit̄ etiā inter eos in=
dignatio q̄n alia fiūt ac non illa
que ipſi optabāt/ p̄ius eſt ēi ac
ſi nichil fiat/q̄n nō potiūt̄ optatis
ut is qui conducto cytharedo

Vetus

mane autem expetenti promissi-
ones. pro delectatione delectatio
nem reddidisse dixit. Siquidem
igitur vtriq; hoc volebant. suf-
ficient vtiq; habuit. si autem hic
quidē delectationem. hic autem
lucrū. et hic q̄dē habet hic at̄ non
vtiq; erit q̄d scdm cōmunicatio-
nē bene quibus ei indigēs existit
hijs et attēdit et illius quidē grā
hec dabit ¶ Dignitatē at̄ vtri
usq; ordinare est an dātis vel pre-
accipientis Qui ei ante dat vide
tur concedere illi. quod aiūt et
pictagoram facere/cū ei doceret
quecūq; honorare distētem iussit
quāto videtur digna scire et ac/
cipiebat tantum / In talibus at̄
quibusdam hoc sufficit merces
autem viro

¶ Preaccipientes at̄ argentū
deinde nichil facientes eorum que
dixerūt propter suphabūdanci
as repromissionum. cōuenienter
in accusationibus fiūt nō ei pfi
ciūt que confessi sūt. hoc autem
forte facere sophiste cogūtur.
propter nullū vtiq; dare argen-
tum pro quibus sciūt isti igitur
quidē quorum accipiebant mer
cedem non facientes cōuenien-
ter in accusationibus fiūt.

Noua

pollicitus est et q̄to melius cane-
rz tāto maiora posteri die pmissa
postenti pro voluptate voluptatē
reddidisse inquit. Si igitur
vterq; hoc voluisset/satis id eēt.
sin vero hic demoliri voluit ille
pecuniā capere / et alter habuit
quod voluit/alter non habet/nō
bene se habet quantum attinet
ad societatem/quorum enim indi
gens est illis intendit. et huius
gratia hec dabit ¶ Sed vtrū
dantis est/an accipientis extimati
onē ponere. nam qui p̄mo dat vi
det illi permittere quod aiūt et
pictagorā seruasse/cum enim do
cuerat extimare discipulos iube
bat/ quāti sibi viderētur illa que
ab eo didicissent tm̄ q; accipie-
bat In talibus vero quibusdam
est satis illud merces autem vi
ro ¶ Sed qui pecunias acce-
perūt prius/ac deinde nichil eoꝝ
que promiserant efficiūt. prop
ter magnitudinem promissorū /
merito aduersus eos querele fiūt
nō ei adimplēt promissa/hoc for-
tasse facere cōpellūtur sophiste.
qm̄ nemo dat pecunias pro hijs
que sciūt. hij ergo pro quibus re
bus pecūias acceperūt. eas res
nō adimplentes merito culpātur

Vetus

¶ In quibus aut nō fit propt̄ cōfessionē ministrationis. hij quidem ꝓpter seipsos ante dātes dictū est qm̄ inaccusabiles. talis ēi scōm virtutē amicicia. et retributionē faciēdū scōm electionem hec ēi amici et virtutis. sic aut videt̄ et phiā comunicātibus Nō ēi ad pecunias dignitas mēsurat̄ p̄ciūq; eq̄ponderās nō vtiq; fiet sed forte q̄d sufficiēs quēadm̄ ad deos et ad parētes contingens quod sufficiens ¶ Non tali autem existente datione sed in aliq̄ maxime quidē forte oportet retributionē fieri. visam ambobus scōm dignitatē ēe / si aut nō hoc accidat nō solum nccariū ēe videbit̄ vtiq; p̄habentē ordinare sed etiā iustū ¶ Quātū ēi vtiq; iste adiutus est / vel quanto delectationē vellet vtiq; tātū recipiēs habebit ab hoc dignitatē et ēi in emptionib9 sic videt̄ factū ¶ alicubi aut sūt leges voluntariarū cōuentionum vindictas nō ēe ut oportunum cui credidit dissolui ad hūc q̄ad modū comunicauit cui ēi cōcessū est hūc existimat̄ iusti9 ēe ordinare cōcedēte / multa ēi nō eq̄li appreciāt̄ habentes et volētes accipere. ꝓpria ēi et que dat̄ singulis

Noua

¶ Sed in quibus nō fit conuentio opis / qui ꝓpter seipsos exhibent / sine querela sūt. talis ēi est illa que ꝑ virtutē fit amicicia remuneratio faciēda est scōm electionē. hec ēi amici atq; virtutis / eodē mō videt̄ faciēdū phiē p̄ceptoribus / nō ēi minimis ea res estimat̄. nec p̄ciū eq̄ualens repitur sed forte satis est. q̄ad m̄ erga deos et erga parentes q̄tū quis potest exhibere ¶ Non tali aut existente datione. sed in aliquo maxime forte oportet / redditionē fieri q̄ videat̄ vtriq; ēe scōm dignitatē / q̄ si id cōuenire nō potest / nō solum nccariū. sed etiam iustū videbit̄ eū qui ꝑcepit statuere ¶ Quātū ēi hic vtilitatis suscepit / vel pro q̄to voluptatē suscepisset tātā is qui cōtulit ab eo cōsequet̄ extimationē / nam et in rebus venalibus sic fieri cōstat ¶ Et quibusdā in locis sūt leges volūtariorū cōtractuū iudicia nō ēe q̄si cōuenit cui9 fidē secutus quis sit / cū eo ita agere ut ab initio ꝯtraxit cui ēi ꝑmissū est hūc videt̄ iustius / preciū statuere q̄ eū q̄ ꝑmisit. pleraq; ēi nō eque extimat̄ qui hn̄t / et qui volunt accipere. sua ēi quisq; et

videntur multo digna/sed tn̄ retributio fit ad tātum quantū vtiq; ordinat accipientes ¶ Oportet at forte nō tāto appreciari quāto habēti videt dignū/ sed quāto ante habere appreciatus est.

Dubitationem at habent et talia puta vtrū oportet ōnia patri attribuere et obedire. vel laborātē quidē medico obediēdum/ ducē exercitus at ordinādū bellicosum Similiter at amico magis vel studioso ministrādū. et bn̄factori reddēdū grāz magis. vel amico dandū si ambobus nō cōtingit ¶ Igit oiā talia certe quidē determinare nō facile. mltas enim et ōnimodas hn̄t differēcias et magnitudinē et puitate et bono et necessario Nm̄ at nō oiā eidē reddēdū/ non immanifestū ¶ Et beneficia quidem retribuendum ut in multū magis q̄ donandū amicis et quēadmodum mutuū cui debet reddendum magis q̄ amico dandum ¶ Forte autem neq; hoc semper puta liberali latronibus vtrum soluentem contra liberandū et vtiq; quicūq; sit vel non Expetenti autem reddendū vel patrem liberandum. videbit ēi vtiq; et seipso magis prēm. que dat pluris extimat/sed tamē repensio fit in his/quātū statuūt hij qui acceperūt ¶ Oportet forsan nō tanti facere/q̄ti videtur possidenti/ sed quāti faciebat prius q̄ possideret.

Sed habent ista dubitationē veluti vtrū oporteat omnia patri tribuere/et in omnibus parere illi. an in morbis quidē medico credendū est/et ducē eligendū rei militaris peritissimū Similiter amico magis an studioso inseruiendū et benefactori magis retribuēdum /an amico dandū/ si vtriq; nō possit ¶ An vero talia omnia determinare non facile multas ēi ac varias habēt differencias et magnitudine et peruitate/et honesto et necessario Dz q̄ nō omnia eidem tribuenda sūt nō est obscurū ¶ Et reddendū bn̄ficiū ut plurimū magis est q̄ amico conferendū ceu mutuū magis cui debeas reddendū est / q̄ amico dādū ¶ Sed id fortasse non semp ut ecce redemptus a predonibus. vtrū eum qui redemit viceuersa redimere ipse debet quicūq; is sit / vel etiā non capto repetenti reddere. vel patrem redimere.

Vetus

¶ Quod igitur dictū est vl'r qui
dem debitū reddēdū. si aūt superex=
cedat datio bono vel nccario ad hꝰ
declinādum qñq; ēi neq; est eq̄le
p̄existentiā retribuere cū hic qui
dē studiosū sciēs benefaciat huic
aūt redditio fiat quē quidē existi=
maūt malū ēē. neq; ēi accomodāti
qñq; reaccomodandū existimans
quidam ēi lucrari accomodauit
epyeikei existenti. hic aūt nō spe=
rat lucrari a malo. Siue igitur
veritate sic habet nō eq̄lis dig=
nitas siue quidē habet nō sic exis
timat aūt/ nō vtiq; videbit' incō=
uenientia facere ¶ Quod quidē
multociēs dictū est circa passio
nes et actiones et rationes/ sil'ir
hnt determinatū hijs circa q̄ sunt
¶ Nm̄ quidē igit' nō eadē ōni
bus reddendū neq; patri oiā. quē
adm̄ neq; ioui sacrificāt' nō īma
nifestū Quia aūt altera parenti
bus et fratribus et amicis et be
nefactoribus singulis ꝓpria et cō
gruēcia attribuēdū/ sic aūt et face
re vident' ad nupcias/ quidam ēi
vocaūt cognatos/ his aūt cōie ge
nus et que circa hec vtiq; actio=
nes/ et in kedea aūt maxime exis=
timaūt cognatos obuiare propt'
idem ¶ videbitur autem vtiq;

Noua

¶ Vt igit' dictū est vl'r debi=
tū ēē reddēdū/ q̄ si datio superexce
dat honestate vel nccitate/ ad illa
declinandū est. interdū ēi nō est
equū bn̄ficiū retribuere/ ut si q̄s
studioso sciēs bn̄fecerit ipse aūt
cui remuneracio sit faciēda mal9
existimat' ab eo q̄ accepit. neq; ēi
mutuāti int'dū ūsauice mutuādū
ē nā ille q̄dē certa spe ductus se
suū cū velit cōsecuturū mutua=
uit bono viro. hic aūt nō sperat a
malo cōseq̄ posse. siue igit' reuera
sic est. nō par est existimatio. siue
nō est ita sed putat. indigne fa=
cere nō videbit' ¶ ut igit' sepi9
iā diximus sermones q̄ circa af=
fectus et actus versant' determi
nationē habent similem hijs rebus
de quibus sunt ¶ Quod igit' nō ea
dē ōnib9 sint retribuēda. neq; pa
tri oiā/ q̄ adm̄ nec ioui oiā dātur
sacra. manifestū est, cū vero alia
parētibus et fratribus et amicis
et his qui benefici in nos fuere
singulis videlicet ꝓpria et cōue=
niēcia tribuēda sint/ sic et facere
vident' nā ad nupcias quidā vocaūt
cognatos. hijs ēi cōie est genus
itaq; et actus q̄ circa genus ver
sant'/ in funeribus q̄ maxiē ōni
putaūt cognatos adēē oportere

nutrimēto q̄dē parētib9 oportere maxime sufficere vt debentes et causis essendi melius q̄ sibiipsis in hoc sufficere et honorē at̄ quē= adm̄ dijs Non omnē at̄ parenti bus neq; ēi eūdē patri et matri neq; rursus eū qui sapientis. vel eū qui ducis exercitus sed pat̄ nū sil'r at̄ et mat̄nū. sed et ōni seni honorē eū q̄ scd̄m etatē assur rectione et inclinatione et talib9 ad amicos at̄ rursus et fratres confidēciā et ōniū cōicationē sed et cognatis et contribulibus et ciuibus et reliquis omnibus sem per temptandum. propriū attri buere et cōparare que singulis ex istentia secundum proprietatem et virtutem vel vsum ¶ Eorū quidem igitur qui vnius generis facile iudicium differentiū autem difficilius non tamen propter hoc quidē recedēdū. sed ut vtiq; cōtinget sit determinandū

Habet at̄ dubitationē et de eo q̄d est dissolui amicicias vel nō. ad nō pmanētes/ vel ad eos quidē q̄ ꝓpter vtile vel ꝓpter delectabile amici existūt cū nō ad huc hec habeat̄. nichil incōueni= ens dissoluit̄ illorū ēi erat̄ amici quibus

ꝓpter hoc idem ¶ videri quoq; potest parentibus maxime ali= menta ēē ministranda / quasi id debeat̄. et cum causa essendi sint honestius ēē illis circa alimenta subuenire. q̄ nobisipsis et hono= rē illis quēadm̄ dijs īpendere/ nō tamen omnibus parētibus/ nō ēi idē honor patri et matri. neq; idē sapientis et imp̄atoris sed pater nus et maternus et seniori ōni secundū etatē tribuendus. assur gendo et inclinādo et huiōi ad so dales autē et fratres fiduciā et ōniū rerum societatem. cognatis vero et gētilibus/ et ciuibus ac reliquis omnibus / semper co= nandum est debitum tribuere/ ac discernere quid cuiq̄ conueniet secundū dignitatē et vsum

¶ Sed de cognatis facile est iudicium de extraneis vero est difficilius non tamen ob id desis= tendū est /sed ut fieri potest ita determinandum.

Est etiam ambiguitas cir ca dissoluēdas amicicias/ vel nō/ cū his qui nō pmanēt. vtꝝ cū his qui vtilitatis aut volupta tis causa erant amici/ quando hec āplius non afferunt nichil dissol uatur illoꝝ ēi erāt amici quibus

ꝺeſiꝺ̃ẽtibus rationabile nō amare
¶ Accuſabit aūt vtiq; aliq̃s ſi
ꝓpter vtile. vel ꝓpter ꝺelcābile a
mans ſimulet ꝓpter morē Quod
ēi m ꝑncipio ꝺiximus plures ꝺrē
ſiūt amicis cū nō ſibi exiſtimāt
et ſint amici cū quidē igne ꝺeſpi
atur quis et ſuſpiceť amari ꝓpť
morē nichil illo tale opante ſeip
ſū cauſeť vtiq; / cū aūt ab iſtius ſi
mulatione ꝺeꝑhenꝺať iuſtū accuſare
ꝺeſpientē et magis ꝙ eos q̃ nū
miſma violāt ꝙto alterius malig
nitas circa honorabilius mala op
atio ¶ Di aūt acceptet ut bonū
ſiat aūt malū et videať vtq; amā
ꝺū vel nō poſſibile. ſiquidē nō ōne
amabile ſeꝺ bonū. neq; oportet
amatorē mali ēi nō oportet ēe.
neq; aſſimilari ꝑuo. ꝺictū eſt aūt
qm̄ ſimle ſimli amicū ¶ Vtq
igitur cōfeſtim ꝺiſſoluenꝺū ¶
vel nō ōmibus ſeꝺ inſanabilibus
ꝓpter malicīā ꝺirectionē aūt habē
tibus magis aꝺmuāꝺū aꝺ morē
quā ſbām ꝙto melius et amicāe
magis ꝓprū. videbiť aūt vtiq; ꝺiſ
ſoluēs nichil incōueniens facere /
nō ēi huic vel tali amicus erat.
alteratū igne impotens reſaluare
recꝺit ¶ Di aūt hic quidē ꝑma
neat hic aūt epyeikes magis fiat

ꝺeſiꝺ̃ẽtib9 merito amare ꝺeſtruť
¶ Inculpandus eſt aūt is qui cū
ob vtilitatē aut voluptatē amicus
fit. ob mores ſe amare ſimulat.
Quod aūt ab initio ꝺiximus. mul
te cōtentiones exiſtunt in amicis.
cū nō quēadm̄ putāt ita ſiūt āiā /
cū igne q̃s ſeipſum ꝺeſpit creꝺēs
ꝓpter mores amari nichil tale ip
ſo agente ſeipſū accuſare ꝺebet.
ſi vero alterius ſimulatione ꝺeſ-
pie iuſtū eſt eū accuſare q̃ ſimula
bat / et magis ꝙ eos qui nūmos
falſificāt / ꝙto circa nobiliorē rē
eſt aꝺhibita fraus ¶ Q; ſi ami
cū q̃s ſuſcepit ut bonū / fuit aūt
malus. et id appareat vtrū ꝺpb9
ſit amāꝺus / vel id quidē non eſt
poſſibile / ſiquidē nō ōne amabile
eſt / ſeꝺ bonū nec amāꝺus eſt ma
lus amicus. nā malos amare nō
cōuenit neq; ſimlē ēe malis / ꝺic
tū eſt aūt ſibe ſibi amicū ēe ¶ an
gō ſtatim ꝺiſſoluēꝺa eſt amicicia.
¶ vel nō cū ōmbus ſeꝺ cū illis
q̃ ſiūt incurabiles ꝓpter prauita-
tē. nā q̃ corrigi pōt eis magis fe
rendū eſt auxiliū in moribus ꝙ in
ꝺuicys / ꝙto id honeſtius / et ami
cāe magis ꝓprū. videreť aūt is
q̃ ꝺiſſolueret nichil abſurꝺū face
re nō ēi tali amicus erat / alieńtū

et multū differat virtute. vtrum vtēdū amico ¶ Vel nō cōtingit In magna aūt distātia maxiē manifestū fit. puta in hijs que ex puericia amicicijs Si eī hic quidē pmaneat puer sm̄ mentē hic aūt sit vir qualis optimus. q̄liter vtiq; erūt amici. neq; placentes eisdem/ neq; gaudentes et tristati neq; eī circa adinuicē hic existūt ipsis. sine hijs aūt nō erat amicos ēē cōuiuere eī non possibile dictum est aūt de hijs ¶ vtrū igit̄ nichil alienius ad ipsum habēdū q̄ si nō factus ēēt amicus nunq̄ ¶ si aūt oportet meōriā habere fcē cōsuetudinis et quēadmodū amicis magis/ q̄ extraneis existimamus oportere largiri sic et factis attribuendum aliquid propter antefactā amiciciam cum nō propter suphabūdanciā malicie dissolutio fiat.

AMicabilia aūt q̄ ad amicos et quibus amicicie determinātur vident̄ ex hijs que ad seipsum venisse ¶ ponūt eī amicū uolentē et opātē bona vel apparēcia illi9 grā ¶ vel volentē ēē et viuere amicū ipsius gracia q̄d matres ad filios passe sūt. et amicorū offensi ¶ Hij autem cōuiuentem et eadem eligentem vel cōdolentem et congaudētem amico.

igit̄ cū seruare nō possit dimittit. ¶ Sin vero id quidē pmanet hic aūt melior fiat. ac multū virtute trāscēdat an ut amico vti debet ¶ vel nō cōuenit in magna sane distācia maxiē fit māifestū ceu in amicicijs puerorū. nā si alter pmaneat mēte puer. alter in virū euadat optimū. quō ēēnt amici cū nō delectēt̄ eisdē rebus. nec eisdē gaudeāt ac doleant nō eī circa ipsos hec existēt eis/ sine istis vero nō erat ēē amicos viuere eī sil̄ nō est possibile/ diximus vero de hijs ¶ An igit̄ nō alieni9 se hn̄dū est circa illū q̄ si nūq̄ fuisset amicus ¶ vel oportz preterite familiaritatis memoriā seruare et quēadmodū amicis potius/ q̄ extraneis putam9 gratificandū/ sic hijs q̄ fuerūt amici aliq̄d tribuēdū est ꝓpt̄ p̄cedētē amiciciā. qn̄ nō ꝓpt̄ excessū prauitatis fit dissolucio.

AMabilia quidē ad amicos et q̄bus amicicia diffinit̄ ex hijs/ que circa seipsos q̄s facit processisse vident̄ ¶ posuerūt eī amicū ēē illū q̄ vult bon̄ et facit / vel ea q̄ vidēt̄ bon̄ illius cā ¶ vel eū q̄ vult ēē et viuere amicū illius grā ut accidit matrib9 erga filios ut hij amici q̄ nō sūt infensi ¶ hij vero eū q̄ familiari vsu versent̄ et eadē oz

Vetus

maxime at̄ et h̄ circa matres ac
cidūt horū aliq̊ et amiciciā deter
minat̄ ¶ Ad seipsum at̄ horū
vnūq̊dq̄ epyeikei existit reliq̊s
autē scd̄m q̄ tales existimat̄ ēē.
¶ Videt̄ ēi quē adm̄ dictū est
mensura vnicuiq̄ virtus et stu=
diosus ēē ¶ Iste ēi cōsentit sibi
ipsi et eadem appetit scd̄m ōnem
animā/et vult vtiq̄ sibiipsi bona
et apparentia et opat̄ boni ēi bo
nū elaborare et suiipsius gratia
intellectiui ēi grā q̊d vnusquisq̄
ēē videt̄ ¶ Et viuere at̄ vult
seipsū et saluari et maxime hoc q̊
sapit/bonū ēi studioso ēē vnusq̄s
q̄ at̄ sibiipsi vult bon̄/ factus at̄
alius nullus eliget oīā habere illd̄
q̊d factū habet ēi et nūc deus bo
nū. sed ens quidē aliqn̄ est videbi
tur at̄ vtiq̄ intelligens vnusquis
q̄ ēē vel maxime ¶ Et cōuiue=
re talis sibiipsi vult delectabilit̄
ēi facit ipsum/opatorū et ēi delec
tabiles memorie et futuroꝝ spes
bone/tales autem delectabiles et
theorematibus at̄ habūdat mēte
¶ Condolet q̄ et condelectat̄
maxime sibiipsi. omniū ēi est idē
et triste et delectabile. et nō ali
ud alij Impenitibilis ēi ut dicere
inexistere itaq̄ ad seipsū singula
horū epyeikei ¶ Ad amicū at̄

Noua

et qui vna gaudeat atq̄ doleat/
maxiē at̄ h̄ et in matribus cōtin
git. hoꝝ vero aliq̊ et amiciciā dif
finiūt ¶ Sed erga seipsū vm̄
q̊dq̄ horū bono viro existit. reli
q̊s vero scd̄m q̄ tales existimat̄
ēē ¶ Videt̄ at̄ ut dictū ē mē
sura vnicuiq̄ virtus et studiosꝰ
ēē ¶ hic ēi sibiipsi consentaneꝰ
est/et eadē cupit scd̄m totū ani=
mū. et vult ergo sibi bon̄ et appa
rētia et agit/boni est ēi bono stu
dere ipsius causa. intellectiui ēi
grā q̊d vnusq̄sq̄ ēē videt̄ ¶ vi=
uere vult et seipsum seruare ac
maxiē illud p̄ q̊d sapit bonū est
ēi studioso ēē. vnusq̄sq̄ at̄ vult
sibi bona. factus at̄ alius uemo
expetit cūcta hrē illd̄ q̊d fit hz ēi
nūc deus bonū aliud q̄cq̄ tādē id
est. videt̄ at̄ q̄sq̄ ēē id. q̊d intelli
git vel maxime ¶ Talis vero
secū ēē vult libent̄ ēi id agit/ nā
et p̄teritorū recordatio iocūda ē
et futuroꝝ spes optiā/hec vero
pariūt voluptatē/et cōtēplationi
bus mente habūdat ¶ Et vna
secū maxime dolet ac letat̄/sp̄ ēi
est idē iocūdū et molestū/nec ali
as aliud. sine penitudine enim est
ut ita dicā/ad seipsū igit̄ singu=
la hoꝝ existere bonū et humanū
¶ Ad amicū ita se hrē ut ad

Vetus

habere q̄ad^m ad seip̄z. est ēi amicus alius ip̄e. et amicicia hoꝝ ēē aliquid videt̄ et amici quibus hec existūt ¶ ad seipsum at̄ vtrū est vel nō est amicicia relinquitur in p̄nti/videbitur at̄ vtiq; sic ēē amicicia s^m q̄ est duo vel plura. aut et ex dictis et qm̄ sup̄habū/dancia amicicie ei que ad seipsum assilāt̄ ¶ vident̄ at̄ dicta et mltis existere q̄uis existētibus prauis/igitur s^m q̄ placēt sibiipsis et existimat̄ epyeikes ēē sic et p̄ticipat̄ ipsis. q̄ et valde prauoꝝ et nefarioꝝ nlli hec existūt. sed neq; videt̄/fere at̄ neq; prauis ¶ differūt at̄ a seipsis et altera quidē ꝯcupiscūt alia vero volūt puta incōtinentes. eligūt ēi p̄ eis q̄ videt̄ sibiipsis bon̄ ēē/delectabilia nociua entia. hij aut̄ rursus p̄pter timiditatē et desidiā recedūt. ab opari que existimat̄ ip̄is optiā ēē ¶ Quibus at̄ mlta et dura opata sūt et p̄pter maliciam odiūt̄ fugiūt viuere et īterimūt seipsos ¶ q̄rūt itaq; mali cū q̄bus cōmorēt̄ seipsos at̄ fugiūt recordant̄ at̄ multoꝝ et difficiliū et talia altera sperāt s^m seipōs ētes/cū alteris at̄ entes obliuiscūt̄ nichilq; amabile h̄ntes nichil amicabile patiūt̄ ad seip̄os

Noua

seipsum/est ēi amicus alter ipse et amicicia horū quiddā ēē videt̄ et amici quibus hec existūt ¶ vtrū at̄ ad seipsū sit. amicicia vel nō/relinq̄tur ad presens. videbitur vtiq; ita esse amicicia ut est duo vel plura ex predictis. et q̄ excellēcia amoris illi silis est. q̄ est erga seipsum ¶ Sed videt̄ p̄dicta multis existere q̄uis sint praua. an ergo q̄ placent sibiipsis et existimat̄ se bonos viros ea ea p̄ticipes sūt horū. nā eorū qui sūt nimis praui et scelesti h̄ existūt nemini q̄mētiā nec videt̄/fere at̄ nec prauis ¶ nā dissidēt secū ipsi/et alia cupiūt. alia volūt ceu īcōtinētes q̄ hijs q̄ sibi bon̄ videt̄ voluptuaria an̄ponūt. cum sint dāpnosa. Alij rursus p̄pter secordiā et pigriciā illa q̄ optima sibi putat̄ agere omittūt ¶ qui vero multa et grauia cōmiserūt et p̄pt̄ īprobitatē odio habentur vitā fugiūt/et seipsos interimūt ¶ Querūtq; īprobi alios cum q̄bus versent̄. seipsos vero fugiūt/nā in mente venit multorā at nefarioꝝ et alia huiōi si secū ipsi sint facere cupiūt/sed si cum alijs sint obliuiscūt̄/cūq; nichil habeat̄ q̄d amari mereatur / nullo amore erga seipsos afficiūtur.

Vetus

¶ neq; gaudēt neq; cōdolēt tales sibiipsis . cōtēdit ēi ipsorū aiā et hec quidē ꝓpt̄ maliciā dolet recedēs a quibusdā . hec aūt delcāt̄. hec quidē huc. hec aūt illuc trahit quē adm̄ discrepātia ¶ Si aūt non possibile sil̄ tristari et delectari . sed post parū tristat̄ qm̄ delectatus est et nō vtiq; volebat delectabilia hec fieri ipsi penitudine ēi praui replēt̄ Nō itaq; videt̄ prauus neq; ad seip̄m amicabilit̄ disponi ꝓpter nichil hrē amabile ¶ Si itaq; sic hrē valde est miserū fugiendū maliciā intense et tēptandū epyeikeya ēē. sic ēi et ad seipsū amicabiliter vtiq; habebit et alteri amicus fiet

Beniuolēcia aūt amicabili q̄dē assimilat̄ amicicia quidē videt̄ nō tn̄ est amicicia. fit ēi beniuolencia et ad ignotos et latēs amicicia aūt nō et prius aūt talia dcā sūt ¶ Sed neq; amatio est. nō ēi habet distensionem neq; appetitū amationē aūt hec sequūt̄ ¶ et amatio quidē cū cōsuetudine beniuolencia autē et ex repentino quēadm̄ et circa agonistas accidit/beniuoli ēi ipsis fiūt. et cōplacent cooꝑabūt̄ aūt vtiq; nichil ꝙ ēi diximus repente beniuoli fiūt et superficialit̄ diligūt ¶ videt̄

Nona

¶ Neq; igit̄ secū ipsi cōgaudēt neq; condolēt/est ēi in seditione eorum animus . cū interdū ꝓpt̄ improbitatē doleat si q̄busdā se abstineat/interdū vero letet̄. et modo huc. mō illuc rapiat̄ ¶ ꝙ si nō potest vna dolere et letari ac certe paulopost dolz. ꝙ fuerit letat9. nec eas voluptates vellz accepisse/nā penitudine improbi habūdāt . nō videt̄ improbus ne erga se quidem ipsū amāter hrē propterea ꝙ nichil est in illis quod amabile sit ¶ ꝙ si ita se habere valde est miserū fugienda improbitas est/et ānitendum ad probitatē. sic ēi et erga seipsū amanter habebit et alijs amicus ēē poterit .

Beniuolēcia vero amicicie similis est/nō tn̄ est amicicia. nam beniuolencia est etiā erga ignotos et latens . amicicia vero non ut prius diximus ¶ Sed neq; amor est. nō ēi habet intēcionē neq; desideriū/at morē ista sequūtur ¶ Et amor ex cōsuetudine fit. beniuolēcia vō repente. quod euenit circa pugiles. nā beniuoli fiūt illis/et cū illis vna volunt tn̄ pro illis nichil facerent ut ēi diximus repente fiūt beniuoli et leuiter curant ¶ videt̄ igitur

vtiq; primꝝpiū amicicie ee ꝙadm eius ꝺo eſt amare ea que per viſū delcātio . Non ei ꝓpter delectatus ſpēe nullus amat gaudēs aūt ſpē michil magis amat/ ſz cū et abſentē deſideret et pnām cōcupiſcit. ſic vū q; et amicos nō poſſibile ee nō benuolos factos. benuolentia michil magis amāt. voluūt ei ſolū bon̄/q̄ bꝰ fiūt benuoli coꝑabūt aūt vtiz michil. neq; turbant ꝑ ipſis. ꝓpter ꝺo trāſferēs dicet quis vtiq; ipāz oūoſam ee amicicam. diuturnā aūt et in conſuetudinē adurmientē fieri amicicā ¶ Nō ea ꝓpt vtile neq; ea que ꝓpter delectabile ¶ Nō ei benuolēcia in hys fit. bñficiatus quidē ꝑ ꝺbus paſſus eſt retribuit benuolētiā iuſta opās. volēs aūt aliq; bn̄ opari ſpem hns habūoāde ꝑ illū nō videt illi benuolus ee . ſed magis ipſi. ꝙadm neq; amicus ſi curet ipſū ꝓpt ꝙuā ipſū vſū ¶ Totaliter aūt benuolētia ꝓpt vir tutē et epyeikeyā ꝙuā fit cū huic bonꝰ ꝺs appareat vel fortis vel ali ꝺo taliū quēadm ī agoniſtis dixiꝰ

Amicabile aūt et ꝯcordia videt ꝓpt ꝺo nō ē omodoxia hꝰ ꝺdē ei et ignorātibus admicē exiſtet utiq; ¶ neq; circa ꝺocūq; cōſentiētes cōcordare aiūt / puta eos q̄ de celeſtibus. non enim amicabile de hys concordare .

pncipū ee amicicie quēadmodū et aōris. ea voluptas q̄ fit ꝑ aſpectū. aſpectu ei nō indulgens neō amat ſed q̄ aſpcū gaudet. michilomagis amat. ſed q̄ abſentes deſiderat/et pnām affectat. ſic ignt et amicos ee nō dat/niſi benuoli fuerint. ſz benuoli quidē michilomagis amāt verū bon̄ voluūt illis ſolū ꝺbus benuoli fiūt. ſed ꝑ illis nullū ſuſcipere ret negocii. itaq; ꝑ trāſlationē dicere ꝺs illā ee imtūū amicicie. mutuū vero/et in cōſuetudinē ꝓcedēte fieri amicicā ¶ nō illā q̄ ꝓpt vtilitatē/ neq; illā q̄ ꝓpt voluptatē ¶ nō ei in hys fit benuolēcia. nā q̄ bñficiū accepit ꝑ hꝰ benuolēciā retribuit iuſte facīēs. q̄ vero vult alique proſperitatē hre ſpe alicꝰ co modi ab illo cōſequēdi. nō videtur erga illū ee benuolus. ſed magis erga ſeipſū. ut etiā nec amicus ſi illū obſeruet ꝓpter quācūā vtilitatē ¶ oiō aūt benuolencia fit ex vir tute ac ꝓbitate/ qñ q̄s honeſtꝰ a fortis/aut ꝺo tale appareat ut de pugilibus dximus.

Concordia ꝺq; amabile videt. q̄ ꝓpt nō eſt coopinatio hꝰ ei et ignorātibus exiſtere poteſt ¶ nec q̄ eiusdē ſentēcie ſiūt concordes dicimus. ceu eos qui de celeſtibꝰ idē ſentiūt/nō enim pertinet ad amiciciam talis conſentio.

Vetus

Sed ciuitates cōcordare aiūt cū
te cōferētibus cōsenciāt et eadē
eligāt et operentur cōiter opiāta
circa opabilia itaq; concordant.
¶ et horū circa q̄ in magnitudi
ne et cōtingētia ābobus existere
vel ōibus puta ciuitates cū ōib9
videant̄ p̄ncipatus eligibiles ēē
vel cōpugnare lacedemoniis vel
p̄ncipari putatū qn̄ et ip̄e volu
it. cū āt vterq; seipm̄ velit quē=
adm̄ qui in p̄missis omissis contē
dūt. nō ēi est concordare sibiipsi
utrūq; bn̄ velle q̊dcūq;/sed q̄ in
eodē puta cū et plebs et epyei
kes optiōs p̄ncipari. sic ēi ōibus
fit quod appetūt ¶ politica āt
āicicia videt̄ cōcordia. q̄adm̄ et
dicit̄ circa cōferēcia ēi est et que
ad vitam cōueniēcia ¶ Est āt
talis concordia in his que epy=
eikes isti ēi et sibiipsis ꝯcordant
et adinuicē in eisdē existentes ut
dicere/taliū ēi manent volunta=
tes. et nō tr̄nsfluūt/q̄adm̄ eurip9
voluntq; iusta et conferēcia hec
āt et ꝯmuniter appetūt ¶ pra
uos āt nō possibile cōcordare tn̄
in parū q̄adm̄ et amicos ēē sup
habūdanciā appetentes in vtili=
bus in laboribus āt et ministra
cionibus deficiētes sibiipsi vnusq̄s
q; autem volens hec proximum

Nova

¶ Virū ciuitates concordes di
cimus quando circa publicas vti
litates/idē volunt et eligūt atq;
agūt ea que publice decreta sūt.
in rebus igit̄ agēdis ꝯcordāt ¶
et earū in hijs que sūt in magni
tudine. et q̄ possūt vtriq; existe=
re. aut omnibus veluti ciuitatib9
qn̄ ōnibus videt̄ magistratus ēē
eligendos. aut societatē ineūdā ēē
cū lacedemoniis aut magistratū
gerere putatū qn̄ et ipse vole=
bat/cū vero vterq; idē vult ut
qui in fenissis seditionē hn̄t non
ē ēi cōcordes ēē idē sentire utrūq;
q̄cq̄ tādē id sit/sed id q̊d est in
ipso. ceu cū populus et boni viri
optimates/gerere rē publicā vo
lunt sic ēi ōnibus fit id q̊d opta
bāt ¶ videt̄ āt concordia ciui
lis amicicia ut dicit̄. nā circa co
moda versat̄/et circa illa q̄ pti=
nent ad vitā ¶ est vero talis
concordia in bonis viris. hij ēi et
secūipsi cōcordāt. et inter se in
eisdē ut ita dicā exn̄tes / taliū ēi
stabiles sūt volūtates/nec in al
terutrū fluūt q̄adm̄ euripius.
volunt q; illa q̄ iusta sūt et vti
lia/hec illi publice expetūt ¶
Improbi vero concordes ēē non
possūt. nisi p̄parū/ quēadm̄ nec
amici plus habere cupiētes ī hijs

pscrutat̄ et phibet nō ēi seruātiū
comune pdit̄. Accidit igit̄ ipsis
cōtēdere admuicē q̄dē cogētes ip
sos at̄ nō volentes iusta facere

Benefactores at̄ bn̄ficiatos
vidēt̄ magis amare q̄ bn̄=
patientes opātes. et ut preter
rōnē factū querit̄/plurib9 quidē
igit̄ videt̄ qm̄ hij quidē debēt hijs
at̄ debet̄ q̄ad^m igit̄ ī mutuis de
bētes quidem volūt nō ēē quib9
debēt accomodātes at̄ et curant
debētiū salutē. sic et benefaciētes
velle ēē patientes ut lucrantes
grās. hijs at̄ nō ēē curā reddere/
epicarius quidē igitur forte vtiq;
dicet h̄ dicere ipsos ex malo vi=
dentes assimilat̄ at̄ humano īme
mores ēi multi et magis benepa
ti q̄ facere appetūt ¶ videbitur
vtiq; et naturalior ēē cā et non
similis ei que circa accomodātes/
nō ēi est amatio circa illos. sed
eius q̄d est saluari voluntas lucri
gratia bn̄faciētes at̄ amat̄ et di
ligunt benepacientes et si nichil
sūt vtiles neq; posterius vtiq; fi
ant ¶ Quod et in artificibus
accidit. omnis enim ꝓpriū opus
diligit magis q̄ diligatur vtiq;
ab ope animato facto Maxime
at̄ forte hoc circa poetas accidit.
superdiligūt enim isti ꝓpria poe=
mata diligētes quēadmodū filios

q̄ sūt vtilia. minus at̄ in laborib9
et onerib9/cūq; sibi q̄sq; velit ista
hrē. ꝓxiōs pscrutat̄ et ꝓhibet q̄=
b9 neglectis respublica eūtet̄. ꝯtin
git g^o ill̄ discordib9 ēē/mutuo sese
vrgētib9 et iusta facē recusantib9

Qui benificia cōtulere videt̄
magis diligere eos/q̄b9 col
lata sūt. q̄ illi q̄ acceperūt eos q̄
fecere. et q̄si absurdū sit ei9 rō q̄
rit̄. plerisq; illa videt̄ cā. q̄ hij q̄dē
debēt illis vō debet̄/ut igit̄ in mu=
tuo q̄ pecuniā debēt cupiūt nō ex
tare illos q̄bus debēt. q̄bus vō de
bet̄ hij de salute debitorū solliciti
sūt. sic q̄ bn̄ficia ꝯtulerūt volūt ex
tare illos ī q̄s bn̄fici fuerūt ut sic
grates ꝯsequāt̄. ill̄ vō nl̄la ē cura
reddēdi. epicarius igit̄ forte inq̄et
h̄ ipos dicē ex malo ꝯtēplatos. s3
videt̄ id hūānū/īgrati ēi q̄plurimi
sūt et m̄gis bn̄fusciꝑe q̄ bn̄facere
appetūt ¶ s3 n̄turalior illa cā est
nec sil̄is illi. q̄ de mutuātib9 dicit̄/
nō ēi ē dilciō circa illos s3 uolūtas
salutis grā ꝯseq̄di s3 q̄ bn̄ficia ꝯtu
lerūt amat̄ et diligūt eos q̄ acce
perūt/et si in nl̄la re utiles sint. n3
ī posterꝝ futuri ¶ q̄ et ī artificib9
euēit. oēs ēi m̄gis amat̄ ꝓpriū op9
q̄ ab ope si aiātū ēēt amarēt̄. ac
maxiē id fortasse ī poetis ꝯtingit
hij ēi plus q̄ diligūt poemā sua et
quasi filios amore complectūtur

tali vtiq; assimlat̃ et quod bene= tale quidda̅ videt̃ eorū qui bñfi=
factœū bñpassū ei opus est ipso= cia cōtulere/ qđ ei bene acceptt
rū. hoc ei obligat magis ꝙ opus opus est ipsoꝝ Io igit̃ amat̃ ma
faciēte huius at causa qm̄ oibus gis ꝙ opus auctœ̄/huius at ca.
ee eligibile et amabile sumus at est q; ee cūctis expetibile est atq;
actu agere In viuere ei et opari amabile. sumus at actu/viuendo
itaq; actu faciēs opus est quoda̅ ei et opando. actu igitur auctœ
mō obligat itaq; opus q; et ee/ opis quoddam mō est/opus itaq;
hoc at naturale ℚ ei est pon̄ amat/qm̄ et ee/nō at est natura
hꝫ actu opus nūciat ¶ Simul le . ℚnō ei est pon̄. hoc actu op9
at et bñfactœi quiēte bo m quod ostendit ¶ Preterea contulisse bñ
hm actū quare gaudet in quo hꝫ ficiū pulchꝝ est/itaq; in eo gau=
patiēti at nullū bonū in opante det is q contulit suscepisse vero
sed si qđ cōferens. hꝫ at minus de nō est pulchꝝ in agendo sed vtile
lectabile et amabile ¶ delecta hoc at minus iocundū est minus
bilis at est actus presentis qui= q; amabile ¶ Iocūda vero est
ēte futuri at spes facti at memo/ p̄tenti quiēte opatio/ futuri autē
ria delectabilissimū at qđ scom spes/facti vero memoria/iocūdis
actū et amabile sic̄r ei quiēte igi simū at simul et amabile qđ est
tur qui fecit manet opus bonū in actu. illi igit̃ q fecit pmanet
ei diuturnū patienti at vtile trā op9/nā honestas diuīna est. at
sit ¶ Et memoria bonorū qui= illi qui accepit vtilitas tñsit ¶
dem delectabilis / vtilū at non et memoria honestoꝝ iocunda.
oiō vel minus exspectatio at eōm vtilū vero nō minus vel minus.
so habere videt̃ ¶ Et amatio q exspectatio at ꝙ videt̃ hrē ¶ et
ē factiom assimlat̃/ amari at ei amare quiēte actiōi sibis ē/amari
qđ est pati supexcellentibus at . vero passioni q igit̃ supat̃ in re
vtiq; circa actū sequit̃ amare et agenda. eos sequit̃ et amare et
amabilia. ¶ Adhuc at q la= amari et amabilia ¶ p̄terea q cū
boriose fiūt ones magis obligāt labore fiūt/ea magis obligāt oēs
puta et pecunias possidentes acci ceu diuinas hn q lucrati sūt ma
pientibus. videt̃ itaq; benepati qē gis ꝙ hn qui acceperūt at videt̃
laboriosū ee bñfacere at oposū benesusipere qē ee absq; labore

Vetus

ꝑpter hoc ā et mrēs amatrices magis filiorū laboriosior ei generatio et magis scīt qm ipa vt debit ā vtq; hꝫ et bñfactoribus ꝓprium ee .

Dubitat ā vtq; oporter a mare seipm maxime vel aliū aliquē ¶ Increpat ei eos qui seipsos maxiē obligūt et ut ipi amatores sui vocāt ¶ videt q; prauus suiipsius gratia oīa agere et qto vtiq; deterior sit. tanto magis accusant itaq; ipsū velut qm michil a seipo agit epyekes ā ꝓt bonū et qto vtiq; melior sit magis ꝓpter bonum et amici grā q ā suiipsi9 ptent ¶ tōmbus ā hīs opa dissonāt nō irrationabilit aiūt ei oportere amare maxiē amicū Amicus ā maxime qui vult cui maxiē vult boñ illius grā et si null9 sciet hec ā existīt maxiē ipsi ad seipsum . ¶ et reliq vtiq; omnia quibus amicus determināt. dictū est ei qm ab ipo oīa amicabilia et ad alios puenīt ¶ Deo et prouerbia oīa consentiūt puta hec vna aiā et cōia q amicorū et eqlitas amicōa/et genutbie ꝓpinquū / hec ei oīa maxiē ad seipsū existīt maxime enim amicus sibiipsi et amandum itaq; maxime seipsum

benefacere ā laboriosum/ob hꝫ et mrēs filios magis amāt. nā laboriosior est partus/et magis scīt ee suos/hoc et hīs qui beneficiū contulerūt euenire videt. Dubitat ā questio vtrū quis seipsū amare debz maxiē an aliū quēoā ¶ Increpat ei q seipsos maxiē amāt /et qsi ꝑpe sit amatores sui appellāt ¶ videtur q; improbo9 sui cā facere oīa et qto improbior sit tanto magis incusāt ergo ipsum q michil ab se agat bonus autem vir propter honestatem/ et quanto melior tanto magis ꝓpter honestatem / et amici grā/sua vero negligit ¶ ab huiōi verbis opa discordant nō īmerito. aiūt maxime amare oportere eū q maxiē sit amicus Ille vero maxiē ē amic9 q maxime vult boñ alicui illius grā/et si nullus sciat . hec fit maxiē sibi ad seipsū ¶ et reliq igit omnia quib9 diffinit amicus/dictū est ā q ab ipo cūcta amabilia. et ad alios extēdit. ¶ Hīs q; ꝓuerbia oīa cōsentiūt. velut vna aiā. et amicorū oīa ee cōmunia. et eq litas amicicia / et genucrum ꝓximū. hꝫ ā oīa ad seipsū maxiē existīt/maxiē ei sibiipi qsq; amicus est. et seipm igit amare maxiē o;

Vetus

¶ Dubitat̃ at̃ cõuenient̃ vtris de
bitũ sequi ãbabus hñtibus credi
bile ¶ Forte igit̃ tales oportet
sermonum diuidere et det̃minare
inq̃tũ vtriq; et a q̊ verũ dicũt/
si itaq; accipia9 amãs sui q̃liter
vtriq; dicũt forte utiq; fiet ma
nifestũ ¶ In opprobriũ igitur
quidẽ ducẽtes ipm̃ amatores sui
vocãt ipõs qui sibiipsis tribuũt
plus in pecuniis et honoribus et
delcãtionibus corpalibus. hec em̃
multi appetũt et studẽt circa ipã
ut optiã entia ꝓpt̃ quod et circũ
pugnabilia sunt. circa hec vtiq;
pl9 habẽtes largiũt̃ cõcupiscẽtiis
et totaliter passionibus et irrati
onabili anime/ tales at̃ sũt multi
ꝓpter q̊d et appellatio facta est a
multi prauo existente/ Iuste vtiq;
sic philãtus exprobrat̃ ¶ Nm̃
at̃ talia sibiipsis tribuẽtes cõsue-
uerũt dicẽ/ multi philãtos nõ in-
mãifestũ/ si ei q̃s sp studet iusta
agere ipse maxime õniũ vel tẽpe
rata vel qualiacũq; alia eoꝝ que
scdm virtutes et totaliter semp
bonũ sibiipsi acquirit. nullus di-
cet philantũ hũc neq; vitupabit
¶ videbit̃ at̃ vtiq; tal magis ẽẽ
philãtus ¶ Tribuit ei sibiipsi
optima et maxiẽ bona ¶ Et lar
gitur suiipsi9 principalissimo. et

Noua

¶ Dubitat̃ at̃ merito. quibus
oportet credere cũ vtiq; habeant
suasionẽ ¶ Forte igit̃ huiõi ser-
mones distinguẽdi sũt. ac deter
minãdi q̃tenus cõtinẽt veritatẽ/
si ergo distinguemus q̃ad^m ama
torem sui vtriq; accipiũt. forte
erit id manifestũ ¶ Alij igitur
in rep̃hensiõem ducẽtes sui ama
tores illos vocãt. q̃ sibiipsis pl9
tribuũt in pecuniis et honorib9
et voluptatibus. hec ei cõplures
affectant/ atq; illis ut optimis
õni studio incõbũt. q̃ꝓpt̃ in cer
tamẽ illa veniũt. qui igit̃ plus
in illis hrẽ pgũt cupiditatib9 et
affectibus et ei pti aiẽ que ratio
ne caret oiõ inseruiũt/ tales at̃
sũt q̃plurium/ itaq; appellatio orta
est ab eo q̊d frequent̃ fit et est
malũ/ iuste ergo tales culpãtur
¶ Nꝰ vero sibiipsis talia tribuẽ
tes amatores sui cõsueuerũt vul
go appellari manifestũ est/ nã si
q̃s studeat sp recta facere. ipse
maxime õniũ â modesta/ aut alia
quecũq; a virtute ꝓficiscẽtia/ et
semp honestũ/ ꝓ se magis vsur
pat/ nemo hunc culpabit neq;
vitupabit ¶ At videbit̃ is ma
gis sui amator ¶ quia pulcher
rima ac maxime bona sibiipsi tri
buit ¶ et inseruit p̃ncipalissiõ

omnia huic obediunt ¶ Nunc ad
modum autem et ciuitas principalissi
mum maxime esse videtur et omnis alia
constitutio sic et homo et philantus
vtique maxime hoc diligens et huic
et largiens ¶ et continens vtique
et incontinens dicitur in tenere in
tellectum vel non ut hoc vnoquoque ente
¶ et egisse videtur ipsi et volunta=
rie que cum ratione maxime ¶ quoniam quidem
igitur hoc vnusquisque est vel maxime
non inmanifestum et quoniam epyeikes
hoc maxime diligit propter quod phi=
lantus maxime vtique erit ¶ Secun
dum alteram speciem exprobrati et
differens tamen quantum secundum rationem/
viuere autem secundum passionem et appe=
tere vel simpliciter bonum vel visum
conferre ¶ Circa bonas quidem
igitur actiones differenter studentes
omnes recipiunt et laudant ¶ omnibus
autem contendentibus ad bonum. et inten
dentibus optima agere et communiter vti
que omnium erunt quibus indigetur et
propria vnicuique maxima bonorum si
quidem virtus tale est ¶ quare bonum quidem
oportet esse phylantum et enim ipse iuuabitur
bona agens. et alios iuuabit malum
autem non oportet ledit enim et seipsum et
proximos prauis passionibus sequens
¶ Malo quidem igitur dissonant que
oportet agere et que agit. omnis
enim intellectus eligit optimum sibi=
ipsi. epyeikes autem obedit intellectui

sui et in omnibus illi ac quiescit ¶
ut autem ciuitas principalissimum max
ime videtur esse/ et ceteri omnes conuentus
sic et homo et amator sui maxime pro=
fecto est quod illud amat/ illique in=
seruit ¶ Et continens porro et
incontinens dicitur incontinendo men
tem vel non continendo/ quasi hoc sit vnus
quisque ¶ ac egisse videntur ipsi. et
voluntarie que cum ratione maxime ¶
Quod igitur maxime hoc est vnusquisque.
et quod bonus vir maxime hoc amat
non est obscurum. quod propter amator sui
maxime ¶ In alia specie esset quam
in illa que reprehenditur tantum quod differ
ret quantum differt viuere secundum rationem
vel secundum perturbationem/ et cupere quod
honestum sit/ vel quod videatur prodesse
¶ Eos igitur qui circa preclaras
res egregie student. omnes recipi=
unt et laudant ¶ omnibus vero ad
honestatem et ad res preclaras ten=
dentibus communiter quidem omnibus vtizaderunt/
ea que oportuna sunt. singulariter autem
vnicuique maxima bona si quidem virtus
talis est ¶ quare bonum quidem oportet esse sui
amatorem/ nam et sibi proderit agendo
honesta. et aliis vtilitates afferet
at malum non oportet. nam nocebit et sibi
et proximis. prauas sequendo cupidita
tes ¶ improbo igitur dissident illa que
agere oportet/ et que agit. at bonus que
oportet/ hec agit/ omnis enim mens eligit op
timum sibi. bonus autem menti paret.

Vetus

¶ Verum ei q̊d de studioso et amicoꝝ grā multa agere et priē et si oporteat mori. ꝓiciet ei et pecūias et hōres et totalit̄ circū pugñbilia bona ꝓcurās sibiipi bonū. ¶ Paucū ei tempus delcāri valde magis eliget vtiq; q̄ multū quiete et viuere bñ ānū q̄ mltos ānos q̄litercūq; / et vnā actionem bonā et magnā. q̄ multas et ꝑuas / morientibus āt hoc forte accidit / eligūt vtiq; magnū bom̄ sibiipis ¶ Et pecunias ꝓiciūt vtiq; in q̊ plura recipient amici. fiūt ei amico q̄dē pecunie ipsi āt bom̄ maius āt bom̄ sibiipi tribuit ¶ Et circa hōres āt et p̄ncipiatus idem modus / ōnia ei amico hic proiciet bonū ei ipsi h̊ et laudabile / cōuēienter vtiq; videt̄ studiosus ēē ꝓ ōnibus eligens bonū ¶ Cōtingit āt et actiones amico ꝓicere et ēē melius eo q̊d est ipsū operari causā amico fieri / in ōibus itaq; laudabilibus studiosꝰ videt̄ sibiipsi boni plus tribuens Sic quidem igit̄ oportet philantū ēē quēadm̄ dictū est ut autē multi non oportet.

Dubitat̄ āt et circa felicē si indigeat amicis vel nō Nichil ei aiūt opꝰ ēē amicis beatis / et ꝑ se sufficiētibus existūt ei ipsis boñ / ꝑ se sufficientes igit̄ entes nullo

Noua

¶ Verū est āt illud de studioso / et āicorū grā. ipm̄ mlta facē et si opus sit ꝓpriā mortē obire. abiciet ei et pecunias et honores et ōio ōnia pro quibus hōies inter se cōcertāt / ut honestatem cōsequat̄ ¶ magisq; uolet breui tpe letari. vehemēt̄ q̄ longo leuiter et honeste vitam agere per vnū ānū. q̄ multis ānis utcūq; cōtingat / ac rē vnam honestā et magnā q̄ multas et ꝑuas / obeūtibus āt mortē id forte euenit. eligūt profcō rē magnā / et preclarā sibi ¶ Et pecunias abiciēt in q̊ plura capiēt amici aderūt ei amico quidem pecunie / sibi āt honestas / maius vero bonum sibiipsi attribuit ¶ et circa honores et magistratus eodē mō. hec ei oiā amico concedet. nā id sibi honestū et laudabile / merito itaq; videt̄ studiosus ēē omnibus p̄ferēs honestatē ¶ Nuinetiā in rebus agendis q̄nq; amicū p̄feret sibi. erit q; pulchrius q̄ si ipemet agat amico causam agendi fuisse In cūctis igit̄ laudabilibꝰ studiosus videt̄ sibiipsi plus honesti tribuere. sic igitur cōuenit ipsū amatorē ēē sui ut dictū est sed ut vulgo dicit̄ nō licet

Dubitat̄ etiā vtꝝ beatꝰ indiget amicis vel nō. nichil amicis

Vetus

et astesis q̄dā virtutis ex cōuiuere bonis/quē adm̄ et theogenis ait

Naturalius at̄ intēdentibus videt̄ studiosus amicus studioso n̄tura eligibilis ēē natura ēi bom̄ dictū est qm̄ studioso bonū et delectabile est scōm seipsū ¶ viuere at̄ determinat̄ aiālib9 pon̄ sensus/hōibus at̄ sensus vel intellectus/pon̄ at̄ ad opationē reducit̄ principale at̄ in opatione. videt̄ at̄ viuere ēē principalit̄ sentire vel intelligere ¶ viuere at̄ eorū que scōm seipsum bonoꝝ et delectabiliū determinatū ēi determinatū at̄ eius que boni natura natura at̄ bonū et epyeikei/ꝓpt̄ quod videt̄ omnibus delectabile ēē ¶ nō oportet at̄ accipe malā vitam et corruptā neq; tristicijs indeterminata ēi talis q̄admodū existētia ipsi In habitis at̄ de tristicia erit manifestius. ¶ Si at̄ ipm̄ viuere bonū et delectabile/ videt̄ at̄ et ex eo quod est ōnes appetere ipsū/et maxiē epyeikes et beatos hijs ēi vita eligibilior et horū beatissima vita ¶ vidēs at̄ quia videt sentit. et audiens qm̄ audit/et vadēs qm̄ vadit/et in alijs similiter est ad sentiens qm̄ opamur/ quare sentiemus vtiq; quoniam sentimus et intelligemus quoniam intelligimus.

Noua

¶ et ē sane virtutis exercitatio q̄dā/cōsari cū bonis ut theogi9 īq̄t

Naturalius at̄ cōsiderātib9 apparet studiosū amicū ei q̄ studiosus sit. n̄a ēē expetēdū. nā dictū est q̄ natura bonū studioso p seipm̄ bonū est ac iocundū ¶ viuere at̄ diffiniūt aiālib9 quidē potentia sensus hōibus vero sensus vel intellectus/ potēcia vero ad opationē refertur. sed principale in opatione est videt̄ at̄ viuere principaliter ēē sentire vel intelligere ¶ Viuere at̄ p seipsū bonū est ac iocundū determinatū ēi. determin̄tū vero boni nature. quod at̄ nature bonū est id et bono viro/ quapꝓter videt̄ omnibus ēē iocundū ¶ nec vero accipere oportz prauā vitam. neq; corruptā. neq; in doloribus positam. nā ea indeterminata est ut et illa que sibi insūt. sed in sequēcibus circa dolores erit manifestius ¶ Q̄ si idē viuere et bonū et iocūdū constat et ex eo q̄ oēs illud appetūt/et maxiē boni viri atz beati. hijs ēi vita maxime expetēda ē/et hoꝝ beatissiā vita ¶ vidēs at̄ q̄ videt sentit. et audiēs q̄ audit/et ābulās q̄ ābulat et ī alijs sil'r ē aliq̄d id q̄d sētit q̄ opam̄ sentimus vero quia sentim9/et ītelligi9 q̄ ītelligim9

hoc at̄ qm̄ sentimus vel intelligimus qm̄ sumus ēe ēi erat sentire vel intelligere. sentire at̄ qm̄ viuit/delectabiliū scd̄m seipsū/natura ēi bonū vita bonū at̄ exn̄s in seipso sentire delectabile/eligibile at̄ viuere/et maxiē bonis qm̄ ēe bonū est ipsis et delectabile simul sentiētes ēi q̄ scd̄m seipsū bonū delectāt̄ ¶ ut at̄ ad seip̄m habet studiosus et ad amicū alt̄ ēi ipse amicus est. q̄ad^m igitur seipsum ēe eligibile est vnicuiq̄. sic et amicū vel ꝓxime ēe at̄ eligibile erat. ꝓpter sentire ip̄m bonū entē. talis at̄ delcābilis s̄m seipsū Consentire g^o oportet /et amicū qm̄ est/h^o at̄ fiet vtiq̄ in cōuiuere et cōmunicare sermōibus et mente sic ēi vtiq̄ videbit̄ cōuiuere in hōibus dici et nō quēadmodū in pecoribus in eodē pasci Si itaq̄ beato ēe eligibile est secūdū seipsū bonū natura ens et delectabile ꝓximū at̄ et q̄d amici est et amicus eligibiliū erit ¶ q̄d at̄ est ipsi eligibile h^o oportet existere ipsi vel sic indigens erit opus ergo erit felicitāti amicis studiosis.

Vtrū igit̄ q̄plurimos amicos faciendū vel quēadmodū in pegrinatione prudēter dictū ēe videt̄. neq̄ multum peregrinus.

h^o at̄ q̄d sentim9 aut intelligim9 q̄ sumus nā tale erat sentire ā intelligere/sentire at̄ se viuere p seipsū iocūdū est/ nā natura bo^m est vita. sentire vero q̄ sibi bonū assit iocūdū est. expetendū est at̄ viuere et maxiē bonis q̄ ēe illis bo^m ē et iocūdū. sentiētes ēi bo^m p seipsū letant̄ ¶ ut at̄ studiosus erga seipsū h3 ita et erga amicū. nā amicus est alter ipse ut igit̄ ēe se iocūdū est cuiq̄. sic et amicū aut ꝓpe ēe at̄ erat expetēdū ꝓpter sensū sui boni existentis /talis vero sensus p seip̄3 iocūdus est Cōsentire igit̄ oportet et amicū q̄ sit h^o at̄ ī vsu ac societate verboꝝ et voluntatis. nā sic dicūt̄ hōies sil̄ viuere. non q̄admodū in pecudibus si sil̄ pascant̄ Ergo si beato expetendū est viuere p/ seipsū bonū natura existens. et iocundū amici at̄ proximū est. et amicus certe expetendorū ēet ¶ Quod at̄ est sibi expetendū id oportet illi existere. vel hac deficiens erit indigebit ergo q̄ felix futurus sit studiosis amicis.

AN igitur q̄plurimi nobis parandi sūt amici/ vel quēadmodum ī hospitalitate elegāter dicitur. neq̄ multos habendos esse hospites neq̄ sine hospitibus ēe/

Vetus

neq; nō peregrinus nocet et in a
micicia cōgruet/neq; nō amicū ēē/
neq; rursus multū amicū s̄m sup
habūdātiā ¶ Hijs q̄dē igit̄ qui
ad oportunitatē et oiō videbitur
congruere q̄d dictū est/multis ēi
reministrare laboriosū et nō suffi
ciēs vita ipsi h̄ agere/plures vtiq;
q̄ qui ad ꝓpriā vitam nimis dis=
tractiui et impeditiui ad bene vi
uere Nichil ergo opus est ipsis
Sed et qui ad delectationē suf
ficiūt pauci/quēadm̄ in cibo delec=
tamentū ¶ Studiosos āt vtrū
plures scōm numeꝝ vel est quedā
mensura et amicabilis multitudi
nis quēadm̄ ciuitatis . neq; ēi ex
decem hominibus fit vtiq; ciui=
tas. neq; ex decē miliadibus ad=
huc ciuitas est. quātum autem
non est forte vnum aliquid sed
omne intermediū quorumdā de=
terminat ¶ Et amicorū vtiq;
ē q̄dā mltitudo deteriātoꝝ et forte
qm̄ plures cū q̄bus vtiq; poterit
q̄s cōuiuere h̄ ēi videbat̄ amicabi
lius ēē qm̄ āt nō possibile multis
cōuiuere et distribuere seipm̄ nō
īmāifestū ¶ adhuc āt et illos
oportet amicos adinuicē ēē. si de
bēt omnes adinuicē cōmorari h̄
āt operosum in multis existere
¶ Difficile fit et congaudere
et condolere familiariter multis.

Noua

sic et in amicicia. nec sine amicis
ēē oportet. nec rursus multitudi
ne amicorū excessiuā habere ¶
hijs porro qui vtilitati studēt ni=
mis videret̄ id dictū cōuenire. nā
multis viceuersa inseruire labo=
riosū est/neq; illis ad hoc agendū
vita sufficeret/mlti vtiq; illa que
ad vitam ptinēt valde molestāt
atq; īpedimēto sūt ad bene viuē
dū/nō opus ergo est illis ad vo=
luptatē q̄ sufficiūt pauci/q̄adm̄
in epulis id q̄d grām habet ¶
Studiosos vero vtrū q̄plures
habere oportet/an est aliq̄s ter=
minus multitudinis amicoꝝ quē
admodū ciuitatis. neq; ēi ex decē
hōibus ciuitas cōstitui potest/neꝫ
ex decies centenis milibus am=
pli9 ciuitas foret. q̄tum vero nō
est forte vnū aliq̄d sed totū id
quod est mediū q̄rūdā termina=
torū ¶ Et amicorū igit̄ est ter
minata multitudo/ et fortasse cū
q̄pluribus quis viuere potest. h̄
ēi precipuū amicorū videt̄ ēē q̄
āt nō potest q̄s se imptiri mltis/
et vna cū illis viuere/nō est ob=
scurum ¶ preterea illos opor
tet ēē amicos qui debeāt omnes
simul cotidiano vsu versari hoc
āt difficile est in multitudine .
¶ Difficile etiā ut multi vna
letentur et doleant .

Verisimile ei cōcidere sil huic q̄=
tē condelectari huic at cōtristari
Forte igit bene habet / nō q̄rere
ut multū amicissimū ee sed tot
q̄t in cōuiuere sufficiētes / neq ei
cōtingere videbit vtiq multis ee
amicū valde ppt q̄d neq amare
plures suphabūdācia ei quedā ee
vult amicicie hec at ad vnum et
valde vtiq ad paucos ¶ Dic
at videt habere et in reb9 nō sūt
ei amici mlti scdm ethayricā ami
ciciā ymnizare at in duob9 dicū=
t polifili at et omnib9 familiarit
patiētes nulli videt amici tn poli
tice q̄s et vocat placidos ¶ po
litice quidē igit in multis ee ami
cū et nō placidū ētē / sed ut vere
epyeikeia ppter virtutē autē et
ppt seipsos nō ē ad multos ama
bile at et paucos inuenire tales

Vtrū at in bonis fortunis
amicis op9 est magis l ī in
fortunijs / ī ābob9 at req̄rūt et ei
infortunati indigēt auxilio. et for
tunati cōuiuētibus et q̄bus bn̄fa
ciat volūt ei bn̄ opari ¶ nccariū
magis quidē vtiq in īfortunijs /
ppt q vtilibus hic opus est. me
lius at in bonis fortunis ppt q̄d
et epyeikes q̄rūt. hos ei eligi=
bilius bn̄ficiare et cū his cōuer=
sari ¶ ē ei et pn̄cia ipā āicoꝝ de
lcābilis et in bonis fortunis et
accidat ei oportet ut sil alter do
leat alter letat. forsan igit bene
est nō q̄rere amicos q̄plurimos
sed q̄t ad vitā sufficiūt. videt ei
fieri nō posse. ut multis vehemē
ter q̄s sit amicus Itaq nec plu=
res amare / excessus ei quidā vult
ee amicicie. hic at ad vnū est et
vehemēter igit ad paucos ¶
Dic at videt et in rebus se habe
re. nō sūt ei amici plures scdm
sodaliciā amiciciā / et q̄ famose sūt
in duobus dicūt. q̄ vero multos
parāt amicos et ōnibus familia=
riter se prebent nulli9 vitēt ami
ci / nisi ciuiliter hijs q̄s vocat pla
centes ¶ Ciuilit igit est mltis
ee amicū etiā si nō sit placēs. sed
vere bonus et huānus vir p vir
tutē at et ppter seipsos nō est ad
plures. bene igit agi putandū est
si vel pauci tales rēperiant.

Sed vtrū in rebus aduersis
magis opus est amicis an in ps
peris In vtrisq ei querūt. nā et
q̄ in aduersis sūt indigent auxi
lio et qui in psperis indigent his
q̄ sil iuuāt / et q̄bus bn̄fici ee pos
sint / volunt ei bn̄facere ¶ at ei
magis nccariū est in aduersis /
q̄ppter vtilibus indigēt honestius
vō in psperis q̄ ppt bonos et hu=
manos q̄rūt / nā his bn̄facere et
cū his viuere magis expetēdū est

in infortunijs ¶ Alleuiatur ei tristari ꝙdolētib⁹ amicis ¶ ꝓpē ꝙd et si dubitabit aliqs vtꝝ quē adm graue tñssumūt / vel ꝫ ꝗm nō pñtia at ipoꝝ delcābilis exīs et intellect⁹ eo⁹ ꝙd est cōdolere mōrem tristiā facit ¶ Diqē igr ꝓpter hoc / vel ꝓpter aliq aliud al leuiāt nimtat. Accidere at igr videt ꝙd dictū est ¶ videt at pñtia mixta qam ipsorū ee ipsū quitē ei videre amicos delectabile aliter qz et infortunato / et sit ꝙd dam auxiliū ad nō tristari / cōsolatiū ei amicus et visione et sermone si sit epidexius. Nouit ei more et in qbus delectat et tristat tristatū at sentire i ipi⁹ infortunijs triste. omis ei fugr tristitie cā ee amicis ¶ ꝓpter ꝙd viriles quitē scom ñtura reuerēt cō tristari amicos ipsis / et si nō suptendat in non tristitia eā q illis sit estimā nō sustinet totaliterqz in cōploratibus nō cōplacet ꝓpē neqz ee ipse ploratiu⁹ muliebre at et tales vir et coangustatus gaudet. et amat ut amicos et cō dolentes. Imitari at in ommbus oportet videlicet mebre ¶ In bonis at fortunis amicorū pñtia et cōuersationem delectabilē habet et intelligentiam quoniam delectatur in ipsius bonis

¶ est ei assistētia aicoꝝ iocūda i ꝓsperis et aduersis ¶ nā et re leuiat afflicti amicis cōdolētibus ¶ Itaz dubitaret fortasse aliqs vtꝝ tāq⁹ on⁹ sil sustinet / vel io qm nō / sed qz eoꝝ pñtia iocūda est / et qz sil dolere intelligūt amicū dolor minuat. sed vtrū ꝓpter ꝫ. vel ꝓpter aliud ꝙdā releuātur inimicamus. constat certe euenire io ꝙd dictū e ¶ videt at eoꝝ pñtia mixta quedā ee / nā et aspectus ipse amicoꝝ dulcis est pser tim in rebus aduersis et plurim valet aduersum dolorē afferri ei solatiū et aspectu et sermone / si modo sit aptus / nouit ei amici ñturā / et quib⁹ gaudeat. qbusqz angat. sentire at cōdolētē in suis aduersitatibus dolorosū est / ōnes ei fugiūt. ne causa doloris sint amicis ¶ q ꝓpē q ñtura viriles sint. cauent ne aicos sil dolere cō fiat. et si nō exterrent in dolētia illoꝝ dolorē nō tollerat nec cōq= rentiū voces sustinet. qz nec ipe querulus est. mulieres vero ac huiōi homines cōdolentibus gau dēt / et qui ꝫ agit. amat ut amicos imitare oportet in ommbus melioꝛem ¶ In rebus prosperis amicorum pñtia est iocūda. et mentem delectat quoniam illius bonis letatur.

Vetus

¶ Propt' q̊d videbit' vtiz opor
tere ad bonas fortuãs q̊tẽ voca
re amicos ꝓmpte bñficiũ ei oz ee
bom̃ . ad infortunia at̃ pigritãtẽ
tradere ei vt minimũ oz malorũ
vnde h̊ sufficiẽt' ego infortunãs
maxiẽ at̃ ad vocãdũ cũ debeant
pauca facta magna ipm̃ iuuare
¶ Ire at̃ ecõuso forte cõgruit
ad infortuãtos q̊tẽ non vocatũ
ꝓmpte/amici ei bñfacere et maxiẽ
hijs q̊ in necessitate et hoc nõ in
dignificãtibus/ãbobus ei meli9 et
delcãbilius/ad bonas fortunas at̃
coopãtẽ q̊tẽ ꝓmpte Ad h̊ enim
nc̃citas amicoꝝ/ad bonã at̃ passi
onem quiete. nõ ei bonũ prõptũ
fieri iuuari opinionẽ at̃ indelcãtio
nis immorari forte reuerẽdũ Nñ
q̧ ei accidit pñtia itaq̧ amicorũ
in õmibus vtiq̧ eligibilis videt' .

Vtrũ igit' quẽadmodum in
amãtib9 videre dilectissimũ
est et magis eligũt hũc sensũ q̃
alios ut scdm hũc maxiẽ amore
ente et facto sic et amicis eligibi
lissimũ est cõuiuere ¶ cõicatio ei
amicicia ¶ Et ut ad seipsum
habet/sic et ad amicũ Circa seip
sum at̃ sensus quoniã est eligi=
bilis/et circa amicũ vtiq̧/opatio
autem fit ipsius in conuiuere .
quare cõueniẽter h̊ appetũt ¶
Et quod aliqñ est singulis ee/

Noua

¶ q̃ꝓpter videret' oportere in
prosperitatibus quidẽ prõpte cõ
uocare amicos. cũ honestũ sit bñ
facere. in aduersitatib9 at̃ tarde.
nã malorũ decet q̃ minime eos
ꝑticipes facere. vnde illud dictũ
extat/satis est q̧ ipse calamitati
bus p̃mor. potissiẽ tñ vocãdi sũt
amici/q̊ciẽs magna nobis cõmo=
da cũ parua ipoꝝ molestia possũt
afferre ¶ Dz ire ꝯ fortasse de
cet/ad eos qui in calamitatibus
sũt. inuocatũ et prõpte. nã amici
est bñfacere et maxiẽ indigẽtib9
et nõ req̃rẽtibus/ãbob9 ei id ho=
nestius et iocũdi9 In prosperita
tib9 at̃ coopari prõpte. nã ĩ his
opus est amicis. ad bñficia vero
cõseq̃da tarde/cũ honestũ nõ sit
ꝓperare cã sue vtilitatis/et cauẽ
dũ sit ne ĩ ꝓperãdo molestus ee
ꝑgat Nd̊ nõ nũq̃ accidit/pñcia
igit' ãicoꝝ ĩ cũctis videt' optãda

AN ergo ut amatoribus as
pectus ipse dulcissimus est/
et magis expetũt hũc sensum q̃
alios/ut pote amore in hoc potissi
mũ exñte et genito. sic et amicis
maxiẽ expetẽdũ est sil' viuere ¶
nã et amicicia societas ẽ ¶ et ut
ad seipz hz sic etiã ad amicũ Cir
ca ipz võ sens9 q̧ ẽ expetẽd9/et
circa amicũ igit' opatio at̃ fit il'
ĩsil' viuẽdo. itaz merito illd̊ affec

vel cuius grā eligūt viuere in hoc cū amicis volunt ꝯuersari Propt̄ q̄d hij q̄dem cōpotat̄/hij at̄ collu dūt ad aleas/alij at̄ et coexercitat̄ et cōuenāt̄ et cōphilozophant̄ singuli in hoc comorantes q̄dcūz maxiē diligūt ipsorū q̄ in vita/ couiuere ēi volentes cū amicis hoc faciūt et his cōicant quibus existimat̄ cōuiuere ¶ Fit ergo prauoꝝ quidē amicicia mala cōmunicat̄ ēi prauis instabiles entes/ et mali at̄ fiūt assimilati adinuicē ¶ Que at̄ eorū q̄ epyeikes coaucta colloquijs videntur ēi et meliores fieri opantes et dirigētes adinuicē/recipiūt ēi abinuicē quibus et ꝯplacent vnde bona q̄dem ēi a bonis De amicicia quidem igitur in tantum dictū sit. Sequens at̄ vtiq; erit pertransire de delectatione.

¶ Finis ethicorū noni

Post hec at̄ de delectatione sequit̄ pertransire ¶ Maxime at̄ videtur coappropriari generi nostro/propt̄ quod erudiūt iuuenes orakyzantes delectatione et tristicia.

tant ¶ Et q̄ tandē est singulis ēē vel cuius grā viuere expetūt/ in eo cū amicis volunt morā trahere itaq; alij cōpotat̄. alij colludūt alij sil̄ excercent̄/ alij simul venāt̄/ vel sil̄ philozophant̄ singuli in his cotidiano vsu versati quod maxime vtiq; amat̄ in vita viuere ēi volentes: cū amicis illa faciūt et cōicat̄ in quibus putat̄ simul viuēdū ¶ Est igit̄ amicicia improborū flagitiosa/ cōicat̄ ēi praua īstabiles exn̄tes/et flagitiosi fiūt īuicē se assimilātes. ¶ proborū at̄ proba et cotidiano vsu suscipiens incrementum. videt̄ at̄ meliores fieri agēdo/ et se mutuo corrigēdo/ recipiūt ēi mutuo illa ex quibus placere possint Vnde a bonis bona De amicicia igit̄ hactenꝰ dicta sufficiat̄ Nūc de voluptate erit dicendū

¶ Finit ethicorū nonus

Sequitur fortasse nūc de voluptate trāsigamus ¶ Ea namq; generi nostro familiarissima videtur ēē quapropter erudiūt pueros voluptati et dolori instituentes.

¶ videt̃ at̃ et ad moris virtutẽ
maximũ ẽẽ gaudere quibus opor
tet et odire quibus oportet/ ꝓten=
dũt ẽi hec ꝑ õnẽ vitã et inclina=
tionẽ habencia et poñ ad virtutẽ
et felicẽ vitã/ delectabilia quidem
ẽi eligũt/ tristia at̃ fugiũt/ pro
talib9 at̃ neq̃q̃ videbit̃ eligendũ
ẽẽ ¶ Alit̃ q̃ et multã habẽtib9
dubitationẽ hij quidẽ ẽi bonũ de=
lectationem dicũt/ hij at̃ ecoñrio
valde prauũ. hij q̃dẽ forte ꝑsuasi
sic et habere/ hij at̃ existimãtes ẽẽ
melius ad vitam nostrã enũciare
delectationẽ prauorũ et si nõ est
Inclinare ẽi multos ad ipsam et
seruire delectationib9. ꝓpter q̃d
oportere in cõtrariũ ducere veni
re ẽi vtiq̃ sic ad mediũ ¶ ne for
te at̃ nõ bene h̃ dicit̃ de hijs ẽi q̃
in passionibus et actionibus ser
mones minus sũt credibiles opi
bus Cũ igit̃ dissonẽt hijs que se
cũdũ sensũ contẽpti et verũ coin
terimũt. vitupans ẽi delectatio=
nem visus aliq̃n appetẽs incliñre
videt̃ ad ipsam ut talẽ existentẽ
õnem/ determinare ẽi nõ est mul
torũ videt̃ igit̃ viri sermonũ nõ
solum ad scire vtilissimũ ẽẽ. sed et
ad vitã cõuenientes ẽi entes opi=
bus credũt̃. ꝓpter q̃d ꝓuocãt in
telligentes et viuere scd̃m ipsos
taliũ quidẽ igit̃ sufficient̃ dicta

¶ videt̃ at̃ ad moris vitutẽ max
imũ ẽẽ ut gaudeat q̃s/ q̃b9 gau
dere oportet. et oderit que odisse
oꝫ/ tendũt ẽi hec ꝑ totã vitã in=
clinationẽ habẽtia et ꝑtãtẽ ad vir
tutẽ/ ac beate viuendũ nã volup
taria quidẽ eligũt dolorosa vero
effugiũt. talia vero neq̃q̃ ꝑter=
mittẽda videnť ¶ Presertim cũ
in ipsis magna sit ãbiguitas. nã
alij sũmũ bonũ dicũt ẽẽ volupta
tẽ alij cõtra nimiũ prauũ. illi for
tasse credentes reuera sic ẽẽ. hij
vero putantes vtilius ad vitam
ostẽdere voluptatẽ ẽẽ prauũ licꝫ
nõ sit/ inclinari ẽi plerosq̃ ad il
lam inseruireq̃ voluptatibus/ q̃
obrẽ oportere in cõtrariũ ducere
nã sic ad mediũ vtiq̃ deueniri ¶
Sed videndũ est ne id bene dicat̃
nã q̃ de effectibus et actibus ha=
bẽt̃/ sermones minorẽ hñt fidẽ q̃
opera Nñ igit̃ discordat̃ ab hijs
que sũt scd̃m sensum spreti atq̃
reiecti/ etiã verꝫ ĩsup interimũt.
q̃ ẽi voluptatẽ vitupat si q̃n illi
us appetẽs deprehendat̃ ad illam
inclinari videt̃. q̃si talẽ existentẽ
õnẽ. nã diffinire nõ est multorũ.
videnť ergo sermones q̃ veri sũt
nõ solũ ad sciendũ vtilissimi sed
ad viuẽdũ/ cõsentanei ẽi operib9
fidẽ hñt. q̃ ꝓpter prouocat̃ intelli
gentes viuere secũdũ ipsos. sed

aīt de delīatione superūeiamus

Eudoxius igit̄ delectationē per se bonū existimabat ēē ꝓpter quā oīa desiderātia ipāz et rōnalia et irrationalia In oībus aūt ēē eligibile epyeikes et maxime potētissimū oiā aūt ad itē ferri ut ōmbus optimū nūciat. vnūq̄q; ei sibipsi bonū iuenire quēadmodū et ābū/oibus igit̄ bonū et q̄d oiā appetūt bonū ēē ¶ Credebant̄ aūt sermones ꝓpt̄ mores virtutē magis q̄ ꝓpter ipsos differētes enim videbatur temperatus ēē nō vtiq; ut amicus delectationis videbatur hoc dicere/ sed sic hrē scōm veritatē ¶ nō minus autē existimabat ēē manifestū ex contrario tristitiā ei secūdum seipsum ōib9 fugiēdū ēē Dmliter igit̄ ōnū eligibile ¶ Maxime aūt eligibile ēē q̄d non ꝓpter alterq; neq; alterius grā eligimus/tale aūt cōfessū est ēē delectationē. nullū ei īterrogare c9 grā delectatur ut scōm seipsam existentē eligibilem delectationem. ¶ Appositam q; cuicūq; bonoꝝ eligibilis facere puta ei q̄d est iuste agere et tpatum ēē augeri vtiq; bonū ipsi ¶ videt̄ aūt sermo bonorū ipsam enūciare et nichil magis altero. omne ei cum altero bono eligibilius q̄ solitarium

satis de his nūc ea que dicūtur de voluptate referamus

Eudoxius igit̄ voluptatē ēē sūmū bonum ēnsebat ꝓpterea q; cūcta rationalia et irrationalia. illā appetere ēernebat In cūctis vero ēē id quod expet̄ probū ar maxiē optimū. cūcta vero in itē ferri/ommibus optimū ēē significare singula ei quod sibi bo̅m sit repire quēadmodū esca q̄d aūt ōmbus bonū sit / et q̄d oiā appetūt id ēē sūmū bonū ¶ hīē habuere eius sermoēs ꝓpt̄ modū p bitatē/magis q̄ ꝓpt̄ seipōs. egregie ei modest9 ēē videbat̄ q̄re nō ut amicus voluptatis hec dicere credit9 est. sz q; revera sic ēet ¶ nec minus putabat id ex ōnio patere dolorē ei p seipm ēē fugiēdū. sīlr igit̄ et ōnū expetēdū ¶ Maxiē vero expetēdum ēē. q̄d nullius grā expetim9 / tale aūt sine cōtrauersia ēē voluptatē. nemnē ei vltra pquirere cuius grā voluptatē capiat ut pote p seipāz voluptate expetenda ¶ Adonta q; cuicūq; ex his que bona sūt expetibili9 illud facere veluti iustis et tempatis actionibus . et augeri pfecto bonū seipo ¶ videt̄ itaz q̄ nō bonoꝝ illā oīcere/et michil magis q̄ aliud ōne ei bo̅m cū alio bono expetibilius ē q̄ solū

¶ Tali vtiq; rōne et plato in-
terimit qm̄ nō est delcātio p se bo
nū /eligibiliorē ēi ēē cū prudētia
delcābile vitā q̄ sine Si āt mixtū
melius nō ēē delcātionē p se bom̄
nullo ēi appōito ipi p se bom̄ eli-
gibilius fieri ¶ Manifestū āt q̄
neq; aliud p se bonū vtiq; erit q̄d
cū aliq̄ sm̄ seipm̄ bonoꝝ eligibili9
fit Quid igit̄ tale est q̄ nos cōica
mus tale ēi querit̄ ¶ Instātes
āt q̄ nō bom̄ q̄d ōia appetūt non
nichil dicūt. q̄d ēi ōib9 videt̄ h̄ ēē
aymus Interimēs āt hāc fidē nō
ōino credibiliora dicit/si quidē ēi
que sine intellectu appetūt ipsas
erat vtiq; aliq̄d q̄d dicit̄ si āt et
que sapiūt q̄liter dicēt vtiq; ali
quid/forte āt et in prauis est ali
quod naturale bonū melius q̄ se
cūdū seipsa q̄d appetit ꝓpriū bo-
nū ¶ nō videt̄ āt neq; de cōtra-
rio bn̄ dici. nō ēi aiūt/ si tristicia
malū est delectationem bonū ēē
opponi ēi et malū malo et ambo
ei q̄d neutrū. dicentes h̄ āt nō
male Nō tamē in hijs que dicta
sūt verū dicentes /ābobus ēi en-
tibus malis/et fugiēda oportuit
ambo ēē neutris āt vel alteꝝ. vel
silr. Nūc āt vident̄ hāc quidem
fugiētes ut malū/hāc āt eligen
tes ut bonū. sic vtiq; et opponū
tur ¶ nō tamē si nō q̄litatū est

¶ Hac ergo ratione et plato
improbat voluptatē q̄si nō sit sū
mū bonū. nullo ēi sibi addito sū
mū bonū expetibilius fieri ¶
Manifestū est āt q̄ nec aliud q̄c
quā sūmū bonū ēēt/q̄ cū alio eo
rū q̄ p se sūt bon̄ expetibili9 fiat
q̄d igit̄ est tale cuius et nos pti
cipes sumus nā tale aliq̄d q̄rim9
¶ Qui āt instāt nō ēē id sū-
mū bonū q̄d ōnia appetūt. nichil
dicūt. nā q̄d ōnibus videt̄ ēē id
dicim9 et q̄ hanc opinionē tollit
nō multo probabiliora dicit. si ēi
que absq; intellectui sūt illā af-
fectāt ēēt aliq̄d q̄d dicit̄. sin ve-
ro et que sapiūt q̄modo dicerēt
aliq̄d/ fortasse etiā in prauis est
aliquid naturale bonū valētius
q̄ scōm seipsa q̄d appetit appria
tū/sibi bonū ¶ nō videt̄ q̄ nec
de cōtrario recte dictū. nō ēi aiūt
si dolor est malū/voluptas est bo
nū. opponi ēi et malum malo. et
ambobus neutra/hec dicūt non
male/nō tamē vere in hijs que
dicebant̄/si ēi ambo sūt mala et
fugiēda oportebat ēē ambo. neu
trorū vero aut alterū aut silr
Nūc āt cōstat hanc eos fugere
ut malū illā expetere ut bom̄/sic
ergo et opponūtur ¶ nec tamē
si non qualitatū est voluptas.
ꝓpterea nec bonorum nec enim

delectatio. ꝓpter hoc neq; bonoꝝ neq; ei virtutis opationes q̃lita tes sunt neq; felicitas ¶ dicunt at bonū quidē determinatū ēē/delec tationē at īdeterminatā ēē qm̄ re= cipit magis et minus ¶ Si q̃dē igit̄ ex delectari hoc iudicat et circa iusticiam et alias virtutes scōm q̃s manifeste aiūt magis et minus q̃les existere et scōm virtutes erit idē Iusti ei sunt ma= gis et fortes/est at iuste agere et tpate agere magis et minus Si at in delectationib9 neq; for te non dicūt causam q̄ sint hee quidē īmixte. hee at mixte/quid at prohibet quēadm̄ sanitas det̄ minata existens. recipit magis et minus. sic et delectationē. Nō ei eadē cōmēsuratio in omnibus est. neq; in eodē vna quedā semp sed remissa pmanet vsq; ad q̃d et dr̄t in magis et minus ¶ pfectū q̄ pse bonū ponentes motioēs at et generationes impfectas delecta= tionē motionē et gñationē enūci are tēptant ¶ nō bene at vidēt̄ dicere neq; ēē motionē omniū ei ꝓpriū ēē videt̄ velocitas et tar= ditas et si nō scōm seipm̄ puta quod mūdi ad aliud delectationi at horū neutrū existit delectatū fuisse quidem enim est velociter quemadmodum iratum fuisse/

virtutis opationes qualitates sunt neq; felicitas ¶ dicūt at bonū determinatū ēē voluptatē at in= determinatā q̄ recipit magis et minus ¶ Si ergo pceptione vo luptatis hoc iudicat et circa ius= ticiā alias q̄ virtutes scōm quas māifeste aiūt magis et minus ta les existere certe et scōm virtu tes erit hoc idem nā iusti magis sunt et fortes/est igit̄ iuste et tē pate agere magis et min9. si at in voluptatibus ne quādo nō di= cūt causam. q̄ sint alie simpli= ces alie mixte/quid prohibet ve ro quēadmodū sanitas determi= nata existēs recipit magis et mi nus. sic et voluptatē recipere/nō ei eadē mensura in ōibus est/nec in eodē semp vna sed remissa p= manet vsq; ad aliq̃ et differt se cūdū magis et minus. tale aliq̃ vtiq; erit circa voluptatē ¶ Perfectū q̄ bonū ponentes/mo= tus vero et effectiones imperfec tas voluptatē motum effectionē q̄ ostendere conantur ¶ Nec recte dicere videtur/nec ēē illam motum. ōni namq; motui ꝓpriū ēē videtur/ velocitas et tar ditas licet non per se. ceu mūdi ad aliud voluptati at neutrum eoꝝ existit nam potest quis cito letari. quemadmodū et irasci.

delectari at̄ non neq; ad alterū
Ire at̄ ac augeri et oīa talia trās
ponere quidē igit̄ in delectationē
velociter ac carde est / opari at̄
scd̄m ipām velociter nō est / dico
at̄ delectari ¶ et generatio q̄lit̄
erit vtiq; videt̄ ēi nō ex q̄cūq; q̄d
cūq; fieri / sed ex quo fit in hoc
dissolui / et cuius generatio delec-
tatio huiꝰ tristicia corrupo et di
cūt at̄ tristiciā quidē defectū ēē
eius q̄d scd̄m naturā delectationē
at̄ repletionē / hec at̄ corpales sūt
passiones Si igit̄ est eius quod
scd̄m naturā repletio delectatio
in quo repletio / hoc vtiq; et de-
lectabitur / corpus ergo nō videt̄
at̄ nō ē ergo repletio delectatio.
sed facta quidē repletione delec-
tabit̄ vtiq; aliquis et insisus tris
tabit̄ ¶ opinio at̄ hec videtur
facta ēē ex hiis que circa cibum
tristicijs et delectationibus / indi
gentes ēi factos et preterstatos
delectari repletione / hoc at̄ non
circa omnes accidit delectatioēs
sine tristicia ēi sūt mathematice
et earū que scd̄m sensus et ꝑ ol
factū sed et aditiones et visioēs
mlte at̄ sūt et memorie et spes /
cuius igit̄ hee generatioēs erūt
nullius ēi defectꝰ facti sūt cuiꝰ
vtiq; fiat repletio .
AD proferētes at̄ ꝓbrosissi

sed in voluptate cōstitutū ēē. nō
neq; ad aliud Incedere at̄ et au-
geri et cuncta eiusmodi traduci
ergo ad voluptatē velocit̄ et tra
de q̄s potest / opari vero scd̄m illā
velocit̄ nō potest / dico at̄ in vo-
luptate cōstitutū ēē ¶ Effec
tio at̄ quēadm̄ ēēt / videt̄ ēi nō ex
quocūq; fieri q̄dcūq;. sed ex quo
fit ī hoc dissolui et cuiꝰ effectio
voluptas / eius dolor corruptio.
aiūt etiā dolorē ēē indigētiā eiꝰ /
q̄d est scd̄m n̄turā. voluptatē at̄
repletionē. at hee corpales sūt
passiones. si ergo voluptas reple
tio est / eius quod est scd̄m n̄turā
in q̄ est repletio / id vtiq; volupta
tē ꝑcipiet corpus igit̄ / sed nō vi-
det̄ nō est ergo repletio volup-
tas / sed dū fit repletio q̄s volup
tatē capit / et dū exhaurit̄ dolet ¶
hec at̄ opiō orta videt̄ ex doloribꝰ
et voluptatibus / que sūt circa ali
mētū / indigētes ēi et ātea dolētes
repletione delcāntur . verū id non
cōtingit circa ōes voluptates. nā
sine dolore sūt q̄ ex disciplina ꝓuēi
ūt / et q̄dā earꝝ q̄ ꝑ sēsus. et ꝑ ol-
factū ex auditu q̄ꝫ et visu. plereq;
etiā recordatiōes et spes / cuiꝰ gº
iste effectiōes erūt / nullꝰ ēi rei
īdigētia antecessit / cuius vtiq; fo
rēt repletiones
ADnersꝰ illos at̄ q̄ ꝓferūt

mas delcātionū dicet quis vtiq; qm̄ nō sūt hec delcābilia. non ēi si male dispositis delcābilia sūt hec existimādum ipsa et delectabilia ēē simpliciter. nisi in hijs quēadmodū neq; laborātibus sana vel dulcia / vel amara neq; rursus alba q̄ videt̄ patiētibus obtaliniam. ¶ vel sic dicetur qm̄ delectationes quidē eligibiles sūt nō tamē ab hijs / quēadm̄ et ditari prodēti āt nō et sanū ēē nō tn̄ quodcūq; comedēti ¶ vel specie drn̄t delectationes altere āt que a bonis ab hijs q̄ a t̄pibus et nō ē delectari ea q̄ iusti nō entē iustū neq; ea q̄ musici nō entē musicū Dilr āt et in alijs ¶ māifestare āt videt̄ et amicus alter ēs ab adulatore nō exn̄tē bonū delectationē vel drn̄tes specie hec quidē ēi ad bonum colloq̄ videt̄. hic āt ad delectationē. Et hic q̄dē vituperat̄ hic āt laudat̄ ut nō ad altera colloquētē ¶ nullus q; vtiq; eligeret viuere pueri mētē hn̄s p vitā delcātus / in q̄bus pueri ut existimāt maxiē neq; gaudere faciēs q̄dē t̄pissimoꝝ neq̄q̄ debēs tristari ¶ et circa mlta studiū facēm9 vtiq; et si neq; vnā inferāt delcātionē / puta videre recordari scire virtutes hrē Si āt ex nccitate sequūt̄ hijs delectationes nichil differt / obsenas voluptates / responderi potest nō ēē illa voluptuaria. nō ēi si puerse dispositis ista sūt iocunda / putandū ea simplicit̄ iocūda seipsis quēadm̄ nec egrotātibus salubria aut dulcia â amara / nec etiā alba q̄ apparēt lippis. vel sic vtiq; diceret̄ q̄ voluptates quidē expetibiles sūt. nō tn̄ istis q̄adm̄ et ditari. sed nō prodēti. et sanū ēē / nō tn̄ q̄dcūz edēti ¶ vel spē drn̄t voluptates. alie ēi ex rebus honestis / alie ex t̄pib9. nec fieri potest ut q̄s voluptatē iusti accipiat / nisi iustus. neq; musici nisi sit musicus Eodē mō in alijs ¶ Ostēdere videt̄ amic9. cū ali9 sit q̄ adulator! nō ēē voluptatē bonū. vel specie differre eas. alt̄ ēi ad bom̄ ꝯuersari videt̄. alt̄ ad voluptatē / et id vitupat̄. h̄ laudat̄ q̄si ad alia sit cōuersatio ¶ null9 āt optaret viuere. si ita puerili mēte futurus sit in vita. ut hijs ex rebus voluptatē capiat. q̄bus pueri capere maxiē videt̄. nec sit ut gaudeat. cū facit aliq̄d turpe nec vnq̄ doleat. Et circa multa solicitudinē vtiq; poneremus / etiā si nulla inde sit ꝓuētura voluptas. veluti videre meminisse / scire virtutes habere ¶ si ex necessitate hec sequitur voluptas nichil refert.

eligeremus ei vtiq; hec et si non
fieret vtiq; ab hijs delcatio Nam
quidē igitur neq; p se bonum delcatio
neq; oīs eligibilis māifestū videtur
ēe et qm̄ sūt q̄dā eligibiles sm̄ se
ipsas drn̄tes spē vel a quibus /
que quidē igitur dicūtur de delcacione
et de tristicia sufficiēter dicta sint

Quid āt est / vel q̄le q̄d māi
festius fiet vtiq; a p̄ncipio
resumentibus ¶ videtur ei visio q̄
tē sm̄ q̄dcūq; tēpus perfecta ēe
Non ei est indigēs nullo q̄d in
posterius factū p̄ficiat ipsius spēm
tale āt videtur et delcatio / totū ei
q̄ddā est et sm̄ nullū tēpus acci
piet q̄s vtiq; delectationē eius in
plus tempus facte p̄ficietur species
¶ ꝓpter q̄d neq; motus est ¶
In tēpore ei oīs motus et finis
alicuius puta edificatiā p̄fecta cū
faciat q̄d appetit vel in oīi tēpore
vtiq; vel hoc in p̄tibus āt tēpo-
ris omnes īp̄fecte et altera spe-
cie a tota et ab inuicē ! lapidū ei
cōpositio altera a colūpne virga
tione et hec a tēplificacione et tē
pli quidē p̄fecta nullo ei indigēs
ad ꝓpositū. fūdamēti āt trisculpti
imp̄fecta p̄tis ei vtraq; specie igitur
differūt et non est in q̄cūq; tp̄e
accipe motū p̄fectū specie sed si
quidē in omni ¶ Dilr āt et in
ambulatione et reliquis. si ei est

nā illa certe expeteremus etiā si
nulla ab illis voluptas erit pro
uentura Q igitur voluptas nō
sit sūmū bonū / nec sit oīs expeti-
bilis māifestū videtur / et q aliq̄ vo
luptates p se expetibiles sūt drn̄
tes specie vel a quibus. que igitur
de voluptate et dolore dicuntur /
Q ista sufficiāt .

Quid āt sit / aut quale ma-
gis patebit si ab initio repetamus
¶ videtur igitur visio omni tempore
ēe p̄fecta. nō ei q̄cq̄ illi deest q̄d
postea factū illius speciē p̄ficiat.
huic filis apparet voluptas / totū
ei quiddā est / nec vllo tēpore vo-
luptatē capere q̄s potest / q̄ si ma-
iori tp̄re fiat illius specie p̄ficiatur
¶ Quapꝓpter nec motus est .
¶ Nā oīs motus in tp̄e est.
et finis alicuius ceu edificatio per
fecta ē. qn̄ p̄ficit id quod affecta
bat. aut in oīi quidē tēpore. aut
in hoc . In p̄tibus vero tēporis
oīes sūt imp̄fecte et alie specie q̄
tota et insimul. lapidū ei cōposi-
tio alia est q̄ colūpne baiulatio.
et hee alie sūt q̄ tēpli factio . et
tēpli quidē p̄fecta. nil ei deest illi
ad ꝓpositū. fundamenti vero et
opis colūpnarū imp̄fecta / p̄s ei
vtraq; spē ergo differūt nec est
aliq̄ tp̄e motū accipe speciei per-
fectū. sed in toto ¶ Eodē mō

latio motꝰ vnde q̊ et huiꝰ drñe
sm̄ spēs/volatus ābulatio et sal-
tatio et talia. nō solū at̄ sic/sed et
in ipsa ābulatiōe h̄ ēi vñ q̊ /non
idē in stadio et pte et in altera
et altera pte. neq; ptñsire lineam
hāc et illā nō solū ēi lineā ptñsit
sed et in loco exñtē in altero at̄ h̄
ab illa. p certitudinē q̊dē igit̄ de
motu in alijs dcm̄ est. videt̄ at̄
nō in omni tpe pfectus ēē. sed
multi īpfecti et drñtes specie. si q̊
dē q̄ vnde q̊ specificū delectatiōis
at̄ in q̊cūq; tpe pfecta species.
Māifestū igit̄ q̄ altere erūt ab
inuicē et totorū aliq̊d et pfecto
rū delectatio ¶ videbit̄ at̄ vtiz
hoc et ex nō cōtingere moueri nō
tpe delectari at̄ q̊d ēi ī ipo nūc
totū aliq̊d ¶ ex hijs at̄ māifestū
et qm̄ nō bene dicūt motū vel ge
nerationē ēē delectationē nō ēi
ōniū hec dicūt̄ sed ptibiliū et nō
totorū neq; ēi visionis est gene
ratio neq; pūcti nez vnitatis /nez
horꝝ nichil. motꝰ neq; vtiq; delec
tationis totum ēi quoddā.
Sensus at̄ omnis ad sensi-
bile opantis pfecte at̄ bene dis-
positi ad pulchrerimū sub sensu
iacentiū/tale ēi maxiē videtur ēē
pfecta opatio ¶ Ipm̄ at̄ dice-
re opari/vel in quo est/nichil dif
ferat scdm vnūquodq; optiā est

in ambulando et reliq̊s Di ēi est
latio motus. vnde q̊ et huiꝰ drē
scdm speciē volatio. ābulatio salta
tio et huiōi Nec solum ita. sed in
ipsa ābulatione/nā id q̊d est vn
de quo/nō idē est in stadio et in
pte/et in alia atz alia pte/nec tñ
sire lineā istā et illā. nō ēi solum
lineā puadit. sed et in loco exis-
tentē/in alio at̄ ista q̄ illa verū
de motu in alijs diligētiꝰ est dic
tū videt̄ ne in ōni q̊dē tpe ēē per-
fectꝰ. sed plurim īpfecti et dif
ferētes spē/siq̊dē vnde quo spem̄
facit/at voluptatis q̊cūq; tpe p-
fecta species est. patet igit̄ q̄ di
uersa sūt. et q̄ totū quiddā et p
fectū voluptas ¶ Id q̊ ex eo
apparz. q̄ nihil moueri potest nisi
in tpe/diuersū vero in volupta-
te/nā id q̊d est nūc totū q̊ddā est
¶ ex hijs pz q̄ nō recte dicūt
motū aut effectionē ēē volupta
tē. nō ēi ōniū ista dicūt̄. sed pti
culariū et nō totorū. neq; ēi vi
sionis est effectio. neq; pūcti ne
q; vnitatis nec q̊cq̄ horū motus
neq; effectio igitur neq; vnlup-
tatis nā totū quiddam est
Vm q̄ ōnis sensus erga
sensibile opetur/pfecte vero be
ne dispositi. ad otipmū eorū que
sensui subiacēt/ nā tale q̊ddā ēē
videt̄ pfecta opatio ¶ dicere at̄

Vetus

¶ Mãifestũ qm̃ felicitatẽ earꝝ q̃ scd̃m seipãs eligibiliũ aliquã ponendũ/et nõ earꝝ q̃ ꝓpter aliud. nullo ẽi indigẽs felicitas sed ꝑ se sufficiẽs s̃m seipãs at̃ sũt eligibiles a q̃bꝰ nichil q̃rit̃ p̃t̃ opationẽ ¶ Tales at̃ ẽẽ vidẽt̃ q̃ scd̃m virtutes actiones/bona ẽi et studiosa agere eorũ que ꝓpter seipsam eligibiliũ/sed et ludorũ delectabiles/nõ ẽi ꝓpt̃ altera ipsos eligũt leduntꝫ ẽi ab ipsis magis q̃ꝫ inuãtur negligentes corpa et possessionẽ ¶ refugiũt at̃ ad tales cõuersationes felicitatiũ multi ꝓpt̃ q̃d apud tyrãnos aꝓpbant̃ ĩ talibus cõuersationibus eutrapeli q̃ ẽi appetũt in his tribuũt seipos delectabiles Indigent at̃ talibus videntur quidem igitur felicitatiua hec ẽẽ ꝓpter eos q̃ in potentatibus his vacare ¶ nullũ aut̃ forte signũ tales sũt nõ ẽi in potentẽ ẽẽ virtus neq; intellectus a q̃bus studiose opationes/ neq; si ingustabiles isti exñtes dilectionis sincere et liberalis ad corpales refugiũt/ꝓpter h̃ has existimãdũ eligibiliores ẽẽ/et ẽi pueri q̃ apud ipsos p̃ciosa optima existimãt ẽẽ/ rõnabile vtiq; q̃ꝫadm̃ puris et veris altera vidẽt̃ p̃ciosa/sic et prauis et hijs q̃ epyeikes. quẽadm̃ igitur multociens

Noua

¶ Manifestũ est q̃ felicitas ponẽda est aliq̃ illarum que ꝑ se expetunt̃. et nõ earꝝ que ꝓpter aliud/ nullius ẽi indiget felicitas. sed ipsa ꝑ se sufficiẽs est. sũt at̃ ꝓpter se expetende ille in quibꝰ nichil vlterius queritur q̃ꝫ opatio ¶ tales at̃ vidẽtur ẽẽ actiones secũdũ virtutẽ. agere ẽi honesta. et laudabilia ex hijs que ꝓpter seipsa expetuntur ex his etiã sũt ludi quidã iocũdi/ nõ ẽi aliorum grã illos sequũtur hoiẽs/cũ damna potius q̃ꝫ cõmoda ex illis suscipiãt et corpus patrimoniũ negligentes ¶ cõfugiũt at̃ ad huiõi delectationes. plerꝫ eorꝝ q̃ beati credũtur/q̃ꝫ ꝓpter apud tyrãnos in p̃cio habent̃/qui huiõi oblectamẽta pñt afferre/q̃ ẽi cupiũt ad ea se leto ãimo p̃bẽt/indigẽt võ his. vidẽt̃ gº ad felicitatẽ ista ꝑtinere qm̃ hij qui in magñ poñ cõstituti sũt illis intẽdũt ¶ At id fortasse nullũ est signũ. nõ ẽi in potẽtatu virtus ẽ neq; mẽs a q̃bus laudabiles sũt opationes nec si isti q̃ nũq̃ꝫ voluptatẽ purã liberalẽq; gustarũt ad corpales ꝯfugiũt ꝓpterea putãdũ est eas ẽẽ magis expetẽdas/nã et pueri q̃ apd̃ eos ĩ precio sũt. ea putãt ẽẽ optiã. cõsonũ igit̃ ut q̃ꝫadm̃ apd̃ pueros atꝫ viros diuersa ĩ

dictum est et p̄ósa et delectabilia
sūt q̄ studioso talia ētia/ unicuiq;
āt q̄ b̄m ꝓprīū habitū eligibilissīa
opatio et studiosa āt scōm virtu
tē nō m ludo ergo felicitas ¶
Eteī incōuenīēs finē ee ludū et
negociari et malū pati scōm vitā
oēm luctōi grā/ oiā ei ut est dice
re alterius grā eligimus p̄ter fe
licitatē/ finis ei her Studere et la
borare ludi grā Insipiēs videtur
et valde puerile. ludere āt ut stu
deat scōm anatarsem recte hrē
videt̄/ requiei ei assimilatur ludo
Impotentes āt cōtinue laborare
requie indigent nō vtiq; finis re
quies sit ei gratia opatioms ¶
videt̄ āt felix vita scōm virtutē
ee her āt cū gaudio. sed non in
ludo melioza q; dicimus studiosa
ee indicibis et cū ludo et melio
ris sp pticule et hōis studiosorē
opationē q̄ āt melioris melior et
felicior Iam potiet̄ utiq; delecta-
tionibus corporalibus quicūq; et
bestiale nō īmo optimo/ felicitatē
āt nullus bestiali tribuit si nō et
vitā nō ei in talibus cōuersatiōib9
felicitas sed in hīs que secūdum
virtutē operationibus q̄dmo
Et prius dictum est
I āt est felicitas b̄m virtu
tē opatio. rōnabile secūdum op
timam / hec āt erit utiq; optimi

p̄ósa hīt̄. sic etiā apud malos et
bonos. ut g̊ sepe dictū ē p̄ósa
et iocūda sūt illa q̄ studioso talia
sūt. cuiz āt scōm ꝓprīū habitū ex
petēdissīa opatio et studiosa igit̄
scōm virtutē. nō ē igit̄ felicitas in
ioco ¶ nā absurdū forz iocū ee/
eū q̄ q̄ñ finē et negocia multa/
molestiasz p totā vitā fusipe ió
cūdi cā. cūcta ei ut ita dixerī al
teri grā expetēdi p̄t̄ felicitatē/ nā
illa finis ē studere vō et laborare
ioci cā Stultū nimis puerileq; vi
det̄/ iocari vō ut studeas b̄m ana
tharsis sētiā rōe se hz/ nā cessa
tiōnis cā iocus videt̄/ cui q; fieri neq; at
ut q̄s cōtinuo laborat/ cessatiōe ī
digeat / nō g̊ finis est cessa cū
fiat grā opatiōis ¶ videt̄ āt be
ata vita b̄m virtutē ee. hz āt studi
osa est. at nō ī ioco/ melioza indi
sera q̄ñ iocula et iocosa. et me
lioris sp et p̄is et hōis studiosa
ītgis opatioēz melioris vō melior
et beatior iā p̄t āt q̄s frui corpis
voluptatib9 etiā abiect9 q̄sq; nō
īmi9 q̄ñ opti9 at felicitatē nlb9 dicz
abiecto cōpetere sz vitā solū nō ei
in huiōi oblectamētis felicitas cō
sistit. sed in opationibus secūdū
virtutē ut dictū est prius
Quod si ē felicitas b̄m virtu
tem opa rōnabile est ut sit b̄m
optimam/ ea vō ee vtiq; optimi

Vetus

ſiue igit intellectus ꝟ ſiue aliud
qđ qđ vtiq; ſcđm naturā videtur
ꝑnúparı et dñarı et intelligẽtiā
hrẽ de bonis et diuinis ſiue diui=
nū ens et ipm̃ ſiue eoꝝ que nobis
diuiniſſimū huius operatio ſcđm
ꝓpriā virtutẽ erit vtiq; pfecta fe
liátas ¶ Qm̃ aũt eſt ſpeculatiā
dictū eſt cõfeſſū aũt ꝟ vtiq; vitæ=
bit ee et hijs q̃ prio et ipſi vero
¶ Optima et ei hec opatio et ei
intellectꝰ eoꝝ q̃ in nobis et cog
noſcibiliū árca que intellectꝰ ¶
Adhuc aũt cõtinuiſſima ſpeculari
et ei poſſumus continue magis q̃
opari qđcũq; ¶ Eſtimamusq;
oportere delectationẽ admixtā ee
felicitati/delectabiliſſima aũt earū
que ſcđm virtutẽ opationū que
ſcđm ſapiẽtiā cõfeſſe eſt Videtur
ei phiā admirabiles delectatiões
habere puritate et firmitate rõna
bile aũt ſcientibus q̃ querentibus
delectabilioꝛ cõuerſationẽ ee ¶
Et que dicit ancarleya árca ſpe
culatiuā maxime vtiq; erit/ad vi
uere quitẽ ei nãcarıs et ſapiẽs
et iuſtus et reliq̃ indigent/talib9
aũt ſufficiẽter largius iuſtus qui
ſe indiget ad qs iuſte opetur et
cũ q̃bus . Dilr aũt et fortis et
fortis et aliay vnuſq̃ſq; Sapiẽs
aũt ſcđm ſeipm̃ ens poteſt ſpecula
ri et quãto vtiq; ſapiẽtioꝛ fuerit

Noua

ſiue gꝰ mẽs id ſit/ſiue aliꝰ q̃dã
qđ ña videat ipſe rare et ducẽ/et
curã cogitationẽ q; hrẽ honeſtaꝝ
et diuiñ rey ſeu diuinū et ipſũ
exñs. ſeu eorũ q̃ in nobis ſũt di
uiniſſim̃/huius opatio hm̃ ꝓpriã
virtutẽ erit vtiq; pfecta felicitas.
¶ Q aũt ſit contẽplatiā dictū
eſt/cõſentaneū videt id ꝑmo dic
tis et veritati ¶ nã et optiã hec
eſt opaꝰ/eſt ei mẽs eorũ que in
nobis et cogitabiliũ árca q̃ mẽs
¶ Inſup continuatiſſimã hec eſt/
contẽplari ei poſſumus continue
magis q̃ quidvis magis agere.
¶ putamus q; oportere volup=
tatẽ ee admixtã felicitati/ maxi=
mã vero ómiũ opationũ volupta=
tẽ afferre illã q̃ ẽ p ſapiẽtiã oẽs
conſentiũt/videt nẽpe ſapiã mira
biles q̃ſdã habere voluptates et
certitudine et puritate at rõna
bile eſt ſciẽtibus maiorẽ delectati
onẽ adee/quã q̃rentibus ¶ pre
terea ſufficiẽtia illa de q̃ dixmus
in cõtẽplatione maxiã eſt/nã nẽce
ria q; q̃ẽ ad vitã et ſapiẽs et iuſ
tus/et ceteri indigẽt/talib9 vero
ſufficiẽter affluẽtibus iuſtus qui
dẽ indiget ad qt et cũ q̃bus iuſti
ciabit. eodẽ modo tpat9 et for
tis/et aliq; q̃ſq;/at ſapiẽs p ſe=
ipm̃ contẽplari poteſt et q̃to ſa
piẽtioꝛ ſit magis Melio9 fortaſſe

magis. melius aut forte cooperato
res hrē. sed tn̄ p se sufficiētissim9
¶ videbit aut vtiq; ipa sola ppt
seipām diligi. nichil ēi ab ipā fit
pter speculari ab opabilib9 aut vel
plus vel mi9 acqrim9 pt actiōez
¶ videt q; felicitas in vacatiōe
ēe. nō vacamus ēi ut vacem9 et
bellamus ut pacē ducamus prac=
ticarū quidē igit virtutū in politi
cis vel bellicis opatiōes sūt q aut
circa hec actiōes vident nō vacā
tes ēe/bellice quidē penitus. null9
ēi bellare eligit eius qd bellare ē
grā neq; preparare bellū/videt ēi
vtiq; ōmino occisor violētus qs ēe
si amicos oppugnātores faceret ut
pugne et occisiones fierēt ¶ Est
aut et que politici nō vacās et pre
ter ipm̄ ciuiliter cōuersari acq=
rens potētatus et honores et ma
gis felitatē ipsi et ciuibus alterā
existētē a politica quā et qrim9.
māifestū ut alterā exntē ¶ Di vtiz
eas quidē que scdm virtutes ac
tiones politice et bellice pulchritu
dine et magnitudine precellūt.
hee autem non vacātes et finē/
aliquē appetunt et non propter
seipsas sunt eligibiles. Itellec=
tus autem operatio studio dif=
ferre videtur speculatiua exis=
tens / et preter ipsam nullum
appetere finem .

si adiutores habet/sed tamē ipse
p se sufficiētissimus est ¶ videt
q; sola ppter seipām amari. nichil
ēi ab illa puenit preter cōtēpla
cionem. at in rebus agendis vel
plus vel minus acqrim9 pret ac
tionē ¶ videt q; felicitas in ocio
ēe/negociam ēi ut ociem et bellū
gerimus. ut in pace degam9 agi
biliū ergo virtutū in ciuilibus a
bellicis reb9 sūt opationes actio
nes vero que circa ista versant
negociose vidēt/bellice quidē oiō/
nullus ēi bellum expetit bellandi
grā . neq; parandi illa q ad bellū
ptinēt nā videret pēitus sangui=
nolentus quidā ēe/ si amicos faci
at hostes ut pugne/cedesq; se=
quāt. eius etiā q ī republica ver
sat / negociosa est vita/preter ad
ministrandi laborē opes et hono=
res sibi insup cōpantes vel certe
felicitatē sibi et ciuib9 aliā q̄ ciui
lem existētē/quā et querimus
certe utpote aliā. Di ergo rerū
que sūt scdm virtutē/et magni=
tudine et pulchritudine / ciuiles
bellice q; precellūt/et hee nego=
ciose sūt et quēda finē appetūt/
et non ppt seipsas sūt expetēde/
mētis vero opatio studio q; pre
cellere videt comtemplatiua exis
tens/ et preter ipsam nullum fi
nem appetere .

hrē q; delectatiōnē ꝯ ad̄ cōaugeat operationē et p se sufficiēs vtiq; et vacatiuū vtiq; et illaborioſū ut huānū/ et q̄cūq; alia beato attribuūtur ꝑm hāc operationē apparēt entia. pfecta igitur felicitas. hec vtiq; erit hominis accipiēs longitudinē vite pfectam. nichil ei imperfectū est eorū que felicitatis.

Qualis aūt vtiq; melior vita q̄ scōm hoiem/non ei scōm q hō est sic viuet/sed scōm q diuinū aliq̄ in ipso existit q̄to aūt differt ꝯ a cōposito tanto et opatio ab ea q ꝑm aliā virtutē. Si itaq; diuinū intellectus ad hoiez/ et q scōm hūc diuiñ vita ad huānā vitā. Oportet aūt nō scōm humanitetes huāna sapere hoiem ētē neq; mortalia mortalē. sed in q̄tū cōtingit imortale facere et oia facere ad viuere ꝑm optimū eoq; que in ipso. Si ei et mole puū est potētia et preaēstate/multū magis oībus superexcellit. videbit aūt vtiq;. et vnūq̄q; ēe/ꝯ siquidē principale et melius. Inuenies igit fore vtiq; si nō suipsius vitā eligat sed alicuius alterius q̄d et dictū prius cōgruet et nūc/ꝓprīū ei vnicuiq; natura optimū et delectabilissimū est vnicuiq; et homini vtiq; q scōm intellectū vita. siquidem maxiē vtiq; hic hō. Iste ergo

habere q; voluptatē ꝓpriā q operationē exaugeat et sufficiētia porro et otiū et trāquillitatē. ut humanā. et q̄cūq; alia beato tribuūt viro. secūdū hāc operationē ēe videt/pfecta vtiq; felicitas hec erit/ assumēs longitudinē vite pfectā nichil ei eorū que felicitatis sūt impfectum est.

Talis aūt potior ēet vita q̄ scōm hoiem/nō ei q hō ē ita viuet/sz q diuinū q̄dā in ipso existit quātū aūt differt ꝯ a cōposito tantū et hec opa ab illa/q ē ꝑm aliā virtutē. Si itaz diuinū ē mēs ad hoiēm/ et vita q est scōm illā/ diuiā est ad huānā vitā. Oz aūt nō q̄ admīm mouēt/q̄am nos humāna curare/cū sum9 homines/et mortalia cum sumus mortales/ sed q̄tū fieri potest/ ad imortalitatē āmittī/et oia facere ut viuam9 ꝑm optimū eoz q̄ nobis sūt. licet ei mole puū id sit. at potentia et p̄ sto multo maius existit/et videt porro q̄sq; ēe ꝯ. siquidē principale et meb9. absurdū igit foret si nō illius vitā sed alterius cuiusdā eligat et q̄d prius diximus nūc q; cōgruet/ꝓprīū ei cuiq; natura optimū/et iocundissimū est. et homini igit ea vita. q est secūdū mētē. siquidē maxie hec est homo. hec vita q̄ beatissima est. Declarata

Vetus

feliciſſimꝰ ¶ Secūdo aūt qui ſ̄m aliā virtutē ſcōm ipam̄ ēē opatio nes huāne Iuſta ēi et fortia et ali a q̄ ſ̄m virtutes adinuicē agimꝰ in cōmutatiōibus et nccitatibꝰ et actionibus ōnimodis et in paſſio nibus q̄d decet vnicuiq; cōſeruan tes. h̄ aūt ēē vidēt̄ oiā huāna/q̄dā aūt et accidere a corpore vident̄ et multū coappriari paſſiōibꝰ moris virtus Cōiugata eſt ēi et pruden tia moris virtuti et hec prudētie ſiquidē prudentie quidē principia ſcōm morales ſūt virtutes /rectū aūt moraliū ſcōm prudentiā Cōcu pulate aūt hee et paſſiōibus circa cōpoſitū vtiq; erūt cōpoſiti aūt vir tutes huāne et vita vtiq; q̄ ſcōm has et felicitas q̄ aūt intellectus ſepata/tm̄ ēi de ipā dictū eſt cer tius ēi dicere maius ꝓpoſito eſt. ¶ videbit̄ aūt vtiq; et exteriori largitione in ꝑuū vel inminus in= digere morali. Neceſſariis quidē ēi ābobus opus fit ex eq̄li / et ſi magis laborat circa corpus politi cus et quecūq; talia.ꝑuū vtiq; q̄= dem differret ad opatioēs autē multum differt.liberali quidē ēi opus erit pecuniis ad agere libe= ralia. et iuſto vtiq; ad redditio= nes. voluntates enim inmani= feſte. ſimlant enim et non iuſti iuſte agere velle /

Noua

vero illa q̄ eſt ꝑ aliā virtutē. nā opationes ſecundū illā huāne ſūt iuſta igit̄ et fortia et alia q̄ ſūt ſecūdū virtutes inuicē agimus/ in cōmerciis et expeditionibus et variis rebus in affectibus q̄ de corē vnicuiq; ſeruamus. hec aūt omnia vident̄ huāna/quedam etiā a corpore prouenire et in multis appropriari affectibus moris vir tus. cōiugata eſt aūt prudentia moris virtuti et illa prudentie. ſiquidem principia prudentie ſūt ſcōm virtutes morales/rectū aūt in moralibus ſcōm prudentiā/cō= iūcte vero hee affectibus/ et cir ca cōpoſitū ēēnt/ cōpoſiti aūt vir= tutes humane ſūt/et vita igit̄ ſe cundū illas et felicitas illa vero que mētis ſepata/ hactenus ēi de illa dictū eſt / nā diligentius diſ= cutere ſupra ꝓpoſitū foret ¶ videt̄ etiā externa affluētia parū vel minꝰ indigere q̄ moralis/ſit ēi vtriſq; nccariorū indigētia par q̄q̄ magis laborat circa corpus qui in re publica verſat̄ et que= cūq; talia/tamē parū refert/ſed ī opatiōibꝰ mltū drñt /nā liberali quidē pecunia opꝰ eſt/ ad liberali tatē exercēdā/et iuſto ad remu= nerationes / q̄ voluntates hom nū obſcure ſūt. et ſimlant multi ſe iuſta velle

Vetus

forti ãt potencia siquidẽ phãt ali
qd eoꝝ que scõm virtutẽ et tpa
to potestate/qbiter ei erit mani=
festus vel iste vel aliorũ aliquis
Queritꝫ ãt quidẽ vtꝝ principal
virtutis electio vel actiones ut
in ambobus exĩtes. pfectũ vtiqꝫ
mãifestũ q in ãbabus vtiqꝫ erit/
ad actiones ãt multis opus est /
et q̃to vtiqꝫ maiores fũt/et me
liores plurib9 Speculãtia nullo
taliũ ad optionem nccitas. sed ut
dicere et impedimẽta fũt ad spe=
culationẽ scõm ãt q homo est et
plurib9 cõuiuit eligitqꝫ scõm vir
tutẽ agere opus habebit igitꝫ tali
bus ad humanitꝫ cõuersari ¶
pfecta ãt felicitas qm speculatiã
quedã est opatio et hmc vtiqꝫ ap
parebit deos ei maxme suspicati
sum9 btõs et felices ẽe/actioẽs
ãt q̃les attribuere debitũ ipsis/
vtꝝ iustas/ vel nonculi appare=
buũt comutantes et depositiones
dantes et quecũqꝫ alia talia Dꝫ
fortes sustinẽtes ẽtubilia et per
chtates qm bonũ/vel liberales cui
ãt dabũt Incõuenies ãt et si erit
ipsis nũmisma vel aliquid tale .
Di ãt tpati quidẽ vtiqꝫ erũt vel
honerosa laus/ qm nõ hnt ꝓuas
occupscõnas ptñseũtibus ãt oiã
apparebũt vtiz que circa actioẽs
pua et mongna dns Deo tamen

Noua

cũ nõ sint iusti forti q̃ op9 erit
potencia. si pfecturus sit aliq̃d se=
cũdũ virtutẽ. et modesto licẽtia/
nam q̃mõ discerni potest. vel hic
vel aliorũ q̃spiã. Est ãt questio
quid tãtẽ principalius in virtute
sit factũ ne an electio. utpote in
vtriqꝫ existẽte virtute/ pfectũ
ergo in vtriqꝫ cõstat ẽe. sed ad
res agẽdas mlt̃is est op9/et q̃to
maiores et ꝑclariores fũt tanto
magis At cõtemplãn michil talĩ
opus est ad opationẽ / sed ut ita
dixerim cõtẽplationẽ impedit /
verꝝ q̃ homo est et cũ pluribus
vivit/eligitqꝫ virtuosa facere In
digebit ꝓfecto his ad homis vsũ
¶ ẽe vero pfectam felicitatẽ cõ=
tẽplatiuã quãdã opationẽ vel ex
eo patebit q deos maxiẽ existiã
m9 felices ac btõs ẽe. at q̃s res
illis tribuim9 agẽdas/vtꝝ iustas
at erit nonculũ / si in contrac=
tib9 ac redditionis depositis et huiõi
rebus occupati dicãt Dꝫ an for
tes in sustinẽdis ẽroribus et pi
cul̃ subeũdis honesti cã/ã liberal̃.
at cui dabũt et sil̃ absurdũ ẽ di
cẽ illis ẽe nũmos vel tale aliq̃. ã
modestas. at tantẽ ista laus. nõ
habẽtibus prauas cupiditates. ita
ꝓ oiã discurrẽti apparebit in reb9
agẽdis pnũ q̃dã ẽe. et mongnũ
numne deoꝝ Atqui viuere illos

viuere omnes suspicati sunt ipsos
et operari ergo non enim oportet dormire quemadmodum
eudymiona viuenti vtique
ab agere ablato Adhuc autem magis
a facere quod relinquitur preter spe-
culationem/ quare dei operatio beatitu
dine differens speculatiua vtique erit
et humanarum vtique que huic cognatis
sima felicissima ¶ Signum autem et
non participare reliqua animalia felicitate
tali operatione priuata perfecte diis
quidem enim omnis vita beata hominibus autem
inquantum similitudo quedam operationis
talis existit aliorum autem animalium nul
lum felix est quia nequaquam communicat
speculatione Inquantum vtique pro-
tendit speculatio et felicitas et quibus
magis existit speculari et fe
lices esse non secundum accidens . sed secundum
speculationem/ hec enim secundum seipsam
honorabilis quare erit vtique feli
citas speculatio quedam ¶ Opus
autem erit et exteriori prosperitate ho
mini enti non enim per se sufficiens na
tura ad speculari Sed oportet et cor-
pus sanum esse et cibum et reliquum fa
mulatum existere ¶ non tamen existi-
mandum multis et magnis indigere
futurum felicem si non contingit sine ex
terioribus bonis beatum esse/ non enim in
superhabundantia per se sufficiens ne
que iudicium neque actio / possibile
autem et non principes terre et
maris agere bona/

cuncti estimant/ et operari ergo. nam
dormire eos dicendum non est/ quemadmodum
eudymionem/ viuenti autem si nec
agere quicquam tribuatur/ et multo ma
gis nec facere! quod restat tantum preter con
templationem/ quare operatio dei beatitudi
ne precellens/ contemplatiua quedam esset /et
in hominibus ergo illa que huic cognatissi
ma est erit vtique felicissima ¶ Hus sig
num fuerit/ quod cetera quedam animalia fe-
licitatis capacia non sunt cum tali opa
tione penitus careant/ nam diis qui-
dem omnis vita beata est hominibus
vero inquantum similitudo quedam illis
existit talis operationis aliorum vero
animalium nulli felicitas competit. quoniam
nullatenus participia sunt contemplati
onis Quousque ergo contemplatio se
extendit eousque felicitas/ et quibus
magis est contemplari eisdem et felices
esse/ non secundum accidens/ sed secundum contem-
plationem/ nam ipsa per se preciosa est.
itaque felicitas vtique erit contemplatio quedam
indigebebit quoque externa prosperitate/ cum
homo sit/ non enim natura ipsa per se sufficiens est
ad contemplandum. sed et oportet sanum esse cor
pus et alimenta ceterumque famulatum
adesse ¶ nec tamen si absque externis bo
nis beatum esse non datur. non putandum est
multis ac magnis illum indigere/ non
enim in excessu sufficientia est/ neque iu
dicium neque actio sed possunt etiam qui
non terre maris que dominantur/
honesta agere /

Vetus

etēi a moderatis potent vtiq; alios agere scōm virtutē hoc ait est videre manifeste/ymote ei potēti b9 nō min9 videt studiosa agere. sed et magis sufficiēs ait tanta existere ent ei vita felix scōm virtutē opantis ¶ Et solon ait felices forte enūciauit bñdiens moderate hijs que extra dntatos agentes ait optia existmabat et viuētes tēpate/ cōtmgit ei moderata possibilitates agere q̄ oportz ¶ videt ait et anaxagoras non dubitē neq; potentē existimare felicem dicēs qm nō vtiq; admirabit si q̄s incōuenies appareat mltis Isti ei indicat hijs que extra hoc sentientes solum ¶ Cōsonare itaq; rōnibus videt sapiētū opiniones sitē quitē igit opiones et talia hnt q̄dā / verū ait in opabilibus ex opibus et vita indicat In his ei dñans Intendere ait predicta oportet ad opa et vitā inferētes et cōsonātibus quitē opibus acceptandū dissonātibus ait sermones suspicandū ¶ Scōm intellectū ait opans et hūc curans et dispositus optime et dei amātissimus videt ee Di ei que dā cura humanorū a dns fit q̄dmodū videt/et ent vtiq; rōnabile bn et gaudere ipsos optimo cōuenīo hoc ait vtiq; ent intellectus

Noua

nā a mediocrib9 etiā facultatib9 potest q̄s illa agere que sūt scōm virtutē. hoc apte licet intuen. nā quati hoies nō min9 videt rēā facē q̄ illi q̄ sūt in dignitatibus ac poñ cōstituti/ymmo etiā magis satis vero dor adee/ent ei beata eius vita q̄ scōm virtutē opabit ¶ Et solon fortasse recte felices ostēdit dicens mediocrit habūdātes externis bonis/agentes res preclaras et viuētes modeste. potest ei et q̄ mediocria possidet/agere q̄ oportet ¶ Anaxagoras q̄ videt nō locupletē. nec potentē existimare felicē/dicēs se neq; miran si ille mltitudinem absurdus quitē videret/nā mltitudo solum indicat a rebus exterms. ¶ Cōcordare his vident et sapientū opiniones / sitē igit quādā hec hnt. cetez veritas m reb9 ex opibus et vita discernit/nā ī his est pnāpale. considerāda sūt ista ad vitam fata q; cōferēdo. et si cōcordant opibus recipere illa oportet/ si vō discordāt rōnē pqrere ¶ qui scōm mentē opat. et eā cohibit et optē dispositus est amatissimus dns videt ee Nā si dn curā aliquā hnt huānaz rez/ut existimat et credit rōnabile est/ eos gaudere optimo et cognatissimo. huiōi vero est mens et amātibus

et dilīgētes maxime ḣ et honorā
tes bñficiare vt de amīcis ipīs cu
rātibus et recte et bñ opantes .
Cūm aūt hec ōmia sapiēti maxiē ex
istūt nō īmanifestū/deo amātissi
mus ergo eūdē/igit̄ verisimle et
felicissimū q̄re et si sic erit . sapi-
ens maxime felix.

Trū igit̄ si et de hīs et de
virtutibus adhuc aūt de amīcīa
et delectatione sufficiēt dictū est
in typis finē hr̄ē existimādū elec
tionē/vel q̄admō dict̄ nō ē in opa
tibilibus finis speculari singula et
cognoscere. sed magis opari ipā.
nichil igit̄ de virtute sufficiēs sā
re sed hr̄ē et vti ēptādū vel si ali
q̄lit̄ aliter bonī efficiant Di
quidē igit̄ ēent sermoēs p se suf
ficiētes ad faciēdū studiosos mul
tas vtiq; mercedes et magnas iu
ste ferrēt scōm theagium et opor
tet vtiq; has tribuere Nūc aūt vi
dent̄ ꝓuocare q̄dē et mouere iu-
uenū liberales posse sermones et
moē nobilē et ut vere amantē
bonū facere vtiq; facathochymū ex
virtute/multos aūt nō posse ad ho
nitatē ꝓuocare nō ēi nati sūt vere
cūdie obedire sed timori neq; re-
cedere a prauis ꝓpter turpe sed
ꝓpter penas/ passione ēi viuētes
ꝓprias delectationes persequūtur
per quas ipse erūt .

illā maxiē honorātibus q; facere
tēp̄ rex sibi carissimq; curatoribꝰ
et recte et bene agētibus Qꝫ aūt
hec omnia/ sapiēti maxiē cōperāt
nō est obscurū. amicissimus ergo
deorū/ eūdēq; felicissimū ēe decēs
est/itaq; et hoc modo sapiens est
vtiq; maxime felix .

In igitur et si de his et de
virtutibus/et de amicīa ac vo-
luptate satis dictū est finē iā hr̄ē
putandū est intētionē nostrā. vel
quēadm dict̄ nō est in rebus agē
dis finis contēplare singula atq;
cognoscere /sed magis illa agere/
nec sane virtutē sufficiāt sāre/ sed
conādū est illā hr̄ē et vti vel si q̄
alit̄ bonī efficiant Dig⁰ ver
ba satis ēent ad faciēdū nos bo-
nos/multā ac magnā mercedē se
cūdū theogmitē mento reporta-
rēt/et oz illa parare. nūc aūt con
stat illā vim habere ut ꝓuocare
et ꝓpellere iuuenes eos q̄ īgenui
sūt possint generosū q; moē / et
vere honestatis amantē virtuti
obnoxiū facere. sed vulgus non
posse ad ꝓbitatē inducere. nō ēi
tales sūt ut vere cūcta obtēperēt
sed metu neq; ut abstineāt a pra
uis propter turpitudinem / sed
propter penā/ affectu ēi viuen-
tes/ proprias voluptates ac ea
que illas affīciāt persequūtur .

Vetus

fugiunt autem oppositas tristicias/ boni autem et ut vere delectabilis nec intellectum habent. nec gustatiui existentes. tales autem quis utique sermo transformaret / non enim possibile vel non facile que exantiquo consuetudinibus comprehensa sermone transmutare ¶ Amabile autem forte est si omnibus existentibus per que epyeikes videmur fieri accipiamus virtutem. fieri autem bonos existimant/ hij quidem natura. hij autem consuetudinem. hij autem doctrina Quod quidem igitur natura manifestum quod non in nobis existit sed per aliquam diuinam causam ut vere bene fortunatis existit sermo autem et doctrina neque non in omnibus potest. sed opus est preparatam esse/ consuetudinibus auditoris animam non bene gaudere et odire quemadmodum terram nutrientem semen/ non enim vtique audiet sermonem commonentem neque intelliget/ qui secundum passionem viuit sic autem habentem qualiter possibile persuaderi totaliter autem non videtur sermoni cedere passio. sed violencie/ oportet itaque morem preexistere aliqualiter proprium virtutis diligentem bonum et aspernentem turpe ¶ Ex iuuene autem ductionem recta sortiri ad virtutem difficile. Non autem a talibus nutritum legibus temperate enim viuere et perseueranter non delectabile multis aliterque iuuenibus Propter quod oportet legibus

Noua

fugiunt vero his oppositas molestias/ honestatis autem ac vere voluptatis/ quam nunquam gustarunt sine cura sunt Tales igitur que verba traducerent non enim possibile est neque facile / quia ab antiquo moribus occupata sunt ea verbis mutare ¶ Sed bene agi putandum est. si omnibus existentibus/ per que boni fieri videmur. virtutem suscipiamus/ fieri enim bonos existimant. alij natura. alij consuetudine/ alij doctrina. Natura quidem non est in nostra potestate/ sed per quandam diuinam causam vere fortunatis existit. sermo autem et doctrina nunquam in omnibus habent vires/ sed oportet ut ante cultus sit moribus auditoris animus ad recte gaudendum odiendumque tamquam ager qui semina sit nutriturus Nam qui secundum perturbacionem animi viuit/ nec audiret monentis suasiones nec intelligeret/ ei vero qui ita dispositus est quomodo contrarium suaderi potest/ perturbationes enim animi non videntur penitus cedere verbis sed violencie/ opus est igitur ut mos preexistat ad virtutem quomodo aptus amans honesta et turpia indignans ¶ Sed ex puericia difficile recta inductione ad virtutem potiri. nisi sub talibus educatus sit legibus. nam viuere modeste et temperate/ plurimis ac presertim iuuenibus non est iocundum. quomodo

ordinatā ēe nutrīnoēm et admīē
tioēs / nō ēi erūt tristia cōsueta
facta ¶ nō sufficiēs āt fœre iu
uenes existentes nutritione et
cura sœtin recta/ sed oz et virū
factum opœtet adīuemire ipsa et
assuefieri et circa hoc indigebim9
legibus/et toraliť vťz circa ōnē
vitā Multi ēi necessitati magis q̄
sermoni obedīūt. et iacture q̄ bo
no ¶ ꝓpter ꝙd existimāt quidā
positores legis opœtere quidē ad
uocare ad virtutē et ꝓuocare bo
ni grā ut obedientibus hys q̄ epy
eikes consuetudinibus pœdēnib9
Inobedientibus āt et degenerosi =
bus exīnibus et penas et puīcio
nes apponere . Insanabiles autē
toraliter exterminare epyeikeia
quidē ēi et ad bonū viuentē ser/
moni obedire. prauū āt delecta=
tionē appetētē/ tristicia pumin q̄/
admodū subiugale . ꝓpter ꝙd et
ayūt opœtere fieri tales tristi=
as q̄ maxiē cōtrariāt amatis de=
lectationibus ¶ Diquidē igit
quēadm dictū est futurū bonum
nutriri opœtet bn̄ et assuefiri de
inde sic et in admuētionibus stu=
diosis viuere et nez volentē nez
nolētē agere praua. hec āt fient
vtiq viuentibus scōm q̄dā intel/
lectū et ordinē rectū hn̄tē fœtitu
dinē/patna quidē igit preceptio

legibus ꝙstitutā oportz ēe educa
cionē et exercicia/ nō ēi molestiā
afferēt si fuerint consueta ¶ nec
fortasse satis est ut iuuenes recta
educacione/et cura pcīāt. sed qm
etiā viros factos oportet eadem
exercere ac moribus tenere/ad hꝰ
q̄ legibus indigebim9 oiō certe
p totam vitam/nā plerisq nēcita=
ti magis q̄ rōni parēt / et petus
q̄ honestati ¶ q̄ꝓpť existimāt
quidam oportere legū positores
ꝓuocare et exortari debere hoiēs
ad virtutē/ honesti grā. utpote d
bis q̄ boni sūt ea secuturis aduer
sus āt nobedientes et tardiores
penas supplicia q̄ imponere Qui
vero tales sūt ut ementari non
possint. eos penitus exīminare debe
re Nā ꝓbū virū et honeste vi=
uētē rōni parituz ēe Improbaz
vero bibionib9 obnoxiū q̄si bestiā
quāmā sub iugo posita p dolorē ēe
coercendū/ itaq̄ purāt penas ta
les ēe debere/ut cōcupiscentiis volup
tatibus maxime aduersent ¶
Di ergo ut dictū est eū q̄ bonus
futurus sit recte educatū ac in=
stitutū moribus ēe oz. ac subinde
ī et exercicijs laudabilib9 viuere
et nec sponte neq̄ inuitū praua
facere hec vtiq erūt viuentib9 se
cūdū q̄dā mentē et ordinationez rec
tā vim hn̄tē. ptis igit ordinatio

opatio optīe ɔsposīti ad potētissimū eorū. que sub ipsam ¶ hec āt vtiq; pfectissima erit et delectabilissima secundū omnē enim sensum est delectatio Dimr̄ āt et intellectū et speculationē, delectabilissima āt pfectissima/p fectissima āt que bñ habentis ad studiosissimū eoz que sub ipsam ¶ phāt āt opationē delectatio nō scōm āt eūdē modū/et delectatio phāt et sensibile et sens9 studiosa ētia quēadm̄ neq; sanitas et medicus sil'r cā est eo9 qđ est sanari ¶ Dcōm āt vnūquēq; sē sū qm̄ fit delectatio māifestū aim9 ēi visiōēs et audiciōēs ēe delectabiles ¶ Māifestū āt et qm̄ maxime cū et sensus sit potētissim9 et ad tale opet̄. talibus ēi ētib9 et sensibili et sensato semp erit delectatio exīte q̄dē faciente et patiente ¶ phāt āt opationē delectatio nō sicut habit9 q̄ inest sed ut supuenīēs q̄dā finis velut iuuenibus pulchritudo ¶ Vsq; qđ āt sensibile vel intelligibile sit q̄le oz et discernens et speculās erit in opatiōe delectatio Dilib9 ēi entibus et ad inuicē bm̄ eūdē modū hīnib9 et passiuo et factiuo idem aptū natū est fieri ¶ q̄bē igt̄ 9timue nullus delectāt̄ vel laborat cīa ēi hīntia corpa nō pīnt ipm̄ opari vel eū in q̄ ē/michil refert in singul' āt optīa ē opatio/ optīe ɔsposīti erga potissmū eorū eoz q̄ sibi subsūt ¶ hec vtiq; pfectissima erit et iocūdissiā. p ōnem ēi sensū voluptas fit Dil'r āt p intellectū et p cōtēplationē Iocūdissiā vero illa q̄ pfectissiā est/pfectissiā vō bñ se hīntis erga studiosissimū eorū q̄ sibi subsūt ¶ phāt āt opationē voluptas/ nec eodē modo voluptas phāt/ et sensibile q; et sensus. studiosa exīntia/q̄adm̄ nec sanitas et medicus sil'r cā est ut sanus q̄s fit. ¶ q; āt p singulos sensus fiat voluptas mānifestū est. dicimus visiones et audiciones voluptates afferre ¶ Patet igitur q; maxiē cū et sensus est optimus. et erga tale opat̄ cūq; talia sint sensibile q; et id qđ sentit semp erit voluptas extantibus acturo et passuro ¶ phāt āt opationē voluptas/nō ut habitus q̄ inest. sed ut resultās quidā finis velut in etatis flore pulchritudo ¶ Quousq; vero sensibile aut intelligibile sit q̄le oz. ut discernēs et cōtēplās erit in opatione voluptas. cū ēi sint simbia et eodē mō inuicē se habeāt. actiuū et passiuū/itē fieri nāturabit̄ aptū est ¶ q̄re ergo nullus cōtinuo est in vo

cōtinuē opari nō fit vtiq; igitur delectatio sequit ei operationē ¶ Quedā aūt delectāt noua ētia postea aūt nō sikr ppt̄ hm primū qtē ei p desideria inclinata est mēs et intēse circa eatē opat̄. qdam hm visū aspuētes / postea nō fit talis opatio sed neglecta ppter qd et delectatio obscurat̄ ¶ Appetere aūt delectationes existimabit quis vtiq; oēs / qm̄ et viuere oēs appetūt vita aūt opa⁹ qdā est / et vnusqsq; circa hec et in his opat̄ q et maxiē diligit / puta music⁹ quidē auditu circa melodias / amator aūt discipline mente circa theoremata Dic aūt et reliquis vnusqsq; delectatio aūt phat operationes et viuere aūt qd appetūt Rationabile igit̄ et delectationē appetūt / phat ei vnicuiq; viuere eligibile ens ¶ vtrū aūt ppter delectationē viuere eligimus vel ppt̄ viuere delectationē dimittat̄ i psenti ¶ coniungi quidē ei hec vident̄ / et sepationē nō recipe. sine operatione ei nō fit delectatio ¶ vnde videtur et specie differre altera ei spē ab alteris existimamus phā / sic ei videt̄ et nō aurata et q ab arte puta aiālia et arbores et picture et ymagines et domus et vas. Similiter autem et operationes differentes specie.

luptate aut dolore / cūcta nāq; humana impossibilia fiūt cōtinuo opari / nec igit̄ voluptas fit. nā ea sequit̄ operationē ¶ Quedā etiā delectāt cū primo fiūt. sed postea nō sikr. nā primo quidē puocata est mēs / effugē q agit circa illa qdam hm q aduersū mtuēt̄. postmodū nō fit eatē opatio / sed neglectior qre voluptas q̄ refrigescit ¶ Omnes vero expetere voluptatē ex eo putari vtiq; potest. q oēs viuere expetūt / vita aūt opatio quedā est / et qlibet circa illa et illis opat̄ que maxime amat ceu musicus auditu. circa dulcē sonū disciplinaq; studio de diu intellectu circa pspicēdā rerū. eodē modo et reliquis singulis. voluptas aūt phat operationes et viuere igitur qd appetūt / merito ergo et voluptatē expetūt. phat ei singulis viuere / expetibile existēs ¶ Dz vtiq; ppter voluptatē viuere expetimus vel ppt̄ vitā voluptatē relinqt̄ ad pns. cōiugata ei ista vidēt̄ ee. nec sepacionē recipere / nā sine opacōe nō fit voluptas et ōnē operationē voluptas phat ¶ vnde videt̄ spē q differre. nā illa q fiūt alia spē ab alijs phā putamus. sic ei cerauūt̄ et q a ña fiūt. et q ab arte ceu aiālia et arbores picture et statue dom⁹ q et vas

a differētibus spē pficā. drñt aūt q̄
mētis ab hijs que sm̄ sensꝰ / et
hee ipe sm̄ spēm et pficiētes itaꝫ
delcātiōes ¶ Apparebit aūt vtiq̄
hꝰ et ex eo appriari delcātiōiꝫ vnā
quāꝫ opatiōi quā pficit / coauget
ēi opatiōem ppria delcātio magis
ēi singula iudicāt et certius exq̄
rūt cū delcātione opantes . puta
geometrici fiūt gaudētes eo q̄ ē
geometrizare et intelligūt singu
la magis Dilr aūt et amātes musi
cā et amātes edificatiāꝫ et aliorū
singuli augmētant ad ppriū opꝰ
gaudētes ipso coaugēt aūt delec
tationes / coaugentia aūt ppria al-
teris aūt spē et ppria altera specie
¶ Adhuc aūt magis vtiq̄ hoc
apparebit ex eo q̄d est ab alteris
delectationes impeditiuas opatio
nibus ēē / amātes ēi fistulas non
possūt sermonibus attēdere si au
diāt fistulātē magis gaudentes
fistulatiā q̄ presenti opatione se
cūdū fistulatiuā igitur delectatio
eā q̄ circa sermonē opationē cor-
rūpit Similiter aūt hꝰ et in alijs ac
tidit cū sil circa duo operetur delec
tabilior ēi alterā expellit et si mlt
tum differat scdm delectationem
magis ut neq̄ opatur scdm alte
ram ppter q̄d gaudētes quocūq̄
vehemēt nō opam̄ alterꝫ et alia
facimus alijs quiete placentes /

Eodē itaq̄ modo et operaciones
drñtes specie a drñtibꝰ pfici Dif
ferūt vero ille q̄ sūt inentis ab
hijs que sūt p sensum et hee rur
sus inter se specie differūt. igitur
et voluptates que illas pficiūt .
¶ hoc aūt patebit ex eo q̄ vna
queq̄ voluptas opationi illi quā
pficit ppria est. coauget ēi opa-
tionē ppria voluptas . Magis ēi
singula discernūt . exactiusq̄ cō
prehendūt / qui cum voluptate o
perantur / ut puta geometre fiūt
q̄ geometria delectantur / et intelli
gūt singula magis / eodē mō qui
erga musicā. vel architecturā af
ficiūtur. et alij ōnes pficiūt ī ppria
ope. si illo delectētur / coaugent aūt
voluptates . que vero coaugent
ppria sūt / alijs vero specie et alia
specie sūt ppria ¶ pterea id ex
eo magis patebit q̄ ab alijs pue
niētes voluptates īpedimēto sūt
opacionibꝰ / q̄ ēi fistulis delectātur
nō possūt mentē adhibere sermoni
bus / si fistulaꝝ sonū exaudiant /
magis gaudētes sono q̄ p̄senti
opatione / voluptas gꝰ soni opati
onē circa sermones corrūpit / eo
dēq̄ modo in alijs ita euenit / qn̄
sil circa duo opātur / iocūdioris ēi
alterā excludit. et si mlto volup
tate p̄cellat / magis itaꝫ ut p alte
rā nichil opetur / ex q̄ fit ut q̄ciens

puta et in theatris leguminna co
medentes/cū praui agonizantes
sint tūc maxiē ipsū opant̄ Quia
at̄ q̄dē ꝓpria delectatio cōfirmat
opationes et diut̄miores et meli
ores facit aliene at̄ officiūt. Ma
nifestū ꝙ multū distāt ¶ fere
ēi aliene delectationes faciūt q̄d
ꝓprie tristicie. corrūpūt ēi opaci
ones ꝓprie tristicie/ puta si huic
scribere indelectabile et triste vel
rōcinari hic quidē nō scribit/hic at̄
nō ratiocinat̄ tristi exn̄te opatioē
Accidit itaq; circa operationes
ꝯriū a delectationib9 et tristicijs
ꝓprijs. ꝓprie at̄ sūt q̄ in opatio-
ne scd̄m seipāz fiūt Aliene at̄ de
lectationes dicte sūt/ qm̄ ꝓximū
q̄d tristicie faciūt/corrūpūt ēi tn̄
nō silr ¶ differētib9 at̄ opatio
nibus epyeikeia et prauitate et
hijs quidem eligibilibus exn̄tibus
hijs autem fugiendis hijs autem
neutris sil̄es hn̄t et delectatioēs
et scd̄m vnāq̄q; opationē ꝓpria
delectatio est/que quidē igit̄ stu
diose ꝓpria epyeikes que at̄ pra
ue mala ¶ et ēi cōcupiscencie bo
noꝝ quidē laudabiles/turpiū at̄
vituperabiles Magis at̄ proprie
opationibus q̄ in ipsis delectatio-
nes concupiscēcijs. hee quidē ēi
discrete sūt et tēporibus et n̄tura
hee at̄ propinque operationibus

vehemēt̄ aliq̄ re gaudem9/nō fe
re aliō agam9 et alia faciam9 cū
alijs lenit̄ delectem̄. velut illi q̄
in theatro comedūt. tūc maxiē
h̄ faciūt/cū īepti sūt pugiles cū
vō ꝓpria voluptas diligēci9 opari
faciat ac diut̄miores meliores q;
opatioēs efficiat/aliena vō corrū
pat Māifestū ē mltū eas īter se
differre ¶ fere ēi aliene volupta
tes faciūt ꝑinde ac ꝓprie molestie
Nā corrūpūt opatioēs ꝓprie mo
lestie/ veluti si cui scribere â cō-
putare graue ē atq; molestū. hic
nō scribit ille nō cōputat/ q; id
agere molestū ē Euēit igit̄ circa
opatioēs ꝯriū a ꝓprijs voluptati
bus atz molestijs/sūt ēi ꝓprie q̄
in opatione ꝑ se fiūt. aliene at̄
voluptates dixi9. ꝙ ꝑinde agūt
atq; ꝓprie molestie/corrūpūt ēi
licet nō silr ¶ cūq; differāt opa
tiōes ꝓbitate et īꝓbitate/et alie
expetēde sūt/alie fugiēde alie neu
tre/eodē mō se q̄ voluptates hn̄t
In vn̄q̄q; ēi opatioē ꝓpria est vo
luptas. q̄ igit̄ studiose ꝓpria ē/
ea ꝓba ē/ q̄ vō p̄ue ea īꝓba ¶
nā et cupiditates honestaꝝ reꝝ
laudabiles sūt t̄piū at̄ vituꝑabi
les/magis at̄ sūt ꝓprie opatiōib9
voluptates q̄ ill̄ īsūt q̄ cupidita
tes. hee nāq; distincte sūt tꝑib9
et n̄a Ille vō ꝓpinq̄ opationibus

Vetus

et mōsc̄rete sit ut et habeat du
bitationē si ītē est opa⁹ delēctōi
non tn̄ vīdē quītē delēctio mens
ēe neq; sensus . mcōuēiens ēi sed
ꝓpter nō separi vīdē ītē q̄busd̄
quēadm ign̄ opationes altere et
delectationes ¶ differt āt vis9
a tactu puritate et auditus et ol
factus a gustu. Dicr vtiq; drīnt
et delectationes et ab his q̄ circa
mentē et vtreq; abinuicē ¶ vi=
dē āt ēe vnicuiq; aiāli et delec=
ta⁹ ꝓpria q̄adm et opus/q̄ ēi se=
cūdū opationē et in vnoq; āt spe
culann hoc vtiq; apparebit altera
ēi eq̄ delectatio et canis et hōis
quēadm eraclitus ait asinū vtiq;
senū eligere magis q̄ aurū . delec
tabilio ēi nutrimētū auro asinis
Que quītē ign̄ diuersorū spēie
differūt spēe. eas āt q̄ eorūdē
indifferentes rōnabile ēe ¶ dif
ferūt āt nō parū in hōibus eadē
ēi hos quītē delectāt hos āt cō=
tristāt. et hīs q̄dē tristia. et odi
bilia sūt hīs aūt delectabilia et
amcabilia et in dulcibus āt hī ar
dent Nō ēi eadē vīdē febricitāti
et sano nec calidū ēe debili et bñ
habēti Dicr āt et in alteris hoc
accidit ¶ vidē āt in ōmibus ta
lib9 ēe q̄d vidē studioso/si āt hī
bene dicāt q̄admodū vidē. et est
vniuscuiq; mēsura virtus et bon9

et indistincte/ita ut ābiguū sit.
vtiq; idem sit opa⁹ et voluptas/
nō tn̄ vidē voluptas mens ēe/
neq; sensus Absurdū ēi. sed qr
nō sepat̄ vidē q̄busd̄ ītē/ut igit̄
opatiōes sūt alie sic et volupta=
tes ¶ differt āt visus a tactu
puritate/et auditus et odoratꝰ a
gustu Eodē mō drīnt et volupta
tes/et ab his q̄ sūt circa ītellec
tū et vtreq; ab īuicē ¶ vidē
āt ēe cuiq; aiāli ꝓpria voluptas/
q̄adm et opus/et vnūq̄doq; ītuēti
id apparet/alia est ēi voluptas eq̄
alia canis/alia hōis/ut inq̄t hera
clitus. azinos magis stramñ op
tare q̄ aurq/nā pabulū illis ē dul
cius auro/q̄ ign̄ sūt aliorq spēie
drīnt spē q̄ vero sūt eorundē īdif
ferētes ēe rōnabile est ¶ varīāt
āt nō parq in hōibus/eadē ēi ali=
os offēdūt. alios delectāt. et alis
molesta et odibilia sunt alis io=
cunda et amabilia. id q̄ in dulci
bus cōtingit . nō ēi eadē febri=
tāti vidēt et sano/neq; calidū ēe
imbecilli et valēti/sicut in alis id
cōtingit ¶ vidē āt in cūctis
talibus id ēe q̄d vidē studioso
q̄ si hoc recte dicāt quēadmodū
apparet et est/et singulorū men
sura virtus est et bonus vir se=
cundum q talis/ et voluptates
vtiq; erūt que huic videntur. et

Nouo

scdm q talis. et delectatiões erūt
vtiz q huic vidēt et delcābilia qb9
iste gaudz Que āt huic tristia si
huic apparēt delectabilia nichil ad
mirabile multe ēi corruptioēs et
nocumēta homini fiūt. delectabi-
lia āt nō sūt. sed hijs et sic dis-
positis cōfessas quidē igit turpes
māifestū q nō dicendū delecta-
tiones ēe p̄ter q̄ corruptis ¶
Earz āt que epyeikes ēe vidētur
q̄le vel quam dicendū hominis ēe
vel ex opationibus māifestū hijs
ēi sequūt delectationes Siue igi
tur vna est siue plures que pfec
ti et beati viri has pficientes de
lectationes principalit dicūt vtiz
hōis delectatioēs ēe / relique āt
secūdo et submultipliciter quēad-
modū operationes.

Dictis āt hijs que circa vir
tutes et amicitias. et delectatioēs
reliquū āt de felicitate typo ptrā
sire / qz finē ipsam ponimus huma
norū resumētibus āt p̄dicta cō-
pēdiosior vtiq erit sermo ¶ dix
mi9 āt qm nō ē habitus / et ēi dor
mēti p vitā existeret vtiq plāte
viuēti vitā et īfortuāto maxiē. si
vtiz h̄ nō placēt / sz magis ī opa
tionē quādā ponendū. quēadm in
hijs q̄ p̄us dictū est ¶ opationū
āt hee q̄dē sūt nccarie et ppt alte
ra eligibiles / hee āt scdm seipās

iocunda illa quibus iste gaudet /
que vero huic molesta sūt. si cui
iocūda vidēt nō est mirādū. mlte
ēi corruptele et dāpnationes in
hōibus sūt / iocūda vero nō sūt.
nisi his et illis qui sic dispositi sūt
igit q̄s omnes fatent ēe turpes
māifestū est nō ēe dicendū eas
ēe voluptates / nisi illis qui cor-
rupti sūt ¶ Earū vero q̄ vide
tur ēe probe qualē vel quā dicē
dū est ēe hōis / vel ex opationib9
māifestū ē. nā illa sequūt volup
tates. Siue igit vñ est siue plu
res pfecti et beati viri que has
pficiūt voluptates / hee principa
liter dicēde sūt hōmis ēe volupta
tes / relique vero secundarie et
multifariā quēadm operationes.

Cum āt de virtutib9 et ami
cicijs ac voluptate dictū sit
restat ut de felicitate sūmatim di
camus. nā illā finē posuimus rerū
huānarz. hijs igit que supradixi9
repetitis breuior nobis fiet oratio
¶ diximus nō ēe illā habitū / nā
et dormienti existere posset. et
instar plante vitam degenti. et
in calamitatibus maximis cōsti-
tuto. q si ista nō placent sz ma-
gis in opationē quādā ponēda est
ut supra diximi9 ¶ Opationū
vero alie sūt nccarie et propter
aliud expetēde / alie ppter seipās

Vetus

nō habet forte neq; coactū neq; vtiq; totalit̄ que vnius viri non regis existētis vel alicuius talis/ lex at̄ coactiuā habet potētiā sermo ens ab aliq̄ prudēcia et intellectu ¶ et hōm quidā odiūt cōtrariari motibus et si recte ipsū operent̄/ lex at̄ nō est onerosa p̄cipiēs epyeikes ¶ In sola at̄ lachedemoniorū ciuitate cū paucis legispositor curam videt̄ fecisse et nutritionis et inuētionū. In pluribus at̄ ciuitatū neglectū est de talibus et viuit vnusquisq; ut vult/ ciclopice disponens de pueris et vxoribꝰ optimū quidē igit̄ fieri coēz curā et rectā et opari ipsum posse cōiter at̄ negligentibus vnicuiz videbit̄ cōuenire vtiz suis filijs et amicis ad virtutē cōferre vel eligere quidē. maxiē at̄ vtiq; hoc posse videbit̄ ex dictis legispositiuus factus ¶ Coēs q̄ dē ēi cure māifestū qm̄ p leges fiūt. epyeikes at̄ que p studiosas scriptas at̄ vel nō scriptas/ nichil vtiq; videbit̄ differre/ neq; p q̄s vnus vel plures erudiēt̄/ q̄ admodū neq; in musica et exercitatiā et aliis erudimētis quēadm̄ ēi in ciuitatibus potestatē hn̄t legalia et mores. sic et in domibꝰ patrni sermones et mores et adhuc magis ꝓpter cognationē et

Noua

vim et nc̄citatē nō habet/ nec alterius cuiꝰq̄ soli viri. nisi sit rex aut huiōi. at lex vim hz nc̄citatē ratio exn̄s a prudencia quadā et mente ¶ et homines eos qui cupiditatibus suis adūsantur et si recte faciāt tn̄ indigne ferūt. lex at̄ nō est molesta iubens ꝓbitatem ¶ In lacedemoniorū ciuitate vel sola vel cū paucis cura publice videt̄ adhibita. a legūlatoribus circa educationē et exercicia In alijs aūt ciuitatibus ista neglecta fiūt/ et viuit q̄sq; ut vult ciclopū instar. regens filios et vxores. sed optim̄ foret ut publice rc̄e q; cura adhiberet̄. idq; posse facere. q; si publice negligit̄/ vnicuiq; cura ēē debet filios et amicos ad virtutē dirigere vel saltem id conari. poterit at̄ maxiē scōm predicta si legislator fiat. ¶ nā publicas quidē curas constat p leges fieri/ laudabiles at̄ p studiosas leges/ nec referre videt̄ vtrū p scriptas vl̄ sine scripto nec p q̄s vnus vel plures instituāt̄/ ceu nec in musica/ nec in gynnastica et alijs disciplinis/ ut ēi in ciuitatibꝰ vim hn̄t leges et mores sic in domibus paterni sermones et mores. ac plus etiā ꝓpter cognationē et beneficia collata/ fiūt ēi iā pridem affectione

Vetus

bñficia pexistūt ēi obligētes et fa
cile nature obtēpērātes ¶ Adhuc
āt et dīnt b̄m vnūqdq; dīsciplīē
cōmunīū q̄dm in mediocrib⁹ Vt
quīcūq; ēi febricitāti cōfert abstīnē
tia et q̄es/alicui āt forte non. et
pugil forte nō ōmibus eandē pug
nā arcūponit/ceteri9 āt agere/ut
debeāt vtiq; vnūqdq; ꝓpria cura
facta Magis ēi cōuenīēte potēt
vnusq̄sq; Sed curabit quīcūq; op
time scīēns vnū et medicus et ex
ercitatiuus et omnis alius vt̄e
rīens q̄d cōiter ōmibus vel talib9
āt congruit. cōis ēi sāē et dīcūt
et fīt nō solum. sed vni9 alicui9
nichil forte ꝓhibet bene curare /
et nō sciēntē entē/considerantē āt
diligentē accīna in vnoq; ꝓpter ex
perīētiā q̄dm et medicā quīdā vi
dent sui ipsorū optim ēe . alteri
nichil vtiq; potētes sufficere. mich
il āt manus forte volenti artificā
et speculatio. fieri ad vt̄e videbi =
tur eundem ēe vtiq; et illud cog-
noscendum ut contingit dictum
est enim quoniam circa hoc sāen
tie Forte autem vtiq; et uolenti
p curam meliores facere siue mt̄
tos siue paucos legispositiuū tēp
tandū fieri si per leges iamus bo
ni vtiq; quācūq; enim igitur et
propositam disponere bene nō est
cuiuscūq;/sed siquidē alicui9 sāētis

Nous

deiūcti et facile illis suadetur na
tura ¶ offerūt etiā priuata in
stituta a publicis velut in medica
na . vniuersaliter ēi febricitanti
confert abstīnētia et q̄es. est tñ
fortasse aliquis cui nō confert/
magister etiā ludi nō eātē cūctis
pugnā imponit/ceteris āt singu
la magis declarari vident adhibi
ta priuatim cura/magis ēi eo q̄
debet potēt q̄sq;/sed et medic9 et
ludi magister/ et alius quilibet
qui vniuersalia sciat de omnibus
et talibus optime curaret nam
vniuersalis quidem sciēne dīcū=
tur et sūt. at vnū aliquē nichil
forte vetat recte curari etiā ab
eo qui sine sciētia sit/ si conspexe
rit diligenter contingentia in vno
quoq; per experientiam / quemad
modū et medica quidā sibi optim
videntur sed alios non sufficere.
Nichilominus ille qui velit ēe ar
tifex et contemplatiuus/ ad vni
uersale videndū est / et illud in=
terno scīendū quead potest/nam sci
entie circa hoc sūt ut dximus .
Forte etiā illi qui meliores face
re velit. vel multos vel paucos/
conādū est ut legislator fiat / si
quidem per leges boni fieri possi=
mus/quēuis enim etiam qui da=
tus sit disponere recte non est
cuiuslq;/ sed si alicuius est id est

Vetus

q̄ad^m in medicinali et reliquis
q̊rū est cura aliq̄ et prudentia
Igitur post hec intendendū
vnde et qualiter legisposi
tiuus fiet vtiq; quis vel quēad^m
in alijs a politicis / ꝑticula eñ vi
debatur politice ēē ¶ vel non
simile videtur in politica et reli=
quis sciencijs et potēcijs In alijs
quidē ēi ijdem videtur et potenci
as tradētes et opantes ab ipsis
puta medici scriptores / politica
āt repromittūt quidē docere so=
phiste / agit āt ip̄orū nullus / sed
ciuiliter cōuersantes ¶ qui vi
debūt vtiq; potēcia q̄dā hec age=
re et experiēcia magis q̄ mente
¶ neq; ēi scribentes neq; dicē
tes de talibus videt q̄uis meli9
erat forte q̄ sermones iudicati=
uos et cōcionatiuos . neq; rur
sus politicos faciētes suos filios
vel aliq̊s amicorū alios Irratio
nabile āt erat siquidē poterāt ne
q; ēi ciuitatibus nichil melius re=
linquerēt vtiq; nez sibiip̄is existe
re eligerēt vtiz magis tali poten
cia / neq; vtiq; amicissimis ¶ nō
tamē ꝑuū videt expiencia cōfer=
re / nō ēi vtiq; fierēt ꝑ politicā cō=
suetudinē magis politici / ꝓpt q̊d
desiderantibus de politica scire op9
ēē videt experiēcia ¶ Sophista
rū āt repromittentes valde vidē

Noua

sciētis ut in medicina et in alijs
in q̄b9 ē circa aliq̄ et intelligēcia
AN igit post hec cōsideran=
dū fuerit vnde et q̊mō le=
gūlator q̊s fiet / vel q̄ad^m ī alijs
ab hijs q̄ in republica versant / nā
ꝑs rei publice hec ēē videt ¶
vel nō sile est in re publica ac ce
teris sciēcijs ac facultatibus / nā
in alijs quidē ijdē vident ēē docto
res et operatores / ceu medici et
pictores ac sciēciā gubernādarū
rerꝝ publicarū sophiste ꝓfitētur
q̊rū nullus rē publicā gerit sed
illi q̄ in illa versant ¶ Et hij
facultate quadā id agere videt et
experiēcia magis q̄ intelligēcia.
¶ Constat ēi eos de hijs rebus
nec scribere nec loqui atq̄ pre=
clarius id foret q̄ orōnes in in=
dicio vel cōtionibus habitas / nec
rursus filios suos aptos ad rem
publicā efficiūt nec amicorū ali=
q̊s . q̊d facerēt certe si valerent /
neq; ēi meli9 q̄cq̄ ciuitati sue re
linq̄re possēt / nez sibiipsis aut his
q̊s carissimos hn̄t / magis q̄cq̄ op
tarēt q̄ huiōi potenciā ¶ nō tn̄
paꝝ videt experiēcia cōferre / nō
ēi fieri possent ꝑ cōsuetudinē ad
rē publicā apciores / itaz et his q̄
cupiūt de re publica hrē sciēciā
opus est īsup expimēto ¶ et so
phiste qui id ꝓfitēt longe abēē

tur longe ēē a doctore totalit̄ at̄
neq; q̄le q̄d est neq; circa q̄lia sci
ūt ¶ nō ēi vtiq; eādē rethorice
neq; deteriorē ponēt. Neq; vtiq;
existimarēt facile ēē leges ponere
cōgregāti approbatas legū elige
re ēi ēē optimas/quēadmodū nez
electionē existentē intellectus et
iudicare recte maximū q̄admodū
in hijs q̄ scd̄m musicā expti ēi cir
ca singula iudicat̄ recte opa p q̄
vel q̄liter pficiūt̄ intelligūt̄ opor
tet et q̄lia q̄libus cōcordat̄ inex=
ptis at̄ amabile nō latere vel bn̄
vel male fiat op9 q̄adm̄ in scrip
tura/leges at̄ politicis opibus assi
milāt̄ Qualit̄ ergo ex hijs legis=
positiuus fiet vtiq; aliq̄s vel opti=
mas iudicare/nō ēi vidēt̄ neq; me
dicatiui ex cōscriptionibus fieri.
q̄uis tēptent nō solum dicere cu
rationes sed ut sanent̄ vtiq;/ et
ut oportet curare singulos diui
dentes habitus hec at̄ exptis qui
dem vtilia ēē vident̄/ nescientibus
at̄ inutilia ¶ Forte igit̄ et legū
et politiarū congregationes potē
tibus quidē speculari et iudicare
q̄ bn̄ vel cōtrariū vel q̄lia q̄libus
cōgruūt vtilia erūt vtiq;/hijs at̄
q̄ sine habitu talia ptranseūt iu=
dicare q̄ bn̄ nō vtiq; existit. si nō
scd̄m casum intelligibiliores autē
ad hec forte vtiq; fient.

vident̄ a docēdo/ q̄le ēi id sit aut
circa q̄lia. penitus ignorant ¶
nō ēi idem ēē q̄d rethoricā. nec
abiectiorē posuissem/nec putarēt
ēē facile leges ferre colligenti p̄
claras leges/nā eligi posse opti=
mas/q̄si vero electio nō sit intel=
ligēcie/ac maximū iudicare rcē.
ut in musicis expti ēi in singulis
recte iudicat̄ opa/et p q̄ et quo
modo pficiāt̄ intelligūt̄/ inexptis
vero satis ēē putādum est/si nō
lateat ipsos / vtrū bn̄ vel male
factū sit/quēadm̄ in pictura/le=
ges at̄ publica opera vident̄/quo
modo igit̄ ex his lathorlegū fieri
q̄s potest. aut eas q̄ optime sūt
intelligere/nō ēi vident̄. neq; me
dici quidē ex libris fieri. quāq̄ co
nāt̄ illi nō solum curas dicere.
sed etiā modū p quē medela sit
tradenda. et ut conuenit curare
cuiq̄cūq; distinguentes habitu=
dines. at hec expertis quidem vi
dentur vtilia. hijs vero que sine
scientia sūt vtilia.
¶ Forte etiā et legū et rerū=
publicaꝝ collationes. hijs qui ꝓs
picere et iudicare valēt q̄d rcē
vel cōtra vel q̄lia q̄lib9 cōgruāt
vtilia ēē possūt. sz illi q̄ sine habi
tu ista psuaderet. recte iudicare
nō ēēt nisi fortuito. intelligen=
tiores vero in hijs fortasse fieri

Vetus

¶ Relinquẽtibus igit̃ p̃oribus imperscrutabile q̃d de legispõne ipsos intẽdere magis melius forte et totaliter vtiq; de policia ut ad potentiã que circa huãna phiã ꝑficiatur ¶ Primũ quidẽ igit̃ si quid ꝯm ꝑtem dictũ est/bene a ꝓgenitoribus temptemus pertransire Deinde ex congregatis policijs speculari qualia saluãt et corrumpunt ciuitates et qualia singulas policiarum et ꝓpter q̃s causas hee quidem bene . hee aũt cõtrarium ciuiliter agunt Consideratis eĩ hijs forte vtiq; magis cõspiciemus et q̃lis policia optima et qualiter vnaqueq; ordinata et quib9 legibus et cõsuetudinibus vtens dicamus igit̃ incipientes

¶ Finitũ et cõpletũ ꝑ me Conradum braem in alma vniuersitate louaniensi Anno domini M°. CCCC°. lxxvi°

Noua

¶ Cum igitur antiqui illa que ad positiones legũ ꝑtinent intacta reliquerũt/nos considerare melius erit/ et omnino de republica ut quantum fieri potest de rebus humanis philozophia perficiatur ¶ Primũ igitur si quid in parte dictum sit a maioribus recte id conemur referre . Deinde ex collatione rerũpublicarum considerandũ est. qualia illa sint que ciuitates euertũt. et qualia vnã quamq; rempublicam/ et propter quas causas alie recte / alie contra gubernent̃. His eĩ visis forte magis intelligemus / quis reipublice status sit optimus. et quõ vnaqueq; respublica cõstituta sit/et q̃bus legibus et morib9

¶ Finit textus ethicoꝝ aristotilis secũdũ Leonardi Aretini interpretationem

1158445261

BIBLIOTHÈQUE VICTOR COUSIN
INCUNABLES
59
ARISTOTELIS
ETHICORUM
VETUS ET NOVA
TRANSLATIO
LOVANII 1476
3282

Bibliothèque VICTOR COUSIN
INCUNABLES 59
HAIN 1.748
PROCTOR 9.293.
PELLECHET et POLAIN 1.236
Camp. 6. 170
Gesamtkatalog 2.360
Cote ancienne 3282